

*Justitia est constans et perpetua voluntas cuique suum tribuendi (Digesta)*  
*Teisingumas yra nuolatinis ir amžinas noras kiekvienam užtikrinti jo teises*

**Sudarė:**

**Vytautas BUDNIKAS**

*„Pozicijos“ vyriausiasis redaktorius, Lietuvos žmogaus  
teisių asociacijos (LŽTA) pirmininkas*

**Konsultavo:**

**Viktoras PETKUS**

*Lietuvos Helsinkio grupės pirmininkas, Lietuvos žmogaus  
teisių asociacijos (LŽTA) Garbės pirmininkas*

*ir*

**Arimantas DUMČIUS**

*medicinos profesorius, Lietuvos žmogaus teisių gynimo  
asociacijos (LŽTGA) Garbės pirmininkas*

ISBN 978-9955-9972-2-1

*Knygos dizainas ir maketas Rasos PREIDIENĖS  
Išleido Lietuvos žmogaus teisių asociacija*

# LIETUVA IR ŽMOGAUS TEISĖS

Lietuvos žmogaus teisių asociacijų  
(LŽTA ir LŽTGA) veiklos apžvalga  
1989–1999 metai

I knyga

2008 Vilnius

**TURINYS:**

Pratarmė .....	15
Vytautas Budnikas. BE IŠANKSTINĖS NUOSTATOS .....	17
Viktoras Petkus. TEISINGUMAS NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE .....	26
Arimantas Dumčius. KAIP VYSTĖSI ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMAS LIETUVOJE .....	30

**I DALIS****Isteigimo, suvažiavimų ir konferencijų dokumentai**

Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo inicijatyvinės grupės deklaracija .....	34
Deklaracijos pasirašymas .....	36
Declaration of Lithuanian initiative group for the protection of universal human rights .....	37
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos signatarai .....	38
Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos inicijatyvinis komitetas, humanistiniai judėjimai – Asociacijos (LŽTGA) steigiamojo suvažiavimo delegatai .....	55
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos steigiamasis suvažiavimas. Protokolas .....	57
Išrašas iš Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos steigiamojo suvažiavimo protokolo .....	62
Suvažiavimo pareiškimai ir rezoliucijos:	

- dėl buvusių politinių kalinių ir politinių tremtinių  
teisių .....
- dėl intelektualinės nuosavybės apsaugos .....
- dėl invalidų padėties ir jų teisių gynimo .....

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos įstatai ...	66
The Lithuanian association for the protection of human rights charter .....	69
<b>PROTOKOLAI</b>	

Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos inicijatyvinio komiteto ir Respublikos humanistinių organizacijų atstovų pasitarimo protokolai:	
Nr. 1. ....	72
Nr. 5. ....	72
Nr. 6. ....	74
Nr. 7. ....	75
LŽTGA II neeilinis suvažiavimas .....	77
LŽTGA suvažiavimo delegatai .....	77
LŽTGA II neeiliniame suvažiavime išrinktų komiteto narių sąrašas: .....	81
LŽTGA koordinacinės tarybos nariai .....	82
LŽTGA programa .....	82
LŽTGA komiteto posėdžio protokolas 1991 11 18 .....	85
Dėl pilietybės suteikimo .....	86
A.Buračo pareiškimas LŽTGA komitetui .....	86
LŽTGA išplėstinio posėdžio dalyvių sąrašas 1992 05 20 .....	87

LŽTGA išplėstinio posėdžio protokolas Nr. 4 .....	87
LŽTGA susitikimo su LR Generalinės prokuratūros darbuotojais protokolas Nr. 6 .....	91
LŽTGA 1992 11 06 komiteto posėdžio nutarimas Nr. 1 .....	93
LŽTGA 1992 11 06 komiteto posėdžio nutarimas Nr. 2 .....	93
LŽTGA komiteto posėdžio protokolas Nr. 9 .....	94
LŽTGA trečiojo suvažiavimo (1994 03 05) protokolas, Vilnius .....	94
Suvažiavimo mandatų komisijos protokolas .....	97
LŽTA konferencijos protokolas, Vilnius .....	98
LŽTA komiteto posėdžio protokolas Nr. 22 .....	102
LŽTGA III suvažiavimo (1995 01 28) protokolas .....	103
LŽTA komiteto posėdžio (1995 02 21) protokolas ....	109
LŽTA komiteto susitikimo su svečiais iš Norvegijos Helsinkio komiteto protokolas (1995 03 10) .....	110
Lžta pradeda vykdyti projektą „Vaikai Bėdoje“ .....	111
LŽTA (Vilnius) IV suvažiavimas 1996 03 04 .....	112
LŽTA narių sąrašas .....	113
LŽTA įstatų ir programos rengimo komisija .....	116
LŽTA revizijos komisija .....	116
LŽTA komiteto narių sąrašas .....	116
Konferencija „Komunistinis genocidas Lietuvoje“ ...	117
Seminaro „Mirties bausmė – bausmė visuomenei“ užsiregistravusių dalyvių sąrašas .....	118
LR Vyriausybės surengto pasitarimo dalyvių sąrašas .....	121

**II DALIS****Pareiškimai, kreipimaisi ir rezoliucijos**

The Lithuanian groups manifest .....	124
Dėl tarptautinės vaiko teisių konvencijos. VŽTLA Iniciatyvinio komiteto kreipimasis, 1990 07 25 .....	124
Dėl tiesioginių televizijos ir radijo laidų. Lietuvos Helsinkio grupės pareiškimas, 1990 08 02 .....	125
Dėl privilegijų rusų kalbai. Visuomeninių organizacijų pareiškimas .....	125
Dėl radijo ir televizijos valstybės monopolio. VŽTLA Iniciatyvinio komiteto pareiškimas, 1990 10 24 .....	126
Dėl SSSR okupacinės kariuomenės. Humanistinių judėjimų protestas, 1990 11 09 .....	127
Appeal .....	128
Dėl LDDP. Visuomeninių judėjimų kreipimasis .....	129
Dėl sovietinės armijos agresijos Armėnijoje ir Azerbaidžane. Visuomeninių judėjimų pareiškimas .....	130
Statement by Soviet army aggression against the Armenia and Azerbaijan .....	131
Statement of protest 10 01 1991 .....	131
Dėl SSSR okupacinės kariuomenės. Visuomeninių judėjimų protestas, 1991 01 10 .....	133
Dėl SSSR okupacinės kariuomenės. Protestas (rusų k.) .....	135
Kreipimasis į ponį Nancy Umbrasas, 1991 01 11 ....	136

Statement by Soviet agresijos against Lithuania 15 January 1991 .....	137	Dėl rusų ir kitų kalbų mokymo. LŽTGA pareiškimas .....	172
Dėl okupacinės kariuomenės išvedimo. Visuomeninių judėjimų prašymas, 1991 01 15 .....	138	Atviras laiškas Lietuvos rašytojų sąjungai .....	173
Dėl SSSR agresijos Lietuvoje. Visuomeninių judėjimų pareiškimas, 1991 01 23 .....	138	Dėl atskiro radijo ir televizijos įstatymo. Radijo ir televizijos stočių pareiškimas, 1992 03 21 .....	174
Memorandum human rights violations by soviet communist forces aggressions in Lithuania 25 01 1991 .....	140	Laiškas JTO, Europos Tarybai, Tarptautinei Amnestijai, Europos Parlamentui .....	175
Dėl socialinių garantijų Lietuvos gyventojams. LŽTGA pareiškimas 1991 03 01 .....	142	Laiškas JTO Žmogaus teisių komitetui, Europos Tarybai, Tarptautinei Amnestijai .....	177
Dėl SSSR numatomo 1991 03 17 referendumo. LŽTGA kreipimasis, 1991 03 09 .....	143	Press release. Comunique de presse (anglų k.) .....	178
Pareiškimas JTO Žmogaus teisių komitetui .....	143	Dėl savininkų žemės. LŽTGA pareiškimas, 1992 03 27 .....	179
Statement to end human rights violations following the intensifying USSR aggression in the republic of Lithuania Mart of 1991 .....	146	Dėl Lietuvoje neva esančių politinių kalinių LŽTGA pareiškimas, 1992 04 03 .....	180
LR AT Pirmininko Vytauto Landsbergio laiškas Jan Martenson (anglų k.) .....	153	Appeal to United Nations (Nancy Umbrasas) 3-rd April, 1992 .....	181
Laiškas. Helsinki Watch, March 5 1991 .....	154	Dėl KGB įtakos asociacijai. LŽTGA pareiškimas, 1992 05 23 .....	182
Laiškas. Helsinki Watch, March 6 1991 .....	156	Dėl Rusijos kariuomenės išvedimo. LŽTGA pareiškimas, 1992 06 09 .....	183
LŽTGA kreipimasis į TSRS prezidentą M.Gorbačiova (rusų k.) .....	157	Pareikime žmones. Kreipimasis į Lietuvos verslininkus, dailininkus, inteligentiją, 1992 06 10 ...	184
Dėl SSSR kariuomenės išvedimo. LŽTGA kreipimasis, 1991 04 04 .....	159	Dėl Baltijos valstybių dekolonizacijos. Tarptautinės konferencijos rezoliucija, 1992 06 14-17 .....	185
Dėl tautos genocido. LŽTGA kreipimasis, 1991 04 26 .....	159	Dėl trukdymo Helsinkio grupės veiklai. Lietuvos Helsinkio grupės atviras laiškas, 1992 06 25 .....	187
Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo. Visuomeninių judėjimų pareiškimas, 1991 05 03 .....	160	Pro Memoria LR AT .....	188
Atėjo laikas įvardyti. Visuomeninių judėjimų pareiškimas, 1991 05 31 .....	161	Dėl Lietuvos ir Lenkijos santykių. Pro Memoria, 1992 07 09 .....	189
Dėl L. Zareckio veiklos. LŽTGA pareiškimas, 1991 06 21 .....	163	Dėl Viktoro Petkaus. LŽTGA narių pareiškimas (1992 07 10) .....	189
Dėl TSRS ginkluotųjų pajėgų. LŽTGA kreipimasis į TSRS prezidentą M. Gorbačiova, 1991 08 02 .....	163	Dėl nacionalinių mažumų. Visuomeninių judėjimų pareiškimas, 1992 07 28 .....	190
Dėl 1991 m. rugpjūčio 19 d. pučo Sovietų Sąjungoje. LŽTGA kreipimasis, 1991 09 26 .....	164	LŽTGA Pro Memoria, 1992 07 28 .....	191
Dėl paramos Lietuvai. Visuomeninių judėjimų kreipimasis, 1991 09 03 .....	165	Dėl rinkimų teisės. LŽTGA pareiškimas, 1992 07 28 .....	192
Dėl informacijos pasaulio visuomenei apie Lietuvos Respubliką. LŽTGA delegacijos tarptautinėje konferencijoje „Žmogiškasis matas pasaulio politikoje“ pareiškimas 1991 09 03 .....	166	Dėl butų privatizavimo. Visuomeninių judėjimų kreipimasis, 1992 09 16 .....	192
Dėl okupacinės kariuomenės. Visuomeninių judėjimų rezoliucija, 1991 09 07 .....	167	Dėl neteisėtos kratos. Lietuvos Helsinkio grupės pareiškimas, 1992 11 13 .....	193
Dėl piliečių konsolidavimo, Visuomeninių judėjimų kreipimasis, 1991 09 12 .....	167	Parašų rinkimo akcija. Karaliaučius 2000 Konigsberg .....	194
Lietuva priimta į Jungtinių Tautų Organizaciją. LŽTGA sveikinimas .....	168	To UNO (Mr. Boutros-Boutros Ghali and Mr. M. Hagmayer) .....	196
Dėl Asociacijos neeilinio suvažiavimo. Pranešimas 1991 10 11-17 .....	169	<b>Lietuvos žmogaus teisių gynimo organizacijų jungtinio suvažiavimo (1993 01 16) dokumentai:</b>	
Dėl okupacinės kariuomenės išvedimo. LŽTGA rezoliucija, 1991 10 19 .....	169	dėl sovietokratijos įstatymo ir genocido LŽTGA rezoliucija, 1993 01 16 .....	197
Reikalavimas išvesti okupacinę kariuomenę. Visuomeninių judėjimų pareiškimas, 1990 m. lapkritis .....	170	dėl koordinavimo tarybos. LŽTGA nutarimas, 1993 01 16 .....	198
Statement to human rights center of the united nations organization, human rights defense committee in geneva, switzerland to all international organizations defending human rights and national rights .....	171	dėl Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos pažeidimų Lietuvoje. LŽTGA rezoliucija, 1993 01 16 .....	198
		Dėl amnestijos. LŽTA kreipimasis, 1993 03 02 .....	199
		Dėl mirties bausmės panaikinimo. LŽTGA steigėjų pareiškimas, 1993 05 07 .....	199

Dėl ryšių su Žmogaus teisių gynimo sąjunga. LŽTGA Kauno skyriaus komiteto pareiškimas, 1993 06 30 .....	200	Sveikiname .....	222
Dėl alkoholio monopolio įstatymo. Lietuvos Blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ pareiškimas, 1994 03 07 .....	201	Dėl Sergejaus Kovaliovo. Lietuvos Helsinkio grupės prašymas, 1995 03 22 .....	222
Dėl Baudžiamojo kodekso papildymo. LŽTA pareiškimas, 1994 03 31 .....	202	Dėl „Pozicijos“ teisių. Norvegijos Helsinkio komiteto laiškas LR Ministrui Pirmininkui .....	223
Dėl Konstitucinio įstatymo projekto. Inteligentijos pareiškimas, 1994 05 28 .....	203	Kreipimasis santarvės vardan .....	223
Dėl alternatyvinės darbo tarnybos. LŽTA pareiškimas, 1994 06 04 .....	204	Dėl „Pozicijos“ teisių. Tarptautinės Helsinkio žmogaus teisių federacijos laiškas LR Ministrui Pirmininkui Adolfui Šleževičiui, 1995 04 19 .....	324
Dėl Baudžiamojo ir kitų kodeksų neatidėliotino priėmimo. LŽTA konferencijos rezoliucija, 1994 06 04 .....	204	Dėl piliečių nuosavybės atstatymo tvarkos. Lietuvos visuomeninių organizacijų pareiškimas, 1995 05 15 .....	225
Declaration on the law on the election to local councils .....	205	Dėl netradicinių religijų. LŽTA pareiškimas, 1995 05 25 .....	226
Dėl savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo. LŽTA pareiškimas, 1994 06 04 .....	205	Dėl Sauliaus Stomos paleidimo. LŽTA pareiškimas, 1995 06 04 .....	228
Dėl Lietuvos Respublikos Advokatūros įstatymo pakeitimų ir papildymų. LŽTA kreipimasis, 1994 06 22 .....	206	Rutherford'o institutas. Laiškas Europos žmogaus teisių komisijos Generaliniam sekretoriui H.C.Kruger .....	229
Resolution on the immediate adoption of the Criminal and Penal codes, 4 June of 1994 .....	207	Dėl Sauliaus Stomos įkalinimo. LŽTA pareiškimas, 1995 08 15 .....	230
Apvalaus stalo tema: „Vietinės savivaldybės ir rinkimai į savivaldybių tarybas“ rezoliucija, 1994 07 14 .....	207	Dėl grėsmės žodžio ir verslo laisvei. Lietuvos visuomenės informavimo priemonių atstovų pareiškimas .....	231
Atsišaukimas dėl Lietuvos saugumo .....	208	Dėl tikėjimo laisvės Lietuvoje. Viešas laiškas tarptautiniam Koordinatoriui Didžiai Gerbiamam Ponui Pedro C.Moreno .....	231
Lithuanian Helsinki group petition .....	210	Čečėnijos laiškas 1995 11 02 .....	234
Dėl žmogaus teisių pažeidimų Gruzijoje. Lietuvos Helsinkio grupės prašymas, 1994 11 04 .....	211	Dėl Artūro Balkevičiaus ir jo šeimos teisių. Pareiškimas .....	235
Dėl mirties bausmės panaikinimo. LŽTA pareiškimas, 1994 11 16 .....	212	Vardan būtinosios ginties. Intelektualų pareiškimas dėl karo Čečėnijoje, 1996 02 12 .....	236
LŽTGA laiškas B.Jelcinui (rusų k.), 1994 12 12 .....	213	Dėl karo Čečėnijoje. Intelektualų pareiškimas JTO Generaliniam Sekretoriui, 1996 02 12 .....	237
LŽTGA laiškas N.Obertyševui (rusų k.), 1994 12 12 .....	214	Lietuvos intelektualai prieš karą Čečėnijoje. Laiškas ET Parlamentinės Asamblėjos Prezidentei, 1996 02 12 .....	239
Dėl karo Čečėnijoje. JT Lietuvos asociacijos žmogaus teisių gynimo skyriaus ir LŽTGA kreipimasis, 1995 01 04 .....	215	Dėl darbo sąlygų medikams. LŽTGA pareiškimas, 1996 02 23 .....	240
Dėl piliečių nuosavybės įstatymo pataisų. Visuomeninių organizacijų pareiškimas, 1995 02 14 .....	216	Dėl dingusių žmonių paieškos. LŽTA pareiškimas, 1996 08 14 .....	241
Lithuanian Helsinki group, Norwegian Helsinki committe, Georgian Helsinki union appeal, 1 March 1995 Vilnius .....	217	Dėl mirties bausmės. Lietuvos kalinių globos draugijos pareiškimas, 1996 11 08 .....	242
Dėl amnestijos. Lietuvos Helsinkio grupės prašymas, 1995 03 01 .....	218	DI narkotinių medžiagų kontrolės. LŽTGA pareiškimas, 1996 11 26 .....	242
Dėl įvykių Čečėnijoje. Lietuvos Helsinkio grupės pareiškimas, 1995 03 01 .....	219	Application of Belarusian social organizations in Lithuania, Vilnius .....	243
Dėl amnestijos. LŽTA pareiškimas, 1995 03 08 .....	219	Dėl gudų diskriminacijos Baltgudijoje. Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų pareiškimas, 1996 12 02 .....	244
Dėl mirties bausmių Gruzijoje. Gruzijos, Norvegijos ir Lietuvos Helsinkio komitetų prašymas, 1995 03 09 .....	220	Pabėgėliai iš Somalio. Laiškas Lietuvos žmogaus teisių asociacijai (LŽTA) .....	244
Lithuanian Helsinki group, Norwegian Helsinki committe, Georgian Helsinki union request, 9 March 1995, Vilnius .....	220	Dėl dingusių žmonių paieškos. LŽTA pareiškimas, 1997 02 04 .....	245
Dėl Sergejaus Kovaliovo veiklos. Gruzijos, Norvegijos ir Lietuvos Helsinkio komitetų prašymas, 1995 03 09 .....	221	Dėl darbuotojų konstitucinės teisės. LŽTA pareiškimas, 1997 02 26 .....	246
Georgian Helsinki union, Norwegian Helsinki committe, Lithuanian Helsinki group .....	221	Dėl grėsmės demokratijai. LŽTA pareiškimas, 1997 02 26 .....	247
		VRM atsakymas dėl dingusių žmonių .....	248

Žmogaus teisės ir mokykla. LŽTGA pareiškimas, 1997 03 05 .....	249	LŽTGA laiškas dėl žemės ūkio paskirties žemės paėmimo į valstybės žemės fondą 1992 03 04 .....	278
Dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo. LŽTGA kreipimasis, 1997 05 05 .....	250	Laiškas V. Petkui .....	279
Dėl santykių su Baltgudija. Atviras laiškas LR Prezidentui Algirdui Brazauskui, 1997 08 18 .....	251	Komentarai dėl Lietuvos valstybės Konstitucijos projekto .....	280
Council of Europe / Conseil de l'Europe Assemblée parlementaire .....	252	LŽTGA dėl psichiatrų susargdintų žmonių reabilitacijos .....	282
Dėl LŽTA konferencijos rezoliucijos. Policijos departamento prie LR VRM atsakymas .....	256	LR AT dėl Pro memoria .....	283
Nesibaigiantys teismai. Pareiškimas .....	257	LR AT dėl Seimo deputatų rinkimų tvarkos .....	283
<i>Sveikinimai:</i>		Amnesty International 1993 05 15 (anglų k.) .....	284
Poetui Bernardui Brazdžioniui .....	258	Amnesty International 1993 07 10 (pranc. k.) .....	285
Jo Ekscelencijai LR Prezidentui p. Valdui Adamkui .....	258	Amnesty International 1993 06 14 (vok. k.) .....	286
Dėl švietimo reformos. LŽTGA pareiškimas 1998 m. vasario mėn. ....	259	Amnesty International 1993 06 15 (vok. k.) .....	287
Dėl gražintinos nuosavybės. LŽTGA pareiškimas, 1998 03 09 .....	259	Amnesty International 1993 07 25 (anglų k.) .....	289
Dėl atsakymo laiku į oficialius pareiškimus, skundus, paklausimus ir pasiūlymus. LŽTGA pareiškimas, 1998 03 20 .....	260	Amnesty International 1993 06 26 (vok. k.) .....	290
Dėl priemonių Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 50-osioms metinėms paminėti. LŽTA pareiškimas, 1998 08 14 .....	261	Amnesty International 1993 07 18 (pranc. k.) .....	291
Dėl NKVD, NKGB, MGB, KGB. LŽTA pareiškimas, 1998 11 25 .....	262	LŽTGA laiškas dėl žmonių santaupų .....	292
Dėl SSSR Valstybės saugumo komiteto vertinimo. LR Konstitucinio Teismo teisėjo atsakymas LŽTA ...	262	Dėl atsakymo laiku į oficialius pareiškimus, skundus, paklausimus ir pasiūlymus .....	292
Dėl pažeidimų įvaikinant Lietuvoje vaikus. LR Seimo kontrolieriaus pažyma .....	263	LR Generalinė prokuratūra. Dėl sprendimų gražinti Bažnyčiai gyvenamuosius namus teisėtumo .....	293
<b>III DALIS</b>			
<b>Laiškai, raštai, prašymai ir atsakymai</b>			
SSSR Jūrų laivyno karo tarybos 1990 03 26 laiškas LR Aukščiausiajai tarybai (rusų k.) .....	268	Dėl LŽTGA Kauno skyriaus veiklos .....	293
LR Raudonojo kryžiaus draugijos prezidento kreipimasis 1990 23 27 .....	269	Dėl asociacijos trečiojo suvažiavimo .....	294
Dėl SSSR armijos desantininkų siautėjimo 2 laiškai LR Sveikatos apsaugos ministrui .....	270	Duomenys apie asociaciją .....	295
Dėl Marijos Murmienės prašymo .....	271	Dėl Zofijos Kaušinienės sužalojimo .....	295
Dėl Lietuvos žmogaus teisių gynimo sąjungos statuso Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra. ....	271	LŽTGA laiškas Rusijos Federacijos Ypatingajam pasiuntiniui .....	296
International Secretariat / German Section .....	272	LŽTA (Vilnius) dėl piktnaudžiavimų psichiatrija politiniais tikslais .....	297
LŽTGA raštas dėl Lietuvos žmogaus teisių gynimo sąjungos .....	273	LR Seimo užsienio reikalų komitetas. Dėl Rusijos ir Čečėnijos konflikto .....	297
LR Teisingumo ministerijos atsakymas dėl Lietuvos žmogaus teisių gynimo sąjungos .....	273	LŽTA LR Seimo Pirmininkui dėl sąlygų kalėjimuose .....	298
Rquest for assistance to Lithuania .....	274	To: International Institute of Human Rights .....	298
Laiškas LŽTGA dėl socialinės bei psichologinės reabilitacijos taikymo .....	275	To: Center for National Security Studies .....	299
LŽTGA laiškas dėl Lietuvos pilietybės suteikimo Liucijai Baškauskaitėi .....	275	Lietuvos Respublikos Seimo pirmininko pavaduotojas. Dėl Baudžiamojo kodekso 137 straipsnio pataisos .....	299
International society for human rights 1992 01 07 .....	276	LŽTA dėl žurnalisto Sauliaus Stomos įkalinimo .....	300
LŽTGA laiškas JAV ambasadai dėl Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos veiklos .....	277	Vilenas Vadapalas dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso .....	301
		IŠVADA dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 137 straipsnio pakeitimo .....	301
		LŽTA dėl publikacijos „Respublikoje“ .....	303
		LŽTA dėl nusikaltimo išaiškinimo .....	303
		1995 metais dingusių merginų sąrašas .....	304
		LŽTA dėl dingusių žmonių .....	306
		LŽTA dėl pigių brangiųjų metalų pakaitalų stomatologijoje .....	306
		LŽTA dėl nusikalstamumo prevencijos .....	308
		LŽTA dėl žmonių grobimo Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui p. Mindaugui Stankevičiui .....	309
		LR Ministrui Pirmininko Mindaugo Stankevičiaus atsakymas dėl žmonių grobimo .....	309

Laiškas dėl dingusių žmonių paieškos VR Ministrui V.Bulovui .....	310	Vyngantas Švoba. SUVIENYTI JĖGAS BENDRAM TIKSLUI. LAISVI KALĖJIME .....	344
LR VRM atsakymas LŽTA dėl žmonių grobimo ....	310	Jonas Mačiukevičius. GYVENTI IR DIRBTI .....	348
LŽTA dėl pilietybės neturinčių asmenų .....	311	Vytautas Budnikas. KLAIDŽIOJA BOLŠEVIZMO ŠMĖKLA .....	349
LŽTA laiškas dėl žmonių grobimo Lietuvos Generalinio prokuroro pavaduotojui Artūriui Paulauskui .....	311	Arimantas Dumčius. SUNKUS KELIAS Į TEISINĘ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ (1) .....	351
LR VRM Policijos departamento kriminalinės paieškos valdyba dėl dingusių be žinios asmenų paieškos ....	312	Viktoras Petkus. NELAIMĖ – LAIKINA .....	353
LŽTGA dėl D. Kuodytės kandidatūros .....	313	Arimantas Dumčius. SUNKUS KELIAS Į TEISINĘ LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĘ (2) .....	354
LŽTA dėl paramos organizuotam nusikalstamumui mažinti ir žmogaus teisėms ginti .....	313	Arimantas Dumčius. AR IŠDALINSIME LIETUVOS TURTAŲ UŽSIENIUI? .....	356
LŽTA laiškas E. Zingeriui dėl dingusių žmonių paieškos .....	314	Antanas Buračas. ŽMOGAUS TEISIŲ DIENA .....	357
LŽTA laiškas LR Teisingumo ministerijai dėl prekybos žmonėmis .....	316	Arimantas Dumčius. KOL ESAME LAISVI... KALĖJIME .....	358
LR Seimas. Dėl dingusių žmonių šeimų paramos centro raštų LR VRM ministrui V. Žiemeliui .....	318	Vytautas Budnikas JAV TEISMAI .....	359
LR VRM dėl LŽTA pasiūlymų .....	318	Vytautas Budnikas AUKA IR TIKĖJIMAS .....	360
LR Seimo kancleris dėl susidorojimo su politiniais oponentais .....	320	Karolis Kamandulis. TARĖSI ŽMOGAUS TEISIŲ GYNĖJAI .....	361
Vilniaus miesto savivaldybės administracija dėl bažnyčios „Tikėjimo žodis“ .....	321	Antanas Buračas. „VĖL DIKTATŪRA?“ .....	362
LR Vyriausybės sekretorius. Dėl visuomeninių organizacijų pasiūlymų .....	322	APIE KRUVINĄ SEKMADIENĮ LIUDIJA VILNIAUS UNIVERSITETO DOCENTAS, BUVĘS TREMTINYS ALGIRDAS ŠUKYS .....	362
Policijos departamentas prie LR VRM dėl dingusių žmonių .....	322	STAČIATIKIŲ VILNIAUS IR LIETUVOS ARKIVYSKUPO CHRIZOSTOMO PAMOKSLAS, PASAKYTAS ŠV. DVASIOS KATEDROJE SEKMADIENĮ, 1990 M. SAUSIO 20 D. ....	366
LŽTGA dėl Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo projekto .....	323	Arimantas Dumčius. DU ŽINGSNIAI PRIEKYJE ..	368
LR Seimas Teisės ir teisėtvarkos komiteto atsakymas A.Dumčiui .....	324	Vytautas Budnikas. STIPRIEJI LAIMI .....	370
LŽTA dėl nusikalstamos veikos elgesio modelio ....	324	APTARTAS SUTARTIES PROJEKTAS .....	371
Nuorašas: baudžiamoji byla. Nutartis .....	325	Arūnas Jaunius. JELENA BONER: „MES TURIME MOKYTIS IŠ LIETUVOS.“ .....	371
Dėl Pravieniškių 2-osios SR PDK nuteistųjų kreipimosi .....	326	Antanas Buračas. LIETUVOS ŽMOGAUS TEISĖS JUNGTINĖSE TAUTOSE .....	372
Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministerijos atsakymas LŽTGA pirmininkui prof. A. Dumčiui dėl prašymo gražinti žemę .....	329	Stasys Kaušinis. KADA MISIONIERIAI SUGRĮŠ Į VILNIŲ .....	373
Lietuvos Respublikos Prezidentūros sekretoriaus atsakymas LŽTGA pirmininkui prof. A.Dumčiui dėl žemės gražinimo .....	329	KOMITETO POSĖDIS .....	374
LŽTGA (Kaunas) laiškas dėl visuomeninių gynėjų .....	330	Kazimieras Uoka kalbasi su žurnalistu Jonu Lukiu. REIKIA ČIA DAR PABŪTI .....	377
LŽTGA siūlymai .....	330	Tėvas Stanislovas kalbasi su žurnalistu Tadu Vytautu (Tesecku). NE „FIGOS LAPELIS“, O „GRYTELNIKŲ AŠARA“ .....	376
		Stasys Uosis. KUR MES EINAME? .....	380
		Viktoras Petkus kalbasi su žurnalistu Vyngantu Švoba. APIE PAKANTUMĄ, RYŽTĄ, DARBĄ VILTIS .....	381
		Vyskupas Juozas Tuñaitis kalbasi su žurnalistu Tadu Tesecku. IŠPAŽINTIS BE IŠPAŽINTIES .....	384
		Viktoras Petkus. IR VĖL ATGAL Į VIDURAMŽIUS? .....	389
		Vytautas Budnikas. MES JAU LAISVI .....	391
		RENKASI ŽMOGAUS TEISIŲ GYNĖJAI .....	392
		TARPTAUTINĖ KONFERENCIJA .....	393
		Pokalbis su A.Smironovu. LIETUVA – PIRMOJI .....	394
		Algimantas Dziegoraitis kalbasi su „Pozicijos“ žurnalistu Vytautu Budniku. NEI LĖNKŲ, NEI ŽYDŲ ČIA NIEKAS NESKRIAUDŽIA .....	395

#### IV DALIS

#### Straipsniai, interviu, apžvalgos ir korespondencijos

Viktoras Petkus. HELSINKIO GRUPĖ .....	332
Stasys Uosis, Arimantas Dumčius. GYDYTI REIKIA NE PARANOJĄ, BET POLITINĘ IR EKONOMINĘ SISTEMĄ .....	335
Arimantas Dumčius. MŪSŲ POLITINĖS IR EKONOMINĖS SISTEMOS DIAGNOZĖ .....	338
Arimantas Dumčius. LIETUVOS LAISVĖ TARPTAUTINĖS TEISĖS POŽIŪRIU .....	340
Arimantas Dumčius. KAIP TOLIAU GINSIME Lietuvės LAISVĖ? .....	342



PRANEŠIMAS .....	399	Alfonas Augulis kalbasi su „Pozicijos“ žurnalistu Vytautu Budniku. TIKIU ŽMOGAUS IŠMINTIMI ..	435
Viktoras Petkus. ATIDARYKITE KALĖJIMŲ DURIS .....	399	LAIKRAŠČIUI „POZICIJA“ .....	440
LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETE .....	400	Petras Mikštas. KAIP DAROMI PINIGAI .....	440
Edmundas Vaitekūnas kalbasi su „Pozicijos“ žurnalistu Vytautu Budniku. AUTORIAUS TEISĖ ŠVENTA .....	400	VORATINKLIS „KLUGERIS“ (8) .....	441
PRANEŠIMAS DĖL ASOCIACIJOS NEEILINIO SUVAŽIAVIMO .....	402	Arimantas Dumčius. ŽMOGUS YRA GIMĘS LAISVAS... .....	442
Tarptautinės Vienos Helsinkio federacijos generalinis sekretorius Džeraldas Nagleris. JŪS – VIEVERSAI .....	403	Petras Grėbliauskas kalbasi su žurnaliste Snieguole Pilypiene. PAKALBĖKIME ATVIRAI .....	444
Marytė Rastenytė kalbasi su žurnalistu Tadu Vytautu (Tesecku). GINAME ŽMOGŲ .....	403	Antanas Buračas, Arimantas Dumčius, Viktoras Petkus. DĖL LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS .....	446
Danutė Migaliova. PABUSKIME .....	405	Stasys Kaušinis. TEISIŲ GYNĖJŲ POSĖDIS .....	448
NEEILINIS SUVAŽIAVIMAS .....	406	Gintautas Stalnionis. AR SUSIKALBĖS LIETUVIS TEISININKAS SU KOLEGA TAUTIEČIU IŠ JAV? .....	450
Arimantas Dumčius. SUVAŽIAVO ŽMONIŲ GYNĖJAI .....	407	Ramunė Sakalauskaitė. DISIDENTAS IRGI TURI PASIRINKTI: ARBA LIAUPSINI VALDŽIA, ARBA TU BLOGAS .....	451
LŽTGA II NEEILINIAME SUVAŽIAVIME IŠRINKTŲ KOMITETO NARIŲ SĄRAŠAS .....	412	Aurius Kučius. ŽMOGAUS TEISĖS .....	451
Jonas Lukys. JAUTRIŲ KLAUSIMŲ .....	416	Algirdas Statkevičius. KOKIOS KONSTITUCIJOS REIKIA LIETUVAI? .....	452
Liudas Truska kalbasi su žurnalistu Antanu Juknaičiu. MES NEPASIELGĖME KAIP DANAI .....	414	Aldona Svirbutavičiūtė. ŠIRDIS ATVIRA – TARYTUM LANGAS... .....	454
LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETE .....	416	Gintautas Stalnionis. KAŠ NELEIDŽIAMA PREZIDENTUI, NELEIDŽIAMA NIEKAM .....	456
J. Tacas, A.Gutmanas. GAL JAU UŽTEKS .....	417	Viktoro Petkaus pokalbis su žurnalistu Gintautu Stalnioniu. KRIKŠČIONIŠKOSIOS VERTYBĖS LIETUVOJE TURI IŠLIKTI .....	459
SPALIO 25 D. (1991 11 05) LŽTGA KOMITETO PIRMININKŲ IŠRINKTAS ARIMANTAS DUMČIUS .....	419	Viktoras Petkus. ATŠLIAUŽĖ JUODASIS ANTRADIENIS .....	463
Arimantas Dumčius kalbasi su žurnalistu Ovidijum Dikčiumi. KARALIUS MIRĖ, TEGYVUOJA KARALIUS? .....	419	Liuda Marčiulionienė. DĖL STRAIPSNIO „PSICHIATRAI SIEKS MAKSIMUMO“, IŠSPAUSDINTO 1992 M. BIRŽELIO 18 D. „KAUNO TIESOJE“ .....	465
Halina Kobeckaitė kalbasi su žurnalistu Tadu Vytautu (Tesecku). TĖVYNE LIETUVA, MIELESNĖ UŽ SVEIKATĄ! KAIP REIK TAVE BRANGINTI, VIEN TIK TAS PAMATO, KAS JAU TAVĖS NETEKO. NŪN TAVE VAIZDUOJU AŠ, ILGESY GROŽIU SUJAUDINTAS TAVUOJU. ....	421	Stasys Kaušinis. BRANDUMO EGZAMINAS .....	465
KAUNO KRAŠTO KONFERENCIJA .....	424	Stasys Kaušinis. SUSITIKIMAS BIRŠTONE .....	467
LŽTGA KOMITETO POSĖDIS .....	425	SUSITIKIMAS SU KAPELIONU IŠ STRASBŪRO ....	467
PREMJERO GEDIMINO VAGNORIAUS SUSITIKIMAS SU LŽTGA ATSTOVAIS .....	426	Vilniaus ir Lietuvos stačiatikių (pravoslavų) arkivyskupas, Šventosios Dvasios vienuolyno archimandritas Chrizostomas kalbasi su žurnalistu Rimantu Vanagu. KO KLAUSYSIM – PROTO BALSŲ AR KLIEDESIO? .....	468
Arimantas Dumčius. ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOJE .....	426	PASAULIO ŽMOGUS .....	472
NUTARTA SUŠAUKTI SUVAŽIAVIMĄ .....	427	Turkijos ambasadorius Erkan Gezer kalbasi su Vytautu Budniku. MANO ŠEIMA LIKS LIETUVOJE .....	472
Juozas Olekas kalbasi su žurnalistu Antanu Vaupšu. KADA TURĖSIME ŠEIMOS GYDYTOJĄ? .....	427	Viktoras Petkus kalbasi su Gintautu Stalnioniu. VIENINGA LIETUVA – TOLERANCIJA VISIEMS ..	475
TARIASI ŽMOGAUS TEISIŲ GYNĖJAI .....	430	LR Generalinis prokuroras Artūras Paulauskas kalbasi su Adolfu Strakšiu. TRUPUTI NĖŠČIA MOTERIS .....	479
Kermet Garseu kalbasi su „Pozicijos“ žurnalistu Vytautu Budniku. SVARBIAUSIA – NEBĖJOTI KLAIĐŲ .....	430	JAV ambasadorius Darryl Norman Johnson kalbasi su Vytautu Budniku. NŪRIME PAŽINTI JŪSŲ GYVENIMĄ .....	482
Algis Geniušas. SUTELKIME JĖGAS PRIEŠ NŪSIKALTĖLIUS .....	433	VEIKLA PAGYVĖJO .....	485
TEISIŲ GYNĖJŲ DĖMESIUI! .....	434	NUTARTA SUŠAUKTI SUVAŽIAVIMĄ .....	486
LAIŠKAS .....	434	Manfredas Volodka. „20 CENTŲ“ PRIEŠ NIJOLĘ SADŪNAITĘ: BYLA NUTRAUKTA .....	486
Laima Bubelienė. NESIŪSKITE Į KARIUOMENĘ LIGOTŲ VAIKŲ! .....	434	LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS SUVAŽIAVIMAS .....	487

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ORGANIZACIJŲ JUNG TINIO SUVAŽIAVIMO (1993 01 16) NUTARIMAS .....	488	Viktoras Petkus. ŽMOGAUS TEISĖS VAKARŲ PASAULYJE IR LIETUVOJE .....	542
LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETE .....	488	Arimantas Dumčius. LIETUVOS IR LENKIJOS DERIBŲ PRELIUDIJA .....	544
PASAULIO ŽMOGUS XX AMŽIAUS ŽMOGUS ....	489	Jurga Ivanauskaitė. ERDVĖ, KURIOJE PILDOSI NŪRAI .....	545
Viktoras Petkus kalbasi su žurnalistų Vytautu Budniku. MUMS NERŪPI ŽMOGAUS POLITINĖ SPALVA .....	490	Vytautas Girdzijauskas. SAVAS AR SVETIMAS? ....	547
BENDRI TIKSLAI, BENDRI SIEKIAI .....	495	Ramunė Lazauskaitė. VISUOMENINIS TEISMAS: VALDŽIA PENSININKUS, INVALIDUS LAIKO SUGĖDUSIAIS ROBOTAIS, KURIUOS DERA KUO GREIČIAU SUNAIKINTI .....	550
Rimantas Markauskas. TU KARYS. BŪK SVEIKAS IR DORAS! .....	495	LR VISUOMENINIO TEISMO, VYKUSIO KAUNE 1994 M. VASARIO 19 DIENA, SPRENDIMAS .....	552
ŠEŠTASIS MINISTRAS PIRMININKAS .....	497	DAKTARO KLAUSO SCHUMANO PRANĖŠIMAS .....	552
Balys Gajauskas kalbasi su Tadu Vytautu (Tesecku) Treji nepriklausomybės metai. LAIMĖJIMAI IR VILTYS .....	499	Viktoras Petkus kalbasi su žurnaliste Giedre Milkevičiūte: VALSTYBĖ TURI TARNAUTI ŽMOGUI .....	555
A.Dumčius. ŽMOGAUS TEISĖS – DABARTIS, UŽDAVINIAI .....	502	ĮVYKO III SUVAŽIAVIMAS (1994 03 05) .....	556
Justinas Marcinkevičius. PALAIMINTA DUODANTI RANKA .....	503	PADĖKA .....	557
ČIA PAMIRŠIME TAUTYBĘ .....	404	Janina Navickaitė. IŠTIESK RANKĄ IR PAJAUSI BROLĮ .....	557
NUTARIMAS, PRIEŠTARAUJANTIS TAUTOS INTERESAMS .....	505	Ignas Pikturna. MENKĖ GENDA NUO GALVOS ...	559
Krescencijus Stoškus. TOS NEUŽMIRŠTAMOS PARTINIO „TEISINGUMO“ TRADICIJOS .....	506	Interviu su V.Petkumi. DIDESNĖS UŽ ŽMOGŲ VERTYBĖS ŽEMĖJE NĖRA .....	561
LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETE .....	509	Stasys Kaušinis. ŽMOGAUS TEISĖS IR MIRTIES BAUSMĖ .....	565
Justinas Marcinkevičius. JUNG TINĖS TAUTOS – LIETUVA .....	511	VIEŠNAGĖ DANIJOJE .....	565
Antanas Šimkūnas. KODĖL PAŽEIDINĖJAMOS ŽMOGAUS TEISĖS? .....	512	Vytautas Girdzijauskas. LAIMĖ, KAD JŪS EŠATE .....	566
Stasys Kaušinis. EUROPOS TARYBOS SEMINARAS VILNIUJE .....	514	BALANDŽIO 9 D. (1994 04 09) ĮVYKO LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS (LŽTGA) KAUNO SKYRIAUS ATASKAITINĖ-RINKIMINĖ KONFERENCIJA .....	568
Antanas Terleckas kalbasi su žurnalistu Tadu Vytautu (Tesecku). PIRMIEJI .....	515	Romualdas Abugelis. KELIO ATGAL NĖRA .....	568
Gasparas Aleksa. PRIEŠ SMURTAŲ .....	516	Vladas Dautartas. VISŲ MŪSŲ PASTANGOMIS ....	570
Valdas Kukulius. ATSIGRĖŽKI NUOVARGY IR NEVILTY .....	519	Vytautas Girdzijauskas. VALSTYBĖS VEIDRODIS .....	572
Monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas kalbasi su rašytoju Raimondu Kašausku. KO LAUKIAME IŠ ŠVĖNTOJO TĖVO VIEŠNAGĖS? .....	522	KURKIME TEISINĖ VALSTYBĘ .....	574
ARMIJOS KRAJOVOS VEIKLA LIETUVOJE NETURI BŪTI GARBINAMA IR LEGALIZUOTA .....	524	Romualdas Lanckauskas. KAI TEKA DEGTINĖS IR „RAŠALO“ UPĖS... ..	575
Vytautas Martinkus. NUOGI PRIE TEMIDĖS KOJŲ .....	525	Benediktas Juodka kalbasi su žurnalistu Tadu Vytautu (Tesecku). JAUNIAUSIAS PREZIDENTAS .....	576
SKAUDI IR NELAUKTA NETEKTIS .....	527	Raimondas Kašauskas. TARPTAUTINĖ AMNESTIJA: PRIEŠ „DINGIMUS“, PRIEŠ POLITINIUS ŽUDYMUS .....	579
Vytas Gruodis kalbasi su rašytoju Raimondu Kašausku. ATVIRAI VISUOMENEI SUSIFORMUOTI BŪTINAS LAIKAS. GEORGE SOROS .....	528	Vytautas Girdzijauskas. ŽMOGUS IR JO TEISĖS ŠIANDIEN .....	580
Raimondas Kašauskas. ŠŪVIAI LIETUVOJE .....	530	Antanas Mozeris. NETAPKIME VERGAIS .....	582
Valentinas Sveticikas. AUTORAI BE TEISIŲ .....	533	Bronislovas Lubys. BALANSAVIMAS TIES RIBA – GYVENIMAS? .....	583
Vytautas Zalatorius. TOKS, KOKS BUVO .....	534	L.Linkevičius. LIETUVOS SEIMUI, „POZICIJOS“ SAVAITRAŠČIUI, LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJAI .....	586
KONSTITUCINIS TEISMAS: PIRMIEJI PRAŠYMAI .....	536	Kęstutis Balčiūnas. TARPTAUTINIS KONGRESAS SOVIETINIAM GENOCIDUI ĮVERTINTI .....	587
Kazimieras Pūras. KAI ŠIRDIS REMIA ŠIRDĮ .....	537	LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETE .....	588
Vida Jurkonytė. TEISINĖ REFORMA. KOKIA JI? ..	540		
KOKIA BUS GENOCIDO TYRIMO CENTRO ATEITIS? .....	542		

Atsišaukimas. NERIMAS DĖL LIETUVOS SAUGUMO .....	589	Gediminas Kirkilas kalbasi su „Pozicijos“ vyr. redaktoriumi Vytautu Budniku: MES NE VĪSKĄ PADARĖM, BĖT... ..	630
Aida Marteckaitė. KĄ VEIKIA ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA? .....	592	HELSENKIO KOMITETA DOMISI LIETUVA .....	635
Dana Kurmilavičiūtė. BENAMIAI. BEGLOBIAI. BETEISIAI .....	593	ĶOPENHAGOS DEKLARACIJA NEPAŽEIDŽIA ŽMOGAUS TEISIŲ .....	635
Dana Kurmilavičiūtė. BENAMIAI. BEGLOBIAI. BETEISIAI (2) .....	595	Tarptautinė Amnestija. AKTUALIJOS EUROPOJE. LIETUVA IR MIRTIES BAUSMĖ .....	636
Jonas Vėlyvis. ŠEŠI PREZIDENTO SMŪGIAI NUSIKALSTAMUMUI .....	597	TARPTAUTINĖ BAUSMIŲ REFORMA .....	637
Marcelijus Martinaitis. LAISVOJOJ EUROPOJ .....	599	Amanda Kavaliūnaitė. VAIKAI MŪSŲ IR JŲ TEISES TURIME GINTI MES .....	637
Henrikas Rimeikis. I. ACHREMOVAS GAILISI NENUŽUDEŠ „LENINO“ (B.DEKANIDZĖS) .....	600	Marija Nijolė Bikauskienė. Į PAGALBĄ LIETUVOS VAIKAMS .....	639
Aida Marteckaitė. „LIETUVOJE GERBIAMOS ŽMOGAUS TEISĖS“, – PASAKĖ PONAS CH. A. LASAS .....	601	Vytautas Budnikas. PAGIEŽA .....	641
JUNGTINIŲ TAUTŲ AUKŠTASIS KOMISARAS LIETUVOJE .....	601	LIETUVOS DEMOKRATINIŲ IR ŽMOGAUS TEISIŲ INSTITUCIJŲ APVALUSIS STALAS .....	642
Henrikas Rimeikis. TEMIDĖS LABIRINTUOSE (1) ..	602	„LAISVO ŽODŽIO CENTRO“ STEIGIAMOJI KONFERENCIJA .....	642
Henrikas Rimeikis. TEMIDĖS LABIRINTUOSE (2) .....	603	Aida Marteckaitė. ŽMONĖS JAUSIS SAUGESNI? .....	643
Andrius Rastauskas. ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO PROBLEMA PASAULIO TAUTŲ BENDRIJOJE .....	604	Rima KAZILIŪNIENĖ: KONTRABANDA – BLOGIS? .....	643
Henrikas Rimeikis. TEMIDĖS LABIRINTUOSE (3) .....	606	Vytautas Petkevičius kalbasi su „Pozicijos“ vyriausiuoju redaktoriumi Vytautu Budniku: AR SAUGŪ LIETUVOJE? .....	646
Laurynas Jonušauskas. ŠIANDIEN – JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS DIENA .....	608	Boriso Dėkanidzės pokalbis su korespondente Ligita Norvydiene: MANO GYVENIMAS BŪVO ĮDOMUS IR TŪRININGAS .....	649
ASOCIACIJOS KOMITETE .....	610	TĖVO STANISLOVO DEDIKACIJA ŽURNALUI „POZICIJA. NUOMONĖS“ .....	652
VARIACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO TEMA .....	610	Vytas Greblikas. PRISIEKUSIŲJŲ TEISMAI .....	652
Anne Maret kalbasi su žurnalistu LŽTA vicepirmininku Vytautu Budniku. LAISVĖ NEBŪTI SUŠAUDYTAM... ..	611	Juozas Šiupšinskas. TEISINGUMO NĖRA IŠ KUR IMPORTUOTI .....	654
Elizabeth Winship. ESBK „DEMOKRATINIŲ INSTITUTŲ IR ŽMOGAUS TEISIŲ VALDYBA“ (DIŽTV) .....	614	LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ CENTRAS .....	659
Viktoras Petkus. HUMAN RIGHTS IN THE WEST AND LITHUANIA .....	614	Jonas Vėlyvis. PREZIDENTO ABEJONĖS PADEDA VYTIS NŪBĖGUSIĄ EUROPĄ (1) .....	660
INFORMCIJA .....	618	Nijolė Marija Bikauskienė. AMERIKOS PAMOKOS LIETUVAI .....	661
Dainius Pūras. Į SILPNUOSIUS ATSIGRĖŠIME TADA, KAI STIPRIEJI PAKILS IŠ MATERIALINIO LIŪNO? .....	618	Jonas Vėlyvis. PREZIDENTO ABEJONĖS PADEDA VYTIS NŪBĖGUSIĄ EUROPĄ (2) .....	663
VIEŠNIOS IŠ DANIJOS .....	620	PROVOKATORIŲ VYRIAUSYBĖ .....	665
Perkūnas Bakšys kalbasi su žurnalistu Aleksandru Rimeikiu: AR GIRTAS LIETUVOS BIUDŽETAS? ....	622	Mečys Laurinkus. NESĄMONĖ PLATINO... ..	669
Stasys Stankevičius. DĖMESYS ŽMOGUI IR JO TEISĖMS .....	625	Juozas Žilys. KONSTITUCINIO TEISMO TEISĖJAI .....	670
Violeta Gustaitytė. LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA: NAUJAS POSŪKIS .....	625	Jonas Vėlyvis. PREZIDENTO ABEJONĖS PADEDA VYTIS NŪBĖGUSIĄ EUROPĄ (3) .....	676
Vladimir Weissmann. KAS ATSITIKO LIETUVOS RESPUBLIKOS ĮSTATYMU DĖL RINKIMŲ Į VIETOS TARYBAS? .....	626	Antanas Terleckas. KODĖL SAULIUS STOMA NEIŠLEIDŽIAMAS IŠ LUKIŠKIŲ UŽ UŽSTATĄ? .....	677
RIBA, UŽ KURIOS BAIGIASI DEMOKRATIJA .....	627	Tomas Venclova. GENOCIDAS, STRATOCIDAS, ETNOCIDAS... ..	680
KOMISARO VIEŠNAGĖ .....	628	Jonas Vėlyvis. PREZIDENTO ABEJONĖS PADEDA VYTIS NŪBĖGUSIĄ EUROPĄ (4) .....	684
Arimantas Dumčius kalbasi su žurnalistu Stasiu Stankevičiumi. MŪSŲ NERIMO VALANDOS .....	628	LIETUVOJE VARŽOMOS LAISVĖS .....	685
Vytautas Girdzijauskas. VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ JĖGA IR BEJĖGIŠKUMAS .....	629	Nijolė Marija Bikauskienė. GINTI MAŽŲJŲ TEISES – ŠVENTA SŪAUGUSIŲJŲ PAREIGA .....	686
		Jonas Vėlyvis. PREZIDENTO ABEJONĖS PADEDA VYTIS NŪBĖGUSIĄ EUROPĄ (5) .....	687

Edmundo Vaitekūno pokalbis su žurnalistu Algirdu Mikoliūnu. NEGINKLUOTI, BET PAVOJINGI .....	688	MOKYTI? .....	722
Aleksas Ikamas. MIRTIES BAUSMĖ .....	691	Rasa Svetlauskaitė. PRIVATUS KALĖJIMAS LATVIJOJE MITAS AR REALYBĖ? .....	723
Nijolė Marija Bikauskienė. APSUPTYJE .....	692	DIDŽIAUSIA NAUJIENA BAUSMIŲ TAIKYMO PRAKTIKOJE JAV – PRIVATIZUOTI KALĖJIMAI .....	724
Arimantas Dumčius: JTO 50-METIS .....	693	KALINIŲ GLOBOS DRAUGIJOS ATSTOVAI GALI DALYVAUTI TEISMO PROCESUOSE .....	725
Antanas Vinkus kalbasi su žurnalistu Tadu Vytautu (Tesecku). GERA SVEIKATA – STIPRI TAUTA .....	693	Henrikas Urbanavičius. SLAPTUMO SINDROMAS .....	726
Jonas Kalvaitis. KAS IŠJUNGS DIRBTINĮ KVĖPAVIMĄ? ARBA MŪSŲ MEDICINOS DAVATKIŠKUMAS .....	695	Alvydas Navickas. KAS VERČIA ŽUDYTI? .....	727
Gediminas Paviržis kalbasi su „Pozicijos“ vyr. redaktoriumi Vytautu Budniku: MŪSŲ GYVENIMAS NUOLAT GERĖS .....	696	PAMINĖTA KONSTITUCIJOS DIENA .....	729
Jonas Vėlyvis. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGOS KONVENCIJA IR LIETUVOS IŠLYGOS (1) .....	700	Kun. Česlovo Kavaliausko pokalbis su Juozu Dapšausku. INTELIGENTAI NESULAUKIA ĮTIKINAMŲ ATSAKYMŲ IŠ KATALIKŲ BAŽNYČIOS LIETUVOJE .....	730
Petras Gaučas. PAMALDŲ KALBOS VILNIAUS ARKIVYSKUPIJOS BAŽNYČIOSE .....	702	NAUJIENOS .....	732
Jonas Vėlyvis. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ IR PAGRINDINIŲ LAISVIŲ APSAUGOS KONVENCIJA IR LIETUVOS IŠLYGOS (2) .....	703	Viktoras Petkus. TAUTŲ APSISPRENDIMO TEISĖ OKUPUOTOJE LIETUVOJE .....	733
Marija Nijolė Bikauskienė. RATIFIKUOTA VAIKO TEISIŲ KONVENCIJA .....	705	ŠI LAIŠKĄ REDAKCIJA GAVO IŠ VIENUOLIO TĖVO STANISLOVO .....	737
Stasys Uosis. PROTESTUOJAME PRIEŠ INDELIŲ VOGIMO ĮSTATYMĄ IR EKONOMINIO GENOCIDO POLITIKĄ .....	705	Remigijus Barauskas. ŽMONIŲ TEISĖS LAUŽO ĮSTATYMŲ SPRAGOS .....	737
Sergej Grigorianc. GEROS VALIOS ŽMONĖS! .....	706	Julius Veselka kalbasi su žurnalistu Vytautu Labunaičiu. NOMENKLATŪRA IR MAFIJA VARŽOSI UŽ TURTO IR PRIVILEGIJŲ PERSKIRSTYMĄ .....	738
Viktoras Petkus kalbasi su žurnaliste Giedre Milkevičiūte. JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS JUBILIEJŲ PASITINKANT .....	707	Viktoras Petkus. RADIO KLAUSYTOJUS SU VASARIO 16 NORĖTŪSI PASVEIKINTI VINCO MYKOLAČIO-PUTINO ŽODŽIAIS .....	740
Alma Šlamaitė kalbasi su žurnaliste Lione Lapinskiene. „ESU LAIMINGA, GALĖDAMA KITIEMS PADĖTI...“ .....	710	Juozas Glinskis. NUSIKALSTAMAS PROTAS IR BŪTINOJI GINTIS .....	741
Jonas Vėlyvis. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAŠ. KOKĮ SKUNDĄ RAŠYTI? .....	712	Romualdas Grigas. AR REIKALINGA LIETUVIŲ TAUTOS VALSTYBINGUMO TEORIJA? .....	744
Aloyzas Sakalas kalbasi su žurnaliste Giedre Milkevičiūte. KAIP APGINTI MŪSŲ VAIKUS? .....	714	NUSIKALSTAMUMAS IR ŽMOGAUS TEISĖS LIETUVOJE .....	746
Henrikas Urbanavičius. ASMENŲ, NUTEISTŲ LAISVĖS ATĖMIMU, TEISĖ Į MOKSLĄ .....	715	Vytautas Budnikas. „POZICIJA“ PAMINĖJO PĖNKTUOSIUS METUS .....	746
AMNESTIJA BUS! .....	717	Jurijus Rešetovas kalbasi su žurnalo „Pozicija. Nuomonės“ vyr. redaktoriumi Vytautu Budniku: KIEKVIENA VALDŽIA STENGIASI PAJUNGTI ŽMOGŲ .....	747
Eglė Bankauskienė. DAR KARTĄ APIE EKSPERIMENTĄ .....	717	Viktoras Bolotinas. KOKIĄ VALSTYBĘ MES PASIRENKAME .....	749
Henrikas Urbanavičius. KIEK GALIMA LAIKYTI ASMENĮ SUĖMUS .....	718	Kazimiera Prunskienė. LIŪDNA PASAKA .....	752
KLAUSIATE – ATSAKOME .....	718	Vytautas Leščinskas. NENORIU – NESAKYSIU .....	754
KOPLYTĖLĖ ŠIAULIŲ TARDYMO IZOLIATORIUJE .....	719	Antanas Musteikis. SVETIMOMIS RANKOMIS ŽARSTOMOS ŽARIJOS .....	755
Kotryna Indriūnaitė. PIRMAS TIKRAS ŽINGSNIS Į TEISINĘ VALSTYBĘ .....	719	KARIUOMENĖ IR JOS PIKTŽAIZDĖS .....	756
Rasa Svetlauskaitė. SUNKIAI SUKASI TEISĖSAUGOS RATAS .....	720	Romualdas Grigas. MAŽOS VALSTYBĖS SAUGUMO GARANTAS .....	759
TO DAR NEBUVO! .....	720	Marija Nijolė Bikauskienė. TU NEKALTAS, VAIKE .....	761
Milda Bliumenzonienė. DŽIUGUS ĮVYKIS – „TĖVO NAMAI“ .....	721	ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJA – JĖGA, SU KURIA PRADEDAMA SKAITYTI .....	762
IŠ LIETUVOS KALINIŲ GLOBOS DRAUGIJOS ISTORIJOS .....	721	Jonas Pabrėža. ANAPUS TEISINGUMO .....	764
SEMINARAI .....	722	ATPILDO DIENA ARTĖJA .....	766
Tokarevas Jurijus, Aleksandro. ŽUDYTI AR		Irena Šiaulienė kalbasi su Gertrūda Mykolaitiene: VYRAS – MOTERS VIEŠPATS .....	766

Vladas KAZĖNAS: MATERIALINĖ ŽALOS ATLYGINIMAS DĖL NETEISĖTO ĮKALINIMO .....	768	LIETUVOS HELSINKIO GRUPEI – 20 .....	819
Maria Kižienė. AR GALIMA NENUTEISTIEMS KALINIAMS SKAITYTI BIBLIJĄ? .....	770	Vyskupas Juozas Tunaitis kalbasi su žurnalistu Tadu Vytautu (Tesecku). PALAIMINK LIETUVĄ, ŽENGLIANČIĄ Į TAVO GIMIMO TRETIJĄ TUKSTANTMETĮ .....	820
Kęstutis Petrauskas. ARTĖJA ATĖNŲ PRIESAIKA .....	771	Arūnas Peškaitis kalbasi su žurnalistu Algimantu Jurkštu. TIKRIAUSIO TIKĖJIMO BEIEŠKANT .....	823
Jono Blaževičiaus pokalbis su žurnalistu Arvydu Valioniu: ATEITIES BAUSMĖ – 90 PARŲ AREŠTAS .....	775	Petras Plumpa. VALSTYBĖ IR RELIGINĖS BENDRIJOS .....	825
Žibutė Giedraitytė. LYGTINIS PALEIDIMAS .....	777	Vytautas Rudeliūnas. MIRTIES BAUSMĖ SENOVĖS LIETUVOJE .....	827
Henrikas Urbanavičius. MIRTIS. AR TAI IŠIMTINĖ BAUSMĖ? .....	778	Gasparas Aleksa. TARPTAUTINĖ AMNESTIJA – PRIEŠ MIRTIES BAUSMĘ .....	830
Antanas Dapšys. NUSIKALSTAMUMAS IR JO PRIEŽASTYS LIETUVOJE .....	780	Čezarė Bekarija. MIRTIES BAUSMĖ .....	831
PADĖKA .....	782	Vytautas Andriulis. MIRTIES BAUSMĖ LIETUVOJE 1918-1940 M. ....	831
PAGALBININKĖS .....	782	Jovitas Elzbergas. SOVIETINĖS LIETUVOS BAUDŽIAMASIS KODEKSAS .....	836
Vidmantas Kliukas. PAKRIKŠTYTI VILNELĖJE .....	783	EUROPA IR MIRTIES BAUSMĖ .....	837
Vytautas Girdzijauskas. TOTALITARINIO MĄSTYMO DOKUMENTAS .....	783	Erikas Prokošas. MIRTIES BAUSMĖ IR ŽMOGAUS TEISĖS .....	840
Vidas Almontas. ŽEMAIČIAI KOL KAS NETURI ĮKALINIMO ĮSTAIGŲ .....	786	Adomas Kutra. MIRTIES NUOSPRENDŽIO VYKDYMO BŪDAI .....	841
Violeta Pruskuvienė. ŽMONĖS BE PILIETYBĖS .....	788	Adolfas Strakšys. IR SUPRATAU: ESU NUTEISTAS IKI GYVOS GALVOS... ..	843
IŠVYKA Į ŠIAULIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ .....	789	Jonas Stašinskas. PRAEITIES BAUSMIŲ RELIKTAS .....	845
Aušvydas Belickas. TEN NIEKADA NEBŪSIU .....	789	PRIMONĖS, GARANTUOJANČIOS NUTEISTŲJŲ MIRTIES BAUSME GYNIMO TEISES .....	847
Vilija Aleknaitė-Abramkienė. RŪPINIMASIS VAIKAIS – FUNDAMENTALUS VISUOMENĖS IR VALSTYBĖS INTERESAS .....	791	Antano Dapšio pokalbis su žurnalistu Arvydu Valioniu. REIKIA PALIKTI VILTĮ .....	847
Algirdas Pocius. ŽODIS TIEMS, KURIE ATEIS .....	792	VIETOJ MALONĖS – ARBATOS PUODUKAS .....	850
Virgilijus Bulovas atsako į žurnalistu Vytauto Budniko klausimus. UŽ TEISĖTVARKĄ .....	794	BAUDŽIAMASIS STATUTAS T. 514 „LITERATŪROS“ KNYGYNO LEIDINYS KAUNAS 1930 DVIDEŠIMT SEPTINTASIS SKYRIUS APIE PALEISTUVYSTĘ .....	851
AR IŠMUŠ ATPILDO VALANDA? .....	796	Ona Gustienė. PREKYBA ŽMONĖMIS .....	853
KOVA SU VĖJO MALŪNAIS .....	797	J. K. Beleckas. PROSTITUCIJOS ISTORIJA .....	856
Genovaitė Babachinaitė. NUSIKALSTAMUMO PREVENCIJOS TOBULINIMAS LIETUVOJE .....	797	Algirdas Mikalkevičius. PROSTITUCIJA LEGALIZUOTI IR KONTROLIUOTI! .....	859
Aurelija Kuzmaitė. SUSITIKIMAS SU JONAVOS AREŠTINĖS VYRIAUSIOJU KOMISARU IR PABĖGĖLIAIS .....	799	ĮSTATYMO DĖL PROSTITUCIJOS REFORMA: ŠAŪKŲ APIBRĖŽIMAS .....	861
Aldona Svirbutavičiūtė. HELSINKIO GRUPĖ: 1976-IEJI, LAPKRITIS .....	801	TARPTAUTINIS PROSTITUČIŲ TEISIŲ KOMITETAS, PASAULINIS PROSTITUČIŲ TEISIŲ STATUTAS .....	863
BUVĘS DISIDENTAS VĖL NEPAKLUSO VALDŽIAI .....	804	Štasy Kaušinis. AR UŽKIRSIME KELIĄ PREKYBAI ŽMONĖMIS: PATIRTIS IR PROGNOZES .....	864
DĖL MIRTIES BAUSMĖS .....	805	ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS RŪPESČIAI .....	867
PASITARIMAS ŠVEICARIJOJE .....	805	Jonas Avyžius. PASISAKYMAS SEIME, SVARSTANT NEKILNOJAMOJO TURTO ATKŪRIMO ĮSTATYMĄ .....	868
Erikas Saheimas. KALĖJIMAS – SOCIALINIŲ REIŠKINIŲ OBSERVATORIJA .....	805	LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS KONFERENCIJA .....	869
Viktoras Petkus kalbasi su žurnalistu Vidu Almontu. MALONĖS PRAŠYMAS .....	808	Kęstutis Balčiūnas. TARPTAUTINIS KONGRESAS SOVIETINIAM GENOCIDUI ĮVERTINTI .....	869
Vladas Kazėnas. NORVEGIJOS KALĖJIMAI .....	809	Arūnas Bivainis. BAUDŽIAMOJI TEISĖ APIE SAVIŽUDYBĘ .....	870
TEISTUMO IŠNYKIMAS (BK 58 STR.) .....	813		
Vilniaus arkivyskupijos bažnytinio teismo viceoficialas Kazimieras Meilus. AR MES KALTI? ESAME LAIMINGI! .....	814		
Aleksandras Šaulys. DIEVO TENRI JARATUVČŲ IŠPAŽINĖJAI .....	817		
Vilniaus ir Lietuvos ortodoksų arkivyskupas Chrizostomas: GERBKIME ŽMONIŲ ĮSITIKINIMUS .....	817		

Dalia Teišerskytė. BE RINKOS DĖSNIŲ, YRA DAR DOROS DĖSNIAI! .....	872	Kęstučio Čilinsko pokalbis su žurnalistu Vytautu Budniku. LĖKS GAUJŲ GALVOS... ..	931
GENADIJAUS KONOPLIOVO FENOMENAS. BIOGRAFIJOS ŠTRICHAJ .....	874	Kazimiera Prunskienė. MAFIJA LOBIZMO KORIDORIUOSE? .....	936
PRIEŠMIRTINIS G. KONOPLIOVO LAIŠKAS .....	877	LIETUVOS KALINIŲ GLOBOS DRAUGIJA – PRISON FELLOWSHIP INTERNATIONAL NARĖ .....	938
NUOMONĖ .....	879	ĮVAIRENYBĖS .....	939
Kęstutis Glaveckas. KORUPCIJA, KORUPCIJA... ..	879	Andreas Grossas. PER PUSANTRŲ METŲ NEPASIEKTA PAŽANGOS .....	940
KREIPIMASIS Į VISUOMENĘ .....	880	Antanas Dapšys. BAUDŽIAMOJO KODEKSO PROJEKTAI YRA PER GRIEŽTI .....	943
Vytautas Budnikas. MAFIJA .....	881	VILTINGŲ PERMAINŲ PROJEKTAS .....	945
Algirdas Dembinskas, Alvydas Navickas. MES – SAVIŽUDŽIŲ TAUTA? .....	882	PROGRAMOS MAŽINA KALINIŲ SKAIČIŲ .....	946
Bronislovas Lubys. TARP KORUPCIJOS IR REKETO .....	885	Arimantas Dumčius. BIRŽELIO 14-OJI – GEDULO IR VILTIES DIENA .....	947
Leonardas Jokšas. AR SUGRĮŠ Į TEISMUS VISUOMENINIAI KALTINTOJAI IR GYNĖJAI? ....	886	LŽTA Šilutės skyriaus veikla. AKLA TEMIDĖ .....	948
Stasys Stunguryš. ŽMOGUS, TESĖJĘS PAŽADAŲ ...	888		
Vytautas Pakalniškis. TEISINĖS REFORMOS VYSTYMAS LIETUVOJE .....	892		
Egidijus Bičkauskas. ARGUMENTAI „UŽ“ IR „PRIEŠ“ MIRTIES BAUSMĘ .....	894		
Cornelis Klein. JUNGTINIŲ TAUTŲ KONVENCIJOS MIRTIES BAUSMĖS KLAUSIMU .....	898		
Hadar Cars. MIRTIES BAUSMEI EUROPOS SAJUNGOJE „NE“ .....	899		
Katarina Backe. NORĖČIAU PAŽVELGTI Į MIRTIES BAUSMĘ GLOBALIAU .....	900		
Ole Espersen. TARPTAUTINIAI TEISINIAI MIRTIES BAUSMĖS ASPEKTAI .....	900		
Marek Nowicki. MIRTIES BAUSMĖS PANAIKINIMAS EUROPOJE .....	902		
Peter Wilkitzki. AR GALI MIRTIES BAUSMĖ TAPTI BAUDŽIAMOSIOS POLITIKOS ĮRANKIU? .....	904		
Viktoras Petkus. MIRTIES BAUSMĖ LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS TEISINIUOSE AKTUOSE .....	905		
Stasys Kaušinis. LIETUVOS POLITINIŲ PARTIJŲ PROGRAMINĖS NUOSTATOS MIRTIES BAUSMĖS KLAUSIMU .....	907		
Vita Danilevičiūtė. PSICHOLOGINIAI MIRTIES BAUSMĖS ASPEKTAI .....	910		
Julius Sasnauskas. MIRTIES BAUSMĖS KLAUSIMAS KATALIKŲ BAŽNYČIOS ŠVIESOJE .....	912		
IR ATEIS Į TEISMUS VISUOMENININKAI .....	915		
Leonardas Jokšas. A.STAŠAITĮ NUTEISTI MASKVA „LEIDO“ TIK PAGAL VIENĄ BK STRAIPSNĮ .....	917		
TAURAGĖS SKYRIAUS VEIKLA: UŽ ŽMOGAUS TEISES .....	919		
TIEMS, KURIE DOMISI ŽMOGAUS TEISIŲ PROBLEMOMIS .....	920		
Birutė Tamaliūnienė. NUKENTĖJĘS GINASI PATS, KALTINAMAJI SAUGO VALSTYBĖ .....	921		
Violeta Vilkauskaitė. ŽMOGAUS TEISIŲ VIZIJA ...	922		
Vytautas Budnikas. MAFIJA-2 .....	924		
Julius Dermontas. BALTIJOS ŠALIŲ MAFIJA .....	925		
Stanislovas Buškevičius. GIMUSI TARYBINIAIS LAIKAIS .....	928		

## V DALIS

### Ataskaita, pavardžių rodyklė

#### ŽMOGAUS TEISIŲ ATASKAITOS:

Amnesty international. The Baltic states. TIME TO ABOLISH THE DEATH PENALTY. JANUARY 1993 .....	952
Amnesty international. Baltijos valstybės. LAIKAS PANAIKINTI MIRTIES BASUMĘ .....	955
International Helsinki federation for human rights. Annual report 1999. HUMAN RIGHTS 1998. ....	959
JAV valstybės departamentas. 1999 M. ATASKAITA DĖL ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOJE .....	965
International Helsinki federation for human rights. Annual report 2000. HUMAN RIGHTS 1999. ....	976
PAVARDŽIŲ RODYKLĖ .....	982

# PRATARMĖ

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, įsteigta 1989 metais (vėliau LŽTGA ir LŽTA), buvo pirmoji oficiali organizacija, ginanti žmogaus teises Lietuvoje. Iki tol šiomis teisėmis rūpinosi Bažnyčia ir Lietuvos Helsinkio grupė (įsteigta 1976 m.).

Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, nemažai Helsinkio grupės narių, įskaitant ir jos steigėją disidentą Lietuvos Helsinkio grupės pirmininką Viktorą Petkų, ėmė dirbti asociacijoje, kuri pelnydama visuotinį pripažinimą, ilgainiui tapo Tarptautinės Helsinkio žmogaus teisių federacijos ir Tarptautinės žmogaus teisių federacijų lygos nare.

Per 19 veiklos metų (nuo 1989 m.) susikauptė daug teisinės ir istorinės medžiagos. Ją reikėjo susisteminti ir apibendrinti. Taip susidarė prielaidos dviem atskiroms knygoms „Lietuva ir žmogaus teisės“, I ir II knyga.

Šiomis knygomis nesiekama apibendrinti visų Lietuvos žmogaus teisių gynimo organizacijų veiklos, nes jos Lietuvoje skaičiuojamos jau šimtais. Norėta nuosekliai parodyti žmogaus teisių judėjimo vyksmą Lietuvai atgaunant Nepriklausomybę ir tuo laikotarpiu, kai mūsų valstybė jau savarankiškai kūrė įstatymus, teisės aktus, rengėsi tapti ES nare ir ja tapo.

Pirmojoje knygoje „Lietuva ir žmogaus teisės“ pateikiama medžiaga apie žmogaus teisių iniciatyvinę grupę, vėliau išaugusią į iniciatyvinį komitetą. Spausdinami šio komiteto posėdžių protokolai, laišakai ir pareiškimai to meto žmogaus teisių aktualijomis.

Medžiaga pateikta chronologine tvarka, nurodant datas, atsižvelgiant į įvykių svarbą.

Knygą sudaro 5 dalys: „Įsteigimo, suvažiavimų ir konferencijų dokumentai“, „Pareiškimai, kreipimaisi ir rezoliucijos“, „Laiškai, raštai, prašymai ir atsakymai“, „Straipsniai, interviu, apžvalgos ir korespondencijos“, „Žmogaus teisių ataskaitos ir pavardžių rodyklė“.

Dalyje „Įsteigimo, suvažiavimų ir konferencijų dokumentai“ pateikiama informacija apie Asociacijos užuomazgas, jos signatarus, Asociacijos steigiamąjį suvažiavimą ir pirmuosius pareiškimus bei rezoliucijas, medžiaga apie Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos iniciatyvinį komitetą, to meto humanistinius judėjimus, Asociacijos II suvažiavimo delegatus - pateiktos jų pavardės, profesijos ir atstovaujami regionai. Publikuojami svarbesnių susirinkimų, posėdžių bei pasitarimų protokolai Asociacijos atsiradimo ir vėlesniu laikotarpiu, kai ji suskilo į dvi savarankiškas organizacijas – LŽTA (Lietuvos žmogaus teisių asociaciją) ir LŽTGA (Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją).

Publikuojant protokolus, siekta autentiškiau atskleisti Asociacijoje vykusį darbą, vyravusias skirtingas nuomones ir net pažiūras, kurios anaip tol netrukdė, bet netgi skatino tiesos paiešką.

2007 m. sausio 9 d. Lietuvos Respublikos Seime minint Helsinkio grupės 30 metų sukaktį, šios grupės narys Tomas Venclova savo kalboje taip apibūdino Helsinkio grupę: „Mūsų prioritetas buvo žmogaus teisės, iš kurių logiškai išplaukia ir valstybinė nepriklausomybė, ir visavertis tautinis gyvenimas, ir mažumų plėtotė, ir sąžinės bei tradicinės ir netradicinės kultūros laisvė. Grupę sudarė skirtingi, kartais net priešingų pažiūrų žmonės, ir visi jie sugebėjo bendradarbiauti, neprasdami pakantumo ir pagarbos vienas kitam...“

Šis apibūdinimas puikiai tiko ir Lietuvos žmogaus teisių asociacijoms (LŽTA ir LŽTGA): jose tebevyrauja nuomonių ir pažiūrų įvairovė, čia susitelkę skirtingų likimų ir profesijų žmonės (buvę disidentai, rašytojai, menininkai, kunigai, medikai, mokslininkai, politikai), kurie, nepra-

rasdami pakantumo ir pagarbos vieni kitiems, dirba žmogaus teisių priežiūros darbu.

Antroje dalyje „*Pareiškimai, kreipimaisi ir rezoliucijos*“ pateikti iniciatyvinio komiteto bei vėliau įsteigtos asociacijos, jos narių, intelektualų kolektyviniai ir pavienių kovotojų už žmogaus teises viešai skelbti dokumentai dėl žmogaus teisių pažeidimų, taip pat pareiškimai, prašymai bei reikalavimai, kuriais Lietuvos žmogaus teisių gynėjai solidarizuojasi su kitų šalių kovotojais už žmogaus teises.

Trečioje dalyje „*Laiškai, raštai, prašymai ir atsakymai*“ skelbiami Asociacijų prašymai ir siūlymai Lietuvos valstybės vadovams, įvairioms valstybės institucijoms bei tarptautinėms žmogaus teisėmis besirūpinančioms organizacijoms dėl žmogaus teisių pažeidimų. Taip pat skelbiami gauti atsakymai ir įvairūs dokumentai, liudijantys asociacijos darbą stiprinant žmogaus teisių priežiūrą šalies viduje ir užsienyje.

Ketvirtoje dalyje surinkti Respublikos ir Asociacijos periodiniuose leidiniuose skelbti rašytojų, dvasininkų, kultūros ir meno, politikos ir mokslo žmonių bei kitų iškilėnių asmenybių straipsniai, pokalbiai, atspindintys pažiūrų įvairovę, anot Tėvo Stanislovo „...*ira et studium*“ , paliekant teisę nuomonę susidaryti skaitytojui.

Šioje dalyje pateikta medžiaga niekuo neišsiskiria iš visų straipsnių ir interviu, publikuotų to meto periodinėje spaudoje. Tačiau knygoje pateikta pagal principą, kad iš esmės būtų liečiamos žmogaus teisės. Temos parinktos iš periodikos ir teminių, žmogaus teisių priežiūros veiklai nagrinėti skirtų leidinių.

Penktoje dalyje pateiktos Amnesty international, JAV valstybės departamento ir Tarptautinės žmogaus teisių Helsinkio federacijos parengtos ataskaitos apie žmogaus teisių būklę Lietuvoje. Tokias ataskaitas Lietuvos žmogaus teisių asociacija rengė kasmet ir teikė Tarptautinės Helsinkio žmogaus teisių federacijos leidžiamam leidiniui „Human Rights Developments“.

Knygos gale nurodoma pavardžių rodyklė. Dauguma asmenų nurodytomis pavardėmis turėjo ar turi sąlytį su žmogaus teisių gynimo veikla.

Siekiant išsaugoti protokolų stenogramų, pareiškimų, raštų ir ataskaitų bei kitų dokumentų autentiškumą, jų kalba netaisyta.

**Vytautas Budnikas**

*Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas*



## BE IŠANKSTINĖS NUOSTATOS

Prieš dvidešimt metų (1988-aisiais) vieną vasaros savaitgalį praleidau prie rašomojo stalo, rašydamas Lietuvos visuotinių žmogaus teisių iniciatyvinės grupės deklaraciją. Dokumentas lakoniškas ir žurnalisto plunksnai pakankamai sunkus. Buvau žadėjęs Tadeui Teseckui pirmadienį pateikti apmatius. Mudu leidome savaitraštį „Lietuvos profsąjungos“ ir apmaudžiai stebėjome, kaip tarsi grybai po lietaus vienas po kito dygsta nauji leidiniai, tūkstantiniais tiražais užgoždami mūsų laikraštį.

– Juk rašome apie žmonių bėdas, giname jų teises, – mėginau įtikinėti žurnalistus redakcinės kolegijos posėdžiuose.

Bet visi gerai suprato, kad su sovietinėmis profsąjungomis ir tokiu laikraščio pavadinimu, nieko neįmanoma pakeisti, mūsų šalis pasmerktas išnykti Lietuvą užplūdusioje spaudinių lavinoje.

Buvo pats M.Gorbačiovo perestroikos įkarštis: miestų ir miestelių žmonės jau buvo įsiūbavusios Sąjūdžio nuotaikos, o drąsesnieji netgi pranašavo greitą sovietų imperijos pabaigą.

– Kurkime žmogaus teisių organizaciją, – netikėtai pasiūlė Tadas Teseckas.

Mintis nuaidėjo įžulokai: laikraščio pavadinimas...profsąjungų šleifas... Nelabai tikėjau, kad du žurnalistai gali įsteigti įgalią organizaciją...

### **Disidentas steigia organizaciją**

– O jeigu pakalbintume Viktorą Petkų? – neatlyžo Tadas.

Viktoras Petkus buvo tik ką grįžęs iš gulago. 1988 m. kone graibstomas Sąjūdžio mitinguose. Mat šį 25 metus konclageriuose praleidusį disidentą pažinojo visas demokratinis pasaulis: Tarptautinis Kembridžo biografų centras jį pripažino pasaulio ir XX amžiaus žmogumi, o tarptautinės organizacijos net tris kartus (1987, 1988 ir 1999 metais) pristatė Nobelio premijai gauti. Viktoras labai tiko atstovauti žmogaus teisių organizacijai. Ir niekas tuo abejoti negalėjo, nes jis rūpinosi žmogaus teisėmis nuo 1976 metų, kai kiti apie tai ir prasižioti bijojo.

Idėja darėsi vis patrauklesnė. Pasitikėjimą įkvėpė ir žiniasklaidos populiarumas. Jis dar niekada nebuvo toks didelis (ir vargu ar bebū). Tereikėjo įtikinti Viktorą Petkų.

Kai su juo susitikome, parodžiau Deklaracijos apmatius ir pasakiau, kad kreipsimės į Lietuvos advokatų kolegiją, žurnalistų, dailininkų, rašytojų sąjungas, Mokslų akademiją. Žodžiu, pateikiau idėją kaip „*Summum bonum*“ (didžiausias gėris – lot.) sakydamas, kad ieškosime ramsčio ir bendraminčių tarp iškiliausių inteligentų.

Atrodė, kad mūsų pasiūlymas Viktorui nepadarė įspūdžio. Pavartęs tekstą pasakė, kad mintis nebloga, tik reikia prie jos dar padirbėti. Tačiau pasiūlius dar kartą šia tema susitikti, jis sutiko. Tuomet supratau, kad sukame teisingu keliu.

Keletą savaičių plušėjome prie Deklaracijos teksto. Pirmiausia su T. Tesecku apsilankėme pas tuometinį Lietuvos advokatų kolegijos pirmininką Kęstutį Lipeiką. Pavartęs dokumentą, jis pateikė pastabų, bet nepasirašė. Sakė pagalvosiantis. Vėliau telefonu aiškino, kad dokumento pasirašyti negalys, nors idėją palaikąs.

Tuomet nusprendėme pradėti nuo rašytojų, mokslo ir kūrybos žmonių, nuo įstaigų, kuriose gimė Lietuvos Sąjūdis.

Ši mintis pasiteisino. Deklaraciją pasirašė tuometinis Rašytojų sąjungos pirmininkas Vytautas Martinkus, Justinas Marcinkevičius, Romas Gudaitis, architektas Algimantas Nasvytis ir kompozitorius Bronius Kutavičius.

Panašiai pasielgė Lietuvos mokslų akademijos prezidentas, garsus fizikas Juras Požela. Sėdėjome jo kabinete ir šnekučiavomės. Paskui jis paėmė į rankas Deklaracijos tekstą ir ėmė atidžiai skaityti.

– Deklaraciją pasirašau, bet organizacijos veikloje nedalyvausiu, – tarė.

Mudu su Tadu susižvalgėme.

– Stinga laiko. Mokslų akademija deleguos savo narį akademiką Antaną Buračą, – pridūrė.

– Puiku, – pasakiau, – svarbu, kad mus palaikote.

Kitą dieną Deklaraciją pasirašyti iš Kauno į redakciją atvyko buvęs tremtinys, medicinos profesorius, habilituotas daktaras, kardiochirurgas Arimantas Dumčius.

Deklaracijos tekstas keliavo iš rankų į rankas, kol galop pateko į Maskvą, kur posėdžiavo TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatai Egidijus Klumbys, Juozas Oleka ir Kazimieras Uoka. Per kelias savaites ją pasirašė 22 žinomi mokslininkai, rašytojai, kultūros ir meno darbuotojai. Tad palaikančiųjų jau pakako Lietuvos žmogaus teisių organizacijai steigti.

Akademikas Antanas Buračas dar ilgai ir priekabiai taisė Deklaracijos stilių. Ir pagaliau atėjo metas ją skelbti visuomenei.

Deklaraciją išspausdinome su visų signatarų pavardėmis ir parašų faksimilėmis savaitraštyje „Lietuvos profsąjungos“ (1989 m. spalio 11 d., Nr. 36). Ji remiasi Visuotine žmogaus teisių deklaracija, Europos socialinių teisių chartija, Europos pilietinių ir politinių teisių paktu bei kitų tarptautinių žmogaus teisių dokumentų nuostatomis: 1948 m. gruodžio 10 d. Paryžiuje, JTO Generalinėje Asamblėjoje, patvirtinta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija kvietė valstybes laikytis žmogaus teisių ir laisvių (teisės į gyvenimą, asmens laisvę ir neliečiamybę), pilietinių ir politinių teisių ir laisvių (santuokos, prieglobsčio teisės, įsitikinimų laisvės, taikių susirinkimų ir asociacijų laisvės), socialinių ir ekonominių teisių (teisės į darbą ir vienodą atlyginimą už vienodą darbą, teisės į poilsį ir socialinį aprūpinimą, teisės sudaryti profsąjungas). Visos šios nuostatos buvo perkeltos į Lietuvos visuotinių žmogaus teisių iniciatyvinės grupės deklaracijos tekstą.

Neperdedu sakydamas, kad šis dokumentas buvo itin reikšmingas mūsų valstybės gyvenimo įvykis, atvėręs kelią oficialiam žmogaus teisių judėjimui. Jis ženklino pirmosios oficialios žmogaus teisių organizacijos atsiradimą Lietuvoje.

### **Iniciatyvinis komitetas ir Asociacija**

Iki tol žmogaus teisėmis rūpinosi Bažnyčia ir Lietuvos Helsinkio grupė (įsteigta 1976 m.). Tačiau paskelbus Deklaraciją, prie mūsų prisijungė Lietuvos Helsinkio grupės, Lietuvos Peršitvarkymo Sąjūdžio, LTSR Aukščiausiosios Tarybos socialinių, žmogaus teisių ir tautinių mažumų komisijos nariai, Lietuvos agentūra „SOS vaikai“, Lietuvos invalidų draugija, „Caritas“, draugija „Viltis“ ir daugelio kitų organizacijų žmonės.

Norėjome suvienyti žmogaus teisėmis besirūpinančių organizacijų jėgas. Nors vėliau daugelis pasuko savaisiais keliais, tuo metu, kai Lietuva buvo pasirinkimo kryžkelėje, kai ore tvyrojo Sausio 13-osios nuojauta, poreikis vienytis buvo gana stiprus, ir visi tam pritarė.

Iš pradžių grupės veikla sukosi apie Viktorą Petkų, kuris bene aiškiausiai žinojo, ką ir kaip reikia daryti, be to, klovėmės jo neįtikėtina patirtimi ir tolerancija (manau, jog tai susiję dalykai). Vėliau organizaciniu darbu ir ryšiais su tarptautinėmis organizacijomis ėmė rūpintis Sąjūdžio tarybos narys akademikas Antanas Buračas, buvęs tremtinys, Kauno medicinos instituto (dabar universiteto) profesorius Arimantas Dumčius, filosofas profesorius Bronius Genzelis, vienuolių Marijonų kongregacijos provincijolas kunigas Pranas Račiūnas ir teisininkas, dabartinis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkas Kęstutis Lapinskas.

Redakcijoje virte virė žmogaus teisių gynimo sąjūdis: mudu su T. Tesecku leidome laikraštį, skelbėme iniciatyvinės grupės naujienas, posėdžiavome su politikos veikėjais, disidentais, rašy-

tojais, kultūros ir meno žmonėmis, o V. Petkus, A. Buračas, A. Dumčius, B. Genzelis rašė raštus, rengė dokumentus.

1990-ųjų vasarį pagaliau pakeitėme savaitraščio pavadinimą „Pozicija“, o pavasariop išrinkome iniciatyvinį komitetą, kurio vardu siuntėme raštus, pareiškimus ir rezoliucijas tuometinei Aukščiausiajai Tarybai, į Jungtines Tautas bei kitas tarptautines žmogaus teisių organizacijas. Birželio 11 d. patvirtinome Asociacijos laikinąjį statutą ir pradėjome ruošis pirmajam suvažiavimui.

Jis įvyko 1990 m. gruodžio 15 d. ant Tauro kalno, buvusiuose profsajungų kultūros rūmuose.

Šiek tiek nuogastavome dėl žmonių aktyvumo. Bet suvažiavo šimtai iš visų Lietuvos regionų. Salė pilnut pilnutėlė. Akademikas A. Buračas perskaitė pranešimą, kalbėjo „Caritas“, Lietuvos invalidų draugijos, agentūros „SOS vaikai“, bendrijos „Viltis“, Politinių kalinių, Helsinkio grupės ir kitų organizacijų atstovai. Visi pritarė Deklaracijai, palaikė vienijimosi idėją. Įsteigėme Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją (sutrumpintai LŽTGA). Delegatai išrinko 19 narių komitetą, asociacijos pirmininką ir du pavaduotojus. Kadangi didžiausiais krūvis teko akademikui A. Buračui, jis tapo LŽTGA pirmininku. V. Petkus pirmininku dirbti atsisakė, tačiau dėl LŽTGA visuomeninio ir tarptautinio svorio delegatai jį išrinko Garbės pirmininku. Mudu su profesoriumi A. Dumčiumi tapome pavaduotojais, o laikraštis „Pozicija“ buvo paskelbtas Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos periodiniu leidiniu.

### Sausio 13-oji

Ji sutelkė visus. Kitą rytą V. Petkus ir keli Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos, Lietuvos Helsinkio grupės bei Asociacijos komiteto nariai „Pozicijos“ redakcijoje surengė posėdį. Posėdžiavome prie smėlio maišais užbarikaduotų langų, nes redakcija buvo įsikūrusi LR Seimo III rūmų patalpose. Kabinetuose ir koridoriuje voliojosi šūsnys rankraščių, ant smėlio maišų sėdėjo ginkluoti savanoriai. Pastatas buvo parengtas šturmui ir visi su nerimu laukė nakties.

Tokioje aplinkoje gimė Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos protestai SSSR prezidentui Michailui Gorbačiovui, pagalbos prašymai Jungtinėms Tautoms ir tarptautinėms žmogaus teisių organizacijoms.

A. Buračas su A. Dumčiumi iš Seimo rūmų kanceliarijos faksu siuntinėjo operatyvias žinias į Jungtines Tautas, teisingiau buvusiai Jungtinių Tautų Organizacijos sekretoriato darbuotojai Nancy Umbrasas, nes su šia lietuvių kilmės moterimi daugelis siejo ypač daug vilčių.

Tuo metu Nancy Umbrasas darbavosi baltiečių antisovietinėje organizacijoje BATUN. (Šios dar 1966 m. vasario 12 d. JAV įsikūrusios organizacijos tikslas buvo liudyti JTO Baltijos valstybių nepriklausomybę ir drauge atstovauti Baltijos šalių išeivių susivienijimams. Joje baltiečiai nuolat informuodavo Vakarų demokratinių valstybių atstovus apie žmogaus teisių pažeidimus sovietų pavergtose Baltijos šalyse, tuo siekdami, kad okupuotos Baltijos valstybės būtų prilygintos kolonijinėms teritorijoms.)

Grįžęs į Kauną A. Dumčius kartu su Vytauto Didžiojo universiteto profesore Liucija Baškauskaitė Kauno televizijos ir radijo studijoje rengė naujausias žinias apie nukentėjusiuosius prie Vilniaus televizijos bokšto, rinko naujausią informaciją apie perversmininkų veiksmus ir skelbė ją visam pasauliui.

Po Sausio 13-osios prie mūsų prisidėjo teisininkai Vilenas Vadapalas, Juozas Šatas, Lietuvos invalidų draugijos pirmininkas rašytojas Jonas Mačiukevičius ir jaunalietuvių vadas Stanislovas Buškevičius.

Kalbinome ir Vilniaus vyskupą Juozą Tunaitį stoti į mūsų gretas, bet jis atsisakė (vyriausieji Bažnyčios hierarchai privalo laikytis nuošalėje nuo politinės ir visuomeninės veiklos). Tiesa, Jo Ekscelencija ir Bažnyčia visada rėmė Asociaciją. Mūsų gretose darbavosi prelatai Pranas Račiū-

nas, Alfonsas Svarinskas ir vienuolių Kapucinų ordino konsultorius Tėvas Stanislovas (Mykolas Dobrovolskis). Alfonso Svarinsko iniciatyva apie sovietų Sausio 13-osios agresiją prieš Lietuvą buvo parengtos net kelios rezolucijos Jungtinių Tautų Organizacijai (JTO) ir jos Žmogaus teisių gynimo komisijos sesijai Ženevoje.

Asociacija kone kas savaitę rengė ir siuntinėjo tarptautinėms organizacijoms dokumentus: tai buvo pareiškimai bei kreipimaisi dėl sovietų surengtos Lietuvos ekonominės blokados, rugpjūčio pučo, omonininkų siautėjimų ir prievartinių šaukimų į sovietinę armiją. Mus itin aktyviai rėmė politinių kalinių, tremtinių organizacijos, netgi pavieniai žmonės, ypač Vytauto Didžiojo universiteto profesorė L. Baškauskaitė. Vėliau Asociacijos komitetas kreipėsi į šalies Prezidentą prašydamas išimties tvarka suteikti L. Baškauskaitei Lietuvos Respublikos pilietybę.

To meto Lietuvai labai reikėjo pirmosios ir vienintelės Lietuvos žmogaus teisių organizacijos palaikančių rezolucijų ir pareiškimų. O valstybės institucijų požiūris į Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją buvo nevienareikšmis: Teisingumo ministerija daugiau nei pusmetį vengė įregistruoti Asociacijos įstatus (oficialiai įregistruoti tik 1991 m. rugpjūčio 26 d., taigi laukta net 8 mėnesius!). Valdininkai teisinosi, neva negali registruoti Asociacijos, nes ši remiasi ne vien Lietuvos Respublikos Konstitucija, bet ir... Jungtinių Tautų Organizacijos dokumentais (!)

Bet tikroji priežastis buvo kita.

### **KGB įsteigė alternatyvią asociaciją**

Teisingumo ministerija jau buvo įregistravusi dvi iš pažiūros analogiškas organizacijas: Lietuvos žmogaus teisių gynimo sąjungą (pirmininkas A. Čekanavičius) ir Lietuvos žmogaus teisių asociaciją (pirmininkas J. Brėdikis, sekretorius, L. Zareckij). Stebino tai, kad pastarosios pavadinimas beveik sutapo su LŽTGA, tetrūko vieno žodžio „gynimo“. Apie tai sužinojome tik po rugpjūčio pučo, pradėję ruošti naujam suvažiavimui.

L. Zareckij prisistatė esąs asociacijos pirmininkas ir pasisiūlė mums padėti. Nieko blogo neįtardami, sutikome. Jis stengėsi, pasirodė esąs uolus organizatorius, tikino netgi turįs verslininkų, kurie norėtų parenti mūsų organizacijas, jei tik abi asociacijos (Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija ir Lietuvos žmogaus teisių asociacija) susijungtų.

Suvažiavimas įvyko 1991 m. spalio 19 d. Vilniuje, tuose pačiuose rūmuose ant Tauro kalno: suvažiavo daugiau nei pirmąsyk, ir suvažiavusieji buvo nepalyginamai aktyvesni - Respublikinio komiteto sudėtį teko padidinti iki 25 narių. LŽTGA pirmininką akademiką Antaną Buračą pakeitė profesorius Arimantas Dumčius. Aš likau asociacijos pirmininko pavaduotoju, o kitu pavaduotoju tapo Alfonsas Augulis, atstovavęs Vidurio Europos ir SSSR lietuvių sąjungai. Komiteto atsakinguoju sekretoriumi tapo Karolis Kamandulis, kurį vėliau pakeitė Lietuvos Helsinkio grupės narys Stasys Kaušinis.

Jau per suvažiavimą sklandė gandai apie įtartina Lev Zareckij Lietuvos žmogaus teisių asociaciją. Niekas negalėjo paaiškinti, kokia tai organizacija, kokie jos tikslai. Atsirado siūlytojų asociacijas sujungti, neva viena organizacija galėtų dirbti daug efektyviau, be to, ir pinigų atsirastų...

Tačiau didelę disidentų patirtį turintis Viktoras Petkus bėgint sumojo, kur link krypsta (pagarba jo nuovokai ir patirčiai). „Asociacijai pinigų reikia, bet labai svarbu žinoti, kokie ir kieno tie pinigai“, – tąkart pasakė jis.

Tikroji L. Zareckij vadovaujamos asociacijos kilmė paaiškėjo, kai į viešumą pateko Lietuvos SSR KGB einančio pirmininko pareigas generolo majoro V. A. Caplino šifruota telegrama armijos generolui V. A. Kriučkovui. Ją išspausdino „Lietuvos aidas“ (1992 05 13).

Telegramoje V. A. Caplinas rašė: „...Lietuvos SSR KGB PGU „A“ tarnyba sukūrė ir įregistravo „nepriklausomą“ „Lietuvos teisių asociaciją“, kurios tikslas parodyti... egzistuojančius teisių

ir žmogaus laisvių pažeidimus,... skatinti „kovotojų už žmogaus teises“ nesutarimus, trukdyti įregistruoti kitas panašias organizacijas,... sukurti Lietuvoje „nepriklausomą“ laikraštį, kuriam vadovautų patikrintas agentas, o jo pavaduotoju taptų kitas agentas,... redakcijos agentūrai vadovautų operatyvinis darbuotojas. Laikraštis kuriamas kaip akcinė bendrovė... Iš pradžių prireiks 30 tūkst. rb. materialinės pagalbos“.

Taigi, vos paskelbus Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės deklaraciją (1989 m.) KGB suskubo įsteigti analogišką organizaciją. Jos tikslas buvo žlugdyti žmogaus teisių judėjimą, inspiruoti žmogaus teisių pažeidimus, kurie diskredituotų nepriklausomos Lietuvos valdžios įstaigas. Šiai organizacijai įsteigti neprireikė net suvažiavimo, pakako kelių žmonių (L. Zareckij, N. Žukov, V. Peško, I. Ravnopolec ir kt.) susirinkimo. Ji buvo skubiai įregistruota susirinkimo sekretoriaus L. Zareckij ir steigiamojo posėdžio pirmininko J. Brėdikio vardu, pastarajam apie tai net nežinant.

Viskas paaiškėjo, kai L. Zareckij ėmė rinkti lėšas kitų valstybių piliečių interesams ginti. Kokių šalių piliečius ir nuo ko tuo metu Lietuvoje reikėjo juos ginti, nesunku susivokti...

Apie šios organizacijos antivalstybinę veiklą V. Petkus, A. Dumčius ir A. Buračas viešai paskelbė laikraštyje „Lietuvos aidas“ (1992 05 23).

A. Dumčius pasakojo, kad Lev Zareckij jam net susidorojimu grasinęs. Bet po šios publikacijos Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komitetas nuo jo atsirbojo.

Netrukus juo susidomėjo teisėtvara. 1992 m. rugpjūtį Lietuvos Respublikos prokuratūra iškėlė baudžiamąją bylą firmai „Interko“, kurios Vilniaus filiale (Tarpregioninė žemės ūkio asociacija „Ioann“) darbavosi Lev Zareckij. Teismui nuteisus firmos direktorių V. Peško pagal Baudžiamojo kodekso 95 str. „Grobimas itin stambiu mastu“, L. Zareckij skubiai spruko į Baltarusiją.

Taip KGB scenarijaus įgyvendinti nepavyko: Caplino telegramoje paminėto laikraščio niekas neišleido, o Lev Zareckij Lietuvos žmogaus teisių asociaciją Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija 1992 m. liepos 27 d. dokumentu Nr.175-VO išregistravo kaip neteisėtai veikusią organizaciją, tuo aktu nutraukdama legalią jos veiklą.

O antroji KGB inspiruota organizacija – Lietuvos žmogaus teisių gynimo sąjunga – suiro savaime. Spauldoje pasirodė keli straipsniai apie jos lyderį A. Čekanavičių, kaip abejotinos reputacijos žmogų, ne kartą teistą už nepilnamečių prievartavimą. Anot rašiusiųjų, anksčiau A. Čekanavičių nuo kalėjimo gelbėdavę tik telefono skambučiai iš KGB rūmų.

Apmaudu, bet už įvairių žmogaus teisių organizacijų bei jų organizuojamų renginių neretai šmėsčiojo KGB šešėlis. Dabar suvokiū, kad kitaip ir būti negalėjo. Žmogaus teisės - pernelyg svarbus politinės įtakos instrumentas, kad juo nesidomėtų specialiosios tarnybos. Todėl 1991m. KGB įsteigta Lietuvos žmogaus teisių asociacija ir Lietuvos žmogaus teisių gynimo sąjunga, veikiausiai buvo tos pačios įstaigos sukurti projektai.

Vis dėlto atlaikiusi visas politines intrigas, Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija įsitvirtino ir ėmė sėkmingai dirbti. Didesniuose Lietuvos miestuose (Kaunas, Vilnius, Tauragė, Kaišiadorys, Jonava, Palanga, Šiauliai, Alytus, Panevėžys, Vilkaviškis, Marijampolė, Telšiai) buvo steigiami Asociacijos skyriai, kurie 1993 m. vienijo apie 400 narių. Stiprėjo Asociacijos regioniniai ir tarptautiniai ryšiai.

### **Asociacijos skilimas**

Kaip ir daugelis jaunų to meto organizacijų, Asociacija neišvengė krizės: 1994-ųjų kovo 5 d. Vilniuje vykusiame suvažiavime Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija suskilo į 2 organizacijas – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją (LŽTGA) ir Lietuvos žmogaus teisių asociaciją (LŽTA); pastarosios nederėtų painioti su KGB įsteigtąja Lietuvos žmogaus teisių asociacija,

kurios veiklą 1992 metais nutraukė Teisingumo ministerija).

Porą metų abi šios organizacijos vadinosi tuo pačiu pavadinimu ir skelbėsi abi įgyvendinančios 1989–aisiais paskelbtos Lietuvos visuotinių žmogaus teisių iniciatyvinės grupės deklaracijos idėjas.

Galop vilniečiai nusprendė, kad Vilniuje įsikūrusi asociacija išsivers be žodžio „gynimo“ ir vadinsis Lietuvos žmogaus teisių asociacija (LŽTA), o antroji, įsikūrusi Kaune, liks su pirmuoju pavadinimu – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija (LŽTGA).

Pirmosios Asociacijos (LŽTA) pirmininku liko Lietuvos Helsinkio grupės pirmininkas, buvęs disidentas Viktoras Petkus, atsakinguoju sekretoriumi Stasys Kaušinis. O antrosios Asociacijos (LŽTGA), su būstine Kaune, pirmininku tapo medicinos profesorius Arimantas Dumčius, atsakinguoju sekretoriumi – K. Juočiušas.

Retoriškai klausiu: ar tai buvo neišvengiama?

Manau, kad taip. Daug partijų, judėjimų ir organizacijų, kurios radosi postkomunistinėse šalyse, nuėjo panašų evoliucijos kelią. Jos jungėsi, skilo į kelias savarankiškas organizacijas, kurių daugybė visiems laikams dingo iš visuomenės gyvenimo arenos, nors kai kurios jų, apsivaliusios ir atsinaujinusios, tęsė savo veiklą.

Taip nutiko ir Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijai: ji skilo į dvi savarankiškas organizacijas (LŽTA ir LŽTGA), kurios „išgyveno“, išliko, nusibrėžė gaires ir ėmė savarankiškai siekti užsibrėžtų tikslų.

Po šešerių metų (2000 m. gruodžio 16 d.) Kaune įvyko pirmosios Asociacijos įkūrimo dešimtmečio paminėjimas ir Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos (LŽTGA) suvažiavimas.

Vilniečiai svarstė: vykti ar nevykti į minėjimą, ignoruoti ar dalyvauti kolegų (LŽTGA) suvažiavime?

Vis dėlto į dešimtmečio paminėjimą nuvyko „Pozicijos“ žurnalistai ir Asociacijos steigėjas bei pirmasis jos pirmininkas akademikas A. Buračas.

Susirinkusieji Kaune daug kalbėjo apie nuveiktus darbus švietimo, kultūros srityse, dalijosi mintimis, kaip sekėsi ginti žmonių nuosavybės, socialines ir pensininkų teises, atstovauti visuomenei teismuose ir karo tarnybos reikaluose. Pranešime buvo paminėtos šešios tautinio ugdymo ir švietimo konferencijos, prisiminti šimtai siūlymų ir rezoliucijų, kurias LŽTGA komitetas įteikė Lietuvos Respublikos Vyriausybei bei Seimui. Delegatai diskutavo apie globalizacijos įtaką Lietuvai, jos stojimą į Europos Sąjungą, apie regionines problemas, tarptautinės teisės temomis.

Darbų ataskaita įspūdinga. Suvažiavusieji sveikino LŽTGA pirmininko A. Dumčiaus leidžiamą tęstinį leidinį „Lietuvių tauta ir pasaulis“, nes daugeliui atrodė, kad leidinys yra būtinas Lietuvos visuomenei. Suvažiavimas LŽTGA pirmininku vėl išrinko profesorių A. Dumčių. Tačiau dėl kandidatavimo į LR Seimą 2005 m. sausio 15 d. (VI suvažiavime) pirmininko poste jį pakeitė Lietuvos žemės ūkio universiteto docentas R. Povilaitis (A. Dumčius tapo LŽTGA Garbės pirmininku).

### **Lietuvos žmogaus teisių asociacija (LŽTA)**

Panašią veiklą plėtojo ir Viktoro Petkaus vadovaujama Lietuvos žmogaus teisių asociacija (LŽTA): 1994–ųjų birželį Vilniuje įvyko LŽTA konferencija, o po metų (1995 m.) suvažiavimas. Delegatai LŽTA Garbės pirmininku perrinko buvusį disidentą, Lietuvos Helsinkio grupės pirmininką ir Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos steigėją bei signatarą Viktorą Petkų. O LŽTA pirmininku tapo buvęs disidentas rašytojas Vytautas Girdzijauskas. Pavaduotojais išrinko „Pozicijos“ vyr. redaktorių Vytautą Budniką ir filologę Nijolę Mariją Bikauskiene. LŽTA komi-

teto nariais tapo „Solidarumo“ atstovas teisininkas Petras Grėbliuskas ir V. Petkaus bendražygiai, Lietuvos Helsinkio grupės nariai Stasys Kaušinis, žurnalistas, buvęs politinis kalinys Stasys Stunguryš ir ekonomistas, buvęs politinis kalinys Albertas Žilinskas.

Lietuvos Helsinkio grupės narių įsijungimas į Asociaciją tarsi įprasmina ir tęsia dar 1976 metais Lietuvos Helsinkio grupės pradėtą žmogaus teisių veiklą. Tapusi savotiška Lietuvos Helsinkio grupės tradicijų perėmėja, LŽTA ėmė rūpintis valstybės įstatymų ir teisės priežiūra (to ypač reikėjo Lietuvai rengiantis tapti Europos Sąjungos nare), kad Lietuvos įstatymai atitiktų ir mūsų valstybė laikytųsi ratifikuotų tarptautinių konvencijų. LŽTA registruoja visus pažeidimus, vykdo policijos monitoringą, stebi, ar nėra žiaurių kankinimų, žeminančio elgesio sulaikant žmones, ar tinkamai elgiamasi su įstatymus pažeidusiais asmenimis areštinėse.

### **Mirties bausmė ir sąlygos kalėjimuose. Kova su žmonių grobimu ir vaikų teisės**

Daugumoje Europos valstybių mirties bausmė jau buvo panaikinta. Nuo 1993 m. tuo ėmė rūpintis ir Lietuvos žmogaus teisių asociacija. Pirmiausiai ragino Lietuvos valstybės vadovus skelbti moratoriumą, tapatindami mirties bausmę su valstybės nusikaltimu žmogiškumui, o galiausiai ėmė reikalauti, kad mirties bausmė būtų visiškai uždrausta. Rašėme raštus, pareiškimus, spausdinome straipsnius ir tarptautinio susirašinėjimo medžiagą, rengėme susitikimus ir kvietėme į apskrito stalo diskusijas užsienio žmogaus teisių specialistus. Paskutinioji mirties bausmė Lietuvoje buvo įvykdyta Borisui Dekanidzei 1995 m. liepos 12 d., o 1996 metais ji buvo visiškai uždrausta.

Analogiškai LŽTA rūpinosi ir kalinčiųjų sąlygomis. Tuo metu Lietuvos kalėjimuose kalėjo per 13000 nuteistųjų, o patys kalėjimai garsėjo iš sovietmečio paveldėta antihumaniška aplinka. LŽTA Garbės pirmininkas Viktoras Petkus buvo Lietuvos kalinių globos draugijos narys, taip pat kartu ir Malonės komisijos prie LR Prezidento narys. Tarp Lietuvos kalinių globos draugijos ir LŽTA užsimezgė glaudus bendradarbiavimas. LŽTA kartu su Lietuvos kalinių globos draugija leido Kalinių globos draugijos žurnalą „Kryžkelės“, organizavo susitikimus su teisėtvarkos ir kalėjimų priežiūros darbuotojais; abi organizacijos domėjosi JAV, Norvegijos, Švedijos, Danijos ir kitų valstybių penitenciarine sistema, kvietėsi specialistų delegacijas į Lietuvą ir siuntė savo atstovus į šias šalis. Per keletą metų sąlygos Lietuvos kalėjimuose iš esmės pagerėjo, o kai kuriuose net priartėjo prie Europos Sąjungos standartų.

Rašytojas Vytautas Girdzijauskas, 1994 m. tapęs LŽTA pirmininku, pradėjo kelti viešumon dingusiųjų be žinios žmonių problemą. Jis ragino valstybės institucijas kovoti su žmonių grobimu, prievarta išvežamų už Lietuvos ribų. LŽTA rengė programas, rašė peticijas, mynė ministerijų slenksčius, spausdino straipsnius, kol pagaliau prie LŽTA buvo įsteigtas Dingusiųjų žmonių šeimų paramos centras, ilgainiui tapęs savarankiška tarptautinį pripažinimą pelnusia organizacija.

Nuo 2002 iki 2005 metų Lietuvos žmogaus teisių asociacijai vadovo Marija Nijolė Bikauskienė (dabar Stačiokienė). Būdama daugiavaikė motina ir gerai suprasdama Lietuvos šeimų ir vaikų padėtį, ji rengė seminarus ir įgyvendino ne vieną projektą vaikų teisėms ginti. Jos dėka Vaiko teisių problemos visu aštrumu buvo iškeltos ir pradėtos nagrinėti valstybės lygmenyje, ji buvo išrinkta į Konsultacinę vaikų reikalų tarybą prie Respublikos Prezidento.

### **LŽTA tarptautinis pripažinimas**

Jo siekta nuo pat Deklaracijos paskelbimo dienos. Tuo ypač rūpinosi pirmasis Asociacijos pirmininkas ir jos signataras akademikas Antanas Buračas, kuris dar po kruvinųjų Sausio 13-osios įvykių užmezgė ryšius su Jungtinių Tautų nevyriausybinė organizacijų asociacija. Vėliau šį darbą tęsė LŽTA atsakingasis sekretorius Stasys Kaušinis, kuris palaikė nuolatinius ryšius su

Danijos, Švedijos, Norvegijos ir Lenkijos Helsinkio grupėmis.

LŽTA teikė informaciją tarptautinėms žmogaus teisių organizacijoms apie žmogaus teisių padėtį Lietuvoje, rašė ataskaitas, priiminėjo užsienio šalių delegacijas ir siuntė savo atstovus į kitas šalis žmogaus teisių problemoms nagrinėti.

1997 metais Senegalo sostinėje Dakare Lietuvos žmogaus teisių asociacija tapo Tarptautinės žmogaus teisių federacijų lygos nare korespondente. Šios Lygos būstinė yra Paryžiuje. Ji vienija 64 asocijuotus narius ir 41 narį korespondentą, kurie nuolat dirba Jungtinių Tautų Organizacijoje, Europos Taryboje ir Europos Sąjungos sekretoriате. Pati Federacija jungia per 100 žmogaus teisių organizacijų iš viso pasaulio valstybių.

Po dvejų metų (1999-ųjų spalį) Lietuvos žmogaus teisių asociaciją pripažino Tarptautinė žmogaus teisių Helsinkio federacija: jos generalinėje asamblėjoje (Helsinkyje) LŽTA tapo Tarptautinės žmogaus teisių Helsinkio federacijos pilnateise nare. Tarptautinė Helsinkio federacija yra Europos Tarybos ir Jungtinių Tautų Organizacijos konsultantė.

Dar po penkerių metų (2004-aisiais) Lietuvos žmogaus teisių asociacija pelnė visišką pripažinimą ir tapo Tarptautinės žmogaus teisių federacijų lygos pilnateise nare su balsavimo teise. Ji įgijo teisę dalyvauti visuose tarptautiniuose žmogaus teisių forumuose. Nuo šiol ji atstovauja Lietuvai aukščiausiu Europos ir pasaulio žmogaus teisių gynimo organizacijų lygiu.

LŽTA apžvalgos apie žmogaus teisių padėtį Lietuvoje teikiamos Tarptautinės žmogaus teisių Helsinkio federacijos ataskaitoms ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo apžvalginei konferencijai, kasmet skelbiamos Federacijos leidinyje „Human Rights Developments“. Šiomis apžvalgomis remiasi užsienio valstybių ambasados bei konsulatai, todėl į jas neretai atsižvelgiama sprendžiant Lietuvos valstybės ir kitų šalių tarpusavio santykius žmogaus teisių srityje.

### **Po dvidešimties metų**

Nuo 2005-ųjų tapau LŽTA pirmininku, tuo tarpu Garbės pirmininku nuo pat Asociacijos įsteigimo iki šių dienų liko jos steigėjas ir signataras, Lietuvos Helsinkio grupės pirmininkas Viktoras Petkus.

Daugelis LŽTA komiteto narių baigė Lenkijos Helsinkio fondo surengtas vasaros arba žiemos žmogaus teisių mokyklas, stažavo Danijoje, Didžiojoje Britanijoje, Švedijoje, įgijo daug praktinės patirties dalyvaudami teismuose, lankydami kalėjimus, areštines, vaikų ir senelių globos namus.

LŽTA tebeleidžia naujienų biuletenį „Pozicija“ ir ketvirtinį žurnalą „Pozicija. Nuomonės“, kurie nusipelno atskiro dėmesio.

Nuo pat pradžių, vos paskelbus Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo deklaraciją, „Pozicija“ ėmė spausdinti įvairiausių pažiūrų žmonių straipsnius, skelbti skirtingiausias autorių nuomones. Būtent todėl savaitraštį ir žurnalą buvo nuspręsta vadinti „Pozicija“. Tokiu pavadinimu nuo 1990 m. vasario 7 d. periodinis leidinys, tiesa, ne savaitraštis, leidžiamas iki šiol.

Rašytojai, filosofai, mokslo, meno žmonės, politikai bei disidentai noriai publikavo savo straipsnius, atsakinėjo į redakcijos žurnalistų klausimus, tikėdami, kad šis leidinys – be išankstinės nuostatos, kad jo puslapiuose vyrauja demokratijos dvasia ir nuomonių įvairovė.

Štai kaip apie žurnalą rašė vienuolių Kapucinų ordino konsultorius Tėvas Stanislovas (Mykolas Dobrovolskis): *„O tas simpatingas „Pozicija. Nuomonės“ – tai Lietuvos Atėnai, nors jis ir nesipuikuoja šiuo vardu. Tikiu, kad Jūsų žurnalas bus užtoara visokioms šiukšlėms. Paskaudo galva nuo interpeliacijų, mitingų... kalbėti tegul kalba, rašyti tegul rašo, priekaištauti tegul priekaištauja, bet visada turėtų būti laikomasi „nekaltumo prezumpcijos“. Tai ir yra „...ira et studium“ (be išankstinio nusistatymo). Tegul klesti išmintis, susimąstymas, geranoriškumas“.* („Pozicija. Nuomonės“, 1996 m. sausis)

Tokia ir šios knygos nuostata. Spausdinami straipsniai, interviu, korespondencijos atspindi



plačią Lietuvos visuomenės – kultūros, meno, mokslo žmonių, politikų – nuomonių įvairovę, požiūrį į aktualiausius 1989 – 1999 metų įvykius „*sine ira et studio*“, paliekant teisę pačiam skaiytojui susidaryti nuomonę.

Skaitytojas čia ras abiejų asociacijų (LŽTA ir LŽTGA) rašytus laiškus, raštus, pareiškimus Lietuvos valstybės vadovams, įstaigoms ir institucijoms bei tarptautinėms organizacijoms, taip pat publikacijas, atspindinčias Asociacijos veiklos mastą ir rezultatus. Jais abejoti neeis tarptautinių žmogaus teises ginančių organizacijų atsiliepimai, komentarai bei visokeriopa parama.

### **Prie ištakų**

2003 metais tuose pačiuose rūmuose ant Tauro kalno, Vilniuje, minint Lietuvos visuotinių žmogaus teisių deklaracijos 15-ąsias metines, Asociacijos steigėjas ir signataras Viktoras Petkus prisiminė visus, kurie įkūrė žmogaus teisių judėjimą:

*„Tebūnie man leista Jus visus pasveikinti susirinkusius į Lietuvos žmogaus teisių asociacijos deklaracijos paskelbimo penkioliktąsias metines. Ji buvo viešai paskelbta 1989 m. spalio 11 d. tokiu pavadinimu – „Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės deklaracija“.*

*Ta vadinamoji iniciatyvinė grupė buvo Tadas Teseckas ir Vytautas Budnikas, jau 1988 m. gale pradėję ieškoti žmonių, kuriems rūpėjo žmogaus teisės“.*

Nors ir malonu tąkart buvo girdėti šiuos žodžius, tačiau turėjau pripažinti, kad jokios Lietuvos žmogaus teisių deklaracijos ir juo labiau Žmogaus teisių gynimo asociacijos tuo metu nebūtų buvę, jei šalia nebūtų buvę Viktoro Petkaus, Antano Buračo, Arimanto Dumčiaus, Broniaus Genzelio, Vytauto Martinkaus, Justino Marcinkevičiaus, Vilenio Vadapalo, Tėvo Stanislovo, kunigo Prano Račiūno ir daugelio kitų, kuriems buvo artima žmogaus teisių idėja. Jų dėka iš naujo suskambo Prancūzijos revoliucijoje gimusi mintis, kad ne žmogus turi tarnauti valstybei, o valstybė – žmogui. Per 50 okupacijos metų atėjome į Nepriklausomybę ne tik šviesaus tikėjimo sklidinį, bet ir sunkiu paveldu nešini: mus slėgė perdėta valstybės prievarta, teisinis nihilizmas, menkas žmonių teisinis išprusimas ir iš to išplaukiantis visuomenės bejėgiškumas. Deklaracijos signatarai padėjo pažvelgti į žmogaus teises kaip į sudėtinę dalį visuomenės vertybių, kurias būtina saugoti ir ginti. Rašydami prašymus, peticijas, rezoliucijas ir pareiškimus, savo autoritetu ir parlamentine galia (kai kurie Asociacijos signatarai tebėra Lietuvos Respublikos Seimo nariai, o A. Dumčius yra LR Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininko pavaduotojas) jie įvairiais būdais gynė šias vertybes.

Ar Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos skilimas nebuvo vertybių krizės padarinys?

Manau, ne. Tai buvo skirtingų požiūrių į tas pačias vertybes išdava. Daugelis savaip jomis rūpinosi. Nesuklysiu sakydamas, kad tiesos ir teisingumo siekis buvo ir tebėra šių žmonių savastis. Jie taip gyvena, mąsto ir kuria, o įsteigta Žmogaus teisių gynimo asociacija, kaip rašančiajam baltas popieriaus lapas, daugeliui tebuvo priemonė šiems siekiams įgyvendinti. Asociacijos skilimas – ne vertybių konfliktas, jis dar paskatino žmogaus teisių judėjimą, netgi tapo proceso katalizatoriumi ir pagyvino jį.

Galima svarstyti visuomeninių organizacijų įtaką mūsų valstybės demokratijos raidai, tačiau 1989 metais paskelbta Lietuvos visuotinių žmogaus teisių iniciatyvinės grupės deklaracija ir vėlesnė dviejų asociacijų LŽTA ir LŽTGA veikla yra neginčijamas Nepriklausomos Lietuvos valstybės piliečių humanistinės veiklos paveldas, kurio reikšmę deramai įvertins ateities istorikai ir teisės tyrinėtojai.

**Vytautas Budnikas**

„Pozicijos“ vyr. redaktorius,

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas

# TEISINGUMAS NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

Viena iš pačių svarbiausių valstybės valdžios pareigų – būti visiems piliečiams lygiai teisinga. Vienus globojant, kiti nukenčia, dėl to kyla neapykanta, pavydas, o per tai mažėja pagarba valstybės valdžiai ir atskiriems piliečiams, blėsta patriotizmas. Valstybė privalo sergėti ir siekti, kad vieni piliečiai neskriaustų kitų, netrukdytų jiems ramiai ir laisvai tenkinti savo materialinius ir dvasinius poreikius, kurių nedraudžia valstybės įstatymai.

Žmonės mėgsta daug kalbėti apie įvairias laisves, dažnai pamiršdami, kad įvairios laisvės, kaip ir kiekvienas dalykas, turi ir privalo turėti kokias nors ribas. Valstybėje žmogaus elgesys taip pat privalo turėti ribas. Tas ribas nustato įstatymas. Kitaip ir būti negali, nes viena iš valstybės valdžios pareigų neleisti vienam kito skriausti, užgaulioti. Taigi valstybė įstatymais riboja tiek rankų, tiek liežuvio laisvę, kad būtų užtikrintas ramus gyvenimas. Valstybė įstatymais paprastai užtikrina šias teises: asmenines, civilines ir politines. Turėdami šias teises, piliečiai gali visai savarankiškai tvarkyti savo gyvenimą.

Žmogaus gyvenimas yra labai įvairus ir, be to, nors pamažu, bet nuolatos keičiasi, todėl keičiami bei papildomi ir įstatymai. Turinio atžvilgiu įstatymai yra skirtingi. Vieni tvarko privataus, asmeninio pobūdžio reikalus ir teises, kiti viešo valstybinio pobūdžio teisinius santykius. Vieni nurodo, kaip tvarkytinas valstybės gyvenimas ir kokias piliečiai turi teises, kiti nusako nusikaltimo rūšį ir numato atitinkamą bausmę.

Senoji Lietuvos valstybė (Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė) paliko mums didžiulius ano meto įstatymų sąvadus-teisynus. Tokį teisės rinkinį 1468 m. vasario 29 d. išleido didysis Lietuvos kunigaikštis Kazimieras. Tai vadinamasis Kazimiero teisynas. Plačiausiai išgarsėjęs senosios Lietuvos įstatymų kodeksas, sulaukęs trijų redakcijų – 1529, 1566 ir 1588 m. – yra Lietuvos Statutas.

Pirmosios redakcijos Statuto įžangoje Lietuvos kancleris Leonas Sapiega rašė: „Protingi žmonės visais laikais yra pastebėję, kad kiekvienos valstybės doram žmogui nėra nieko brangesnio už laisvę, o nelaisve jis taip bjaurisi, kad nuo jos ginasi ne tik savo turtais, bet ir aukodamas gyvybę. Dėl to dori žmonės, stodami prieš bet kurį priešą, nesigaili nei savo turto, nei gyvybės, kad tik nepakliūtų į žiaurais priešų jungą ir, netekę laisvės, nebūtų priversti pagal pavergėjo valią ir norą kaip vergai gyventi. Tačiau to irgi būtų maža, jei žmogus, apsisaugojęs nuo išorinio priešų, būtų priverstas kentėti nuo savųjų prispaudėjų. Todėl šie žabokliai, arba žąslai, yra išrasti, kad kiekvienas akiplėša būtų pažabotas, kad jis, bijodamas teisės, nuo bet kokios savivalės susilaikytų, kad negalėtų niekinti ir engti mažesnio ir silpnesnio; užtat teisynas yra sudarytas, kad galingas ir turtingas nesavivaliautų, nes, kaip yra pasakęs Ciceronas, teisės vergais esame dėl to, kad galėtume naudotis laisve. Ir jeigu doram žmogui nėra nieko malonesnio, kaip saugiai savo tėvynėje gyventi, nesibijoti, kad jo gerą vardą kas nors suterš arba jo kūną ir sveikatą sužalos, ar jo nuosavybę pažeis, už tai ne kam kitam, o tik teisynui jis turi būti dėkingas, nes, nuo bet kokio pasikėsimo saugomas teisės, sau ramiai gyvena ir jokios savivalės, šmeižto ar skriaudos nepatiria. Tad visų teisynų pasaulyje paskirtis ir prigimtis yra ir turi būti tokia, kad niekieno geras vardas, sveikata ir turtas būtų nepaliečiami ir kad niekas jokio nuostolio nepatirtų.“ Šitaip buvo suprantamas teisingumas senojoje Lietuvos valstybėje.

1918 m. atsikūrusioje mūsų valstybėje vyko įstatymų kodifikacija - atskirų civilinės, baudžiamosios ir tarptautinės teisės sričių įstatymų sisteminimas, jungimas vieningon, suderinton visu-

mon. Lietuvoje 1924 m. įstatymų kodifikavimo sumanymų paruošimas buvo pavestas Teisingumo ministerijos tarybai. Ją sudarė Vyriausiojo tribunolo pirmininkas ir prokuroras, Teisingumo ministerijos generalinis sekretorius, prisiekusiųjų advokatų tarybos pirmininkas, teisingumo ministro skiriami Apygardos teismo pirmininkas ir taikos teisėjas. Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo 1928 m. rugsėjo 23 d. buvo įsteigta Valstybės taryba, kuriai buvo pavesta rengti įstatymų kodifikavimo sumanymus ir iš viso tvarkyti bei derinti (veikiančius įstatymus). Buvo koreguojamos ir teisės, stengtasi pakeisti bei pataisyti įstatymus, juos derinti prie naujų gyvenimo reikalavimų, toji Valstybės taryba buvo ir sudaryta pagal 1928 m. konstituciją įstatymams tvarkyti ir jų sumanymams (projektams) rengti bei svarstyti. Tatai pakartojo ir 1938 m. konstitucija – Valstybės taryba yra „taisyklių projektams ruošti ir svarstyti, nuomonėms dėl įstatymų ir taisyklių projektų reikšti, įstatymams kodifikuoti ir kitiems dalykams svarstyti“. Lietuvos Respublikos Valstybės taryba veikė nuo 1928 m. spalio 1 d. iki 1940 m. liepos 27 d. Valstybės tarybos nuostatų trečiasis skyrius skelbė: „Valstybės Taryba, pastebėjusi, kad vykdomosios valdžios organų įsakymai, taisyklės ir instrukcijos nesutinka su veikiančiais įstatymais, praneša apie tai ministrų kabinetui arba atitinkamam ministrui“. Taryba turėjo pirmininką, pavaduotoją ir devynis narius. Jie buvo valstybės prezidento skiriami ir atleidžiami. Tarybos pagalbinį personalą sudarė keturi etatiniai referentai bei iš šalies talkinantieji vadinamieji žinovai bendradarbiai. Valstybės tarybos veikloje yra dalyvavę daugelis įžymių Lietuvos žmonių: Mykolas Riomeris, Stasys Šilingas, Antanas Kriščiukaitis, Antanas Tamošaitis, Domas Krivickas, Konstantinas Jablonskis, Antanas Salys, Vladas Jurgutis, Dovas Zaunius, Petras Šniukšta, Jonas Vileišis, Vladas Juodeika ir kt.

Valstybės taryba parengė šiuos įstatymų (vėliau jie buvo priimti) projektus: Teismų santvarkos įstatymą (1933), Ipotekos įstatymą (1936), Akcizų ir finansinių monopolijų įstatymą (1936), Tautai ir valstybei saugoti įstatymą (1934), Statutinio teismo įstatymą (1935), Prekybos registro įstatymą (1937), Kreditinių įmonių įstatymą (1940). Ne mažesnės svarbos yra ir šių įstatymų Valstybės tarybos parengti projektai: Kovos su nedorąja konkurencija įstatymas (1932), Malonės įstatymas (1930), Emigracijos įstatymas (1929), Švenčių ir poilsio įstatymas (1930), Vietos savivaldybės įstatymas (1935), Susirinkimų ir pramogų įstatymas (1935), Draugijų įstatymas (1936) ir kt. Be to, dar buvo parengti projektai, dėl vienokių ar kitokių priežasčių nebuvo įgyvendinti: Socialinės globos, Civilinės asmenų būklės ir Santuokos. Nuo 1937 m. pradžios Valstybės taryba suskato rengti civilinį kodeksą, taip reikalingą turėti vietoj trijų, veikusių Lietuvos plote, neskaitant Klai-pėdos krašto, kur veikė dar ketvirtas civilinis kodeksas, respublikos legislacijos neliečiamas dėl to krašto autonomijos. Tą naująjį kodeksą rengė Liudo Ciplijausko vadovaujama komisija, kurios nariai buvo Jurgis Byla, Jonas Vileišis, Jonas Danauskas, Vytautas Čepas, Antanas Tamošaitis, Konstantinas Račkauskas, Petras Stravinskas, Juozas Papečkys ir Boleslovas Masiulis. Įstatymų vykdymo srityje valdžia priklausė teismui, bet jis nuo vadinamosios vykdomosios valdžios skiriasi, nes jo veikimas yra justicija – teisingumo vykdymas, atliekamas teismu bei sprendimų darymu. 1922 m. Lietuvos konstitucija teismą paskelbė nepriklausomu. Sprendimus teismas darė Lietuvos Respublikos vardu. Teismo sprendimas – įstatymais pagrįsta teismo išvada iš jo išnagrinėtų bylos duomenų. Teismo sprendimai daromi ne viešai. Apylinkės teisme jį darydavo apylinkės teisėjas pats vienas, kolegialiaime teisme – teisiančioji teisėjų sudėtis teisėjų balsų dauguma. Aukščiausiasis Teismas tebuvo vienas. 1933 m. Teismų santvarkos įstatymu buvo įsteigtas naujas teismas- Apeliaciniai rūmai, dar įsteigtas Teisėjų drausmės teismas ir buvo pertvarkyti apygardų teismai. Teismų eiliškumas buvo toks: apylinkės teismas, apygardos teismas, Apeliaciniai rūmai ir Vyriausiasis tribunolas.

Teisėjai buvo skiriami. Pagal Teismų santvarkos įstatymą (1933) jais galėjo būti ne jaunesnis kaip 25 m. amžiaus Lietuvos pilietis, kuris turi aukštojo teisių mokslo cenzą ir yra išlaikęs teisėjo egzaminus. Tuos egzaminus turėjo teisę laikyti asmenys, išstarnavę bent dvejus metus teismo

kandidatais, ar asmenys, ištarnavę bent dvejus metus teismų sekretoriais ir jų padėjėjais, turėdami nustatytą aukštojo teisių mokslo cenzą ir teisingumo ministro leidžiami, asmenys, ištarnavę bent penkerius metus valstybinės tarnybos vietose, turėdami įstatymo nustatytą aukštojo teisių mokslo cenzą, jei tose vietose jie ėjo tokias pareigas, kad galėjo įsigyti teisinio patyrimo. Egzaminų dalykus, programą ir tvarką nustatydavo teisingumo ministras. Teisėju negalėjo būti asmuo, pašalintas iš advokatų, paskelbtas neišsimokančiu skolininku, jei teismo sprendimu jam atimtos teisės ar uždėta globa bei nusikalstamo darbo, kurio padarymas žemina padariusiojo garbę.

Teismai bei teisėjai remdamiesi įstatymais turėjo būti socialinio teisingumo saugotojai. Socialinis teisingumas bendrai reiškia įvairius teisėtus reikalavimus, kurie kyla iš visuomeninių santykių ir liečia visą visuomenę ar atskiras jos dalis. Visais laikais ne tik didieji žmonijos protai, bet ir plačiosios masės suvokė ir vertino teisingumo reikšmę visuomenės gyvenime. Pirmųjų amžių krikščionybės veikėjai suderino senovės romėnų ir graikų šio klausimo sampratą, ypač pabrėždami prigimties teisės pagrindą. Socialinio teisingumo pirmumą prieš valstybę pabrėžia visi šio klausimo teoretikai. Pabrėžiamas ir visuomeninio persitvarkymo reikalas. Krikščionišku požiūriu, socialinis teisingumas yra dinaminis visuomenės tvarkos pagrindas. Tuo pačiu visuomenės pažangos plėtotės, reformų ir persitvarkymo variklis, semias energiją iš prigimties įstatymo. Jo nešėjas yra asmuo, pašauktas tarnauti visuomenei ir joje siekti tobulybės, ir, antra vertus, „turis nenusavinamą prigimties teisę reikalauti paramos ir tokios visuomeninės būklės, kurioje įnešdamas savąjį indėlį bendrosios gerovės kūrybon ir gaudamas sau priklausančią dalį, galėtų išskleisti visuomenėje savo galias ir siekti pilnutinio žmoniškumo“.

Nepriklausomos Lietuvos įstatymų leidėjams, jų saugotojams ir vykdytojams ir teko spręsti šią dilemą. Atsikūrus Lietuvos valstybei, Lietuvos gyventojai atsidūrė visiškai kitoje būsenoje, nei jiems teko gyventi Rusijos carų valdymo laikais. Pirmiausia iškilo žmogaus teisių klausimas. Tą klausimą sėkmingai sprendė vadinamoji šeiminės galios Lietuva su savo laikinąja ir reguliariąja konstitucija ir ne taip pavyzdinčiai prezidentinės galios (prezidento pirmavimo) Lietuva su 1928 ir 1938 m. konstitucijomis bei išleistaisiais įstatymais.

Jau laikinosios konstitucijos (1920 04 10) buvo panaikintos luomų privilegijos, paskelbta visų piliečių lygybė prieš įstatymus, užtikrinta asmens ir organizacijų laisvė, pripažinta streikų laisvė ir panaikinta mirties bausmė. Reguliarioji konstitucija (1922 08 06) susidėjo iš penkiolikos skyrių ir apėmė visas valstybinio gyvenimo sritis.

Po 1926 m. gruodžio 17 d. valstybinio perversmo nauja vyriausybė 1928 m. gegužės 15 d. paskelbė konstituciją, pagal kurią seimas ir vyriausybė priklausė nuo respublikos prezidento, jo asmenyje buvo sujungta įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžia. Taigi buvo pasukta į autoritarinį režimą, nors konstitucija ir toliau skelbė, kad „Lietuvos Valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“ (1). Žmogaus teisių srityje konstitucija garantavo: „Visi Lietuvos piliečiai, vyrai ir moterys, yra lygūs prieš įstatymus. Negali būti teikiama ypatingų privilegijų, nei mažinama teisių piliečiui dėl jo kilmės, tikėjimo, tautybės (11). Piliečio asmuo neliečiamas. Traukti pilietį tieson galima tik įstatymuose nurodytais atsitikimais ir tvarka. Pilietis gali būti suimtas arba jo laisvė suvaržyta, tik užtiktas nusikalstamą darbą bedarąs, arba teismo valdžios organo nutarimu. Suimtą piliečiui turi būti ne vėliau kaip per 48 valandas įteiktas nutarimas dėl jo suėmimo ir nurodytas suėmimo pagrindas. Negavus šio nutarimo suimtas tuojau paleidžiamas (12). Piliečio butas neliečiamas. Įeiti į butą ir daryti jame kratą galima tik nurodytais įstatyme atsitikimais ir tvarka (13). Pilietis turi tikėjimo ir sąžinės laisvę. Priklausymas kuriai tikybai arba išpažinimas pasaulėžiūros negali būti pagrindas nusikaltimui pateisinti ar atsisakyti nuo viešųjų pareigų (14). Piliečiui laiduojama korespondencijos ir susižinojimo paslaptis paštu, telefonu ir telegrafu. Išimtis gali būti daroma nurodytais įstatyme atsitikimais (15). Piliečiams laiduojama žodžio ir spaudos laisvė. Ši laisvė galima suvaržyti tik nurodytais įstatyme atsitikimais, kada tai yra reikalinga

dorai ir valstybės tvarkai apsaugoti (16). Piliečiams pripažįstama laisvė daryti nurodyta įstatyme tvarka susirinkimus be ginklo ir neardant viešosios rimties (17). Piliečiams laiduojama draugijų ir sąjungų laisvė, jeigu jų tikslai ir vykdomosios priemonės nėra priešingos baudžiamiesiems įstatymams (18). Piliečiai turi įstatymų iniciatyvos teisę. Dvidešimt penki tūkstančiai piliečių, turinčių teisės rinkti į Seimą, gali tiekti Seimui nurodyta įstatyme tvarka įstatymo sumanymą, kurį Seimas privalo svarstyti (22). Nuosavybės teisė saugojama. Piliečių turtas galima nusavinti įstatymo keliu tik viešajam reikalui esant (23). Teismas visiems piliečiams yra lygus (70). Valsčiams ir miestams laiduojama savivaldybės teisė įstatymų ribose (71). Tautinės piliečių mažumos, kurios sudaro žymią piliečių dalį, turi teisės įstatymų ribose autonomiškai tvarkyti savo tautinės kultūros reikalus – liaudies švietimą, labdarybę, savitarpio pagalbą – ir šiems reikalams vesti nurodyta įstatyme tvarka rinkti atstovaujamus organus (74). Vaikų auklėjimas yra tėvų aukščiausia pareiga (79). Religijos mokymas mokyklose yra privalomas, išskyrus mokyklas, įsteigtas vaikams, kurių tėvai nepriklauso jokiai tikiybinei organizacijai. Religijos privalo būti mokoma pagal reikalavimus tos tikibinės organizacijos, kuriai priklauso mokinys (81). Valstybė pripažįsta naujai atsirandančias tikiybines organizacijas, jeigu jų tikėjimo bei doros mokslas ir statutai neprieštarauja viešajai tvarkai ir dorai (85). Žmogaus darbo pajėga yra tam tikrų įstatymų saugojama ir globojama. Valstybė saugo atskirai įstatymais darbininką ligoje, senatvėje, nelaimingais atsitikimais ir darbo trūkstant (98). Motinystė yra ypatingoje valstybės globoje (99)“.

1938 m. konstitucija buvo dar labiau praplėsta ir kai kurie jos straipsniai išryškinti, pvz., sakoma, jog „globodama motinystę, vaiką ir jaunuolį, valstybė siekia, kad augančioji karta būtų sveiko kūno ir stiprios dvasios“, vaikų pareiga – „gerbti tėvus, globoti juos senatvėje ir saugoti jų palikimą“ ir t. t.

Yra du skirtingi dalykai: vienas deklaruoti teisingumą, kitas – teisingumą vykdyti, įgyvendinti. Prezidentinis autoritarinis Lietuvos režimas labai skyrėsi nuo išgalėjusių militarinių totalinių režimų kaimyniniuose kraštuose. Bet kokio režimo sąlygomis daugiau ar mažiau būna pažeidžiamas pagrindinis žmogaus ir piliečio teisių principas, kad asmuo turi pirmesnes ir aukštesnes teises negu valstybė, kurios uždavinys yra tas teises saugoti. Tai sena mintis, glaudžiai susijusi su visa Vakarų civilizacijos raida, jos krikščionybės ir prigimtinės teisės įtakoje, tačiau tik pačiais naujaisiais amžiais gavusi tvirtą teisinį apvalkalą. Ji savo esme teigia personalistinę visuomenės filosofiją, nes tik ten, kur pripažįstama asmens vertė, galima kalbėti apie asmens teises, teisingumą. Jokia tikra demokratija neįmanoma, jei nepripažįstamos asmens teisės, nustatančios ribas santykiuose su valstybe ir pavieniais asmenimis. Tik tada, kai valstybė parūpina ir sergsti būtinas viešojo patarnavimo priemones, asmuo gali pasinaudoti savo teisėmis. Veltui būtų teigiama visų teisė mokytis, dirbti, jei valstybė nesirūpintų mokyklomis ir nekovotų su bedarbyste. Tai reiškia, jog tikra asmens laisvė ir veiksmingas pasinaudojimas savo teisėmis reikalauja veiklaus valstybės indėlio. Solidarūs bendrosios gerovės siekimas įpareigoja visuomenę remti silpnesnių bei mažesnių visuomeninių junginių ir pavienių asmenų veiklą. Tas pats pasakytina ir apie valstybę. Tik tada įmanomas teisingumas. Turi veikti vadinamasis subsidiariškumo principas, normuojantis visuomenės ir valstybės įsikišimą, kad nebūtų paneigtas pavienių piliečių, dalinių junginių ar atskirų gyvenimo sričių savarankiškumas. Nepriklausomoje Lietuvoje šis principas buvo šiurkščiai pažeistas politinėje veikloje, bet jis buvo vykdomas valstybės tautinių mažumų būklėje ir veikloje, ko nepasakysi apie kaimynines valstybes. Šia prasme Lietuvoje buvo vykdomas teisingumas.

**Viktoras PETKUS**

*Helsinkio grupės signataras, Nepriklausomybės sąjungos pirmininkas,  
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininkas, Asociacijos steigėjas ir signataras*

# KAIP VYSTĖSI ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMAS LIETUVOJE

Žmogaus teisių pažeidimai komunistiniuose kraštuose seniai rūpėjo pasauliui. 1975 08 01 SSRS kartu su kitomis Europos Saugumo ir bendradarbiavimo dalyvėmis pasirašė Helsinkio konferencijos baigiamąjį aktą, bet ne tam, kad vykdytų ir gerbtų jo principus. Šiuo susitarimu sutvirtino nustatytų pokarinių sienų neliečiamumą ir nesikišimą į jos vidaus reikalus. Mums Helsinkio aktas buvo nenaudingas, nors Lietuvą, Latviją ir Estiją „de acto“ nepripažino SSRS dalimis daugelis šalių. Teigiama tai, kad atsirado nauja galimybė Helsinkio baigiamojo akto apžvalgos konferencijose pareikšti apie žmogaus ir okupuotų tautų teisių pažeidinėjimus. Tai nuolat darė lietuvių išėivija per nevyriausybinės organizacijas (J. Danys. PLB žmogaus teisių konferencijose. „Pasaulio lietuvis“, 1992 m. birželis – liepa). Informaciją apie žmogaus teisių pažeidimus Lietuvoje telkė intelektualai rezistentai ir pogrindinė spauda.

Lietuva niekada nesitaikstė su savo laisvės ir teisių pažeidimais. Nuslopinus ginkluotą rezistenciją, kūrėsi pogrindinės organizacijos ir žmogaus teisių gynimo grupės. Pažymėtinos tradicinės Vėlinių demonstracijos, kuriose dalyvaudavome šeštajame dešimtmetyje. Pasipriešinimo okupacinei valdžiai pakilimas, ypač tarp intelektualinio jaunimo, aktyviai atgimė ir vystėsi (Vl. Šakalys, V. Ardžiūnas, G. Iešmantas, A. Endriukaitis, A. Raškinis, Alb. Vaičiūnas, J. Tamošiūnas, J. Jurašas ir daugelis kitų). Lietuvą išgarsino S. Kudirkos žygis ir jo byla (1971-1974 m.). 1972-ųjų gegužės 14 d., protestuodamas prieš Lietuvos tautinę ir religinę priespaudą, susidegino R. Kalanta. Laidotuvės Kaune baigėsi masinėmis demonstracijomis. R. Kalantos pavyzdžiu 1976 m. rugpjūčio 10 d. susidegino kareivis A. Kalinauskas. Intelektualinis jaunimas ėmė jungtis į pogrindžio grupes ar klubus, įsivardindami kraštotyros, turizmo ir folkloro tyrimo reikmėmis. 1973 m. Kaune įvyko bendrijos „Kraštotyriminkai“ byla. Joje buvo nuteisti 4 asmenys (S.Žukauskas, V. Povilionis, dr. L. Rudaitis, A. Sakalauskas). Iškalėjęs 6 metus, Šarūnas Žukauskas nusižudė 1963 m. gruodžio 14 d. Kol kas šio Kauno medicinos instituto auklėtinio atminimas dar nėra įamžintas. 1970–1975 m. Vilniuje veikė „Romuvos“, „Dainos“ klubai, žygeivių bendrija, kurie organizavo Punios sutarties paminėjimą, Rasos šventes, Daukanto kelią ir kitus tautinius renginius (J. Beinortas, J. Voronavičius, J. Trinkūnas, R. Matulis, S. Randis, J. Eitmanavičiūtė, A. Račas ir kiti).

Svarbiausią jungiantį ir vadovaujantį darbą atliko leidinys „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, kuri nuo 1972-ųjų kovo 19-osios sugebėjo užfiksuoti pagrindinius tikėjimo ir tikinčiųjų teisių pažeidimus, Bažnyčios apaštalinės veiklos varžymus ir kunigų persekiojimą, registruoti juos, po to paskleisti visame pasaulyje. LTSR saugumo buvo užvesta „LK Bažnyčios kronikos“ byla Nr.345. Už kronikos spausdinimą ir platinimą buvo suimti ir nuteisti P.Plumpa (1973), J.Gražys (1974), kun. V.Jaugelis (1974), J.Stašaitis (1973), P.Petronis (1973), N.Sadūnaitė (1974), S. Kovaliovas (1874), V.Lapienis (1974), kun. J. K. Matulionis (1976), O. Pranckūnaitė (1977), O.Vitkauskaitė (1980), O. Navickaitė (1981), P. Buzas (1980) ir A. Janulis (1980). Tačiau saugumui taip ir nepavyko sustabdyti jos leidimo. Iki šiol išėjo 81 „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ leidinys lietuvių ir kitomis pasaulio kalbomis. Vakarus pasiekė nemaža katalikiškosios ir liberaliosios pogrindinės spaudos leidinių. Paminėtini „Alma Mater“, „Aušra“, „Aukuras“, „Dievas ir Tėvynė“, „Kultūros archyvas“, „Laisvės šaulys“, „Lietuvos archyvas“, „Lietuvos ateivi-

tis", „Pastogė", „Perspektyvos", „Rūpintojėlis", „Tautos kelias", „Varpas", „Vytis", „Gudijos lietuviai" ir kiti. 1972-1983 m. suimta, nubausta, įkalinta ir nužudyta keliasdešimt rezistentų. 1980 m. gruodžio 18-20 dienomis įvyko garsus V. Skuodžio, P. Pečeliūno ir G. Iešmanto teismas dėl „Alma Mater" ir „Perspektyvų" rengimo ir platinimo. Tragiškai žuvo Kauno III klinikinės ligoninės gyd. P. Butkevičius „Lietuvos ateities" steigėjas. Leidinio redagavimą tęsė A. Patackas: 1985-1987 metų laikotarpiu iki jo suėmimo išėjo septyni „Lietuvos ateities" numeriai. 1983m. A.Patackas, S. Kelpša, P. Cidzikas Kaune pagrindiniame universitete lavino keliasdešimt jaunuolių. Daugelis minėtų leidinių užsienyje buvo perspausdinti metraščiuose „The violations of Human Rights in Soviet occupied Lithuania".

1974 m. balandžio 5 d. M. Tomonis vienas pirmųjų padarė pareiškimą dėl neteisėto Pabaltijo valstybių įjungimo į Rusijos imperiją. M.Tomonis buvo patalpintas į psichiatrinę ligoninę ir nušudė 1974 m. lapkričio 5 d. Apie Molotovo-Ribentropo slaptuosius susitarimus ir jų reikšmę Lietuvos laisvės praradimui daug rašyta pagrindiniame „Aušros" leidinyje – Nr.1 (1975 m.), Nr.3 (1976 m., K. Daugirdas), Nr. 4 (1976 m., Tautvydas), Nr.6 (1977 m., J. Vaidilas), Nr. 14 (1978 m., kun. K. Garuckas); leidinyje visą laiką bendradarbiavo K. Kryževičius). Gana išsamiai Hitlerio – Stalino suokalbį aprašė tremtinys A. Andriukaitis savo pagrindžio knygoje „Parduotoji Lietuva" (1979 m.). Ji išspausdinta „Lietuvių archyvo" (VI tomas), „Alma Mater" ( Nr. 3-4, redaktorius P. Pečeliūnas). Žymų vaidmenį platinant uždraustą mintį suvaidino laisvas literatūros laikraštėlis „Katakombos"; rankraščio pavidalu nuo 1978 m. spalio iki 1980 m. vasario išleista 15 numerių (red. Pr. Mikalauskas). Čia buvo spausdinama pagrindžio medžiaga, kurią ruošdavo kun. Pr. Tuminas (Raudondvaris), kun. J. Pabijauskas (Kaunas), pateikdavo ir apibendrindavo antikvaras P. Matkevičius (Don Pedro), A. Žarskus, P. Pečeliūnas ir kiti. Čia buvo dauginama uždrausta literatūra (V. Mačernio poezija, O. Milašiaus vizijos, Dž. Papinio atsivertimas, H. Nagio eilėraščių originalai, H. Klimašausko išverstas Gulago salynas ir kiti). A. Patackas, J. Prapiestis, V. Vosyliūtė 1878-1981 m. leido kultūrinį-politinį leidinį „Pastogė", tarp kurio autorių buvo M. Laurinkus, G. Patackas, M. Tomonis, taip pat rinkinį „Ethos".

Reikšmingą darbą atliko Lietuvos Helsinkio grupė, kurią 1976 m. Maskvos grupės pavyzdžiu įkūrė V. Petkus kartu su O. Lukauskaite-Poškiene (mirė Šiauliuose 1983 m.), T. Venclova, kun. K. Garucku ( mirė Ceikiniuose 1979 m.) ir E. Finkelšteinu ( iš grupės pasitraukė 1979 m.). Pirmoji slapta Lietuvos Helsinkio grupės konferencija įvyko 1976 m. gruodžio 1 d. Maskvoje (A. Sacharovo bendraminčio J. Orlovo bute), čia buvo perskaitytas manifestas ir pirmą kartą per visą okupacijos laikotarpį įvyko susitikimas su Vakarų žurnalistais (Reuter, Chicago Tribūne). Buvo atkreiptas dėmesys į žmogaus teisių pažeidimus Lietuvoje, konstatuotas okupacijos faktas, pateikti dokumentai apie ištremtų vyskupų J. Steponavičiaus ir V. Sladkevičiaus padėtį, apie V.Lapienio ir J. Matulionio areštą, apie dekretą, varžantį religinių bendruomenių teises. Vėliau daugelis žmogaus teisių gynėjų buvo įkalinti arba mirė, išsiųsti į užsienį. Tačiau Helsinkio grupė neiširo, į ją įsitraukė kalinamas B. Gajauskas, kun. B. Laurinavičius (žuvo 1981 m. gruodžio 24 d., Vilniuje), M. Jurevičius, gydytojai A. Statkevičius, V. Skuodis ir V. Vaičiūnas. Daugelis buvo suimti, net „gydomi" psichiatrinėse ligoninėse, T. Venclova išvyko į JAV ir čia atstovavo Lietuvai Helsinkio komisijoje (1977 m. vasario 24 d.), Madrido konferencijoje (1960 m. lapkričio mėn.), V.Petkus buvo nuteistas 1978 m. liepos 13 d., jo teismas virto moraline Lietuvos rezistentų pergale. Nutrūkus Lietuvos Helsinkio grupės veiklai, ją perėmė Tikinčiųjų teisių gynimo komitetai (kunigai S.Tamkevičius, A. Svarinskas, V. Vėlavičius ir J. Zdebskis), Vėliau prisidėjo kunigai L.Kalinauskas, V. Stakėnas, K. Žilys. Visi jie praėjo sunkų pažeminimo, šantažo ir įkalinimo kelią.

Po A. Svarinsko ir S. Tamkevičiaus suėmimo apie 120 tūkstančių Lietuvos tikinčiųjų prašė juos paleisti. Pažymėtina garsi „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos" platintojo disidento

S. Kovaliovo byla ir jo teismas Vilniuje 1975 12 9-12. A. Terlecko pakviestas iš Maskvos atvyko žymus žmogaus teisių gynėjas akad. A. Sacharovas ir 20 jo bendraminčių, bet jie į teismą nebuvo įleisti. A. Sacharovas palaikė glaudžius ryšius su Lietuvos intelektualų rezistenciniu judėjimu. Jis tarptautinėje teisėje kovojo už B. Gajausko, V. Jaugelio, S. Kudirkos, P. Paulaičio, V. Petkaus, P. Plumpos, N. Sadūnaitės, L. Simučio, A. Terlecko ir kitų lietuvių rezistentų išlaisvinimą. Nuo 1975 m. Vakarų pasaulyje vyksta vadinamieji Sacharovo apklausinėjimai (žmogaus teisių problemų nagrinėjimas SSRS ir Rytų Europoje). Tuose apklausinėjimuose dalyvavo J. Jurašas, S. Kudirka ir T. Venclova.

Lietuvos Helsinkio grupė per penkerius gyvavimo metus paruošė 30 dokumentų, o Tikinčiųjų teisių gynimo komitetai – 60. Tai dokumentai apie tautinius ir religinius persekiojimus, neteisėtus suėmimus, piktnaudžiavimus psichiatrija, emigracijos varžymus. Didžioji dalis Lietuvos Helsinkio grupės ir Tikinčiųjų teisių gynimo komiteto dokumentų pasiekė Vakarus, atkreipė pasaulio dėmesį į Lietuvos Laisvės bylą. Didelį ir tragišką įspūdį visiems darė rezistentų sąmoningos aukos faktai.

Nemažas būrys Lietuvos patriotų rizikuodami dirbo švietėjišką darbą. Paminėtina pagrindinė spaustuvė „ab“ (V. Andziulis, J. Bacevičius), kurioje nuo 1980 m. buvo išspausdinta keliasdešimt istorijos, religijos ir politinio turinio leidinių. Pirmasis leidinys – K. Paltaroko „Katekizmai“. Spaustuvė išliko saugumo nesurasta.

1978 m. birželio 15 d. įkurta slapta organizacija – Lietuvos laisvės lyga. „Aušros“ Nr.12 aprašyti jos uždaviniai: Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas, religinis, tautinis ir politinis sąmonės ugdymas, Lietuvos Laisvės bylos iškėlimas tarptautiniu mastu. 1979 m. rugpjūčio 23 d. 44 pabaltijiečiai demonstravo Maskvoje ir paskelbė pareiškimą, reikalaudami atšaukti Molotovo-Ribentropo paktą ir atstatyti Baltijos valstybių Nepriklausomybę. Šį pareiškimą pasirašė akademikas A. Sacharovas ir 11 rusų disidentų. Visi lietuviai rezistentai buvo tardomi ir baudžiami, talpinami į psichiatrines ligonines (A. Terleckas, A. Statkevičius, S. Randis ir kiti), dėl to Laisvės lygos veikla laikinai nutrūko.

Tačiau pagrindžio veikla niekada nenutrūko, ji atvedė į Atgimimą. 1987 m. rugpjūčio 23 d. Vilniuje, prie A. Mickevičiaus paminklo, įvyko istorinis mitingas, vadovaujamas V. Bogušio, N. Sadūnaitės, P. Cidziko ir A. Terlecko. Kalbėjo R. Grigas, J. Sasnauskas ir kiti. Mitingas davė impulsą 1988 m. vasario 16 d. atvirai švęsti Lietuvos Nepriklausomybės dieną. Tuometiniai komunistų partijos vadovai tarpusavio pokalbiuose tvirtino, kad šioje sueigoje KGB darbuotojų buvo daugiau negu dorų Lietuvos žmonių. Apsilankiusieji buvo persekiojami, pavyzdžiui, dabartinį „Laisvos Europos“ radijo stoties korespondentą V. Valiušaitį pašalino iš aspirantūros vien už tai, kad jis buvo atėjęs į mitingą.

1988 m. birželio 3 d. susikūrė Lietuvos Sąjūdžio iniciatyvinė grupė. Prasidėjo sunkus Nepriklausomybės įteisinimo kelias.

*Arimantas DUMČIUS,  
Medicinos profesorius, LŽTGA pirmininkas, Asociacijos signataras*

*Kauno laikas. - 1997 m. sausio 25 d.*



## I DALIS

# ĮSTEIGIMO, SŪVAŽIAVIMŲ IR KONFERENCIJŲ DOKUMENTAI

*Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinių grupės deklaracija, Deklaracijos signatarai, Visuotinis žmogaus teisių Lietuvos asociacijos iniciatyvinis komitetas, humanistiniai judėjimai, suvažiavimai, jų delegatai, atstovaujamų regionų delegatų pavardės, profesijos. Suvažiavimų protokolai ir nutarimai bei rezoliucijos. Pirmosios oficialios Lietuvos žmogaus teisių gynimo organizacijos įstatai, svarbesni asociacijų posėdžių ir pasitarimų protokolai.*

*Protokolų stenogramų kalba netaisyta.*

# LIETUVOS VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO INICIATYVINĖS GRUPĖS DEKLARACIJA

Vadovaujantis Suvienytųjų Tautų Organizacijos 1948 metais priimtos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos principais bei Helsinkyje 1975 metais įvykusio saugumo ir bendradarbiavimo Europoje pasitarimo nuostatomis daugelyje pasaulio šalių, taip pat ir Lietuvoje, įvairiais laikotarpiais pradėjo kurtis šių nutarimų įgyvendinimo tikrinimo grupės.

Deja, mūsų krašte jos tada buvo persekiojamos, o aktyviausi kovotojai už žmogaus teises nukentėjo, jiems teko palikti Tėvynę, net atsidurti teisiųjų suole.

Šiandien su pagarba minėdami juos visus, didžiai vertindami jų drąsą bei pasiaukojimą ir remdamiesi Lietuvos gyventojų nuostata siekti Respublikos ekonominio ir politinio savarankiškumo bei nepriklausomybės, jų ryžtu sukurti teisinę valstybę, atsižvelgdami į tai, kad Lietuvos gyventojai nepatenkinti esama teisine situacija Respublikoje ir administracinio komandinio valdymo sistema, išugdžiusia baimę, pragmatinį požiūrį į žmogų kaip į darbo jėgą, įstūmusią šimtus tūkstančių Lietuvos gyventojų į skurdą, girtavimą, pagimdžiusia korupciją ir protekcionizmą daugelyje valstybės valdžios, valdymo ir ūkinių organų, mokymo ir mokslo įstaigų, turėdami mintyse tai, kad didėja organizuotas nusikalstamumas, tebenaikinamos nacionalinės kultūros vertybės, neleistinai lėtai sprendžiamos gyventojų socialinės problemos, o nepatenkinamas valstybės institucijų funkcionavimas destruktiviai veikia žmonių sąmonę ir negali užtikrinti įstatymais deklaruojamų piliečių teisių bei laisvių, manome, kad neatidėliojant būtina suvienyti teisininkų, mokslininkų, kūrybinių darbuotojų ir visų Lietuvos gyventojų pastangas teisingumui ir dorai gyvenime įtvirtinti, nes be to neįmanomas nepriklausomos Lietuvos siekimas.

Mūsų įsitikinimu šiuo metu būtina organizuota aktyvi visuomeninė kontrolė, siekianti, kad:

**Valstybės valdžios, valdymo, ūkiniai organai ir organizacijos užtikrintų lygias visų Lietuvos piliečių teises politinėje, ekonominėje, socialinėje ir kultūros srityse nepriklausomai nuo žmogaus lyties ir jo kalbos, religijos, tautinės ar socialinės kilmės;**

**Būtų išgyvendintas žmogaus išnaudojimas, žeminimas, neteisėtas laisvės atėmimas ar apribojimas ir baudimas;**

**Nepriklausomai nuo visuomeninės ir tarnybinės padėties visi vienodai atsakytų prieš įstatymus ir būtų jų ginami;**

**Nebūtų savivaliavimo, neteisėto turto paėmimo, neįstatyminio atleidimo iš darbo, materialinės ir kitokios žalos žmonėms padarymo, visiems būtų užtikrinta privačios, kooperatinės, kolektyvinės nuosavybės apsauga;**

**Kiekvienas Lietuvos pilietis turėtų lygias teises dalyvauti valstybės valdyme, galėtų būti priimtas į valstybinę tarnybą;**

**Kiekvienas Lietuvos pilietis turėtų garantuotą teisę į darbą ir laisvą jo pasirinkimą nepriklausomai nuo tautybės, lyties ir religinių įsitikinimų;**

**Kiekvienam Lietuvos piliečiui būtų garantuotas atlyginimas, laiduojantis deramą jo paties ir jo šeimos egzistavimą, niekas neatsidurtų už skurdo ribos, visiems būtų garantuotas**

minimalus pragyvenimo lygis, užtikrinta teisė į aprūpinimą nedarbo, ligos, invalidumo ir kitais atvejais, netekus pragyvenimo lėšų dėl nepriklausomų nuo nedarbingojo aplinkybių;

Kiekvienas pilietis turėtų teisę į mokslą, kad mokslas būtų visiems prieinamas;


Visiems, be jokių išlygų, būtų užtikrinta meninės ir mokslinės kūrybos laisvė, žmogaus dvasinės saviraiškos įvairovė;

Kiekvienas Lietuvos pilietis atliktų pareigas visuomenei, o valstybė užtikrintų savo piliečių teises ir laisves;

Kiekviename kolektyve, kaime, mieste, administraciniame rajone galėtų laisvai kurtis žmogaus teisių gynimo grupės, su kuriomis esame pasirengę nuoširdžiausiai bendradarbiauti, taip pat pasirengę palaikyti ryšius su kitomis žmogaus teises ginančiomis organizacijomis.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo iniciatyvinė grupė tikisi sujungti visas šioje sferoje iki šiol veikusias visuomenines jėgas Lietuvoje: Helsinkio grupės, LP sąjūdžio žmogaus teisių gynimo ir kitų visuomeninių iniciatyvų narius, atlikusius sunkią pažangos jėgų konsolidacijos ir pilietinių teisių gynimo veiklą sunkiais antidemokratinio slogučio bei stagnacijos metais. Mes tikimės, kad plečiama konstituciniais parlamentinės veiklos būdais ši veikla užtikrins dar svaresnius rezultatus, tęsdama labai svarbias jau anksčiau pradėtas kryptis ir integruodama naujas.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės nariai:

 E. BIČKAUSKAS	 A. DUMČIUS	 K. LAPINSKAS	 V. PETKUS
 A. BUBNELIS	 B. GENZELIS	 J. MARCINKEVIČIUS	 J. POŽELA
 V. BUDNIKAS	 R. GUDAITIS	 V. MARTINKUS	 PR. RAČIŪNAS
 A. BURAS	 E. KLUMBYS	 A. NASVYTIS	 J. TESECKAS
 KUOKA	 B. KUTAVČIUS	 J. OLEKAS	 ST. UOSIS
 ST. DOBROVOL'SKIS			
 ST. BUŠKEVIČIUS			

1989 metai

## DEKLARACIJOS PASIRAŠYMAS

Pasirašiusieji Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės Deklaraciją tikisi, kad savaitraštis („Pozicija“) taps veiksminga žmogaus teisių gynimo tribūna. Pareikštos nuomonės, jog bus remiamasi ir SNO Generalinės Asamblėjos priimtais bei TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ratifikuotais Tarptautiniu pilietinių ir politinių teisių bei Tarptautiniu ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktais. Matome 1989 m. rugsėjo 30 d. Deklaraciją pasirašančius Viktorą Petkų (dešinėje) ir Kęstutį Lapinską (nuotrauka neišliko).

Kai šis savaitraščio numeris jau buvo spausdinamas, Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinė grupė gavo tokį kun. St. Dobrovolskio, kuris taip pat laikomas Deklaracijos bendraautoriumi, pareiškimą:

*Visa širdimi pritariu Jūsų Grupės Deklaracijai.  
Jei laikote mane vertu, prašome priimti į savo grupės narius.*

*Su pagarba*

**STANISLOVAS DOBROVOLSKIS**

*Pozicija, 1989 m. spalio 11 d.*

# DECLARATION OF THE LITHUANIAN INITIATIVE GROUP FOR THE PROTECTION OF UNIVERSAL HUMAN RIGHTS

Conforming to the principles laid down in the Universal Human Rights Declaration adopted by the UNO in 1948 as well as to the provisions of the Conference on Security and Cooperation in Europe held in Helsinki in 1975, groups for checking the implementation of the resolutions were set up in different countries of the world, including Lithuania.

Such groups in Lithuania, however, were persecuted, the most active fighters for human rights suffered for their convictions, were forced to leave their homeland or found themselves in the dock.

In commemoration of their feats, as well as expressing great appreciation for their courage and self-sacrifice, supporting the ambition of the Lithuanian residents to seek economic and political self-dependence and sovereignty, backing their determination to build a lawful Lithuanian State, taking into account the unsatisfactory legal situation and the administrative-command way of ruling in the Republic, which gave rise to fear, pragmatic treatment of man as labour force what resulted in thousands peoples poverty, alcoholism, corruption and protectionism in many State power, governing, economic, educational and scientific institutions, having in mind increasing criminality, devastation of national cultural values, inadmissible slow solution of residents' social problems, ineffective functioning of State institutions which are unable to ensure civil rights and freedoms set forth in laws, and therefore having a destructive influence on man's consciousness, we think it is of primary importance to im-

mediately undertake efforts of lawyers, scientists, creative workers and of all Lithuanian residents for consolidating justice and morals in Lithuania, since strive for independence would be impossible without that.

Currently it is important to organize an active public control aiming at:

ensurance by the State power, governing and economic bodies of equal rights for all Lithuanian citizens in political, economic, social and cultural spheres of life, irrespective of sex, language, religion, national and social origin,

doing away with man's exploitation, humiliation, illegal deprivation or restriction of liberty and punishment,

equal responsibility for ones actions against laws irrespective of social or official status as well as equal protection by laws,

getting rid of self-will, illegal property deprivation, unlawful dismissals, commitment of material and other damage,

ensurance of private, cooperative and collective property protection,

equal rights for every Lithuanian resident to participate in governing of the State, to take State offices,

ensurance of the right to work and of free choice of an occupation, irrespective of nationality, sex, religious beliefs,

ensurance of a fair remuneration sufficient for a decent standard of living for themselves and their families, of a minimal subsistence level, protection against occurrence below the verge of poverty, ensurance of the right

to social maintenance in case of unemployment, sickness, disability, loss of resources for living due to uncontrollable by the incapable for work circumstances,

especial care and assistance by the State for maternity and infancy,

right to vocational training as well as its accesability for every citizen,

unconditional ensurance of freedom for artistic, scientific creation, diversity of man's spiritual self-expression,

ensurance of the Lithuanian citizens' fulfillment of their duties to the State, whilst safeguarding by the State its citizens' rights and duties,

freely setting up of human rights protection groups in any association, country, city, administrative region.

The Initiative group is ready to cooperate with other human rights protection organizations as well as to maintain fruitful cooperation with similar organizations.

The Initiative group hopes to unite all social powers having worked in this field, including the Lithuanian Helsinki group, members of Sąjūdis popular movement and representatives of other social initiatives having done an assiduous work in consolidating progressive forces and protecting human rights during hard anti-democratic oppression and stagnation times. We believe such activities being expanded by constitutional-parliamentary ways of action, integrating the earlier policies with the new ones, will result in greater achievements.

Members of the Lithuanian Initiative Group for the Protection of Human Rights.

<i>E. Bickauskas</i> E. BICKAUSKAS	<i>A. Dumčius</i> A. DUMČIUS	<i>K. Lapinskas</i> K. LAPINSKAS	<i>V. Petkus</i> V. PETKUS
<i>A. Bubnelis</i> A. BUBNELIS	<i>B. Genzelis</i> B. GENZELIS	<i>J. Marcinkevičius</i> J. MARCINKEVIČIUS	<i>J. Požela</i> J. POŽELA
<i>V. Budnikas</i> V. BUONIKAS	<i>R. Gudaitis</i> R. GUDAITIS	<i>V. Martinkus</i> V. MARTINKUS	<i>Pr. Racionas</i> PR. RACIONAS
<i>A. Buračas</i> A. BURACAS	<i>E. Klumbys</i> E. KLUMBYŠ	<i>A. Nasvytis</i> A. NASVYTIS	<i>J. Teseckas</i> J. TESECKAS
<i>K. Uoka</i> K. UOKA	<i>S. Kutavicius</i> S. KUTAVIČIUS	<i>J. Olekas</i> J. OLEKAS	<i>St. Uosis</i> ST. UOSIS

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS SIGNATARAI



**Egidijus BIČKAUSKAS** – teisininkas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos AKTO „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras.

*„Visi mes į Kovo vienuoliktąją atėjome dėsningai. Ir niekas neturi teisės galvoti, kad kieno nors kelias ypatingas ar kad nuopelnai prieš šią dieną ir joje didesni. O mano atėjimo pradžia – ilgi įtempto darbo metai prokuratūroje ypatingai svarbių bylų tardytoju, čia aš ne tik tyriau sunkius kriminalinius nusikaltimus, bet ir palaipsniui skausmingai suvokiau komunistinės sistemos melą, istorinės tiesos slėpimą, dėkingai besiklostančią istorinę situaciją atgauti tai, ką iš mūsų pavogė Lietuvos okupacija ir aneksija...“*

Egidijus BIČKAUSKAS gimė 1955 m. gegužės 29 d. Jiezne, pedagogų šeimoje.

1968 m. kartu su tėvais persikėlė į Vilnių.

1973 m. baigė Vilniaus 7-ąją vidurinę mokyklą, o 1978 m. baigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą ir pradėjo dirbti Vilniaus miesto rajono tardytoju, vėliau – Vilniaus miesto prokuratūros vyresniuoju tardytoju.

Nuo 1980 m. dirbo Respublikos prokuratūros tardytoju.

Pagrindinė specializacija – korupcijos bylos.

1984-1986 m. tarnavo sovietinėje armijoje Tolimuosiuose Rytuose, Amro srityje.

1989 m. Šilutės rinkiminėje apygardoje buvo išrinktas SSRS liaudies deputatu, po to – SSRS Aukščiausiosios Tarybos deputatu. 1990 m. Šilutės rinkimų apygardoje buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatu.

1990 m. balandžio mėn. paskirtas Lietuvos Respublikos nuolatinio atstovu SSRS, nuo 1991 m. Lietuvos Respublikos diplomatinės misijos Rusijos Federacijoje vadovas.

1992 m. septintojoje Justiniškių rinkimų apygardoje buvo išrinktas Lietuvos Respublikos Seimo nariu, dirbo Seimo pirmininko pavaduotoju.



**Vytautas BUDNIKAS** – žurnalistas, „Pozicijos“ vyr. redaktorius, Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas nuo 2005 metų.

*„Sako, tiesa, teisė ir teisingumas – sąvokos niekuo nesusijusios. Ką daryti žurnalistui, kai skriaudų ir bėdų lavina kasdien griūva ant žmonių galvų, o į redakciją plūsta plūsta žmonių laišakai ir skundai?“*

*E. Hemingvėjus sakė: rašytojas neturi teisės nei smerkti, nei teisinti, jis privalo suprasti... Tačiau mes netylėjome, rašėme, kvietėme ir budinome keltis...“*

Vytautas BUDNIKAS gimė 1951 m. gruodžio 20 d. Taujėnėlių kaime, Ukmergės rajone. 1984 m. baigė Vilniaus universitetą, įgijo žurnalisto specialybę. Rengė TV literatūrinės ir muzikinės radijo laidas, rašė scenarijus, noveles ir apsakymus. Buvo Lietuvos rašytojų sąjungos jaunųjų rašytojų sekcijos narys.

Nuo 1990 m. dirbo savaitraščio „Lietuvos profsąjungos“ vyriausiuoju redaktoriumi.

Tais pačiais metais įsteigė „Pozicijos“ savaitraštį ir vadovavo jam. Redagavo ir leido Kalinių globos draugijos žurnalą „Kryžkelės“, žurnalą „Pozicija. Nuomonės“ bei keletą kitų Lietuvos visuomenei reikšmingų leidinių. Nuolat publikavo savo straipsnius periodiniuose leidiniuose „Pozicija. Nuomonės“, „Kalba Vilnius“, „Lietuvos aidas“, „Vakarinės naujienos“.

1989 metais buvo vienas iš Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės deklaracijos autorių ir šios Deklaracijos signatarų, kurios pagrindu susibūrė Žmogaus teisių gynimo iniciatyvinė grupė, vėliau įsteigusi Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją.

Nuo pat jos įsteigimo dienos buvo Asociacijos komiteto vicepirmininkas.

1995 metais mokėsi Švedijoje ROUL WALLENBERG institute, teisės srityje.

Lietuvai siekiant nepriklausomybės, būrė žmones renkant parašus dėl sovietinės armijos išvedimo iš Lietuvos, rengė dokumentus tarptautinėms organizacijoms (JTO, Amnesty International ir kt.), rengė ir platino dokumentus dėl Sausio 13-osios kruvinų įvykių Lietuvoje. Parengė ir publikavo nemažai straipsnių šia tema Lietuvos periodinėje spaudoje. Asociacijoje buvo atsakingas už viešuosius ryšius su visuomene. Jis redaguoja ir leidžia Lietuvos žmogaus teisių asociacijos žurnalą „Pozicija. Nuomonės“ ir Asociacijos laikraštį „Pozicija“ – yra jų vyriausiasis redaktorius.

Jo pastangomis žmogaus teisių gynimo veikla nušviečiama tarptautinėje bendruomenėje – Lietuvos žmogaus teisių asociacijos ataskaitas apie žmogaus teisių padėtį Lietuvoje kasmet skelbia Tarptautinės Helsinkio žmogaus teisių federacijos leidinys „Human Rights Developments“.

2005 metais Vytautas Budnikas išrinktas Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininku.

Už aktyvią veiklą atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę apdovanotas Sausio 13-osios medaliu.



**Antanas BURACĖS** – akademikas, profesorius, habilituotas daktaras, Mykolo Riomerio universiteto bankininkystės ir investicijų katedros vedėjas, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės, jo II ir II Seimo Tarybos narys, Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas iki 1992 metų.

*„Mūsų amžiaus skiriamasis bruožas ir yra tai, kad gimė judėjimas už žmogaus teises. Lietuvos sovietinė okupacija, masinės deportacijos bei represijos labai apsunokino mums naudotis tarptautiniais aktais. Daugelis šviesiausių mūsų kovotojų už visuotines žmogaus teises buvo teisiami ir kalinami, uždaromi į psichiatrines ligonines...“*

*Taigi, nelengvas buvo Lietuvos kelias į Nepriklausomybę. Ne mažiau sudėtingas Jis į Teisingumą ir Demokratiją...“*

Antanas BURACĖS gimė Kaune, 1939 m. birželio 17 d.

1962 m. baigė Vilniaus universitetą. 1967 m. TSRS Pasaulinės ekonomikos ir tarptautinių santykių institute apgynė politinės ekonomijos mokslų kandidato (nostrifikuotas – daktaro) disertaciją, o 1971 m. habilitaciją daktaro darbą.

1973 -1974 m. vizituojuantis profesorius Londono universitete.

1975–1991 m. Lietuvos mokslų akademijos Ekonomikos instituto Matematinių metodų, regioninės reprodukcijos ir politinės ekonomijos skyrių vadovas.

1976 m. išrinktas Lietuvos mokslų akademijos akademiku, iki 2007 m. dalyvavo penkiose tarptautinėse UNESCO ir EK programose.

1992 m. Lietuvos banko mokslo centro direktoriaus pavaduotojas, dalyvavo rengiant lito reformą.

1992–2005 m. Vytauto Didžiojo, nuo 2005 – Mykolo Riomerio universiteto profesorius, 1994 – 2000 m. – Valstybinės nostrifikacinės komisijos socialinių mokslų srityje pirmininkas. Išrinktas Visuotinės lietuvių enciklopedijos (2000 – 2008 m.) mokslinės tarybos pirmininko pavaduotoju. Atspausdino per 30 mokslinių knygų ( kai kurias su bendraautoriais) ir per 130 straipsnių. Pasaulio lietuvių vienybės Gotlando deklaracijos iniciatorius.

1988–1992 m. vienas iš Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narių, jo Pirmojo bei Antrojo Seimų ir jų tarybų narys.

1990 – 1996 m. Vytauto Didžiojo universiteto Atkuriamojo senato narys.

1990 m. buvo vienas iš Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos steigėjų ir iki 1993 metų buvo šios asociacijos pirmininkas.

1985–1992 m. Lietuvos mokslo istorijos ir filosofijos asociacijos pirmininkas.



**Arimantas DUMČIUS** – medicinos profesorius, habilituotas daktaras, LŽTGA Garbės pirmininkas.

*„Lietuvos žmonės niekada nesitaikstė su teisių ir laisvių pažeidimais. Nuslopinus ginkluotą pasipriešinimą, kūrėsi pagrindinės organizacijos ir žmogaus teisių gynimo grupės: Lietuvos Helsinkio grupė, Laisvės lyga, tikinčiųjų teisėms ginti – katalikų komitetas ir kt. Kartu su Pasaulio lietuvių bendruomene šios grupės atliko reikšmingą darbą, keldamos Lietuvos laisvės bylą tarptautiniu mastu.“*

Arimantas DUMČIUS gimė 1940 m. Kaune savivaldybės brandmajoro St. Dumčiaus šeimoje.

1941 birželyje šeima buvo ištremta į Altajaus kraštą. Tėvas žuvo lageryje Archangelsko srityje. Su motina 1947 m. pabėgo į Lietuvą, kur motina legalizavosi kita pavarde.

1959 m. sidabro medaliu baigė Kupiškio vidurinę mokyklą.

1965 m. baigė Kauno medicinos institutą ir įgijo gydytojo specialybę. Po paskyrimo iki 2004 m. dirbo Kauno Medicinos universiteto klinikoje (KMUK) chirurgu ir KMI (KMU) chirurgijos aspirantu, asistentu, docentu, kardiochirurgijos profesoriumi (nuo 1986 m.).

1993–1994 m. buvo Išeminės širdies ligos chirurgijos klinikos vadovas, 1979 – 2004 m. – KMU Kardiologijos instituto, Biomedicininų tyrimų instituto širdies ir kraujagyslių chirurgijos laboratorijos vadovas.

1996–2004 m. buvo KMU Senato narys.

Iš esmės prisidėjo kuriant šiuolaikišką širdies chirurgiją Lietuvoje, parengė gausų būrį specialistų savo pamainai, su kitais sukūrė stiprią materialinę bazę Kaune. Pats atliko per 2500 širdies ir kitų operacijų. 1985 m. vienas pirmųjų Rytų Europoje atliko alternatyvinę širdies persodinimui operaciją mioventrikuloplastiką. Parengė 5 habilituotus ir 20 mokslo daktarų. Kėlė kvalifikaciją Kanadoje, Estijoje, Prancūzijoje ir kitur. Mokslinių tyrimų kryptys – išeminės širdies ligos chirurgija, organų elektrinė stimuliacija, pagalbinės širdies kūrimas eksperimente.

Yra per 300 medicinos mokslinių publikacijų, 18 išradimų, trijų knygų, 15 metodinių leidinių



autorius. Jo ir mokinių darbai cituojami pasaulio medicinos spaudoje.

1980 m. su J. Brėdikiu ir kitais tapo Respublikinės premijos laureatai už širdies stimuliacijos įdiegimą Lietuvoje.

2003 m. konkurso keliu gavo JAV Lietuvių fondo A. Razmos vardo aukščiausią apdovanojimą už medicinos mokslo pasiekimus.

2002–2004 m. buvo Kauno miesto tarybos sveikatos komiteto pirmininkas.

2004 m. išrinktas LR Seimo nariu Kalniečių rinkimų apygardoje Nr. 15, TS frakcijos narys, Žmogaus teisių komiteto pirmininko pavaduotojas.

Labai aktyviai ir pastoviai dalyvavo visuomeninėje veikloje, ypač Atgimimo laikotarpyje.

Pirmųjų Kauno Sąjūdžio tarybų narys, Sąjūdžio II Seimo narys, paskelbęs per 200 publikacijų, kreipimusi visuomeniniais-politiniais klausimais.

Kaip žmogaus teisių gynėjas, prisidėjo išvedant okupacinę kariuomenę, atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę. Su kitais (J. Marcinkevičius, V. Petkus, J. Olekas, A. Buračas, B. Genzelis, V. Budnikas ir kiti) yra Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės deklaracijos signataras (1989 m.), visuomeninių judėjimų žmogaus teisių, ypač nuosavybės teisių, sveikatos apsaugos, srityse organizatorius.

Nuo 1992 m. iki 2004 m. buvo Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto pirmininkas, 2005 m. išrinktas šios asociacijos Garbės pirmininku.

1994–1995 m. buvo Nacionalinio komiteto narys, yra Lietuvos žmogaus teisių centro narys.

1994 m. Kauno visuomenės igaliotas įteikė „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kroniką“ Osle (Norvegija) kandidate Nobelio Taikos premijai gauti.

Europos Sąjungos ateities Lietuvos Forumo tarybos narys, atliko nemažą darbą Kauno apskrityje integruojantis Lietuvai į Europos Sąjungą.

Jis vienas intelektualų tęstinio leidinio „Lietuvių tauta ir pasaulis“ (aštuonios knygos) redaktorius ir sudarytojas.

Lietuvos atsargos karininkų sąjungos, Zanavykų bendrijos valdybos, 27 - os knygos draugijos tikrasis narys, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos ir bendrijos narys.



**Bronius GENZELIS** – humanitarinių mokslų (istorija) habilituotas daktaras, profesorius, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos AKTO „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras.

*„Studijuodamas pasaulio politinę istoriją suvokiau, kad visos imperijos anksčiau ar vėliau žlunga ir kad po savo griuvėsiais gali palaidoti ištisas tautas. Susimąstydavau: koks likimas ištiks lietuvius? Siekiau, kad Lietuvos piliečiai susipažintų su pasaulio kultūros lobynais, savo tautos praeitimi (jeigu tauta nesuvoks savasties, vėliau jos niekas nereanimuos).“*

Bronius GENZELIS 1942–1946 m. mokėsi Alytaus pradžios mokykloje, 1954 m. baigė Kaišiadorių vidurinę mokyklą.

Gimė 1934 m. 1954–1959 m. studijavo Maskvos universitete, 1961–1964 m. – Lietuvos istorijos instituto aspirantūroje. 1965 m. apgynė filosofijos (istorija) kandidato, 1974 m. – daktaro disertacijos.

1969 m. docentas, 1979 m. profesorius.

1993 m. Lietuvos mokslų taryba nostrifikavo habilituoto humanitarinių mokslų daktaro laipsnį ir profesoriaus vardą.

1959 – 1961 m. dirbo Šiaulių pedagoginiame institute, 1964 -1992 Vilniaus universitete.

1988 m. – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, Sąjūdžio Seimo tarybos narys.

1989 m. Lietuvos Sąjūdžiui remiant buvo išrinktas TSRS Aukščiausiosios Tarybos nariu, 1990 m. šių įgaliojimų atsisakė ir buvo išrinktas Lietuvos Atkuriamojo Seimo nariu, vienas iš Lietuvos Konstitucijos rengėjų. Kovo 11-osios Akto signataras.

1990 – 1992 m. – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos, Lietuvos Konstitucijos rengimo komisijos narys.

1992 – 1996 m. Lietuvos seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininkas.

1997 m. išrinktas VDU profesoriumi. Nuo 2005 m. gruodžio – VDU Senato narys.

1995 -1997 m. – Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos pirmininkas, Lietuvos ryšių su užsienio šalimis draugijų asociacijos prezidentas.

Mokslinių tyrimų sritys : Lietuvos kultūros istorija, politinių sistemų raida Lietuvoje ir politinė filosofija.

7-ių monografijų autorius, sudarė ir redagavo 17 kolektyvinių monografijų ir vadovėlių, paskelbė daugiau kaip 200 mokslinių straipsnių Lietuvos, JAV, Vokietijos, Lenkijos, Prancūzijos, Čekijos, Rusijos ir Latvijos mokslinėje spaudoje.

Dėsto Lietuvos kultūros istoriją, filosofijos įvadą, politinių ir socialinių teorijų raidą Lietuvoje, aktualias politinės filosofijos problemas, Lietuvos filosofijos istoriją.



**Vincas Ramutis GUDAITIS** – rašytojas , Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos AKTO „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras.

*„Koks mūsų solidarumas, jei mes leidžiame skleisti neteisybę apie daugybę mūsų kolegų, spekuliuoti tais mums brangiais visiems idealais, klaidinti žmones, buvusius atokiau nuo tų įvykių? Ko vertas mūsų būrimasis į formalų susivienijimą, jeigu jokia forma mes nepareiškiamo, kad žeminami mūsų kolegos?..“*

Ramutis GUDAITIS gimė 1941 m. gruodžio 8 d. Marijampolės rajone, Pielkavos kaime.

1965 m. baigė Vilniaus valstybinį universitetą, filologas, lietuvių kalbos ir literatūros dėstytojas.

1965 m. dirbo Varėnos rajono Rudnios vidurinės mokyklos mokytoju.

1966 m. tarnavo sovietinėje armijoje.

1967 m. dirbo Varėnos rajono Naniškių vidurinės mokyklos direktoriumi.

1968 – 1970 m. dirbo „Ekranu naujienų“ redaktoriumi.

1970 – 1981 m. – Lietuvos kino studijos scenariinės kolegijos redaktoriumi, vyriausiuoju redaktoriumi.

1981 – 1984 m. buvo Lietuvos TSR kultūros ministerijos repertuarinės kolegijos darbuotojas.

1984 – 1989 m. – Lietuvos rašytojų sąjungos literatūrinis konsultantas.

1988 – 1990 m. – Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo tarybos narys.

1989 m. išrinktas TSRS liaudies deputatu Marijampolės nacionalinėje teritorinėje rinkimų apygardoje, 1989 – 1990 m. buvo TSRS Aukščiausiosios Tarybos narys.

1990–1992 m. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos (Atkuriamojo Seimo), jo Prezidiumo narys.

1992–1997 m. Lietuvos Respublikos Prezidento kultūros-švietimo grupės vyresnysis referentas. Yra išleides prozos knygas „Sėjėjai“, „Lemties broliai“, „Kartos“, „Metaforų medžiotojai“, „Chamskio eros rytas“, eseistikos rinktinę „Mes iš peršautų dainų krašto“, parašęs kino scenarijų ir pjesių, paskelbęs eseistinių ir publicistinių straipsnių, taip pat teorinių ir kritinių straipsnių kino meno klausimais.

Apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu, Kultūros ministerijos premija už aktualiausių ir ryškiausių publicistinius kūrinius kultūros temomis.



**Egidijus KLUMBYS** – neurochirurgas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos AKTO „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras.

*„Šiandien, kaip niekada, yra proga patikrinti visų mūsų gailestingumą, sąžinę, moralę. Tikiuosi, kad šie jausmai dar ras atgarsį mūsų širdyse, o savo veiksmais įrodysime, jog esame kur kas vertesni už tuos, kurie savo pagimdytų idėjų našta kitiems ant pečių užkrauna...“*

Egidijus KLUMBYS gimė 1952 m. rugsėjo 2 d. Kaune.

1959–1967 m. mokėsi Kauno Salomėjos Nėries vidurinėje mokykloje, 1967–1970 m. – Kauno J. Aleksonio vidurinėje mokykloje.

1970–1976 m. studijavo Kauno medicinos instituto Medicinos fakultete, 1979–1982 m. – TSRS medicinos mokslų akademijos N. Burdenkos neurochirurgijos mokslinio tyrimo instituto aspirantūroje, 1992–1996 m. – Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

1976–1978 m. dirbo Respublikinės Kauno klinikinės ligoninės gydytoju neurochirurgu, 1978–1979 m. – LTSR onkologijos mokslinio tyrimo instituto Nervų sistemos chirurgijos skyriaus vedėju, 1982–1990 m. – Kauno medicinos instituto centrinės mokslinio tyrimo laboratorijos neurochirurgijos laboratorijos vedėju.

Buvo Sąjūdžio Kauno iniciatyvinės grupės narys, 1988–1990 m. – Sąjūdžio Kauno tarybos vicepirmininkas, Sąjūdžio steigiamajame suvažiavime 1988 m. spalio 21 d. buvo išrinktas Sąjūdžio Seimo nariu, kuriuo buvo iki 1990 m. kovo 11 dienos.

1989 m. kovo 25 d. Kauno sąjunginėje teritorinėje apygardoje buvo išrinktas TSRS liaudies deputatu, kuriuo buvo iki 1990 m. kovo 11 dienos.

1989 m. gegužės 31 d., protestuodamas prieš taikių gyventojų žudynes Tbilisyje, kurias surengė Tarybinė armija, viešai TSRS liaudies deputatų suvažiavime gražino TSRS liaudies deputato mandatą TSRS prezidentui M. Gorbačioviui. Būdamas TSRS liaudies deputatu, aktyviai domėjosi lietuvių vaikinų, tarnaujančių Tarybinėje armijoje, reikalais ir gynė jų interesus.

1990–1992 m. – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos narys, išrinktas Obelių rinkimų apygardoje, Nr.103, Užsienio reikalų komiteto pirmininko pavaduotojas.

1991–1992 m. – užsienio reikalų ministro pirmasis pavaduotojas, 1992 m. – Lietuvos Respublikos susisiekiimo ministro pirmasis pavaduotojas. Dalyvavo pasirašant pirmuosius Lietuvos Respublikos ir Islandijos, Norvegijos, Vokietijos, Danijos, Švedijos, Suomijos tarptautinio pripažinimo dokumentus.

1993–1997 m. – Globos ir rūpybos fondo prie Globos ir rūpybos tarybos prie Lietuvos Vyriausybės valdybos direktorius.

Nuo 1993 m. – Vilniaus Šv. Jokūbo ligoninės gydytojas neurochirurgas.  
 1994–1998 m. – Vilniaus krašto neurochirurgijos centro vadovas, 1998–2000 m. – Lietuvos teisės akademijos docentas.  
 1993–1998 m. – laikraščio „Kauno diena“ politikos apžvalgininkas, 1998–2000 m. – „Respublikos“ laikraščio politikos apžvalgininkas.  
 2000–2003 m. buvo Vilniaus miesto tarybos narys. Dirbo Sveikatos ir aplinkos apsaugos komitete, vėliau – Biudžeto ir ekonomikos komitete.  
 Per 2000 m. rinkimus į Seimą buvo išrinktas Seimo nariu daugiamandatėje rinkimų apygardoje, dirbo Teisės ir teisėtvarkos komitete.  
 Galvos smegenų kraujagyslių funkcinės būklės įvertinimo būdo išradimo bendraautoris, 40 mokslinių darbų autorius ar bendraautoris.  
 1989 – 1992 m. buvo pirmasis atkurtos Lietuvos krikščionių demokratų partijos valdybos pirmininkas, nuo 1994 m. yra atkurtos Tautos pažangos partijos narys ir valdybos pirmininkas.  
 Vilniaus krašto medikų profesinės sąjungos pirmininkas, Lietuvos neurochirurgų mokslinės draugijos, Baltijos šalių neurochirurgų asociacijos, Pasaulio neurochirurgų asociacijos narys.



### **Bronius KUTAVIČIUS** – kompozitorius.

*„Aš visada ėjau prieš srovę, ir ilgą laiką buvau „uždraustas“ ...“*

Bronius KUTAVIČIUS gimė 1932 m. 1959 – 1964 metais studijavo Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar – Lietuvos muzikos akademija).  
 Broniaus Kutavičiaus muzika nuolat atliekama įvairiuose festivaliuose Lietuvoje ir užsienyje: Varšuvos rudenyje (1978, 1983, 1987, 1990, 1991, 1994, 1997, 1999, 2002), Huddersfieldo šiuolaikinės muzikos festivalyje (1990, Didžioji Britanija), Strasbūro šiuolaikinės muzikos festivalyje Musica (1992), Mare Balticum (1992, Suomija), De Suite Muziekweek (1995, Nyderlandai), Wratlavia Cantans (1995, Lenkija), Vale of Glamorgan festivalyje (1996, Didžioji Britanija), Baltic Arts'96 (Didžioji Britanija), Probalta'96 (Lenkija), Spitalfields festivalyje (2002, Didžioji Britanija), Maerz Musik (2003, Vokietija), Icebreaker II: Baltic Voices (2004, JAV).  
 1998 metais Bronius Kutavičius kaip kvietinis kompozitorius dalyvavo „Music Harvest“ festivalyje Odenzėje, Danijoje.  
 Apie kompozitoriaus kūrybą išleistos dvi knygos: Ramintos Lampsatytės „Bronius Kutavičius. A Music of Signs and Changes“ (Vilnius: „Vaga“, 1998) ir Ingos Jasinskaitės-Jankauskienės „Pagoniškas avangardizmas. Teoriniai Broniaus Kutavičiaus muzikos aspektai“ (Vilnius: „Gervė“, 2001). Yra išleisti trys kompozitoriaus autoriniai kompaktiniai diskai: „Oratorijos“ (33 Records, 1997), „Paskutinės pagonių apeigos“ (Ondine, 2001) ir „Jeruzalės vartai“ (Dreyer. Gaido Musikproduktionen, 2001).  
 1987 metais jis buvo apdovanotas Lietuvos valstybine premija, 1995 metais – Lietuvos nacionaline premija.  
 1996 metais kompozitorius gavo festivalio „Probalta“ (Torunė, Lenkija) prizą už kūrybinius laimėjimus.  
 1999 m. apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino IV laipsnio ordinu, taip pat Karininkų kryžiaus ordinu už nuopelnus Lenkijos Respublikai, 2003 m. – ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“.

Laimėjo prizą už geriausią sceninį kūrinį (sceninį diptiką „Ignis et fides“) Lietuvos kompozitorių sąjungos surengtame geriausių metų kūrybinių konkursų (2003).



**Kęstutis LAPINSKAS** – Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos AKTO „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras.

*„Jei žmogus paskyrė savo gyvenimą politikai, turi užsiimti tik politine veikla.“*

Kęstutis LAPINSKAS gimė 1937 m. sausio 29 d. Šakių rajono Bedalių kaime.

1960 m. baigė Vilniaus universiteto Teisės fakultetą.

1960–1963 m. dirbo Juridinės komisijos konsultantu, vyr. konsultantu.

1966 m. baigė aspirantūrą Maskvos M. Lomonosovo universitete ir apgynė daktaro disertaciją.

1966–1990 m. dirbo Vilniaus universitete vyresniuoju dėstytoju, docentu, Teisės fakulteto prodekanu, katedros vedėju.

1990–1992 m. – Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatas, Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo akto signataras. Buvo Konstitucijos projekto rengimo grupės narys, Laikinosios komisijos Konstitucijos projektui parengti pirmininkas.

1993–1999 m. – Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjas.

1999–2000 m. – Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyriaus pirmininkas.

2000–2002 m. – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkas. Konstitucinio Teismo teisėju vėl paskirtas 2002 m. kovo mėn. 2008 m. paskirtas LR Konstitucinio Teismo pirmininku.

K. Lapinskas yra socialinių mokslų daktaras, docentas. Yra parašęs knygų, paskelbęs mokslinių straipsnių valstybinės ir administracinės teisės klausimais. Dalyvauja mokslinių, mokslinių-metodinių tarybų, redkolegijų veikloje.

Apdovanotas LDK Gedimino ordinu, Lietuvos nepriklausomybės medaliu.



**Justinas MARCINKEVIČIUS** – poetas, rašytojas, dramaturgas.

*„Baigiasi 20-asis amžius – dviejų pasaulinių (tikėkimės, kad trečias gal neprasi-dės), taigi dviejų pasaulinių karų, neregėto smurto, baisių nusikaltimų žmogui, tautoms ir visai žmonijai amžius. Nežinia, kaip jį pavadins ateisiančios kartos. Bet jos turės pastebėti, jos negalės nepastebėti ir mūsų amžiaus pastangų įtvirtinti laisvę, teisingumą ir taiką pasaulyje...“*

Justinas MARCINKEVIČIUS gimė 1930 m. kovo 10 d. Važatkiemyje, Prienų rajone.

Jis – poetas, dramaturgas, prozininkas, vertėjas. Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys. Kiti jį vadina rašytoju profesionalu.

J. Marcinkevičius mokslus pradėjo Alksniakiemio pradžios mokykloje. Nuo pat mažens jam patiko lietuvių kalba, domėjosi poetų gyvenimais. Įstojo į Prienų „Žiburio“ gimnaziją.

Vilniaus universitete baigė lituanistikos studijas. Kurį laiką dirbo redakcijose, buvo Lietuvos

rašytojų sąjungos valdybos sekretorius, vėliau – pirmininko pavaduotojas. Debiutavo eilėraščių rinkiniu „Prašu žodžio“ (1955).

Už kūrybą Just. Marcinkevičius apdovanotas Lietuvos TSR valstybine premija (1957 ir 1968 m.), Nacionaline premija (2001 m.), tarptautinėmis J. G. Herderio (1998 m.) ir Baltijos Asamblėjos (2001 m.) premijomis, taip pat apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino III laipsnio (1992 m.) ir I laipsnio (1997 m.) ordinais. Poeto kūryba du kartus apdovanota Lietuvos valstybine premija.

Justino Marcinkevičiaus kūryba atskiriomis knygomis išleista vokiečių, rusų, anglų, bulgarų, vengrų, norvegų, estų, rumunų, serbų, latvių, slovakų, armėnų, čekų, uzbekų, gruzinų, moldavų, kirgizų, ukrainiečių ir kitomis kalbomis. Eilėraščių ciklai skelbti italų, prancūzų, ispanų, suomių ir kt. antologijose, žurnaluose, almanachuose.

Pagrindinė poeto tema – Lietuva, jos istorija ir dabartis, gamta ir kultūra, žmogus tėvynėje ir pasaulyje, jo egzistencinė problematika: laimė, pareiga, kančia, baimė, ištikimybė, dora, gerumas. Jis buvo ir tebėra daugelio komisijų, komitetų, tarybų, organizacijų narys, už visuomeninę veiklą apdovanotas Santarvės premija (1994 m.).



### **Martinkus VYTAUTAS** – prozininkas, eseistas, literatūrologas

*„Abejokime kaip tikri europiečiai, tačiau vilties nepraraskime. Paliovė verkšlenti dėl „prarastos“, „sunaikintos“ etninės kultūros, ištvėrę sausio trylikštąją, jausdami demokratiškesnių valstybių dėmesį bei vienydamiesi su visomis mums artimomis demokratinėmis jėgomis, galime tikėti stebuklu, rytdiena, galime pritarti senai išminčiai: sperare contra spem – vilties yra net neviltyje...“*

Vytautas MARTINKUS gimė 1943 m. gegužės 28 d. Jerubiškiuose, Jurbarko rajone.

1965 m. baigė Kauno politechnikos instituto Elektrotechnikos fakultetą.

1966–1971 m. ir 1982–1986 m. šiame institute dėstė filosofiją.

Nuo 1971 m. – Lietuvos rašytojų sąjungos narys.

1974–1982 m. Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus sekretorius.

1988–1990 m. Lietuvos rašytojų sąjungos valdybos bei 1990–1994 m. sąjungos pirmininkas.

Nuo 1994 m. dėsto VPU, docentas. Filosofijos mokslų daktaras.

Išleido apsakymų ir apysakų rinkinius „Loterija“ (1969), „Rotušės laikrodžio vagis“ (1974), „Vėtrungė šeimos šventei“ (1978), „Nebausti prapultim amžina“ (1987), romanus „Akmenys“ (1972), „Lašai“ (1980), „Medžioklė draustinyje“ (1983), „Negęsta žvaigždės paukščio pėdoje“ (1988), „Simonija“ (1997), poetinės eseistikos rinkinį „Gabatos knyga“ (1999), straipsnių ir esė rinkinį „Literatūra ir paraliteratūra“ (2003).

Apdovanotas Lietuvos nacionaline premija už romaną „Medžioklė draustinyje“. 1999 m. – J. Paukštelio literatūrinė premija už romaną „Simonija“.

## Algimantas NASVYTIS – architektas, profesorius

*„Turbūt ne visai įprasta būtų šiam kompleksui turėti vadovą architektą, o ne gamybininką. Bet mūsųose taip ilgai dominavo būtent toks gamybinis vykdytojiškas elementas prieš kūrybinį, kad turbūt atėjo laikas, kai reikia tą pusiausvyrą atstatyti ir prioritetą atiduoti šiuo atveju kūrybiniam elementui, žinoma, suderinant jį su gamybinium.“*



Algimantas NASVYTIS gimė 1928 m. Kaune, lietuvis. Baigė Vilniaus dailės institutą. Yra dailininkas-architektas. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo tarybos narys nuo pat pradžių, nepartinis.

Dirbo laisvu dailininku, LTSR parodų paviljono Maskvoje vyr. dailininku, restauravimo dirbtuvės architektu, Vilniaus miesto vykdomojo komiteto Projektinės kontoros architektu, Miestų statybos projektavimo instituto projektų vyriausioju inžinieriumi nuo 1961 metų iki 1990 metų, tai yra 29 metus.



## Juozas OLEKAS – medicinos mokslų daktaras.

*„Medikų klaidos, skirtingai nei kitų profesijų žmonių, yra labiausiai matomos. Juoda dėmelė, t.y. gydytojo klaida, yra labiau matoma, nei geri darbai, – išgelbėtos pacientų gyvybės. Buvau labai nustebęs, kai lankantis ligoninėje viena iš mano kalbintųjų pacienčių, kuri džiaugėsi kvalifikuotu gydymu bei nepriekaištinga priežiūra, nežinojo savo gydančio daktaro pavardės. Tačiau kai šios moters paklausiau, kas yra jos kirpėja, ši nedvejodama pasakė ne tik pavardę, bet ir dar daugiau...“*

Juozas OLEKAS gimė 1955 m. spalio 30 d. Krasnojarsko krašte, Mansko rajone, B. Ugnut kaime, Rusijoje.

1974–1976 m. studijavo Kauno medicinos institute.

1976–1980 m. Vilniaus universiteto Medicinos fakultete įgijo gydytojo kvalifikaciją.

1980–1981 m. – internatūra Vilniaus respublikinėje klinikinėje ligoninėje.

1982–1989 m. – Vilniaus universiteto Mikrochirurgijos laboratorijos vyresnysis mokslinis bendradarbis.

1987 m. apsigynė medicinos mokslų kandidato disertaciją, o 1993 m. nostrifikuotas mokslinis vardas – suteiktas medicinos daktaro vardas.

1987 m. tobulinosi Maskvos sąjunginiame chirurgijos institute, o 1989 m. – Glasgo universitete.

1980–1990 m. – Vilniaus universiteto Raudonojo Kryžiaus ligoninės gydytojas.

1990–1992 m. buvo Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras.

1992–1993 m. – Vilniaus universiteto Plastinės chirurgijos klinikos vyresnysis mokslinis bendradarbis.

1993–1994 m. – Vilniaus greitosios pagalbos universitetinės ligoninės Plastinės chirurgijos ir traumatologijos skyriaus vedėjas.

1994–1997 m. – Vilniaus universiteto „Žalgirio“ ligoninės vyriausiasis gydytojas.

1996–2000 m. – Lietuvos Respublikos Seimo narys.

2000 m. antrą kartą išrinktas Lietuvos Respublikos Seimo nariu.

2000 m. spalio mėn. – 2001 m. liepos mėn. – Seimo Socialdemokratinės koalicijos frakcijos seniūno pavaduotojas.

2001 – 2003 m. – Lietuvos Respublikos Seimo Socialdemokratinės koalicijos frakcijos seniūnas.

2003 m. kovo 6 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu paskirtas sveikatos apsaugos ministru.

Šiuo metu – Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministras.

Lietuvos socialdemokratų partijos pirmininko pavaduotojas, Populiacijos ir vystymosi tarp-parlamentinio Europos forumo narys, Tarpparlamentinio skautų judėjimo garbės prezidentas, Lietuvos gatvės vaikų futbolo federacijos garbės prezidentas, UNICEF Lietuvos komiteto pirmininko pavaduotojas.

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Stomatologijos klinikos docentas, Medikų kolegijos tarybos pirmininkas. Baltijos visuomenės sveikatos instituto prezidentas, Tarptautinės mikrochirurgijos asociacijos narys, Tarptautinės veido ir žandikaulių chirurgijos asociacijos narys.

Žurnalų „Stomatologija“, „Medicina“ redakcinės kolegijos narys.

1998 m. už rekonstrukcinės mikrochirurgijos darbų ciklą kartu su grupe Vilniaus universiteto mikrochirurgų paskirta Lietuvos valstybinė premija.

Yra paskelbęs šimtą mokslinių publikacijų, perskaitęs per šešiasdešimt mokslinių pranešimų šalies ir tarptautinėse mokslinėse konferencijose. Knygos „Gyvoji medicina“ sudarytojas.

2000 m. apdovanotas Lietuvos nepriklausomybės medaliu.



**Viktoras PETKUS** – buvęs disidentas, istorikas, Lietuvos Helsinkio grupės pirmininkas, Lietuvos žmogaus teisių asociacijos Garbės pirmininkas.

*„Mūsų nedomina, ar žmogus dirbo represiniuose organuose, ar valdžios, prieš kurią mes kovojome, struktūroje. Mums nesvarbu, kokiai valdžiai žmogus atstovauja. Neatsakome nė vienam žmogui, visada esame pasirengę tirti, ar nepažeidžiamos žmogaus teisės, ar laikomasi teismo procedūrų ir pan. Šiuo atveju mums visai nerūpi žmogaus politinė spalva – ar baltas jis, ar raudonas, ar žalias...“*

Viktoras Petkus gimė 1928 m. gegužės 17 dieną Raseinių rajone.

1947 m. suimtas ir OSO (Osoboje soveščanije) nuteistas 5 metus kalėti už vadovavimą Raseinių gimnazijos ateitininkų būreliui. Pateko į Šiaurės lagerius. Vėliau – naujas teismas už pabėgimą iš konclagerio ir papildoma 10 metų bausmė, (nebaigus atlikti pirmosios).

Visos bausmės baigti neteko, nes po Stalino mirties buvo paleistas, kaip įvykdęs nusikaltimą būdamas nepilnametis.

Grįžęs iš gulago, baigė vakarinę vidurinę mokyklą ir įstojo į Kauno kunigų seminariją.

Nors išlaikė egzaminus, nebuvo priimtas – valdžia draudė priimti į seminariją patriotus, atsiskydama juos registruoti Kaune.

Netrukus – nesėkmingas mėginimas studijuoti lituanistiką Vilniaus universitete.

1957 m. gruodį suimamas: KGB susieja jį su „inteligentų byla“. Bausmė – aštuoneri metai lagerio.

Grįžta į Vilnių 1965 m. gruodį.

Į universitetą vėl nepavyksta įstoti.

1976 m. išspausdina „Kultūros archyvą“.

1977 m. ketino išleisti II „Kultūros archyvą“, tačiau darbą nutraukė naujas areštas.



1976 m. įkuria ir Maskvoje spaudos konferencijoje paskelbia pasauliui apie Lietuvos Helsinkio grupę.

Be Viktoro Petkaus į grupę įėjo rašytojas Tomas Venclova, kunigas Karolis Garuckas, rašytoja, buvusi Gulago kalinė Ona Lukauskaitė-Poškienė, fizikas Eitanas Finkelšteinas.

Grupė pradėjo intensyviai skelbti dokumentus, informuojančius pasaulio opinią apie žmogaus teisių pažeidimus Lietuvoje.

1977 m. rugpjūčio 23 d. Viktoras vėl suimamas.

1978 m. liepos 13 d. teismas jį nuteisė 3 metams kalėjimo, 7 metams griežto režimo lagerio ir 5 metams tremties. Teisėjavo M. Ignotas, kaltino – prokuroras J. Bakučionis.

1978 m. liepos 20 d. Viktorą Petkų specialioje kalboje paminėjo JAV prezidentas D. Karteris, o senatorius Danielius Patrikas Meinihanas paskelbė keletą dokumentų apie V. Petkaus bylą, kurie buvo įtraukti į „Congressional Record“. Metų pabaigoje visos Helsinkio grupės buvo nominuotos Nobelio taikos premijai, vėliau tai premijai kasmet buvo nominuojami keli veikliausieji Helsinkio grupių nariai, tarp jų 3 kartus ir Viktoras Petkus (1978 m., 1979 m., 1981 m.).

1988 m. visuomenei reikalaujant, V. Petkus paleidžiamas iš tremties ir grįžta į Vilnių.

1989 m. kartu su kitais atkuria Lietuvos krikščionių demokratų sąjungą, išrenkamas jos pirminku.

V. Petkus – vienas iš pagrindinių Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos iniciatyvinės grupės narių ir Asociacijos steigėjų bei signatarų.

Nuo 1992–ųjų iki 2004–ųjų buvo Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininkas, o nuo 2004 m. iki šiol – Lietuvos žmogaus teisių asociacijos Garbės pirmininkas.

1989 m. tampa tautinio jaunimo sąjungos „Jaunoji Lietuva“ Garbės narys. Tais pačiais metais pradeda leisti politinės tautinės minties savaitraštį „Nepriklausoma Lietuva“.

1990 m. kartu su keliolika buvusių politinių kalinių įkuria Lietuvos politinių kalinių sąjungą.

Nuo 1992 m. redagavo Krikščionių demokratų sąjungos žurnalą „Tėvynės sargas“.

1992 m. dirbo Lietuvos Respublikos Seimo žmogaus ir piliečių teisių bei tautybių reikalų patarėju, 1994–1997 m. – Vyriausybėje valstybės konsultantu žmogaus ir piliečių teisių klausimais.

1989 m. V. Petkus – Austrijos PEN klubo narys.

Už ypatingus nuopelnus Lietuvos valstybei, lietuvių tautos garbei ir žmonijos gerovei jis apdovanotas Gedimino ordinu, Vyties kryžiumi, medaliais ir kitais Lietuvos Respublikos bei tarptautiniais apdovanojimais.

1992 m. rugsėjį Tarptautinio Kembridžo biografų centro paskelbtas 1997 – 1992 metų žmogumi, o 1992 m. spalį – XX amžiaus žmogumi.

V. Petkus yra „Lietuvos dominikonai“, „Vyskupas Masalskis“, „Vilniaus arkikatedros bazilikos kopyčios“, „Vilniaus vyskupai Lietuvoje“, „Lietuvos Helsinkio grupė“ I ir II dalių, „Laiškai iš Intos“ ir kitų knygų autorius.



**Juras POŽELA** – fizikas, habilituotas daktaras, profesorius akademikas, vienas žymiausių mokslininkų puslaidininkių fizikoje, kieto kūno plazmos ir puslaidininkių karštųjų elektronų fizikos mokyklos Lietuvoje kūrėjas ir vadovas, LR mokslų akademijos prezidentas iki 1992 metų.

Juras POŽELA gimė 1925 m. gruodžio 5 d. Rusijoje, Maskvos mieste, tarntautojų šeimoje. 1952 m. baigė Maskvos valstybinio universiteto Fizikos

fakultetą. Fizikas. Fizikos matematikos mokslų habilituotas daktaras, profesorius, Lietuvos, Rusijos ir Europos mokslų akademijų akademikas.

Akademikas Juras Požela – originalios, gerai žinomos pasaulyje puslaidininkų fizikos mokyklos Lietuvoje įkūrėjas. Fundamentalūs karštųjų elektronų, kieto kūno plazmos ir srovės nestabilumų puslaidininkiuose tyrimų rezultatai padarė didelę įtaką šios mokslo srities plėtojimui.

Akademikas paskelbė per 400 mokslinių straipsnių, 9 monografijas, per 100 išradimų, tapo pirmojo Lietuvoje atradimo autoriumi, parengė apie 50 mokslo daktarų, iš kurių 8 apgynė habilitacinius darbus.

1952 – 1992 m. dirbo Lietuvos mokslų akademijoje aspirantu, moksliniu bendradarbiu, Fizikos instituto direktoriumi, Lietuvos mokslų akademijos viceprezidentu, prezidentu.

1976 – 1988 m. buvo renkamas Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatu.

Dirbdamas Mokslų akademijoje daug dėmesio skyrė Mokslų akademijos statuso visuomenėje įtvirtinimui, fundamentinių tyrimų plėtrai, nacionalinių mokslinių kadruų ugdymui, mokslo tiriamųjų institutų kūrimui, jų mokslinės tematikos formavimui, materialinės ir techninės bazės stiprinimui. Atkuriant Lietuvos nepriklausomybę Mokslų akademijoje gimė daug iniciatyvų, kurios skatino turiningą ir savarankišką Mokslų akademijos veiklą.

1967 m. akad. J. Poželos įkurtas Puslaidininkų fizikos institutas tapo pasaulinio lygio mokslo centru.

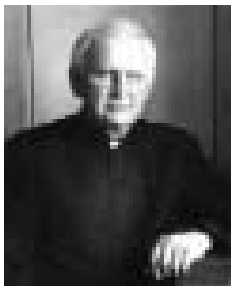
Mokslinė akad. J. Poželos veikla pelnė tarptautinį pripažinimą. Jis išrinktas TSRS MA akademiku, Europos akademijos ir Europos mokslų ir menų akademijos nariu, A. F. Jofės fizikos technikos instituto garbės nariu. Akad. J. Požela yra Tarptautinio mokslinės kultūros centro – Pasaulio laboratorijos Lietuvos skyriaus prezidentas.

Būdamas pirmojo šaukimo Lietuvos Respublikos Seimo narys, akad. J. Požela savo visuomenine veikla daug prisidėjo atkuriant Lietuvos Nepriklausomybę ir stiprinant šalies valstybingumą.

Už žymius mokslinius laimėjimus ir aktyvią mokslo organizacinę bei visuomeninę veiklą akad. J. Poželai suteikti garbingi Lietuvos bei užsienio valstybių vardai ir apdovanojimai. Jis yra Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino III laipsnio ordino kavaliereus.

Dabartinė akademiko mokslinių tyrimų sritis – ypač spartūs procesai puslaidininkiuose.

Šiuo metu akademikas Juras Požela yra vyriausiasis mokslo darbuotojas Puslaidininkų fizikos institute, dirba mokslinį darbą, skaito paskaitas studentams, vadovauja doktorantams, rašo ir recenzuoja mokslinius straipsnius, dalyvauja mokslinėse konferencijose.



**Pranas RAČIŪNAS** – vienuolių Marijonų kongregacijos provincijolas kunigas, vienuolis

Pranas RAČIŪNAS gimė 1919-aisiais kovo 28 dieną Marijampolėje, zana-vykų šeimoje.

Besimokydamas Marijampolės Marijonų gimnazijos septintoje klasėje, 1936 metais, įstojo į Marijonų vienuoliją.

1938-aisiais baigęs gimnaziją, lankė Marijonų vienuolijos filosofijos kursus, o 1940 metais įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos fakultetą.

1943 m. gegužės 2 d. buvo išventintas kunigu.

1944 metais baigė Teologijos fakulteto Kanonų skyrių apgynęs kanonų teisės licenciato laipsnį. Vikaru dirbo Varėnoje, 1945 metais paskirtas Panevėžio Švč. M. Marijos viešos koplyčios rektoriu-mi ir Panevėžio II Marijonų vienuolijos namo vyresnioju, kartu buvo ir mokyklų kapelionas.

1947 – 1949 metais darbavosi Kaune, Šv. Gertrūdos (Marijonų) bažnyčioje.

1949 m. birželio 4 d. sovietų valdžios suimtas, o 1950 metais Ypatingojo pasitarimo nuteistas 25 metams lagerio. Kalėjo Vorkutoje, Taišete ir Mordovijoje. Išėjęs į laisvę, 1965 metais buvo paskirtas Gerdašių parapijos klebonu, 1970 metais perkeltas į Paluobių parapiją.

Čia surinko gausią etnografinės medžiagos kolekciją, parengė pagrindinio tautinio žurnalo „Aušra“ pirmąjį numerį, bendradarbiavo leidžiant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“ (LKB).

1980 metais perkeltas į Alytų, o 1990-aisiais paskirtas Tabariškių parapijos klebonu, kartu rūpinosi ir Lietuvos žemės ūkio akademijos pastoracija, Ekonomikos fakultete dėstė krikščioniškąją etiką, dalyvavo Akademijos kultūriniame gyvenime.

Paluobių parapijoje (Šv. Angelų Sargų bažnyčia) surinktą etnografinę medžiagą 1992 metais perdavė Lietuvos žemės ūkio akademijos muziejui.

Kun. Pranas Račiūnas daug metų ėjo Lietuvos marijonų vienuolijos provincijolo pareigas. Mokėjo pagrindines Europos tautų kalbas, kuri laiką dirbo Maskvos katalikų Šv. Liudviko parapijos klebonu. Buvo vienas pagrindinės kunigų seminarijos prie Marijonų vienuolijos kūrėjų ir vadovų, parengusių 25 kunigus.

Atgimimo metais buvo aktyvus Sąjūdžio tarybos narys.

Mirė kun. Pranas Račiūnas 1997 m. rugpjūčio 24 d. Kaune. Palaidotas Petrašiūnų kapinėse.



**Jonas Tadas TESECKAS** – žurnalistas, nusipelnęs kultūros darbuotojas, buvęs ilgametis LŽTA „Pozicijos“ savaitraščio redaktoriaus pavaduotojas.

*„Man naivi atrodo pasakėlė apie Vincą Kudirką, kurią mums sekė dar pirmose pradžios mokyklos klasėse. Esą jis buvęs lenkomanas, perskaitęs Jono Basanavičiaus „Aušrą“ ir per vieną naktį atsivertęs, vėl tapęs lietuviu, tautos atgimimo šaukliu. Ar nejuokinga? Suaugusiam, rimtam, tuo labiau intelektualui tokie procesai trunka ilgai, būna labai skausmingi...“*

Tadas TESECKAS gimė 1928 m. rugsėjo 5 d. Rokiškyje.

Darbavosi žurnale „Kultūros barai“, savaitraščiuose „Literatūra ir menas“, „Lietuvos profsąjungos“. Buvo vienas iš Lietuvos žmogaus teisių asociacijos savaitraščio „Pozicija“ steigėjų ir dirbo jame vyr. redaktoriaus pavaduotoju.

Rašė daug publicistinių straipsnių kultūros ir Lietuvos pokario rezistencijos temomis.

1989 metais – vienas iš pagrindinių Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos steigėjų bei Deklaracijos signatarų.

Mirė 1997 m. balandžio 24 d., palaidotas Vilniaus Antakalnio kapinėse.



**Kazimieras UOKA** – politikas, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos AKTO „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras

*„Visose kitose gyvenimo srityse reformų kryptis ir tempas dažnai keičiasi pagal valdančiųjų partijų užgaidas, greitai nuvilia žmones, valdžios siekiančios opozicinės partijos klastingai lūkurioja savo valandos. Taip besielgdamos su Tėvynės likimu, jos nieko niekada nepasieks, tik į rinkimus ateis vis mažiau piliečių...“*

Kazimieras Uoka gimė 1951 m. kovo 4 d. Kaune.

1976 m. baigė Vilniaus valstybinį universitetą, istorikas.

1972–1988 m. dirbo Kauno žemės darbų mechanizacijos valdyboje Nr. 14 ekskavatorininku, buldozerininku.

1988–1990 m. Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo narys.

1988–1990 m. buvo Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio Seimo tarybos sekretoriumi.

1989–1990 m. Lietuvos darbininkų sąjungos pirmininkas.

1989–1990 m. buvo TSRS Aukščiausiosios Tarybos narys.

Nuo 1990 m. – Lietuvos Respublikos valstybės kontrolierius.

1992–1996 m. – Lietuvos Respublikos Seimo narys.



### Stasys UOSIS – ekonomistas, profesorius

*„Siekiami atitraukti žmones nuo Nepriklausomybės siekių, pastūmėti į TSR federaciją, kurioje visos reformos atsargesnės, ne taip pažeidžia gyvybinius gyventojų interesus. Ekonomika ir politika – neatskiriamos, todėl su abiem reikia elgtis kompetentingai..“*

Stasys UOSIS gimė 1927 m. liepos 31 d. Maironio apdainuotuose Žarėnuose, Telšių apskrityje.

Valstiečiai tėvai teturėjo pusantro hektaro žemės. Jis buvo vienintelis vaikas šeimoje.

Sulaukęs aštuonerių pradėjo lankyti Žarėnų pradinę mokyklą, o vėliau – Telšių gimnaziją.

1946 m. įstojo į Vilniaus prekybos technikumą, kurį baigė 1949 m. ir tais pačiais metais įstojo į Vilniaus universiteto Ekonomikos mokslų fakulteto finansų ir kredito specialybės pirmą kursą.

Anksti atsiskleidė jo polinkis į mokslinį darbą, studijuodamas susidomėjo ekonomistų klasikų darbais, juos savarankiškai studijavo net ir per atostogas. Universitetą baigė su pagyrimu 1954 m. ir toliau tęsė mokslus aspirantūroje. Ekonomikos mokslų kandidato disertaciją apgynė Vilniaus universitete 1966 m. vasario 22 d., o kitais metais jam buvo suteiktas dėstytojo docento vardas. Ekonomikos mokslų daktaro disertaciją tema „Pinigų materialinė esmė ir kreditinė prigimtis ir jų apyvartos organizavimas“ apgynė Leningrado finansų ekonomikos institute 1983 m. birželio 2 dieną. Maskvos ir Leningrado žymiausi finansų ir bankininkystės mokslininkai jo darbų novatoriškumą pripažino ir vertino. Profesoriaus mokslinis vardas suteiktas 1986 metais.

Vilniaus universiteto Finansų ir kredito katedroje S. Uosis pradėjo dirbti 1965 m., 1967 m. buvo fakulteto prodekanas. 1968-1971 m. dar dėstė ir Maskvos kooperacijos instituto Vilniaus neakivaizdiniame filiale.

Dėstė pramonės finansavimo ir kreditavimo, TSRS finansų ir kredito kursų kredito dalį, TSRS pinigų cirkuliacijos ir kredito, pinigų cirkuliacijos organizavimo ir planavimo disciplinas. Profesorius savo įdomiose paskaitose kėlė ir nagrinėjo problemas, skatino studentus moksliniam darbui. Išspausdino 2 monografinio pobūdžio mokymo priemones, dėl kurių buvo užsitraukęs tuomečių CK veikėjų nemalonę – užkliuvo profesoriaus teiginiai apie tarptautinių atsiskaitymų priemones. Du kartus 1968 m. leista apsiriboti „svarstymais“.

Gausus profesoriaus mokslo darbų ir straipsnių sąrašas – apie pusantro šimto.

Profesorius buvo „Žinijos“ draugijos ekonomikos metodinės komisijos narys, fakulteto metodinės komisijos narys, fakulteto mokslinės tarybos narys, Universiteto kontrolės grupės pirmininkas, konsultavo leidžiant enciklopediją. S. Uosis buvo Vilniaus universiteto Ekonomistų

draugijos pirmininkas, Sąjunginės ekonominės draugijos Lietuvos valdybos prezidiumo narys. Viešai keldavo problemas, kurių tuo metu aplinkiniai dar neįžvelgdavo ar nesuprasdavo. Skaitė įdomius pranešimus savo ir kituose fakultetuose, karštai gynė savo idėjas, buvo nenuolaidus oponentas.

Prasidėjęs Atgimimui S. Uosis įsijungė į visuomeninę veiklą. Aktyviai dalyvavo LTSR Ministrų tarybos sudarytos Lietuvos pinigų ir kredito sukūrimo grupės darbe, rengė Lietuvos savarankiškos pinigų ir kredito sistemos sukūrimo koncepciją, Lietuvos banko ir Komerčių bankų įstatymų projektus, kitus reikalingus norminius dokumentus. Kartu su VU ekonomistų draugija išvalgiai perspėjo ir aiškino sovietinio įstatymo „Dėl Lietuvos TSR, Latvijos TSR ir Estijos TSR ekonominio savarankiškumo“ klastingumą, jo pragaištingumą okupuotų šalių ekonominiam savarankiškumui. Aktyviai dalyvavo Sąjūdžio darbe – buvo LPS Seimo narys, LPS Vilniaus m. Tarybos narys, pilietiškai pasisakydavo tuo metu Lietuvai aktualiais klausimais, daug rašė. 1990-1992 m. S. Uosis buvo Lietuvos banko valdybos narys, vadovavo Lietuvos banko Mokslo centrui.

Profesoriui priklauso lito atkūrimo idėjos autorystė. Jis pirmasis ją viešai iškėlė 1988 m. gegužės 26 d. Lietuvos mokslų akademijos Ekonomikos institute, mokslininkų susitikime. S. Uosis taip pat pirmasis iškėlė Lietuvos komunistų partijos atsiskyrimo nuo TSKP idėją kaip vieną iš žingsnių siekiant valstybinės nepriklausomybės.

Paminėtinos profesoriaus būdo savybės – pareigingumas, stropumas, punktualumas, atkaklumas. Panašu, kad kitų pomėgių kaip mokslinis darbas jis ir neturėjo. Mokslinį darbą dirbo nuolat: ir atostogų metu, ir besigydydamas sanatorijoje – grįždavo parašęs publikaciją.

Jo moksliniame darbe svarbiausia buvo teorija, metodologija; studijų metais būsimajam mokslininkui daug davė profesoriaus V. Sezemano logikos paskaitos. S. Uosis nuolat generuodavo idėjas fakultete, katedroje, labai daug nusipelnė Lietuvos bankininkystės ir pinigų mokslui, daug davė Finansų ir kredito katedrai.

Jubilias apdovanotas padėkos ir garbės raštais, 1993 m. jam paskirta Lietuvos banko įsteigta Vlodo Jurgučio premija už daugiametį darbą pinigų teorijos srityje ir nuopelnus aiškinant Lietuvos žmonėms pinigų esmę ir naudojimo dėsningumus.



**TĖVAS STANISLOVAS** (Algirdas Mykolas DOBROVOLSKIS) – vienuolių Kapucinų ordino konsultorius, kunigas, vienuolis.

*„Mums, kunigams, nereikėtų kištis į politiką. Be mūsų yra pakankamai politikierių, ekonomistų, teisininkų, diplomatų. Tačiau mes tam tikra prasme esame žmonių sąžinės, gal ir apskritai viso gyvenimo kompiuteriai, štai kambaryje sėdime gal 20 minučių, o suskaičiuok, kiek kartų durys varstėsi...“*

*Susitinkdami su parapijiečiais, ir ne tik su jais, mes daug sužinome. Informacija suplaukia be jokios priedartos, iš širdies. Priimame ir galime perduoti pačius subtiliausius žmonių širdžių virpesius...“*

TĖVAS STANISLOVAS gimė 1918 m. rugsėjo 29 d. Radviliškyje. Mokėsi Kauno jėzuitų gimnazijoje.

1936 m. įstoja į Plungės kapucinų vienuolyną, tapdamas mažesniu broliu Stanislovu.

1944 m. kovo 25 d. Kauno Katedroje brolis kapucinas Stanislovas tapo Tėvu Stanislovu ir paskiriamas į Petrašiūnų vienuolyną.

1948 m. Tėvas Stanislovas areštuojamas ir nuteisiamas 10 metų lagerio. Jis ištremiamas į Vorkutos sritį.

1956 m. panaikinus teistumą, Tėvas Stanislovas grįžta į Lietuvą ir paskiriamas į atkampią Jurbarko rajono Vertimų parapiją.

1957 m. Tėvas Stanislovas suimamas antrą kartą ir ištremiamas į Šiaurę. Antroji tremtis truko neilgai. Tais pačiais metais jis grįžta į Lietuvą, į Juodeikių bažnyčią, vėliau į Ukmergės rajono Žemaitkiemio parapiją, Būtkiškes.

Nuo 1966 m. jis jau Paberžėje, nuošalioje Kėdainių rajono parapijoje. Prasadėjo darbas tvarkant Paberžės bažnyčią, šalia esančias kapines, rinkimas ir restauravimas įvairių bažnytinių žibintų, rūbų, paveikslų. Sukaupė unikalias kolekcijas, kurias apgyvendino svirnelyje – muziejuje. Paberžė tapo dvasios atgaiva, savotišku Lietuvos intelektualų centru. Tai Tėvo Stanislovo meilė traukė visus – tikinčiuosius ir netikinčius, studentus ir narkomanus, filosofus ir paprastus kaimo žmones.

1990 metais Tėvui Stanislovui pavedama rūpintis Dotnuvos vienuolynu, į tai jis ištraukia su nauja energija. Dotnuvos ansamblis prikeliamas naujam gyvenimui.

Tėvo Stanislovo triūsą įvertino Lietuvos valstybė. 1996 m. jis apdovanojamas LDK Gedimino IV laipsnio ordinu. 1997 m. Tėvui Stanislovui suteikiamas Kėdainių krašto Garbės piliečio vardas, jis ne kartą išrinktas populiariausiu rajono žmogumi.

1999 m. už žydų gelbėjimą Antrajame pasauliniame kare apdovanotas Žūvančiųjų kryžiumi.

1999 m. gruodžio 26 d. Panevėžio miesto Dailės galerijoje Tėvui Stanislovui įteikta Santarvės fondo premija (Baltojo Angelo statulėlė ir laureato pažymėjimas) už tautos santarvės ir tolerancijos puoselėjimą. Apie jo gyvenimą išleistas knygos „Tėvo Stanislovo pamokslai“, „Apie meilę ir tarnystę“, A. Juozaičio „Tėvas Stanislovas“, sukurti dokumentiniai filmai „Atverk duris ateinančiam“, „Tėvas Stanislovas: stotis tyloje“.

2002 m. balandžio 7 d. Tėvas Stanislovas visam laikui persikelia gyventi į jo numylėtą Paberžę, į naujai pastatytą špitolę. Ją pastatė labdaros fondas „Tėvo Stanislovo namai“. Statybos iniciatorius – „Tėvo Stanislovo namų“ fondo vadovas, verslininkas Virginijus Dovydas.

Mirė Tėvas Stanislovas 2005 m. birželio 23 d., palaidotas Paberžės bažnyčios šventoriuje.



### **Stanislovas BUŠKEVIČIUS** – ekonomistas, politikas.

*„Prisiminkime, ką iš karto padarė mus okupavę sovietai. Jie visų pirma naikino mūsų tautinius simbolius, griovė Laisvės, Vytauto paminklus. Įvairūs monumentai nėra nekalti simboliai, jie veikia sąmonę. Sovietmečiu jie buvo skirti pavergtų tautų žmones, ypač jaunimą, ugdyti kosmopolitine komunistine dvasia. Visais laikais okupantai naikindavo okupuotų valstybių simbolius.“*

Stanislovas BUŠKEVIČIUS gimė 1958 m. rugsėjo 14 d. Kaune.

1985 m. baigė Vilniaus universitetą. Įgijo ekonomisto specialybę. Kauno įmonėse dirbo darbininku, meistru, inžinieriumi, sociologu.

1988 – 1990 m. Kauno medicinos akademijoje dėstė Vakarų politinės ekonomijos kursą. KGB inspiravus, iš šios akademijos pašalintas už politinę veiklą.

1989 – 1990 m. organizavo tarnybos okupacinėje kariuomenėje boikotą – masinį rusiškų karinių bilietaų ir prirašymo liudijimų gražinimą į Maskvą. Organizavo komunistinių stabų – paminklų V. Kapsukui, F. Dzeržinskiui, keturiems komunistams ir t. t. – nugriovimą Kaune. Buvo vienas

iš organizatorių, kad miesto kapinėse būtų pastatytas kryžius 1941 m. Birželio sukilimo prieš rusų okupantus dalyviams atminti.

Organizavo parašų rinkimą, kad vėl pradėtų galioti teisėtas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, priimtas 1939 m. 1992 m. pavasarį Prancūzijos žmogaus teisių asociacijos kvietimu Paryžiuje gilino tarptautinio bendradarbiavimo žinias.

1993 – 1996 m. dirbo valstybės konsultantu jaunimo klausimais, padėjo įvairioms jaunimo organizacijoms, sporto klubams.

1995 m. buvo išrinktas Kauno miesto savivaldybės tarybos Kovos su korupcija komisijos pirminku.

S. Buškevičius buvo „Jaunosios Lietuvos“, naujųjų tautininkų ir politinių kalinių sąjungos vadas, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto narys.

Anksti pradėjo domėtis Lietuvos istorija.

Dar būdamas paauglys, 1972 m. gegužės mėn. dalyvavo demonstracijose, vykusiose po R. Kalantos susideginimo. Vėliau draugams ir pažįstamiems platino antisovietinę literatūrą. Nebuvo nei pionierius, nei komjaunuolis, nei komunistas.

Po aštrių kalbų prieš mafiją ir KGB ekonominių struktūrų išsigalėjimą bei korumpuotus Kauno teisėsaugininkus 1994 m. kovo 23 d. buvo pasikėsinta į Stanislovo Buškevičiaus gyvybę. Apie šį įvykį informavo tik „Kauno diena“ ir „Jaunosios Lietuvos“ laikraštis „Tautos valia“. Nei pasikėsimo vykdytojų, nei organizatorių Kauno policija iki šiol nerado.

Dirbdamas Lietuvos Respublikos Seimo nariu įregistravo per 20 įvairių įstatymų nutarimų ir pasiūlymų dėl jų projektų.

1995–1997 m. buvo Kauno miesto savivaldybės tarybos narys, visuomeninės Kovos su korupcija komisijos pirmininkas. 2007 – aisiais vėl išrinktas į Kauno miesto savivaldybės tarybą.

## VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS INICIATYVINIS KOMITETAS, HUMANISTINIAI JUDĖJIMAI – ASOCIACIJOS STEIGIAMO SUVAŽIAVIMO DELEGATAI

Vardas, pavardė	Specialybė, tarnybinės ar visuomeninės pareigos, mokslinis laipsnis ir kt.
Egidijus Bičkauskas	AT deputatas, komiteto narys
Algirdas Bubnelis	Tremtinys, komiteto narys
Vytautas Budnikas	„Pozicijos“ savaitraščio redaktorius
Antanas Buračas	Akademikas, LR Seimas, LR mokslų akademija
Romanas Burba	Lietuvos vaikų fondo pirmininko pavaduotojas
Vytautas Ciplijauskas	Dailininkas
Arimantas Dumčius	Profesorius
Stanislovas Dobrovolskis	Kunigas, vienuolis
Bronius Genzelis	LR AT deputatas, profesorius
Romas Gudaitis	LR AT deputatas, rašytojas, Rašytojų sąjunga
Egidijus Klumbys	LR AT deputatas
Elena Kubilienė	Lietuvos agentūra „SOS“ vaikai

Bronius Kutavičius	Kompozitorius
Stasys Kaušinis	Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga
Dainius Kreivys	Lietuvos Helsinkio grupė
Kęstutis Lapinskas	Teisininkas, docentas, AT deputatas
Nikolajus Lysenkovas	Lietuvos benamių asociacija
Stanislovas Jakas	Atleistųjų iš darbo komisija
Justinas Marcinkevičius	Rašytojas, Lietuvos rašytojų sąjunga
Jonas Mačiukevičius	Rašytojas, Lietuvos invalidų draugija
Vytautas Martinkus	Rašytojas, Lietuvos rašytojų sąjunga
Algimantas Nasvytis	Architektas
Juozas Olekas	LR AT deputatas, Sveikatos apsaugos ministerija
Viktoras Petkus	Lietuvos Helsinkio grupė, Vilniaus Arkikatedra
Juras Požela	Akademikas, LR mokslų akademija
Lionginas Radzevičius	LL Profsąjungų konfederacijos pirmininkas
Elena Sviliauskaitė	„Caritas“
Danutė Migaliova	Bendrija „Viltis“
Pranas Račiūnas	Kunigas, vienuolis
Tadas Jonas Teseckas	„Pozicijos“ redaktoriaus pavaduotojas
Kazimieras Uoka	LR AT deputatas
Alfredas Smailys	Profesorius
Jonas Čekuolis	Lietuvos Helsinkio grupė
Stasys Buškevičius	„Jaunoji Lietuva“
Gintautas Iešmantas	LR AT deputatas
Juozas Šatas	Teisininkas
Vilenas Vadapalas	Teisininkas
L. Vasilevičius	VŽTGA Telšių iniciatyvinė grupė
S. Kalpokas	VŽTGA Kauno „Granito“ firmos iniciatyvinė grupė
L. S. Ališauskas	VŽTGA Marijampolės iniciatyvinis komitetas
Jonas Verseckas	VŽTGA Lazdijų rajono iniciatyvinė grupė
K. Deltuva	10 žmonių (su nakvyne iš 15 į 16)
K. Savičius	VŽTGA Alytaus iniciatyvinė grupė 15 žmonių (8 nakvyne iš 15)
Žibutė Saukienė	„Caritas“ 10 žmonių
Birutė Mažeikienė	VŽTGA Utenos iniciatyvinė grupė
Algimantas Dziegoraitis	Lietuvos piliečių chartija
Valentina Abdulbarova	A. Sniečkaus demokratinis klubas, „Žinijos“ draugija
Romualdas Abugelis	Lietuvos žmogaus teisių rėmimo grupė
Eleonora Alejūnaitė	Lietuvos bedarbių asociacija
Linas Antanavičius	VU Teisės fak., „Jaunoji Lietuva“
Edmundas Apulskis	LŽTGA, Kauno Teismas
Antanas Arminas	LŽTGA, Televizijos perdavimo centras



Vladas Ašvydis	Žemės ūkio darbuotojų profsąjungos federacija, Ignalinos raj.
Alfonsas Augulis	Vidurio Europos ir SSSR lietuvių sąjunga, Valstybinė Rytų Lietuvos bendrija
Danutė Banevičienė	Alytaus sąjūdis, Alytaus medvilnės kombinatas
Alfonsas Baniulaitis	Vaiko ir tėvų teisių gynimo iniciatyvinė grupė
Aldona Bugenienė	LŽSS

**Grupės:**

Lietuvos Helsinkio grupė (5 žmonės), „Jaunoji Lietuva“ (10 žmonių), VŽTGA Joniško iniciatyvinė grupė, VŽTGA Ukmergės iniciatyvinė grupė, Šalčininkų iniciatyvinė grupė.

**Pavieniai asmenys:**

N. Būras, J. Borutienė, I. Gargalytė, J. Albrechtaitis, I. Babarskienė, A. Januškevičius, A. Pūpienis, J. Giedraitis, A. Vabuolas, A. Miksas, O. Žilinskienė, L. Šilauskienė, R. Leščinskas, Z. Giedraitienė, A. Dainauskienė, B. Vanagienė, A. Kazlauskaitė, R. Jurkevičius, S. Pečiukonienė, A. Rimša, T. Kaminskas

## LIETUVOS ŽMOGAUSTEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS STEIGIAMASIS SUVAŽIAVIMAS. PROTOKOLAS

*Žmogus. Salėje – jų šimtai. Gatvėse, aikštėse – tūkstančiai, nuskriaustų, pavargusių, persekiojamų. Visų jų atstovai susirinko į pirmąjį Lietuvos Visuotinių žmogaus teisių gynimo asociacijos suvažiavimą.*

**Asociacijos iniciatyvinio komiteto pirmininko akademiko****Antano Buračo pranešimas.**

Nelengvas Lietuvos kelias į Nepriklausomybę. Ne mažiau sudėtingas jis į teisingumą ir Demokratiją. Lietuvos suvereniteto sėkmė tiesiogiai priklauso nuo visuotinai pripažintųjų pilietinių ir politinių žmogaus teisių garantijų, nuo socialinio teisingumo. Tačiau Lietuvos žmonių gyvybiniam interesams kyla nuolatinis pavojus. TSKP politbiuras reikalauja įvesti prezidento Gorbačiovo valdymą, esą Lietuvoje pažeidinėjamos žmogaus pilietinės bei politinės teisės. Tai sena imperijos taktika. Panašiu pretekstu buvo užgniauziami demokratiniai judėjimai Vengrijoje, Čekoslovakijoje, Lenkijoje, kitose šalyse.

Dešimtmečiais liepsnojo raudonasis gaisras mūsų Tėvynėje. Dabar į ją sugrįžo dalis tremtinių, politiniai kaliniai. Bet savivaldybės ir naujieji įstatymai dar nepakankamai gina jų teises, delsia grąžinti turtą, sudaryti normalias darbo ir gyvenimo sąlygas.

Per ilgalaikes derybas su Sovietų imperija ypač didelę reikšmę įgauna griežtas okupanto ir jo kariuomenės statuso apibrėžimas. Visi suprantame, okupantai mus engia ir materialiai, ir moraliai.

Lietuva atsidūrė sunkioje situacijoje, kyla kainos, tuštėja parduotuvės, žmonės praranda darbą, didėja nusikaltimai. Tačiau labai gaila, mažai tegalvojama, o dar mažiau daroma siekiant padėti vargstantiems, skurstantiems. Tuo pat metu kiti sau krauna turtus.

Nuo Kovo 11-osios Respublikoje jau veikia apie 100 naujų įstatymų. Bet tuo pat metu netgi padidėjo juodomis tarnybinėmis „Volgomis“ ir kitokiomis privilegijomis besinaudojančių bū-

rys, kartkartėmis netgi dangstantis Sąjūdžio platforma. Nauji politiniai veikėjai, besikubėdami tarp užjūrio kelionių išsikrauti „suvėnirus“, vėl grįždami į aerouostus, kartais netgi pamiršta užsukti į savąjį parlamentą, susipažinti su tikraisiais politinio gyvenimo skersvėjais Lietuvoje. Valdžios „demokratija“ pasiekė tokį cenzūros apogėjų, kad naujai išrinktam Lietuvos profsąjungų konfederacijos lyderiui Marijonui Visakavičiui Lietuvos RTV iš viso atsisakė suteikti programinių žodį. O juk atsikuriančios profesinės sąjungos bet kurioje civilizuoatoje šalyje yra vienas pagrindinių demokratijos garantų!

Vargiai ar šiemet sumažėjo benamių, o tuo metu gausu neapgyvendintų rezervinių butų. Tai daugelis naujųjų įstatymų realiai neužtikrina realių socialinių teisių. O juk visuotines žmogaus teises garantuoja svarbiausieji Jungtinių Tautų Organizacijos dokumentai. Tad kaipgi mes norime tapti teisine valstybe, civilizuoatų šalių bendrijos nare, jei šiandien dar mindžiojame elementariausias žmogaus teises. Maža to, Lietuvos bibliotekose jūs nerassite net tarptautinių žmogaus teisių dokumentų, kuriems ištikimybę iškilmingai deklaravo Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba Akte „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo.“ Deja, kai kurios Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinių Asamblėjų, jos Ekonominės ir Socialinės tarybos nutarimų, Helsinkio susitarimo garantijos pažeidžiamos. Ir dažnai ne sąmoninga deputatų valia, o dėl nepakankamos jų ir vykdomųjų valdžios organų kompetencijos. Tarptautiniai visuotines žmogaus teises garantuojantys dokumentai turi gulėti ant kiekvieno deputato, teisininko, mokytojo stalo. Juos turi turėti ir jų laikytis kiekviena Lietuvos valstybinė ir visuomeninė organizacija.

Juk, kaip vaizdžiai išsireiškė Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinis sekretorius Pjeras de Kueljeras Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos priėmimo 40-mečio proga, būtent mūsų amžiaus skiriamasis bruožas ir yra tai, kad gimė judėjimas už šias teises.

Lietuvos sovietinė okupacija, masinės deportacijos bei represijos labai apsunkino mums naudotis tarptautiniais aktais. Daugelis šviesiausių mūsų kovotojų už visuotines žmogaus teises buvo teisiami ir kalinami, uždaromi į psichiatrines ligonines. Svarbus žingsnis šias teises ginant buvo tarp mūsų esančio Viktoro Petkaus, Tomo Venclovos ir kitų dalyvavimas kuriant Lietuvos Helsinkio grupę, organizuojant jos veiklą. Tas humanistinis judėjimas prasidėjo dar 1976 metais. Daugeliu kalbų po pasaulį paplito „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika“, kiti tautinės rezistencijos organizacijų leidiniai.

Naujas viltis ginti žmogaus teises sukėlė 1988 metais prasidėjęs Lietuvos tautinio atgimimo sąjūdis, į Lietuvą grįžo neteisėtai nuteisti politiniai kaliniai, pradėti viešai skelbti dokumentai apie mūsų gyventojų sovietinį genocidą.

Šiuo metu besikuriančioje Lietuvos Respublikoje jau viešai veikia įvairios visuotines žmogaus teises ginančios visuomeninės organizacijos. Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo asociacijos steigiamojo susirinkimo išvakarėse, be šios mūsų organizacijos iniciatyvinio komiteto ir Helsinkio grupės, vysto veiklą Lietuvos sąjūdžio žmogaus teisių gynimo grupės, Lietuvos laisvės lyga, Politinių kalinių gelbėjimo komitetas, Lietuvos nepriklausomybės sąjunga, tremtinių organizacijos, „Caritas“, Lietuvos invalidų draugija ir Rašytojų sąjunga, agentūra „SOS vaikai“, lietuvių tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“ bei kitos organizacijos.

Šiandien išskyla uždavinys koordinuoti ir vienyti šių bei kitų organizacijų pastangas visuotinių žmogaus teisių gynimo tikslams, teisėtarkai ir demokratijai Lietuvoje įtvirtinti. Visuotinės žmogaus teisės ir laisvės nusakytos SNO „Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje.“

Visos svarbiausios teisės išdėstytos ir jums, gerbiemieji, pateiktame Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos įstatų projekte, kurį jums netrukus perskaitys Viktoras Petkus. Tarp jų itin svarbios mūsų kraštui, siekiančiam grįžti į Europinės civilizacijos sandraugą, yra žmogaus gyvybės išsaugojimo garantijos, nustatant įstatymu įteisintą aukščiausią bausmę už įvairius sunkius nusikaltimus.

Ilgais dešimtmečiais fabrikuojamos bylos, kankinimai, prievartos būdais išgaunami prisipažinimai apie nesamus nusikaltimus patvirtino, kad mirties bausmė yra ne tik nežmoniškas, neteisėtas, bet ir pavojingas „sąskaitų“ tarp politinių priešininkų suvedimo būdas. Todėl teismui neturėtų būti įstatymu suteikiama teisė pasmerkti žmogų mirčiai. Šią išimtinę priemonę tegalima taikyti tik atskiru Respublikos aukščiausiosios valdžios sprendimu, gerai įsisąmoninant visą šio sprendimo išimtinumą ir atsakingumą.

O dabar norėčiau apsisėti ties kitais opiais klausimais.

Mūsų Lietuvai aktualus lieka tautinių bendrijų visuotinių teisių garantavimas. Specialios komisijos nemažai nuveikė, pripažindamos Rytų Lietuvos lenkų, baltarusių ir rusų visapusiškas pilietines, socialines bei kultūrines teises. Tačiau, ką čia slėpti, jos vangiai realizuojamos. O be to, kol kas neužtikrinti efektyvūs būdai ginti šių rajonų lietuviškos mažumos lygiateisiškumą. Čia ir pati lietuvybė atvirai ar paslėptomis formomis persekiojama netgi daugiau nei Suslovo politinių represijų metais. Kol šiuose rajonuose nebus pačių piliečių iniciatyva sukurtų veiksmingų ir objektyvių žmogaus teisių gynimo grupių, vargu ar išvengsime tautinės nesantarvės, paprasčiausių, net buitinių konfliktų.

Lituvai dabar aktuali ir sovietinės imperijos Pabaltijyje dislokuotų karinių pajėgų problema. Vengdami provokacijų prieš niekuo nekaltus kariškius, turime siekti griežtinti tų kontingentų neribotą išsidėstymą bei judėjimą. Teisingas kreipimasis į Baltijos valstybių gyventojus ir tarybinius kariškius, priimtas istoriniame Lietuvos, Latvijos ir Estijos Respublikų Aukščiausiųjų Tarybų bendrame posėdyje š. m. gruodžio 1 d., skelbia: „Reikalaujame išvesti tarybinę kariuomenę, mes nedarykime nieko, kas žemintų kariškių ir jų šeimų orumą ir žmogiškąsias teises (...) Mes esame už TSRS ginkluotųjų pajėgų kontingento, laikinai esančio Baltijos valstybių teritorijoje, statuso nustatymą remiantis tarptautine teisine praktika“. Tokia pozicija leistų išvengti pavojų dėl pastoviai besikartojančių TSKP ir „Jedinstvos“ organizacijų inspiruojamų politinių provokacijų siekiant sumaišties ir kartu įvesti sovietų prezidentinį valdymą Baltijos respublikose.

Daug problemų atsiranda dėl intelektualinės nuosavybės ir autorinių teisių neefektyvios apsaugos, dėl nepakankamo rūpinimosi invalidais užtikrinant jiems reikalingas darbo sąlygas, dėl daugiavaikių šeimų, našlaičių, šaukiamojo amžiaus vaikų, dvasiškai ir fiziškai nesveikų suaugusių bei vaikų.

Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos veiklos tikslingumas ir sėkmė priklausys ne tik nuo jos narių skaičiaus, ne tik nuo jos atstovų rajonuose, netgi užsienyje, bet labiausiai nuo bendradarbiavimo su Lietuvos Respublikos Aukščiausiaja Taryba, jos Piliečių teisių ir tautybių reikalų komisija, Respublikos vyriausybe, ministerijomis bei departamentais, vietine miestų, rajonų, apylinkių valdžia, su visų įmonių, ūkių, organizacijų atstovais bei jau minėtomis šalpos ir globos bei kitomis organizacijomis. Visur, visiems ir visada mes turime sakyti tiesą ir pabrėžti: žmogaus teisės – šventų švenčiausias mūsų idealas.

Rengiant suvažiavimą ir organizuojant pačią asociaciją, ypač daug pastangų įdėjo vienas žymiausių mūsų tautinės rezistencijos dalyvių ir organizatorių Viktoras Petkus, Kauno grupės organizatorius prof. Arimantas Dumčius, rašytojas Jonas Mačiukevičius, mūsų savaitraščio „Pozicija“ žurnalistai Vytautas Budnikas ir Tadas Teseckas bei daug kitų.

Aš nuoširdžiai dėkoju visiems atvykusiems švenčiausio idealo patriotams, mieliems svečiams, kviečiu visus aktyviai dalyvauti aptariant Asociacijos rezoliucijas bei perspektyvas.

Visuotinės žmogaus teisės Lietuvoje tampa žmogiškumo ir politikos susikirtimo centru. Sugebėkime įrodyti savo pilietinį bei moralinį brandumą Lietuvos nepriklausomybei.

Supažindindamas suvažiavimo dalyvius su Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo asociacijos įstatų projektu, dvidešimt penkerius metus kovojęs už šias teises, Viktoras Petkus ap-

žvelgė erškėčiuotą Lietuvos kelią į nepriklausomybę, prisiminė žmones, kurie nepalūžo pačiais juodžiausiais mūsų tautos laikais.

Nepriklausomybės sąjungos atstovas Karolis Kamandulis įteikė Viktorui Petkui Vyčio atvaizdą.

Diskusijas dėl Asociacijos įstatų projekto pradėjo Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos atstovė Joana Svetlauskaitė. Nors ši Asociacija Kaune įsikūrė tik šiemet, tačiau jos aktyvistai jau nemažai padarė gindami konkretaus skriaudžiamo žmogaus teises: ši aktyvi visuomeniška grupė pasiryžusi įsijungti į Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo asociacijos veiklą.

Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatas, parlamente Piliečių teisių ir tautybių reikalų komisijos pirmininkas Virgilijus Čepaitis supažindino suvažiavimo dalyvius su problemomis, kurias sprendžia komisija. Jis pabrėžė, jog pastaruoju metu susiklostė labai nepalanki padėtis teisėtvarkoje: praktiškai nebeįmanoma konkretaus žmogaus apginti teisme. Visa Lietuva atsidadūrė ūkinės nomenklatūros rankose, iš darbo atleidžiami aktyvūs žmonės, kurie bando priešintis administracijai. Dabar, kaip niekad, reikalingos visuomeninės organizacijos, kurios padėtų parlamentui ginti konkretų žmogų. Tačiau šalia šiam kilniam darbui atsidavusių visuomeninių organizacijų jau atsirado pseudoorganizacija, kuri užsiiminėja finansinėmis aferomis. Medžiaga apie tai jau perduota Respublikos prokuratūrai.

Tęsdamas diskusijas profesorius Arimantas Dumčius pasakė, jog kol kas esame laisvi kalėjime. Jo manymu, kol valstybė ims tarnauti paprastam žmogui, steigiamoji Asociacija turėtų atlikti savotišką vyriausybės konsultanto vaidmenį. Profesoriaus nuomone, Asociacijos grupės turėtų būti steigiamos ir už Respublikos ribų, kur gyvena mūsų tautiečiai.

Delegatas iš Utenos, teisininkas Simonas Petniūnas kalbėjo apie įstatymdavystės reikalus. Jis ragino neskubėti naikinti senuosius įstatymus, kol neturime naujų apgalvotų ir visapusiškai pasvertų.

Su Simono Petniūno mintimis nenorėjo sutikti Politinių kalinių ir tremtinių bendrijos atstovas iš Lazdijų rajono Jonas Verseckas. „Laukti nebėra laiko, – pasakė jis. – Vadinamieji piliečių gynimo komitetai, prisidengę skambiais lozungais, diktuojamais iš Maskvos, pasiekia net SNO. Jie operuoja iš piršto laužta informacija, kurią suteikia buvę nomenklatūros atstovai.“

Politinių kalinių iniciatyvinės grupės atstovas Jonas Dailidė prisiminė savo kančių kelius, kai dar 1948 metais lageryje bandė užsiminti apie politinio kalinio statusą. Jis prisiminė žmones, kuriuos galima vadinti tautos didvyriais, tuos, kurie gynė žmogiškumą.

Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos deputatas Saulius Pečeliūnas priminė, jog pagrindinė vertybė – žmogus, ir valstybė turi jam tarnauti. Jis kvietė žmogaus teisių gynėjus prisidėti prie svarbaus darbo – kritiškai vertinti parlamento priimamus įstatymus. Sveikindamas suvažiavimo dalyvius Lietuvos demokratų partijos vardu, Saulius Pečeliūnas pabrėžė, jog šios partijos esminės nuostatos visiškai sutampa su Asociacijos tikslais.

Lietuvos invalidų draugijos valdybos prezidiumo narė Rita Malinauskienė pabrėžė, jog jų draugija jau dvidešimt metų kovojanti už invalidų teises. Ji kalbėjo apie likimo nuskriaustų žmonių rūpesčius.

Baigiantis diskusijoms dėl Asociacijos įstatų projekto, Viktoras Petkus pasiūlė įstatus palikti „atvirus“: bedirbant iškilis dalykų, kuriuos sunku numatyti, įstatus pasiūlyta papildyti iki kito asociacijos suvažiavimo.

Suvažiavimas tęsė darbą devyniose sekcijose.

Po pietų pertraukos suvažiavimo dalyviai turėjo išrinkti Lietuvos žmogaus teisių gynimo

asociacijos komitetą. Buvo pasiūlyta keliasdešimt kandidatų, tarp jų žinomų kultūros, mokslo, visuomenės bei politinių veikėjų. Nutarta, kad komiteto narių turi būti 21. Daugiausia balsų (110) surinko Lietuvos Helsinkio grupės vadovas Viktoras Petkus. Tai nekelia nuostabos, nes šis žmogus, nepabūgęs persekiojimų, lagerių, kalėjimų, daugiau kaip trisdešimt metų aktyviai kovojo už žmogaus laisvę, gerai žino tarptautinius žmogaus teisių gynimo dokumentus. Jo autoritetas respublikoje tikrai didelis.

Vaikai – mūsų ateitis. Jie kurs ir puoselės nepriklausomą Lietuvos valstybę. Tad neatsitiktinai pirmoji suvažiavimo priimta rezoliucija buvo dėl šeimos ir vaikų teisių gynimo.

Gyvendami okupuotoje, neteisinėje valstybėje, mes gerai žinojome savo pareigas, bet menkai – teises. Suvažiavimo dalyviai vienbalsiai priėmė svarbią rezoliuciją dėl žmogaus teisių ir laisvių juridinių dokumentų bei žinių platinimo Lietuvoje, kurioje numatoma platinti Jungtinių Tautų Organizacijos Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos bei kitų tarptautinių humanistinių dokumentų tekstus ir jų komentarus mokyklose, įmonėse, įstaigose, organizacijose, rengti žmogaus teisių klausimais vadovėlius, rekomenduoti dėstyti žmogaus teisių kursą vidurinėse bei aukštosiose mokyklose.

Neprotingai organizuotoje totalitarinėje valstybėje vis dėl to buvo vertinamas protinis darbas. O juk intelektualinė žmogaus veikla ir jos produktai yra vertybės, kurios formuoja tautinį mentalitetą, kelia kultūrą, gyvenimo lygį. Todėl normalioje šalyje intelektualinė veikla turi būti visuomenės bei valstybės visokeriopai skatinama, o jos produktai aukštai vertinami bei įstatymų ginami. Lietuva siekia tapti šalimi, kurioje bus ginamos visos nuosavybės formos ir rūšys, todėl rezoliucija dėl intelektualinės nuosavybės apsaugos buvo priimta vienbalsiai.

Suvažiavimas priėmė rezoliuciją ir dėl buvusių politinių kalinių ir politinių tremtinių teisių, dėl dirbančiųjų žemės ūkyje teisių, dėl piliečių nuosavybės tęstinumo ir kt.

Renginys vyko gana sklandžiai. Tačiau buvo ir šaukštas deguto.

Visą suvažiavimą stebėjau dvi jaunas gražias moteris invalidų vežimėliuose, džiaugiausi matydama jų švytinčius veidus ir degančias akis. Pagaliau ir jie, invalidai, šitiek metų buvę atskirti nuo visų, įsijungė į visuomenės gyvenimą kaip pilnateisiai nariai ir gali tikėtis mūsų pagalbos ir paramos.

Kai viena iš moterų invalidžių ėmė skaityti rezoliuciją, kurioje buvo ir jų bėdos surokuotos, pirmininkaujantis ją nutraukė ir priminė, jog čia ne labdaros organizacija. Nors kiti suvažiavimo dalyviai ir bandė taisyti padėtį, tačiau į jautrią širdį jau buvo pataikyta akmeniu, su ašaromis akyse moterys išvažiavo iš salės, nesulaukusios renginio pabaigos. Žinoma, rezoliucija dėl invalidų padėties ir jų teisių gynimo buvo priimta, tačiau mūsų jautrumo ir atidumo likimo nukriaustiems žmonėms pritrūko.

Įsiliepsnojusios diskusijos dėl rezoliucijų, kurios suvažiavimui buvo pateiktos ekspromtu, nurimo į tribūną išėjus „Birutės“ draugijos atstovei. Mintimis dar kartą sugrįžta į lemtingus Lietuvai 1940-uosius, kai jos teisė buvo sutrypta, ištremta, sušaudyta. Skaudžiame istorijos posūkyje Lietuva nepajėgė apginti savo vaikų. Tai neturi pasikartoti.

Su karčios patirties skoniu ant lūpų mes vieningai atėjome iki Kovo 11-osios Akto. Nepriklausomybės atkūrimo mėnesiai dar neįveikė skurdo, pažeminimo, nelygybės prieš įstatymus, nesulaužė užtvarų į asmens ir minties laisvę, neįtvirtino nuosavybės ir daugelio kitų teisių. Tam prireiks ne mėnesių ar metų kantraus darbo. Visuotinių žmogaus teisių gynimo asociacijos steigiamasis suvažiavimas – tik pirmas žingsnis į žmogiškumą ir asmens laisvę.

Asociacija lieka atvira savanoriškai besijungiantiems asmenims ir jų grupėms, kurios pasiryžę ginti visuotinai pripažintas žmogaus teises. Tikimės, kad kelyje į demokratiją ir teisinę valstybę Asociacijos nepersekios „lietuviškas sindromas. Tos grupės, kurios suvažiavime nedalyvavo ar kurių atstovai nepateko į komitetą, kviečiami aktyviai įsijungti į mūsų veiklą.

Į Asociacijos komitetą atviru balsavimu išrinkti: Vytautas Budnikas, Antanas Buračas, Stasys Buškevičius, Stanislovas Dobrovolskis, Arimantas Dumčius, Stasys Kaušinis, Edvardas Kriščiūnas, Elena Kubilienė, Jonas Mačiukevičius, Justinas Marcinkevičius, Vytautas Martinkus, Juozas Olekas, Saulius Pečeliūnas, Viktoras Petkus, Juozas Šatas, Tadas Teseckas, Vilenas Vadapalas, Jonas Verseckas, Marijonas Visakavičius, Lev Zareckij, Liudmila Žilcova.

Pirmajame posėdyje, kuris įvyks gruodžio 19 d. 17 val., komitetas išrinks pirmininką.

Brangia tautine giesme – Lietuvos himnu – suvažiavimas darbą baigė. Jame dalyvavo 138 delegatai, daugiau kaip pusė šimto svečių iš įvairiausių Lietuvos kampelių – Kaišiadorių, Lazdijų, Telšių, Tauragės, Jonavos, Utenos, Molėtų, Ukmergės, rajonų bei didžiųjų miestų. Jie išreiškė Helsinkio grupės, Politinių kalinių gelbėjimo ir Tremtinių komitetų, Nepriklausomybės, Krikščionių demokratų, „Jaunosios Lietuvos“, Afganistano veteranų, Žemės savininkų sąjungų, Sąjūdžio žmogaus teisių gynimo grupių, sambūrio „Caritas“, Invalidų draugijos, agentūros „SOS vaikai“, bedarbių ir benamių grupių bei daugelio kitų organizacijų viltis ir lūkesčius.

Vilnius, 1990 m. gruodžio 15 d.

## IŠRAŠAS: IŠ LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS STEIGIAMOJO SUVAŽIAVIMO PROTOKOLO

1990 m. gruodžio 15 d.

Vilnius

### **Dienotvarkė:**

1. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos įstatų projekto svarstymas.
2. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto rinkimai.

### **Nutarė:**

1. Iš esmės patvirtinti Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos įstatus.
2. Įgalioti Asociacijos komitetą juos papildyti, patobulinti (atsižvelgiant į svarstymo metu pareikštas pastabas) ir patvirtinus įteikti registracijai.
3. Išrinkti į komitetą 21 (dvidešimt vieną) asmenį.

Pirmininkavo A. BURAČAS

Sekretoriavo T. TESECKAS

Išrašas tikras: Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos atsakingasis sekretorius T. Teseckas

# SUVAŽIAVIMO PAREIŠKIMAI IR REZOLIUCIJOS

DĖL BUVUSIŲ POLITINIŲ KALINIŲ IR POLITINIŲ TREMTINIŲ TEISIŲ

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO AŠOCIACIJOS STEIGIAMOJO SUVAŽIAVIMO PAREIŠKIMAS

1990 m. gruodžio 15 d.

Vilnius

Nuo 1988 m. prasidėjo masiškesnė buvusių politinių kalinių bei politinių tremtinių vadina-  
moji rehabilitacija. Bylų peržiūrėjimą daugiausiai vykdė tie žmonės, kurie jas sudarinėjo. Todėl  
kai kurie represuotieji nesikreipia dėl rehabilitacijos, pareikšdami, jog represijos aukų reabilituoti  
nereikia. Tegu savo rehabilitacija rūpinasi represijų vykdytojai ir budeliai.

Buvo bandyta teisintis, kad teroro ir represijų vykdytojai esą nekalti, kadangi vykdę įsa-  
kymus, gautus iš aukščiau. Remiantis tarptautinėmis konvencijomis, panašūs pasiaiškinimai  
neturi nei moralinio, nei teisinio pagrindo. 1968 m. lapkričio 26 d. Konvencijos apie karinių  
nusikaltimų ir nusikaltimų žmoniškumui senaties netaikymą 1 str. "b" poskyris sako, kad už tai  
turi būti baudžiama net ir tuo atveju, jei to krašto įstatymams tokie nusikaltimai neprieštaravo.  
Neturi reikšmės, ar tie nusikaltimai buvo įvykdyti karo ar taikos metu. Konvencijos 2 str. teigia,  
kad nusikaltėliai yra ne vien tik valdžios atstovai ir pavieniai asmenys, vykdę nusikaltimus ar  
juose dalyvavę, bet ir tie, kurie tuos nusikaltimus skatino, kurstė ta linkme kitus ar dalyvavo  
suokalbiuose. Nusikaltėliai taip pat yra ir tie valdžios atstovai, kurie tuos nusikaltimus leido  
vykdyti. 1948 m. gruodžio 9 d. Konvencijos apie genocido nusikaltimus ir bausmes 1 str. aiškina,  
kad neatsižvelgiant į tai, ar tie nusikaltimai vyksta taikos ar karo metu, jie pažeidžia tarptauti-  
nės teisės normas ir už juos reikia bausti. Šios Konvencijos 3 str. teigia, jog baustini ne vien tik  
genocido vykdytojai, bet ir jį kursčiusieji.

6 str. skelbia, jog tokius žmones privalo bausti tas kraštas, kuriame vykdytas genocidas, arba  
Tarptautinis Teismas.

Atstatant buvusių politinių tremtinių bei politinių kalinių teises, nedelsiant turi būti priim-  
tas denacionalizacijos įstatymas, jo netapatinant su vadinamuoju privatizacijos ar dovanojimo  
įstatymu. Šis pareiškimas turi būti perduotas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją ir Ministrų  
tarybas, taip pat viešai paskelbtas.

Suvažiavimo delegatai

## DĖL INTELEKTUALINĖS NUOSAVYBĖS APSAUGOS

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS  
STEIGIAMOJO SUVAŽIAVIMO REZOLIUCIJA

1990 m. gruodžio 15 d.  
Vilnius

Intelektualinė žmogaus veikla ir jos produktai (išradimai, atradimai, mokslo, meno ir architektūros kūriniai) ir kita yra vertybės, kurios formuoja tautinį mentalitetą, kultūrą, kelia gyvenimo lygį, užtikrina asmens galimybes realizuoti gabumus ir būti pagal juos deramai įvertintu. Todėl:

1. Intelektualinė žmogaus veikla ir jos produktai turi būti visuomenės ir valstybės vertinami, skatinami bei įstatymais ginami.
2. Intelektualinė žmogaus veikla turi skatinti tautų ir valstybių bendradarbiavimą, savitarpio supratimą ir Jungtinių Tautų Organizacijos pagrindinių principų įgyvendinimą.
3. Valstybė sudaro sąlygas žmogui realizuoti savo gabumus, naudotis kiekvienos tautos bei viso pasaulio mokslo ir kultūros lobynu.
4. Lietuvoje, atsižvelgiant į savas istorines, ekonomines, politines sąlygas būtina parengti ir priimti intelektualinės veiklos autorinių teisių ir jos produktų apsaugos gynimo įstatymą.
5. Politinė ir kitokia cenzūra yra neleistina, nes riboja laisvą individualią ir intelektualią žmogaus veiklą, stabdo pažangą ir trukdo asmenybės kūrybinių jėgų plėtotei.

Parengė: A. Smailys, V. Martinkus, A. Dumčius

*Kauno aidas*, 1991 m. sausio 10 d.

## DĖL INVALIDŲ PADĖTIES IR JŲ TEISIŲ GYNIMO

VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS  
SUVAŽIAVIMO REZOLIUCIJA

SNO Generalinė Asamblėja 1975 m. gruodžio 9 d. rezoliucija 3447 (xxx) paskelbė invalidų teisių deklaraciją, prašydama imtis nacionalinių ir tarptautinių priemonių, kad ši deklaracija būtų laikoma pagrindu ginant joje išdėstytas teises. 1982 metais SNO skelbė invalidų metais, o 1982–1992m. – invalidų dešimtmečiu. Nors Lietuvoje yra apie 200 000 invalidų ir kasmet jų padaugėja nuo 8000 iki 15000, minėtų akcijų teiginiai ir idėjos Respublikoje vis dar ignoruojamos. Invalidai dar ir dabar izoliuoti nuo sveikos visuomenės dalies, stokoja jos paramos ir globos, neturi sąlygų gyventi pilnavertį ir normalų gyvenimą, integruotis į visuomenės ir valstybės veiklą. Nėra darbo vietų, pritaikytų invalidams dirbti, iki šiol nestatomi namai, pritaikyti gyventi invalidams.

Į daugelį gydymo, kultūros, prekybos, buitinio aptarnavimo įstaigų invalidas negali patekti, nes jos buvo statomos neatsižvelgiant į jų interesus. Nėra specialių sporto ir sveikatingumo, reabilitacijos kompleksų, kaip reikiant neišspręstas invalidų sanatorinis-kurortinis gydymas. Nepakankamas invalidų, ypač vaikystės, materialinis aprūpinimas. Invalidams pritaikytas trans-



portas blogos kokybės, beveik 2000 invalidų ir jo negali įsigyti. Sunkūs ir nepatogūs protezai, neišvaizdi ortopedinė avalynė, ilgi jos gamybos terminai. Neužsiimama invalidumo profilaktika, ta tema nepakankamai mokslinių darbų.

Pirmą kartą Lietuvos istorijoje pradėta rengti įstatymus, reglamentuojančius invalidų padėtį visuomenėje, bet dalis jų – deklaratyvūs, neparemti ekonominėmis priemonėmis, juos rengiant neatsižvelgiama į civilizuotų kraštų patirtį, SNO deklaraciją, o ten, kur įstatymai konkretesni, jie nėra palankūs invalidams (fizinių ir juridinių asmenų apmokestinimo įstatymai). Fizinių ir juridinių asmenų apmokestinimą prašome sumažinti arba palikti seną apmokestinimo sistemą.

Skaudi problema – invalidų įdarbinimas. Dešimtys tūkstančių žmonių norėtų ir galėtų dirbti, pagerinti savo materialinę padėtį ir prisidėti prie vertybių kūrimo. Vienos visuomeninės invalidų organizacijos bejėgės, valstybė joms turi atiduoti prioritetinę gamybą, įrengti specialias darbo vietas, apmokyti invalidus, rengti aukštos kvalifikacijos specialistus.

Jau šiandien būtina susirūpinti invalidų reabilitacija. Lietuvoje nėra nė vieno reabilitacinio centro, negaminama reabilitacinė įranga, invalidų vežimėliai, kitos priemonės, galinčios padėti invalidams gyventi. Visa tai nutolina invalidus nuo konstitucinių teisių į darbą, mokslą, kultūrą, gydymą, poilsį.

Reikalinga plati valstybinė programa, kuri veiksmingai leistų vykdyti medicininę, profesinę, socialinę reabilitaciją, būtų užsiimama darbo paieška, invalidų testavimu, darbo vietų kompiuterizavimu. Socialinė rūpyba turi būti griežtai reglamentuota, ją kuriant ir įgyvendinant turi aktyviai dalyvauti patys invalidai.

1982 metais baigiasi SNO skelbtas invalidų dešimtmetis. Lietuvos Respublika, žengdama į civilizuotų valstybių sandraugą, savo žingsnius privalo nužymėti ryškiais darbais, kurie būtų skiriami ir didelei visuomenės daliai – invalidams. Visuotinių žmogaus teisių gynimo asociacijos suvažiavimas skelbia, kad asociacija nuolatos pasiryžusi ginti invalidų teises, prisidėti prie jų visiškos integracijos į visuomenę ir į pasaulinę humanišką bendriją.

Parengė Lietuvos invalidų draugija

# LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS ĮSTATAI

## 1. Įvadas

Pripažindami žmogaus teisių ir laisvių visuotiną reikšmę kiekvieno visuomenės nario pilnaverčiam gyvenimui bei kūrybai, draugiškų santykių su visų tautų atstovais vystymuisi nepriklausomai nuo jo tikėjimo, rasės, tautiškumo, lyties, kalbos, amžiaus; vadovaudamiesi SNO Visuotine žmogaus teisių deklaracija (1948 m.) ir 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija; Tarptautiniu pilietinių ir politinių teisių paktu; Tarptautiniu ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktu; Helsinkio saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Baigiamuoju aktu (1975 m.); Vienos ir Kopenhagos susitikimų Europos saugumo ir bendradarbiavimo klausimais bei kitais tarptautiniais dokumentais, taip pat jais grindžiamais Lietuvos Respublikos įstatymais ir normatyviniais aktais, garantuojančiais demokratines teises bei laisves; siekdami aktyviau bendradarbiauti kuriant sąlygas, kurias:

užtikrintų kiekvieno piliečio politines, ekonomines, socialines ir kultūrinis teises, padėtų išgyvendinti žmogaus išnaudojimo, žeminimo bei laisvės atėmimo formas ir apraiškas;

tuo tikslu siekdami koordinuoti ir vienyti svarbiausiems tikslams jau veikiančių Lietuvoje iniciatyvinių organizacijų: Lietuvos Helsinkio grupės, Lietuvos Sąjūdžio žmogaus teisių gynimo grupių, Vilniaus tremtinių bendrijos, Lietuvos politinių kalinių gelbėjimo komiteto, Lietuvos nepriklausomybės sąjungos, lietuvių tautinio jaunimo sąjungos „Jaunoji Lietuva“, Lietuvos krikščionių demokratų sąjungos ir kitų grupių, taip pat atskirų Lietuvos piliečių pastangas teisingumui bei dorai įtvirtinti. Be to neįmanomas demokratiškos, nepriklausomos Lietuvos suklestėjimas.

Visuotinių žmogaus ir tautos teisių gynimą laikydami pagrindiniu savo veiklos tikslu ir vadovaudamiesi 1989 m. spalio 11 d. paskelbta iniciatyvinės grupės Deklaracija skelbiame:

- Absoliučią žmogaus vertybę;
- Demokratijos principus;
- Teisę gyventi;
- Teisę į laisvę ir asmens neliečiamybę bei saugumą;
- Teisę į prieglobstį;
- Minties laisvę;
- Įsitikinimų laisvę ir informacijos teisę;
- Teisę dokumentų prieinamumui;
- Teisę į peticijas;
- Teisę į asmenybės savitumą ir netipiškumą;
- Kilnojimosi laisvę;
- Susirinkimų laisvę;
- Teisę į susivienijimus;
- Lygybę prieš įstatymus;
- Įstatymų iniciatyvą;
- Teisę į teismą;
- Teisę į gynimąsi;

- Teisę į nuosavybę;
- Mokslo ir švietimo prieinamumą;
- Darbo laisvę;
- Darbo aplinkos ir gamtos apsaugą;
- Teisę streikuoti;
- Socialinio aprūpinimo teisę;
- Teisę vykdyti visuomenines pareigas ir kitas teises.
- Žmogus, kaip aukščiausioji vertybė, pats yra visų teisių ir laisvių šaltinis. Todėl kiekvienas žmogus turi teisę gyventi ir už tai niekas negali būti baudžiamas mirtimi.

## 2. Bendrieji nuostatai

2.1. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija yra visuomeninė savaveiksmė organizacija, kuri lygiai teisiškai ir savanoriškai jungia asmenis bei organizuotas grupes, siekiančias užtikrinti visuotinai pripažintas žmogaus, Lietuvos piliečių teises bei laisves.

2.2. Asociacija turi juridinio asmens statusą, savo antspaudą ir sąskaitą Lietuvos valstybiniam banke.

Asociacijos komiteto būstinė yra Vilniuje.

2.3. Pagrindiniai Asociacijos principai, uždaviniai ir programinės nuostatos, užtikrinant visuotines žmogaus teises bei laisves, yra šie:

- jungti ir formuoti piliečių iniciatyvą šių teisių bei laisvių garantijoms užtikrinti (susirinkimai, mitingai, konferencijos ir kt.);
- spaudoje ir per kitus masinius komunikacijų kanalus ginti visų visuomenės narių lygiateisį dalyvavimą pilietinėje, kultūros ir socialinėje sferose (moterų, motinystės ir kūdikio teises, sudaryti pilnavertes invalidų gyvenimo ir veiklos sąlygas);
- kovoti prieš diskriminaciją dėl tautiškumo, dėl kalbos, gyvenamosios vietos, tikėjimo, dėl kitų socialinių skirtumų; prieš privalomą ir priverstinį darbą, prieš prievartinę tarnybą okupacinėje kariuomenėje;
- rengti ir siūlyti įstatymų leidžiamiesiems ir vykdomiesiems organams rekomendacijas bei kitus dokumentus dėl veiksmingesnio žmogaus teisių ir laisvių gynimo;
- palaikyti ryšius su kitomis visuomeninėmis Lietuvos, išeivijos ir tarptautinėmis organizacijomis, ginančiomis visuotines žmogaus teises;
- informuoti Lietuvos ir kitų šalių plačiąją visuomenę bei tarptautines organizacijas apie anti-humaniškus pažeidimus, kurie dėl priešasčių, nepriklausančių nuo Respublikos gyventojų ir jiems atstovaujančių valdžios ir visuomenės instancijų, neleidžia užtikrinti civilinių, socialinių bei politinių teisių ir tais tikslais siekti pastovių tarptautinių ryšių.

2.4. Asociacijos nariu gali būti kiekvienas nuolat dalyvaujantis jos veikloje pilnametis Lietuvos gyventojas, nepaisant jo tautybės, tikėjimo, partiškumo ir profesijos bei kitų socialinių skirtumų, pripažįstantis jos statutą.

2.5. Asociacija kasdieninėje veikloje ir masiniuose renginiuose vartoja savo, tautinę, bei tarptautinės žmogaus teisės gynimo atributiką ir simboliką.

## 3. Organizacijos struktūra

3.1. Organizacija remiasi jos teritorinių skyrių ir jai artimų savo pažiūromis grupių – Lietuvos Sąjūdžio, Helsinkio, Lietuvių tautinės ir krikščioniškos pakraipos organizacijų: tremtinių, humanistinių, feministinių, tautinių mažumų, pensininkų, kovotojų už informacijos bei žodžio laisvę, tikybos teisių gynimo ir kitų skyrių bei grupių darbas griežtai nereglamentuojamas. Skyriai arba grupės sudarytinos iš 5 ir daugiau narių bendrų interesų ir laisvai pasirinktų veiklos

principų pagrindu.

Jeigu Asociacijos narys atsisako toliau aktyviai dalyvauti jos veikloje arba savo veiksmais pažeidžia patvirtintus įstatus, tai šis asmuo negali būti laikomas Asociacijos nariu.

Tose vietovėse arba visuomeninėse, privačiose, valstybinėse instancijose, kur nėra Asociacijos skyrių (ligoniniai, kaliniai ir pan.), galima turėti savo įgaliotinius. Jie kontroliuoti, kaip laikomasi visuotinių žmogaus teisių gynimo dokumentų.

3.2. Asociacijos steigiamajame suvažiavime (konferencijoje) delegatai išrenka Komitetą, kuris vadovauja Asociacijai tarp jos suvažiavimų. Komitetą sudaro 21 asmuo.

Neeilinis suvažiavimas (konferencija) gali įvykti pasiūlius vienai trečiajai visų Asociacijos narių arba nutarus jos Komitetui. Vietą ir laiką, taip pat dienotvarkę, nustato visuotinis suvažiavimas arba jam pavedus vykdomasis Komitetas.

3.3. Asociacijos įstatai nustatyta tvarka gali būti registruojami Lietuvos Respublikos valdžios instancijose.

Asociacijos skyriai ir grupės registruojami jos Komitete. Asociacijos Komitetas įgaliojamas jos vardu daryti viešus pareiškimus bei organizuoti pilietines iniciatyvas ir mitingus, vesti jos finansinę veiklą ir tvarkyti tuo tikslu įgyjamą nuosavybę bei kaupti darbui reikalingų leidinių ir žinybų biblioteką bei archyvą.

Asociacijos oficialus leidinys yra savaitraštis „Pozicija“, kuris leidžiamas drauge su Lietuvos profesinėmis sąjungomis.

Steigiamuoju laikotarpiu Asociacijos biblioteka bei archyvas kaupiami šio leidinio redakcinės tarybos arba besiformuojančiuose teritoriniuose ir kituose skyriuose bei grupėse.

3.6. Asociacijos pajamas sudaro narių ir kitų asmenų bei įstaigų ir organizacijų savanoriški įnašai, pajamos iš leidybos, labdaros, įvairios subsidijos bei dotacijos.

Iš savo pajamų Asociacija remia neteisėtai persekiojamus asmenis, taip pat finansuoja bei kredituoja visuomenės iniciatyvą, leidybą, samdo darbuotojus, apmoka komandiruotes ir paslaugas pagal buhalterio vedamą apskaitą.

Asociacijos finansinę veiklą tikrina iš 5 Komiteto narių sudaryta Revizijos komisija.

3.9. Steigiamajame suvažiavime ir kituose suvažiavimuose išrinktojo Komiteto nariai, patys paprastu daugumos balsavimu pasiskirsto pareigomis: pirmininkas, pavaduotojas, išdininkas ir kt.

3.10. Suvažiavime (konferencijoje) visi nutarimai priimami paprasta balsų dauguma.

3.11. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija likviduojama trijų ketvirtadalių Asociacijos narių suvažiavimo nutarimu. Likviduojant Asociacijos turto likimas išsprendžiamas trečdaliu suvažiavimo.

# LITHUANIAN ASSOCIATION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS CHARTER

## 1. PREAMBLE

*Recognizing the universal value of human rights and freedoms, which foster creative and worthy lives for every member of society, and friendly relations with members of all nations regardless of their religious beliefs, race, sex, language, and age;*

*Adhering to the United Nations Declaration on Human Rights (1948 and) August 12, 1949, at the Geneva Convention, the International Civil and Political Rights Pact; the International Economic, Social, and Cultural Rights Pact; the Final Act of the Helsinki Security and Cooperation Conference (1975); the Vienna and Copenhagen conferences on security and cooperation in Europe, and other international documents, as well as the laws and normative acts of the Republic of Lithuania, which, based on these agreements, grantee democratic rights and freedoms;*

*Striving to cooperate more actively in creating conditions which:*

*-guarantee every citizen's political, economic, social, and cultural rights,  
-attempt to overcome people's exploitation, degradation, and the deprivation of freedom in all of its forms and manifestations;*

*With these aims, we seek to unite all the following organizations in the Republic of Lithuania presently working towards the more significant goals: the Helsinki Groups, the Sąjūdis groups defending human rights, the Vilnius exile communities, the Committee to Save Political Prisoners, the independent trade unions of Lithuania, the Lithuanian National Youth Union "Young Lithuanians", Lithuanian Christian Democrats, Lithuanian Land Proprietors' Association as well as other non-governmental groups' activities and the efforts of individual Lithuanian citizens to reinforce justice and morality.*

*Considering that our activity's essential purpose is the defense of universal human and national rights, we observe the Declaration of October 11, 1989, made by the initiating group of the Lithuanian Association for the Protection of Human Rights.*

*We declare that the Lithuanian Association for the Protection of Human Rights seeks to guarantee:*  
*an individual's absolute value of existence; democratic principles; the right to life;*  
*the right to the protection of personal freedom; the right to shelter; the right to freedom of thought; - the*  
*to the freedom of information;*  
*the right of access to documents;*  
*the right to petition;*  
*the right to freedom of self-expression;*  
*the right to mobility;*  
*the right to freely assemble;*  
*the right to form unions;*  
*the right to equality by laws;*  
*initiative to formulate laws;*  
*the right to due course of law;*  
*the right to property;*  
*the right and accessibility to education;*  
*the right to work;*

*the right to a safe environment;  
the right to strike;  
the right to guarantees of social security and services;  
the right to execute social duties.*

*Without these aims, it would be impossible for a democratic and independent Lithuania to flourish.*

*Every individual as a human being is of greatest value and has the right to his/her own freedom. Therefore each individual has the right to life and should not be punished routinely by-death.*

## **2. GENERAL STATUTES**

*2.1 The Lithuanian Association for the Protection of Human Rights is a public, independent, non-governmental organization which Joins individuals and organizations on an equal level and on a voluntary basis. It seeks to assure universally accepted rights and freedoms, and therefore, the rights and freedoms of the citizens of the Republic of Lithuania.*

*2.2 The Association maintains the legal status of a juridical person, has its own seal and an account in the Bank of Lithuania.*

*The Association's office is in Vilnius.*

*2.3 The Association's main principles, tasks, and program regulations, which assure universal human rights and freedoms, are the following:*

*to Join and form citizens' initiatives to safeguard the guarantees of these rights and freedoms (meetings, public assemblies, conferences, etc.);*

*to defend the right of an individual to equally participate in civil as well as in cultural and social spheres (women's, mother's, and children's rights; the creation of respectable conditions for living and activities for the handicapped) using the press and other forms of mass media;*

*to combat discrimination on the basis of nationality, language, place of residence, religion, and other social differences;*

*to combat mandatory and forced labor and forced labor military service in an army of occupation;*

*to maintain relations with other public organizations in the Republic of Lithuania, and with the foreign and international communities which concern themselves with the defense of human rights;*

*to inform the Lithuanian public as well as the international organizations of human rights' violations which impede the guarantee of civil, social, and political rights due to actions not undertaken by the Republic's citizenry or their representative governmental and public institutions.*

*2.4 All legal age residents of the Republic of Lithuania, regardless of nationality, religion, party membership, profession, or other social differences, and who take part regularly in its activities may be members of the Association.*

*2.5 The Association displays its own, the national, as well as international emblems and symbols denoting the defense of human rights in its daily activities as well as in broader functions.*

## **3. ORGANIZATIONAL STRUCTURE**

*3.1 The Association is supported by its territorial divisions and by activities by groups which have similar views: Lithuanian Sajūdis, the Helsinki groups, organizations acting towards Lithuanian national independence and Christianity: exiles, humanitarians, feminists, national minorities, the handicapped, senior citizens, defenders of freedom of speech and information, defenders of religion, the unemployed, homeless and others. The acceptance of new members, divisions and the formation of groups is decided under proposals of regional members of the Association. Territorial divisions or groups are formed when five or more members with common interests freely choose the principles of the Association as the basis of their activity.*

*If a member of the Association does not participate in its activities, or harm its prestige through his/*

her behavior, or act against the ratified regulations of the Association's statutes, then this person can no longer be considered as a member of the Association.

In those regions, or in public, private and government institutions where there are no chapters of the Association (hospitals, prisons, etc.), there can be an authorized representative. The authorized representative would have to act in accordance with the statutes outlined in human rights' documents.

3.2 During a. Association's bi-annual meetings, territorial divisions and group representatives elect a Committee which leads the daily order of activities between meetings. The Committee is made up of 21 individuals.

An unscheduled conference may take place with the proposal of one third of the Association members or by the decision of the Committee. Location, time, as well as the agenda is decided by the acting Committee.

3.3 The Association's Committee is authorized by the Association to make public statements and organize civil initiatives and public assemblies, execute its financial activities, manage acquired property, establish a library and archive of pertinent publications and information required for its activities.

3.4 The Statutes of the Association may be registered with government institutions of the Republic of Lithuania. The Committee registers its territorial divisions and groups.

3.5 The official publication of the Association is the weekly "Pozicija" ("Position"), which is to be published together with professional labor unions of Lithuania..

3.6 The Association's library and archives are maintained by the editorial board of "Pozicija". Regional expositions of publications on human rights and documentation may be maintained by the territorial divisions and groups.

3.7 The Association's funds are comprised of the following: donations by its members and other private individuals as well as institutions and organizations; donations from publishing houses; contributions from charity organizations; and various subsidies and grants.

3.8 The Association uses its funds in maintaining running accounts for: the defense of persecuted persons; the financing and subsidizing of public initiatives and publishing; the hiring of personnel; the funding of business trips by its employees and employee service.

3.9 The financial activity of the Association and its Committee is examined by the Regulating Commission consisting of a book keeper or accountant and any two or more members of the Association (excluding Committee members).

3. 10 At the Association founding conference, its members agreed to recognize simple majority vote on all matters except termination of the Association.

3.11 The Lithuanian Association for the Protection of Human Rights can be liquidated with a three forth majority vote of the Association's members in a conference meeting. Upon the liquidation of the Association, the future of acquisitions will be determined at such a meeting.

These Statutes were prepared by the Lithuanian Association for the Protection of Human Rights' Committee. They were deliberated and accepted by Association members at the founding meeting on June 10, 1990 in Vilnius. The Association's statutes were renewed and supplemented by the Lithuanian Association for the Protection of Human Rights' republican conference in Vilnius on December 15, 1990.

# PROTOKOLAI

*Protokolų stenogramų kalba netaisyta.*

## VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS INICIATYVINIO KOMITETO IR RESPUBLIKOS HUMANISTINIŲ ORGANIZACIJŲ ATSTOVŲ PASITARIMO PROTOKOLAS NR. 1

1990 m. gegužės 30 d.

### **Pasitarime dalyvavo:**

Iniciatyvinio komiteto nariai: A. Buračas, B. Genzelis, S. Uosis, V. Petkus, A. Dumčius, J. Čekuo-  
lis, L. Radzevičius, E. Klumbys, A. Bubnelis, R. Burba, Sąjūdžio Seimo, Lietuvos Helsinkio gru-  
pės, Sambūrio „Caritas“, „Lietuvos vaikų fondo“, bendrijos „Viltis“, Lietuvos agentūros „SOS  
vaikai“, atleistųjų iš darbo komisijos atstovai.

### **Darbotvarkėje:**

Dėl iniciatyvinio komiteto laikraščio leidimo ir tarybos sudarymo.

### **Nutarta:**

1. „Pozicijos“ savaitraštį laikyti Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos iniciatyvinio komiteto ir visų Lietuvos profesinių organizacijų bei humanistinių judėjimų laikraščiu.
2. Suteikti „Pozicijos“ savaitraščio redakcijai leidėjo teises.
3. Tvirtinti redakcinę tarybą: A. Burača, A. Bubnelį, R. Burbą, A. Dumčių, B. Genzelį, B. Ku-  
bilių, B. Kutavičių, J. Mačiukevičių, V. Martinkų, V. Petkų, L. Radzevičių, T. Tesecką, A. Užą.
4. Tvirtinti redakcijos nuostatus (Nuostatai pridedami).

Pirmininkaujantis      A. BURACĖS  
Sekretoriaujantis      T. TESECKAS

## VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS INICIATYVINIO KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS NR. 5

1990 m. spalio 17 d.

### **Darbotvarkėje:**

1. Spaudos įstatymo 7 straipsnio aptarimas;
2. Pasiruošimas visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos steigiamajam suvažiavimui;
3. Einamieji reikalai.

### **Dalyvavo:**

V. Petkus, J. Požela, V. Švoba, T. Teseckas, R. Abugelis, E. Kubilienė, B. Kutavičius, R. Burba, E.  
Sviliauskaitė, S. Kaušinis, A. Norvaišas, D. Liatukienė.

**Svarstyta:** Spaudos įstatymo 7 straipsnis.



**Pasisakė:**

V. PETKUS. Šis straipsnis prieštarauja dviem tarptautiniams paktams:

1. pilietinių ir politinių teisių,
2. ekonominio, socialinio, kultūrinio, kurie varžo žmonių veiklą.

J. POŽELA. Tai grubus pažeidimas. Šiuos įstatymo trūkumus reikia paskelbti viešai spaudoje.

**Nutarta:**

1. Iki kito trečiadienio V. Petkus parengs pareiškimą dėl įstatymo šio straipsnio teiginių prieštaravimo tarptautiniams žmogaus teisių pažeidimo paktams.

2. Ši nuomonė bus paskelbta AT deputatams.

3. Bus nuolat stebimas parlamento darbas, kad nebūtų pažeidžiamos žmogaus teisės priimamuose dokumentuose.

4. Laikraštyje bus skelbiama rubrika Spaudos įstatymo 7 straipsnio pažeidimams aiškinti.

**II. Svarstyta:** Pasiruošimas visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos steigiamajam suvažiavimui.

**Pasisakė:**

V. BUDNIKAS. Kalbėjo apie Suvažiavimo atstovus, kurie gali atstovauti kolektyvams ir šių žmonių atrankos kriterijus.

T. TESECKAS. Pasiūlė į organizacinę suvažiavimo rengimo grupę įtraukti redakcijos darbuotojus.

R. ABUGELIS. Siūlė suvažiavimui parengti rezoliuciją apie žemdirbių diskriminaciją.

V. PETKUS. Siūlė iki kito trečiadienio sudaryti suvažiavimo programos ruošimo grupę ir pakviesti tuos žmones į kitą komiteto posėdį.

**Nutarta Suvažiavimui sudaryti:**

- organizacinio darbo grupę;
- įstatų rengimo grupę;
- programos rengimo grupę.

Programos rengimo grupę sudaryti V. Petkui ir jo numatytus žmones pakviesti dalyvauti kitame iniciatyvinio komiteto posėdyje.

**III. Svarstyta:** Einamieji reikalai.

V. BUDNIKAS. Perskaitė L. Radzevičiaus kreipimąsi „Pozicijos“ (1990 m. spalio 17 d. Nr. 37) savaitraštyje „Konservatoriai nesnaudžia“.

**Nutarta:** Į šį kreipimąsi atkreipti dėmesį. V. Budnikui kitam komiteto posėdžiui paruošti atsakymą. Kreipimasis yra deklaratyvus, o komiteto veikloje pagrindas – žmogus.

**Svarstyta:** Kodėl delsiama Aukščiausiojoje Taryboje priimti profsąjungų įstatymą.

**Nutarta:** R. Abugeliui paruošti spalio 24 d. tekstą Aukščiausiajai Tarybai dėl profsąjungų įstatymo priėmimo paskubinimo.

Pirmininkaujantis  
Sekretoriaujanti

V. BUDNIKAS  
D. LIATUKIENĖ

## VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS AŠOCIACIJOS INICIATYVINIO KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS NR. 6

1990 m. spalio 24 d.

### **Darbotvarkėje:**

1. Rezoliucija dėl masinės informacijos priemonių steigimo.
2. Dėl naujų partijų veiklos.
3. Dėl profsajungų.
4. Einamieji reikalai.

**Dalyvavo:** V. Petkus, R. Abugelis, J. Mačiukevičius, V. Budnikas, V. Švoba, E. Sviliauskaitė, T. Teseckas, D. Kaladienė, J. Marcišauskaitė, V. Nekrašienė, D. Liatukienė.

**Svarstyta:** Rezoliucija dėl masinės informacijos priemonių steigimo ir naujų partijų veiklos.

**Nutarta:** paruoštą V. Petkaus rezoliuciją patvirtinti ir su protokolo išrašu nunešti į Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą.

**Svarstyta:** Dėl profsajungų.

### **Pasisakė:**

V. BUDNIKAS. Apibūdino dabartinę susiklosčiusią padėtį profsajungose.

R. ABUGELIS. Supažindino su paruoštu pareiškimu į L. Radzevičiaus kreipimąsi į „Pozicijos“ savaitraštį.

J. MAČIUKEVIČIUS. Sakė, kad kreipimesi nėra konkrečios veiklos faktų, todėl ir atsakymas yra abstraktus.

V. PETKUS. Remiantis tarptautinėmis sutartimis mes abstrakčiai ir atsakome.

**Nutarta:** Parengtą R. Abugelio pareiškimą patvirtinti ir paskelbti jį spaudoje, truputį pakoregavus ir be antrojo punkto (pareiškimas pridedamas).

**Svarstyta:** Pasiruošimas suvažiavimui.

### **Pasisakė:**

V. PETKUS. Paaiškino, kodėl nėra programos ruošimui numatytų žmonių, nes akademikas A. Buračas yra išvykęs į komandiruotę.

T. TESECKAS. Prašė visų paspartinti pasirengimą steigiamajam asociacijos suvažiavimui.

### **Nutarta:**

1. Padauginti laikinuosius Lietuvos visuotinių žmogaus teisių gynimo iniciatyvinės grupės komiteto įstatus.

2. Išplatinti kiek galima plačiau ir surinkti kritines pastabas.

3. Steigiamajam suvažiavimui programas paruošti iki sekančio posėdžio, o surinkus ir apibendrinus jas, parengti bendrą programą.

4. Padauginti aktualius šiam laikotarpiui kai kuriuos tarptautinių paktų dokumentus.

**Svarstyta:** Marijos Murmienės iš Švenčionių rajono Vaiciūkiškių kaimo prašymas paleisti ar sutrumpinti sūnaus Murmos Algio įkalinimo laiką.

### **Pasisakė:**

V. BUDNIKAS. Perskaitė M. Murmienės pareiškimą ir paruoštą prašymą į Aukščiausiąją Tarybą.

**Nutarta:** Prašyti LR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą, jei yra galimybė, atsižvelgti į M. Murmienės prašymą bei jame išdėstytus motyvus ir sutrumpinti Algio Murmos įkalinimo laiką (prašymas pridedamas).

**Svarstyta:** Įvykis Kaišiadoryse.

**Pasisakė:**

V. PETKUS. Informavo, kad Kaišiadoryse prieš kelias dienas kareiviai, nešiodami pakvietimus naujokams į namus, išsivesdavo juos, sakydami, kad veda medicininiam patikrinimui. Taip surinkę 16 naujokų, uždarė juos rūsyje. Vakare atvažiavusi karinė mašina nežinia kur juos išsivežė.

**Nutarta:** Nusiųsti žurnalistą ir išsiaiškinti, kaip ten iš tiesų buvo, nes radijas ir televizija šio fakto neskelbė. Patikrinti, ar tokių faktų nebuvo ir kituose rajonuose.

Kitas komiteto posėdis numatomas š. m. lapkričio 7 d.

Pirmininkaujantis

V. BUDNIKAS

Sekretoriaujanti

D. LIATUKIENĖ

## VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS INICIATYVINIO KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS NR. 7

1990 m. lapkričio 7 d.

**Darbotvarkėje:**

1. Organizaciniai suvažiavimo klausimai.
2. Einamieji reikalai.

**Dalyvavo:** A. Buračas, V. Petkus, J. Mačiukevičius, V. Martinkus, A. Dumčius, T. Teseckas, V. Švoba, E. Sviliauskaitė, A. Vitkauskas, iš Kauno darbininkų sąjungos J. Butonis, E. Ruzgys, B. Mockapetrytė, iš Lazdijų J. Verseckas, Vilniaus „Bedarbių sąjunga“ – S. Jakas, P. Viduolis, S. Jusevičienė, iš ukrainiečių sąjungos L. Žilcova, karaimų atstovas, atstovas iš Daugų.

T. TESECKAS pranešė, kad suvažiavimas įvyks gruodžio 15 d. 10 val. profsąjungų konfederacijos rūmų didžiojoje salėje. Delegatų registracija turėtų vykti iki gruodžio 1 dienos. Suvažiavime turėtų atstovauti vienas delegatas nuo penkių narių. Šiuo metu rajonuose jau yra 10 iniciatyvinių grupių. Dar galėtų prisijungti: politinių kalinių, invalidų draugijos, tautinių mažumų, bendrijos „SOS vaikai“, bedarbių, benamių asociacijų, Laisvųjų profsąjungų atstovai. Reikėtų pakviesti „černobylininkus“, kareivių gynimo atstovus, deputatus arba jų padėjėjus, V. Čepaičio ir Čioboto komisijų atstovus. Galėtų dalyvauti svečiai ir delegacijos iš svetur. Suvažiavimą atidarytų V. Petkus. Pagrindinį pranešimą skaitytų akademikas A. Buračas, talkintų iniciatyvinio komiteto nariai. Būtų išrinkta mandatų komisija, atspausdinti biuleteniai. Pranešėjus reikėtų registruoti iš anksto iki gruodžio 1 dienos. Pranešimai užtruktų keletą valandų. Po to – svečių pasisakymai. V. Petkus turėtų padaryti pranešimą, pateikti suvažiavimui parengtus dokumentus. Priėmus dokumentus reikėtų išrinkti nuolatinį funkcionuojantį organą.

**Nutarta:** priimti T. Tesecko pristatytą planą.

A. Buračo nuomone, reikėtų tokias rezolucijas parengti:

1. Išskelti politines žmogaus teises, atstatant buvusių politinių kalinių teises. Šią rezoluciją parengti galėtų V. Petkus, J. Versecko, S. Žukausko grupė iki mėnesio pabaigos. Ją reikėtų parengti kaip kreipimąsi į LR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą.

2. Rezolucija dėl žmogaus teisių intelektualinės nuosavybės gynimo. Ją sutinka parengti V. Martinkus su žmonėmis iš Rašytojų sąjungos iki šio mėnesio pabaigos.

3. Rezolucija dėl muitinių darbo tobulinimo.

4. Rezoliucija dėl invalidų, kurioje būtų keliami invalidų draugijai sunkiai sprendžiami klausimai.

A. Vitkauskas iškėlė defektologinių ir psichikos sutrikimo invalidų problemas.

Nutarta, jog J. Mačiukevičius ir A. Vitkauskas tarsis, koku būdu ruoš šią rezoliuciją – kartu ar atskirai. Medžiagą parengti iki mėnesio pabaigos.

5. Rezoliucija dėl pilietinių teisių garantijų. Nutarta, kad šią išplėstą rezoliuciją parengs iki lapkričio pabaigos V. Petkus.

Jis supažindino posėdžio dalyvius su paruoštu papildytu aiškinimu dėl Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo nutarimo „Dėl politinių partijų“ (tekstas pridedamas). Nuspręsta šiuos prieštaravimus neatidėliotinai pateikti Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui ir paskelbti savaitraštyje ir laikraštyje „Pozicija“ bei laikraštyje „Lietuvos aidas“.

6. Rezoliucija dėl tautos skaldymo iš vidaus. Ją sutiko parengti A. Dumčius. Jis prašys Smailio pagalbos.

7. Rezoliucija dėl Lietuvos gyventojų į privatinės nuosavybės teisę garantijų. Bus siūloma šią rezoliuciją parengti Bumbuliui, R. Bartusevičiui, jei pastarieji sutiks.

8. Rezoliuciją dėl darbo teisių gynimo. Ją parengs Vilniaus bedarbių asociacija.

9. Rezoliuciją dėl nepriklausomos Lietuvos Respublikos piliečių tarptautinio pripažinimo. Sutarta prašyti Kauno technologijos universiteto teisininką J. Šatą padėti šią rezoliuciją parengti A. Dumčiui.

10. Rezoliuciją dėl vaikų teisių gynimo. Ją parengs E. Kubilienė, J. Butonis, A. Vitkauskas iki lapkričio mėnesio pabaigos.

#### **Einamieji reikalai.**

A. BURAČAS dalinosi mintimis apie tai, kaip galima padėti Pietų ir Rytų Lietuvos rajonams, kur vyrauja didelė moralinė degradacija, suaktyvinti žmogaus teisių gynimą. „Pozicija“ galėtų aprašyti tautos skaldymo atvejus.

Posėdyje dalyvavęs svečias iš Daugų papasakojo apie ten susiklosčiusią padėtį.

**Nutarta:** Į Daugų miestelį pasiųsti žurnalistą.

Dalyvavę Kauno darbininkų sąjungos atstovai kalbėjo apie dabartinę darbininkų padėtį, kuri susidarė Kauno mieste.

Vilniaus bedarbių asociacijos nariai kalbėjo apie savo organizacijos veiklą, jos sunkumus.

Kitą komiteto posėdį kvieisti š. m. lapkričio 14 dieną.

Pirmininkaujantis  
Sekretoriaujantis

A. BURAČAS  
D. LIATUKIENĖ

# LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS II NEEILINIS SUVAŽIAVIMAS

1991 m. spalio 19 d.  
Vilnius

## PRANEŠIMAI

1. Asociacijos pirmininkas akademikas Antanas Buračas.
2. Asociacijos pirmininko pavaduotojas profesorius Arimantas Dumčius.
3. AT deputatas Virgilijus Čepaitis.
4. Docentas Juozas Šatas

## PASISAKYMAI

1. UAB „Pozicija“ vadovas, Asociacijos komiteto narys Vytautas Budnikas.
2. Lietuvos darbo biržos generalinė direktorė, ekonomikos mokslų kandidatė, docentė Marytė Rastenytė.
3. „Vilties“ bendrijos Vilniaus tarybos pirmininkė Danutė Migaliova.
4. Lietuvos Konsultacinio seimo sekretoriato narys, Žemės savininkų sąjungos atstovas Algimantas Lukošius.
5. LLL lyderis Antanas Terleckas.

## SUVAŽIAVIMO PROGRAMA

1. Pranešimai
2. Pasisakymai
3. Diskusijos
4. Rinkimai
5. Rezoliucijų priėmimas
6. Programos tvirtinimas

## 1991 M. SPALIO 19 D. LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS SUVAŽIAVIMO DELEGATAI

Pavardė, vardas	Organizacija, kuriai atstovauja	Profesija, pareigos
Abdulbarova Valentina	Sniečkaus demokratinis klubas	mokytoja
Abugelis Romualdas	Žmogaus teisių rėmimo grupė	ekonomistas, pirmasis pav.
Aliejūnienė Eleonora	Lietuvos bedarbių asociacija	pensininkė, ekonomistė
Antanavičius Linas	VU Teisės fak., „Jaunoji Lietuva“	studentas
Apulskis Edmundas	LŽTGS	teismo vykd.
Arminas Antanas	LŽTGA	elektrikas
Ašvydis Vladas	Ž.ū.darbuotojų prof. federacija	vet.gydytojas

<b>Pavardė, vardas</b>	<b>Organizacija, kuriai atstovauja</b>	<b>Profesija, pareigos</b>
Augulis Alfonsas	Vidurio Europos ir SSSR lietuvių sąjunga	administracinis vadovas
Aukštikalnienė Aukšė		
Bartulis Eligijus	LTJS „Jaunoji Lietuva“	samd.darb.
Blinova Galina	Ž.ū.darbuotojų prof. federacija	technikė, pirm.pav.
Brazaitis Egidijus	LTJS „Jaunoji Lietuva“	studentas
Bubnelis Algirdas		rašytojas
Budnikas Vytautas	„Pozicijos“ savaitraštis	vyr. redaktorius
Buračas Antanas	LR Mokslų akademija	akademikas
Bulota Egidijus	LKDS	VU studentas
Banevičienė Danutė	Alytaus sąjūdis	agronomė
Baniulaitis Alfonsas	Vaiko ir tėvų teisių gynimo inic.grupė	
Bugenienė Aldona	LŽSS	pensininkė, ekonomistė
Burda Romanas	Lietuvos vaikų fondas	
Burdulis Jonas Kazimieras		inžinierius radistas
Burdulienė Dalia Elena		mokslinė bendradarbė
Balčiūnienė Aldona	Lietuvos savitarpio pagalbos sąjunga	
Bartkevičius Jeronimas	Netekusių darbo asmenų komisija	inžinierius mechanikas
Butonis Jonas	Kauno darbininkų sąjunga	dailininkas
Brundzienė Janina	Lietuvos savitarpio pagalbos sąjunga	auklėtoja
Bagdonavičiūtė Danutė	Vilnius, gimdymo namai	akušerė
Buškevičienė Angelė	Respublikonų partija	redaktorė
Ceplienė Vanda	LŽTG asociacija Kauno skyrius	vyr.gydytoja
Cibulskienė Natalija	Netekusių darbo komisija	pardavėja
Čepaitis Virgilijus	LR AT deputatas	
Česnutis Ričardas	Teisinės pagalbos k-tas prie Kauno DS	inžinierius
Damaševičius Antanas	Lietuvos savitarpio pagalbos sąjunga	inžinierius
Deltuva Kęstutis	Lazdijų SRĮ	inžinierius, skyr. viršininkas
Dailidė Jonas	Politinių kalinių sąjunga	zootechnikas
Dūda Remigantas	LŽTG asociacija Kauno skyrius	brigadininkas
Dalinskas Vydas	DKDS	VU studentas
Dumčius Arimantas	Kauno sąjūdis	profesorius
Darvidienė Irena	LLL	solistė
Genutis Romualdas	LŽTGS	teismo vykdytojas
Grabauskas Algimantas	Lietuvos invalidų draugija	mokslų daktaras
Gedgaudas Zigfridas	Ukmergės sąjūdis	inžinierius, mechanikas
Genzelis Bronislavas	VU	profesorius
Gribėnienė Vlada		LDS
Grigaliūnaitė Vilija	Kauno sąjūdžio taryba	bibliotekininkė
Gušauskas Vytautas	Netekusių darbo komisija	ekonomistas
Gaičevskis Henrikas	„Kovo 11“ redakcija	žurnalistas

<b>Pavardė, vardas</b>	<b>Organizacija, kuriai atstovauja</b>	<b>Profesija, pareigos</b>
Greckienė Gražina	Žemės ūkio savininkų sąjunga	inžinierė
Girdzijauskas Vytautas	Lietuvos rašytojų sąjunga	rašytojas
Gaulienė Žibuoklė	„Caritas“	pensininkė provizorė
Ivanauskas Aleksas	Politinių kalinių sąjunga	gaisrininkas
Inta Klemas	LR AT Tautininkų frakcija	deputatas, seniūno sav.
Jodžbalienė Janina	Alytaus politinių kalinių sąjunga	
Jakas Stasys	Netekusių darbo asmenų gynimo komisija	šaltkalvis
Jakinevičius Jurgis	Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga	pensininkas
Janėnienė Aušra	„Caritas“	inžinierė
Jankauskas Adomas	Lietuvos savininkų sąjunga	fizikas, mokslinis bendrad.
Jonužytė Janina	Teisinės moralinės ir soc. pag. komisija	ekonomistė
Jaraminas Antanas	Vaikų namų auklėtinių brolija	buhalteris
Jovaišienė Dana	Alytaus sąjūdis	
Juknavičienė Rima	„Sambūris“	mokytoja
Jurčiukonis Gintaras	Nepriklausoma partija	elektrikas
Jurkevičius Romas	Lazdijų san. epideminė stotis	gydytojas
Juodvalkis Stasys	Lietuvos vartotojų asociacija	inžinierius statybininkas
Jusevičienė Stasė	Netekusių darbo organizacija	ekonomistė
Kuzmaitė Aurelija	Nepriklausomybės sąjunga	anglų kalbos dėstytoja
Kerokytė Elvyra	Demokratų partija	
Kaušinis Stasys	Helsinkio grupė	juriskonsultas
Kalnietis Alfonsas	Lietuvos savitarpio pagalbos sąjunga	darbininkas
Kantas Marijus	LŽTGA	artistas
Kamandulis Karolis	LŽTG asociacija	atsakingasis sekr.
Kizelavičius Stasys	Alytaus politinių kalinių sąjunga	
Kazlauskas Algirdas	LLL	
Kvetkauskienė Veronika	Valančiaus blaivybės sąjunga	
Kancleris Algirdas	Lietuvos konsultacinis seimas	informatikas
Kalendrienė Ramutė	Vilnius, gimdymo namai	gydytoja
Kurklietis Regimantas	LŽTGA Kauno sk.	inžinierius
Kubilienė Elena	SOS vaikai	vadovaujanti specialistė
Kreivys Dainius	Helsinkio grupė	studentas
Kriščiūnas Edvardas	KDS	
Kalėda Antanas	Tremtinių sąjunga	pensininkas
Kadžius Donatas	„Jaunoji Lietuva“	studentas
Kaminskas Tadas	„Granitas“	inžinierius
Kazlienė Vida	ŽSS	inžinierė
Kiseliūtė Eglė	Nepriklausomybės sąjunga	studentė
Kundelienė Aldona	LŽTGA Kauno skyrius	darbininkė
Kuorienė Ona	„Caritas“	gydytoja laborantė
Kurnickas Saulius	„Jaunoji Lietuva“	studentas

<b>Pavardė, vardas</b>	<b>Organizacija, kuriai atstovauja</b>	<b>Profesija, pareigos</b>
Lankas Petras	LŽTGS	teismo vykdytojas
Lazauskienė Audronė	LŽSS	chemikė, mokslo bendradarbė
Lazauskas Gintautas	LTJS „Jaunoji Lietuva“	moksleivis
Leščinskis Romas	Visuotinių žmogaus teisių Liet k-tas	pirmininkas
Lukoševičius Adomas	Politinių kalinių sąjunga	teisininkas
Liaukus Andrius	Alytaus tremtinių klubas	pensininkas
Luneckas Valdas	Krikščionių demokratų sąjunga	elektromontuotojas
Malinauskienė Rita	Invalidų draugija, Panevėžys	V-bos pirmininkė
Masiulionis Algirdas	LKDS	ekonomistas
Mažeikienė Birutė	LŽTGA Utenos raj. rėmimo grupė	mokytoja
Mikėnas Vytautas	LTJS „Jaunoji Lietuva“	studentas
Miksas Audronis	Lazdijų raj.	idv.statybininkas
Mališauskienė Vida	Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga	finansistė inspektoriė
Mockienė Virginija	LBA Kauno skyrius	namų šeimininkė
Mickaitis Juozas	Politinių kalinių sąjunga	pensininkas
Mažuikas Juozas	LŽTGS	žurnalistas
Mockapetrytė Birutė	LŽTGA Kauno sk.	pensininkė
Mackevičienė Judita	LŽTGA Kauno sk.	vyr. korektorė
Matulas Antanas	Pasvalio sąjūdis	gydytojas
Marcinkevičius Justinas	Rašytojų sąjunga	rašytojas
Misevičius Vytautas	Respublikinė invalidų draugija	rašytojas
Mockapetris Algirdas	Prienujų sąjūdžio taryba	inžinierius
Nezгада Vytautas	Kauno m. sąjūdis	grupės vedėjas
Navarackienė Izabelė	Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga	pedagogė, vyr. auklėtoja
Nečiūnas Žilvinas	Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga	
Norvilas Vaidotas	Tauragės miesto sąjūdis	autokranininkas
Nakienė Genė	LDA Kauno skyrius	namudininkė
Petrauskaitė Vida	ELTA	korespondentė
Puidukienė Antanina	Lietuvos savitarpio pagalbos sąjunga	pensininkė
Pipiras Liudvikas	Lietuvos demokratų partija	frezuotojas
Punys Jonas	LŽTGA	inžinierius, docentas
Pupkus Vytautas	LŽTGS	teismo vykdytojas
Paškevičius Kazimieras	LŽSS	inžinierius mechanikas
Petniūnas Simonas	Utenos sąjūdis	teisininkas notaras
Petruškevičius Vytautas	Alytaus tremtinių sąjunga	pensininkas
Petkus Viktoras	LŽTGA, Lietuvos Helsinkio grupė	
Petkevičius Jonas	LŽSS	architektas, direktorius
Pečeliūnas Petras	Lietuvos demokratų partija	filologas lituanistas
Pieskienė Virginija	Vilniaus šeimyna	
Pancerna Stasys	Politinių kalinių klubas	pensininkas
Pocius Juozas	Jaunimo teatras	žurnalistas, lit.d.vedėjas



<b>Pavardė, vardas</b>	<b>Organizacija, kuriai atstovauja</b>	<b>Profesija, pareigos</b>
Pupienis Antanas	Lazdijų sąjūdis	žurnalistas, darbininkas
Puriuškis Jonas	Panevėžio „Ekranas“	org.elektrikas
Ruzas Rimantas	Afganistano karo veteranų sąjunga	pirmininkas
Ribinskienė Marija	Kauno m. piliečių chartija	pensininkė
Rastenytė Marytė	Lietuvos darbo birža	gen.direktorė
Radzevičienė Elvyra	„Caritas“	siuvėja
Ragaišienė Angelė	Nepriklausomybės sąjunga	technologas dispeč.technol.
Rapkevičiūtė Pranciška	Kauno žmogaus teisių gynimo sąjunga	buhalterė
Ražukienė Janina	Lazdijų sąjūdis	felčerė, punkto vedėja
Rimavičius Paulius	Kauno DS	studentas
Rimkus Henrikas	Nusikaltimų tyr. k-ja prie Alytaus sąjū-istorikas, inspektorius džio	
Rimša Antanas	Lazdijų sąjūdis	mokytojas
Rusienė Violeta	Vilniaus šeimyna	tarybos narė
Savickaitė Silva Jūratė	„SOS vaikai“	psichologė
Sirudėlis Pranciškus	Ukmergės invalidų draugija	inžinierius, valdybos pirmininkas
Skuodienė Laima	KDS „Birutietės“	inžinierė
Stasiškis Antanas	Politinių kalinių sąjunga	inžinierius, proj.vadovas
Statkevičienė Janina	Lietuvos savitarpio pagalbos sąjunga	
Satkevičius Edvardas	Lietuvos savitarpio pagalbos sąjunga	mokslo darb.
Svetlauskaitė Eglė-Joana	Lietuvos žmogaus teisių asociacija	studentė
Simutis Liudvikas	LR AT	deputatas
Sokolova Emilija	Komitetas „Vilnius- Krokuva“	inžinierius
Sveklaitė Elena	LŽTGS	pensininkė

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS II NEEILINIAMESUVAŽIAVIME, ĮVYKUSIAME VILNIUJE 1991M. SPALIO 19 D., IŠRINKTŲ KOMITETO NARIŲ SĄRAŠAS

Alfonsas Augulis, Vytautas Budnikas, Antanas Buračas, Virgilijus Čepaitis, Arimantas Dumčius, Gražina Greckienė, Petras Grėbliauskas, Janina Juočbalienė, Karolis Kamandulis, Marijus Kantas, Stasys Kaušinis, Stasys Kizelavičius, Regimantas Kurkietis, Justinas Marcinkevičius, Vytautas Martinkus, Vytautas Merkšaitis, Viktoras Petkus, Marytė Rastenytė, Rimantas Ruzas, Edvardas Satkevičius, Aldona Šarakojiienė, Juozas Šatas, Tadas Teseckas, Elvyra Valiukaitė, Jonas Verseckas.

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOORDINACINĖS TARYBOS NARIAI

Nijolė Andriuškevičienė (žurnalistė, Kunigaikštienės Birutės draugija), Juozas Armonaitis (Šaulių sąjunga), Alfonsas Augulis, LŽTGA pirmininko pavaduotojas (bendrija „Sanryša“), Jurijus Bluvšteinas, profesorius (Lietuvos žydų bendruomenė), Laima Bubelienė LŽTGA Šiaulių skyrius vyr. finansininkė, Vytautas Budnikas, LŽTGA vicepirmininkas („Pozicijos“ vyr. redaktorius), Gintautas Bukauskas (Lietuvos jaunimo bendrijos „Lituanica“ direktorius), Vytautas Černius (Lietuvos Respublikos namų ir sklypų savininkų sąjunga), Arimantas Dumčius, LŽTGA komiteto narys (kardiologas chirurgas, profesorius), Olga Eirantienė (Darbininkų sąjunga), Povilas Kondratavičius (Lietuvos invalidų draugijos Kauno valdybos pirmininkas), Irena Ona Karužienė (mokytoja, Lietuvių katalikų mokslo akademija), Algirdas Kizevičius (Lietuvos teisės pažeidimų profilaktoriumas), Regina Marcinkevičienė (Lietuvos moterų sąjunga), Algirdas Marcinkevičius (gydytojas, Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga).

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PROGRAMA (projektas)

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija (toliau – Asociacija) vadovaujasi prielaida, kad žmogus yra aukščiausia civilizuotos visuomenės vertybė. Visų valstybinių bei visuomeninių institucijų veikla, galiojantys įstatymai bei taisyklės turi būti orientuoti į žmogaus gerovės, jo teisių bei laisvių apsaugą. Aksioma yra tai, kad visi žmonės gimsta laisvi, vienodai vertingi, turintys lygias teises. Žmonių tarpusavio santykiai turi būti grindžiami laisvės, socialinio teisingumo ir solidarumo dvasia.

Asociacijos svarbiausios veiklos nuostatos yra šios:

1. Pagrindinės, visame civilizuotame pasaulyje pripažįstamos žmogaus teisės bei laisvės turi būti garantuotos visiems žmonėms, nepaisant jų antropogeninių ir socialinių skirtumų: rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių pažiūrų, luomo, tautinės bei socialinės kilmės. Pagrindinės teisės ir laisvės turi būti žmogui užtikrintos visada ir visur, kur jis begyventų: suverenioje valstybėje ar priklausomoje (okupuotoje, aneksuotoje ar kokiu nors kitokiu būdu apriboto suvereniteto) teritorijoje.

2. Kiekvienas žmogus turi teisę gyventi – tai neginčytinai svarbiausia prigimtine žmogaus teisė. Asociacija mano, kad mirties bausmė gali būti taikoma tik išimtiniais atvejais ir vien už tyčinius nužudymus, esant itin sunkinančioms aplinkybėms.

3. Kiekvienas žmogus turi teisę į laisvę ir asmens neliečiamybę. Asociacija siekia, kad kiekvienam žmogui būtų užtikrinta ši teisė, kad niekas negalėtų būti savavališkai areštuotas, sulaikytas ar ištremtas. Žmogaus laisvė ribojama tik demokratiškai priimtų įstatymų numatytais atvejais bei nustatyta tvarka ir iš esmės tik už kriminalinius nusikaltimus.

4. Nė vienas žmogus negali būti kankinamas, užgauliojamas ir kitaip, žeminant jo orumą, baudžiamas. Asociacija smerkia bet kur ir bet kokią žmogui taikomą įstatymais uždraustą prievartą.

5. Visi žmonės lygūs įstatymui ir turi teisę į vienodą apsaugą įstatymu. Asociacija siekia, kad niekas, niekur ir niekad negalėtų pažeisti žmogaus teises bei laisves. Tais atvejais, kai jos pažeistos, kiekvienas žmogus privalo turėti galimybę kreiptis į kompetentingus teisingumo or-

ganus (teisimą, prokuratūrą ir kt.), kad nedelsiant būtų grąžintos jo pažeistos teisės. Asociacijos tikslas – siekti valstybėje tokios tvarkos, kad kiekvienas žmogus galėtų apginti savo teises. Išsiaiškinti savo pareigas ar jam pateikto kaltinimo esmę nepriklausomame ir nešališkame teisme, laikantis visų teisingumo reikalavimų.

6. Kiekvienam žmogui pripažįstama nekaltumo prezumpcija, t. y. kiekvienas žmogus, net ir tas, kuris kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi būti laikomas nekaltu tol, kol teismas, sudaręs jam sąlygas gintis, įrodys jo kaltę ir paskirs atitinkamą bausmę. Asociacija siekia, kad niekas nebūtų nuteistas už veiklą ar neveikimą, kuris jo įvykdymo (neatlikimo) metu valstybės įstatymų ar tarptautinės teisės normų nebuvo traktuojamas kaip nusikaltimas. Nusikaltusiam asmeniui turėtų būti paskirta bausmė ne sunkesnė už tą, kuri galėjo būti pritaikyta pagal įstatymus, galiojusius nusikaltimo padarymo metu.

7. Niekas negali kištis į žmogaus asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, savavališkai kėsintis į jo buto neliečiamybę, susirašinėjimo paslaptį, garbę ir reputaciją. Asociacija siekia įtvirtinti valstybėje tokią tvarką, kuriai esant žmogus būtų patikimai apsaugotas nuo tiesioginio ar netiesioginio įstatymais uždrausto kišimosi į jo asmeninį gyvenimą.

8. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai migruoti. Asociacija siekia, kad kiekvienam žmogui būtų pripažinta teisė pasirinkti gyvenamąją vietą ten, kur jis pageidauja. Jam turi būti sudaryta teisinė galimybė palikti savo šalį ir vėl sugrįžti į ją. Valstybės sienų kontrolė negali būti pagrindas žmogaus judėjimo laisvės varžymams.

9. Kiekvienas žmogus turi teisę gauti politinį prieglobstį. Asociacija ryžtingai ir nuosekliai siekia, kad niekas nebūtų persekiojamas už politinius bei religinius įsitikinimus. Asociacija teikia paramą asmenims, persekiojamiems už minėtus įsitikinimus. Ši parama negali būti teikiama asmenims, padariusiems kriminalinius nusikaltimus.

10. Žmogus turi teisę tuoktis ir sukurti šeimą. Asociacija remia nuostatą, kad pilnamečiai piliečiai be jokių apribojimų pagal rasę, tautybę, religinius įsitikinimus ar kitokius formalius požymius turi teisę laisvai tuoktis. Šeima turi būti visuomenės ir valstybės saugoma. Vyras ir moteris turi turėti lygias teises tiek sudarant santuoką, tiek būnant joje, tiek ir skyrybų atveju.

11. Kiekvienas žmogus turi teisę į nuosavybę. Asociacija siekia, kad nuosavybę galėtų įsigyti kiekvienas žmogus ir turėtų ją tiek individualiai, tiek ir kartu su kitais. Nė iš vieno žmogaus teisėtai įgytas jo turtas negali būti savavališkai atimtas ar kitaip neteisėtai nusavintas.

12. Kiekvienas žmogus turi teisę į minties, žodžio, sąžinės (religijos) laisvę. Ši teisė – galimybė skelbti bei praktikuoti savo religiją ar tikėjimą. Tai turi būti leidžiama daryti individualiai ir kolektyviai, privačiai ir viešai.

13. Kiekvienas žmogus turi teisę į pažiūrų ir jų reiškimo laisvę. Šis demokratijos principas kiekvienam žmogui suponuoja galimybę laikytis savų pažiūrų, ginti bei platinti jas bet kokiomis priemonėmis ir nepriklausomai nuo valstybės sienų.

14. Kiekvienas žmogus turi teisę į taikių susirinkimų ir draugijų laisvę. Asociacija yra daugiapartinės sistemos ir politinio pliuralizmo šalininkė. Dalyvauti taikiuose sambūriuose, draugijose, politinėse ir kitokiose visuomeninėse organizacijose yra neatimama kiekvieno žmogaus teisė. Niekas negali būti verčiamas stoti į kokią nors draugiją, taip pat negali būti draudžiama kam nors dalyvauti kokioje nors oficialiai veikiančioje organizacijoje.

15. Kiekvienas žmogus turi teisę dalyvauti valstybės valdyme. Asociacija laikosi nuostatų: tik bendra piliečių valia gali būti valstybės valdžios pagrindas; kiekvienas žmogus turi teisę tiesiogiai arba per laisvai išrinktus atstovus prisidėti prie minėtos valios formavimo; toji valia turi būti reiškiami per periodiškai organizuojamus rinkimus, kuriuose būtina visuotinė ir lygi rinkimų teisė, slaptas balsavimas arba kitos laisvą apsisprendimą garantuojančios procedūros.

16. Kiekvienas žmogus turi teisę į socialinį aprūpinimą. Ši teisė savo ruožtu suponuoja žmo-

gaus teisę reikalauti, kad ekonomikos, socialinėje ir kultūros srityse būtų įgyvendinamos priemonės, garantuojančios jo orumo išsaugojimą ir laisvą asmenybės tobulėjimą. Tam gali būti panaudotos nacionalinės galimybės, tarptautinis bendradarbiavimas, atsižvelgiant į kiekvienos valstybės vidinę struktūrą ir išteklius.

17. Kiekvienas žmogus turi teisę į darbą. Šią žmogaus teisę Asociacija traktuoja kaip jo teisę į laisvą darbo pasirinkimą, normalias, įstatymu reguliuojamas darbo sąlygas bei apsaugą nuo nedarbo.

Žmogaus teisę į darbą neatsiejama nuo jo teisės į vienodą atlyginimą už lygiavertį darbą, į pelnytą ir patenkinamą darbo užmokestį, garantuojantį jam pačiam ir jo šeimai normalų egzistavimą. Savo interesams apginti kiekvienas žmogus turi teisę steigti profsąjungas ir dalyvauti jų veikloje.

18. Kiekvienas žmogus turi teisę į poilsį. Ši teisė suponuoja darbdavio pareigą racionaliai organizuoti darbą, derinti jį su periodinėmis pertraukomis bei laisvalaikiu, suteikti kiekvienam dirbančiajam mokamas atostogas.

19. Kiekvienas žmogus turi teisę į normalų pragyvenimo lygį. Šią teisę Asociacija traktuoja kaip užtikrinimą tokio materialinio aprūpinimo (maistu, drabužiais, gyvenamosiomis patalpomis, medicinos priežiūra, socialinėmis paslaugomis) lygio, koks yra būtinas paties žmogaus ir jo šeimos sveikatai bei gerovei. Žmogus turi būti aprūpintas nedarbo, ligos, invalidumo, našlystės, senatvės ir kitais atvejais, kai netenkama pragyvenimo lėšų dėl nuo paties žmogaus nepriklausomų aplinkybių. Motinystė ir kūdikystė yra reikalinga ypatingos globos, dėmesio ir paramos. Visiems vaikams, tiek gimusiems santuokoje, tiek ir nesantuokiniais, turi būti teikiama vieno da socialinė globa bei apsauga.

20. Kiekvienas žmogus turi teisę į mokslą. Asociacija siekia, kad vidurinis mokslas būtų visiems privalomas ir nemokamas, o aukštasis turi būti vienodai prieinamas visiems pagal sugebėjimus. Mokslas turi būti orientuotas į žmogaus asmenybės visapusišką tobulinimą, pagarbos žmogaus teisėms, laisvėms bei pareigoms ugdymą. Mokslas turi padėti ugdyti savitarpio supratimą, pakantumą ir draugystę tarp visų tautų, rasinių ir religinių bendrijų. Tėvai turi pirmenybės teisę parinkti savo mažamečiams vaikams mokymą.

21. Kiekvienas žmogus turi teisę dalyvauti visuomenės kultūriniame gyvenime. Asociacija mano, kad gėrėtis menu, prisidėti prie kultūros bei mokslo pažangos, naudotis jos vertybėmis yra normali kiekvieno žmogaus teisė. Kiekvieno žmogaus autorinės teisės (mokslo, meno, išradybės ir kt. srityse) turi būti saugomos įstatymo.

22. Žmogaus pareigos visuomenei. Asociacija pripažįsta, kad kiekvienas žmogus, besinaudojantis savo teisėmis bei laisvėmis, turi taip pat pareigas visuomenei, kurioje jis gyvena ir kurioje tegali laisvai plėtotis jo asmenybė. Žmogui gali būti nustatomos tik tokios pareigos ir tik tokie jo teisių bei laisvių apribojimai, kokie yra būtini kitų žmonių teisėms bei laisvių apsaugai garantuoti ir reikalingi užtikrinti moralės, viešosios tvarkos ir kitus bendrus demokratinės valstybės gerovės pagrindus. Visi žmogaus teisių bei laisvių apribojimai Lietuvos Respublikoje turi būti reglamentuoti įstatymais.

*Parengė doc. Juozas ŠATAS – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos narys*

*Pozicija, 1991 m. spalio 18-24 d.*

# LIETUVOS ŽMOGAUSTEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

1991 m. lapkričio 18 d.

**Pirmininkauja:** LŽTGA Garbės pirmininkas V. PETKUS.

**Posėdžio eiga:**

1. Invokacija (Monsinjoras KAZIMIERAS VASILIAUSKAS)
2. Pirmininko A. DUMČIAUS pranešimas.

Jis apžvelgė dabartinę Lietuvos Respublikos padėtį žemės ūkyje, medicinos srityje. Apibūdino parlamento darbą. Paminėjo, jog Lietuva – viena iš trijų Baltijos valstybių (iš buvusios SSSR) iki šiol neturinti prezidentinės institucijos.

Asociacija vienija keliolika organizacijų.

Pažymėjo gerą „Vilnijos“, Kauno skyriaus, Helsinkio grupės ir kitos – V. Petkaus vadovaujamos Nepriklausomybės sąjungos, dalyvaujančios Asociacijos veikloje, darbą. Asociacija nėra opozicija Vyriausybei. Ji – oponentė.

Paminėjo V. Budniko vis populiarėjantį laikraštį „Pozicija“. Galbūt, jo nuomone, reikėtų keisti jo pavadinimą į labiau lietuvišką.

**Organizacijos uždaviniai:**

1. Lietuvos tarptautinėje teisėje gynimas. Įpareigojo ats. sekretorių išsiųsti Asociacijos dokumentus į „Amnesty international“ organizaciją.
2. Siekti svetimos (Rusijos) kariuomenės išvedimo.
3. Lietuvių gyvenančių už Lietuvos ribų, ir Pietryčių lietuvių teisės.
4. Įstatymdavystė (klausimai žemės ūkio srityje, vaikų teisių gynimas).
5. Prisidėti renkant parašus dėl Prezidento institucijos įsteigimo.
6. Lietuvos piliečių socialinių politinių ir pilietinių teisių gynimas.
7. Sąveika su Aukščiausiosios Tarybos žmogaus teisių gynimo komisija.

**Vilniaus skyriaus kūrimas:**

V. PETKUS siūlė pasitarti dėl „Vilniaus skyriaus“ kūrimo ir Vilnijos krašto, atsiejant šiuos du klausimus.

A. DUMČIUS pasiūlė skyrių įsteigti iš 10 narių.

A. GENIUŠAS konstatavo, jog nėra nė vieno užsienio televizijos kanalo. Siūlyta įtraukti į Vilniaus skyriaus veiklos tikslus – teisę gauti teisingą informaciją.

V. PETKUS pritarė prof. Geniušui. Jo nuomone, daugiatisražinė spauda išsivers be akcizo mokesčio, o ta spauda, kuri yra kaip atsvara, bus sužlugdyta. Tai turi taisyti įstatymų leidėjai. Šalčininkuose įkurta televizija. Vadovauja Šilinis.

Jis pasiūlė kreiptis į televiziją dėl laiko Lietuvos žmogaus teisių asociacijai.

V. MARTINKUS pritarė Vilniaus skyriaus įkūrimui.

**Protokolavo:** Stasys KAUSINIS.

## DĖL PILIETYBĖS SUTEIKIMO

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS  
PREZIDIUMUI

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyriaus komiteto posėdžio, įvykusio  
1992 m. sausio mėn. 7 d., išrašas:

Įvertinant VDU Prorektorės profesorės Liucijos Baškauskaitės nuopelnus Lietuvai, ginant jos Nepriklausomybę, siūloma – Liucijai Baškauskaitei išimties tvarka suteikti Lietuvos pilietybę.

Lietuvos Žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyriaus Komiteto Pirmininkas J. PUNYS

1992 m. sausio 8 d.

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO  
ASOCIACIJOS KOMITETUI  
PAREIŠKIMAS

1992 04 11 03:25 PM

Neturėdamas galimybių asmeniškai dalyvauti nustatytu laiku Jūsų eiliniame posėdyje, raštu pareiškiu:

1. Pritariu prof. A. Dumčiaus sprendimui atsistatydinti iš Asociacijos pirmininko pareigų, siūlau jam pritarti, pareiškiant nuoširdžią padėką už pastangas vesti Asociacijos veiklą ir paliekant asociacijos komiteto nariu.

2. Laikinais siūlau prašyti eiti Pirmininko pareigas mūsų šviesiausiam ir pilietiškai brandžiausiam bei autoritetingiausiam komiteto Garbės pirmininkui Viktorui Petkui, kuriuo tikiu kaip pats savimi.

3. Kadangi prof. Geniušas kategoriškai atsisakė dalyvauti sprendžiamo balso teise komiteto veikloje ir pristabdė savo aktyvų dalyvavimą Asociacijoje – stabilizuoti padėčiai sutinku eiti man ne kartą anksčiau siūlytas vicepirmininko tarptautiniams reikalams pareigas, nes faktiškai tebevedu didžiumą Asociacijos susirašinėjimo ir susitikimų aptariant žmogaus teisių gynybos klausimų su užsienio organizacijų atstovais.

4. Būtina neatidėliotinai pareikšti su p. V. Petkaus ir kitų autoritetingesnių Helsinkio grupės narių parašais spaudoje įvertinimą nepakenčiamam Aukštikalnienės apsišaukėliškumui Tarpautinės žmogaus teisių organizacijos Lietuvos skyriaus atsakingąja sekretore ir visur tai išplaktinti, nes patiriame didelę pastovią moralinę skriaudą.

5. Būtina įvertinti kai kurias „Pozicijos“ komercines operacijas, nes jos kelia didelių abejonių visuomenei dėl pačios asociacijos veiklos tikslų. Arba užkirsti kelią šnekoms apie jas, gal netgi p. V. Budnikui.

Su pagarba ir nuoširdžiausiais linkėjimais  
Antanas BURACAS

## 1992M.GEGUŽĖS 20D. IŠPLĖSTINIOLIETUVOS ŽMOGAUSTEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS POSĖDŽIO DALYVIŲ SĄRAŠAS

Marijus Kantas, Elvyra Valiukaitė, Dalia Gerulaitienė, Pranas Kavaliauskas, Aldona Šarakojienė, Justinas Marcinkevičius, Viktoras Petkus, Marytė Rastenytė, Petras Grėbliauskas, Jonas Punys (Kaunas), Virginija Radeilienė (Elektrėnai), Irena Makarevičienė (Elektrėnai), Stasė Žabienė (Elektrėnai), Arimantas Dumčius (Kaunas), Algirdas Statkevičius (Vilnius), Stasys Kaušinis, Vytautas Budnikas, asociacijos komiteto narys, „Pozicijos“ red., Tadas Teseckas, asociacijos komiteto narys, „Pozicijos“ red., R. Vorevičius, Alfonsas Kairys, valstybinė regioninė problemų komisija, Juozas Šatas, Kauno technologijos universitetas, Juozas Girdvainis, „Pozicijos“ redakcija, R. Vasiliauskas, Lietuvos politinių kalinių sąjunga, asociacijos Kauno tarybos narys, J. Lažaunikas (Elektrėnai), Alfonsas Augulis, „Sanryša“.

### LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS IŠPLĖSTINIO POSĖDŽIO PROTOKOLAS NR. 4

1992 m. gegužės 28 d.

(Protokolo stenogramos kalba netaisyta)

**Posėdyje dalyvavo:** Garbės pirmininkas V. Petkus, pirmininkas A. Dumčius, pirmininko pavaduotojai A. Augulis, V. Budnikas, M. Rastenytė, komiteto nariai P. Grėbliauskas, M. Kantas, S. Kaušinis, akad. J. Marcinkevičius, A. Šarakojienė, J. Šatas, E. Valiukaitė, revizijos komisijos narys J. Punys, Vilniaus krašto pirmininkas A. Statkevičius, Kauno tarybos narys R. Vasiliauskas, nariai D. Gerulaitienė, A. Kairys, P. Kavaliauskas, savaitraščio „Pozicija“ redaktoriaus pavaduotojas J. Girdvainis, svečiai iš Elektrėnų J. Lažaunikas, I. Makarevičienė, S. Žabienė.

**Pirmininkavo** prof. A. DUMČIUS.

A. DUMČIUS pasiūlė įtraukti į darbotvarkę šiuos klausimus:

1. Patvirtinti komisiją dėl piktnaudžiavimo psichiatrijoje.
2. Dėl asociacijos požiūrio į dabartinę politinę padėtį.
3. „Pozicijos“ savaitraščio ataskaita.
4. Dėl „Pozicijos“ pavadinimo pakeitimo.
5. Dėl sekretoriato darbo.

V. PETKUS: ar papildoma naujais kontingentais, ar kviečiami naujokai?

Dėl asociacijos garbės kalbėjau su juristais. Spauda atlieka negarbingą darbą, tai spekuliatyvinis reikalas, kiršinantis žmones.

A. DUMČIUS: yra penkios organizacijos, ginančios žmogaus teises. Reikėtų papasakoti LŽTGA istoriją.

P. KAVALIAUSKAS: noriu oponuoti V. Petkui. „Kliugeriada“ – tai žodžio laisvės pažeidimas.

E. VALIUKAITĖ: niekas neuždraudė pornografijos. Nebūna paneigimų, pavyzdžiui, dėl V. Landsbergio turtų. Kiekvienas laikraštis rašo ką nori.

V. PETKUS: kalbant apie dalykus reikia juos žinoti. „Kliugeris“ tik atvykęs paskambino man. Susitikti su juo kartu pasiūliau N. Sadūnaitei. Kalbėjomės apie tris valandas. Vėliau išpėjome Sajūdį ir V. Landsbergį. 1989 m. žiemą Sajūdis išsikvietė Kliugerį kaip garbingą pilietį. Dar kartą išpėjome Sajūdį dėl jo spekuliacijų. Sajūdis dar dviem metams pratęsė jo įgaliojimus.

J. PUNYS: Palaiko, jog reikia išdėstyti asociacijos istoriją.

A. DUMČIUS: jau atstovavome Batun'ė, o dar nebuvo registruoti. G. Mikšiūnas paskirtas išnagrinėti kitos asociacijos veiklą.

V. BUDNIKAS: Reikia aiškumo. Mudu su Tesecku savaitraštyje „Lietuvos profsąjungos“ 1989 m. išspausdinome Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją. Remiantis ja buvo sukurta Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos iniciatyvinės grupės deklaraciją. Nuėjome pas J. Poželą Šis pasiūlė kreiptis į akademiką Antaną Buračą. Deklaracijai pritarė V. Martinkus, K. Lapinskas. Ją nuvežė deputatams į TSRS suvažiavimą. Taip deklaraciją aprobavo Lietuvos mokslų akademija, Rašytojų sąjunga, Lietuvos advokatų kolegija, Žurnalistų sąjunga. Susibūrė dvidešimties žmonių iniciatyvinė grupė, kuri išvystė veiklą ir 1990 m. gruodžio 15 d. sušaukė steigiamąjį suvažiavimą. Savaitraščio „Lietuvos profsąjungos“ redaktoriumi buvo V. Liauška. Vėliau juo mane išrinko kolektyvas. LKP CK mano kandidatūros netvirtino. Vėliau savaitraštį pavadino „Pozicija“. Mūsų redakcijoje iš esmės gimė Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija.

A. DUMČIUS: Siūloma komisija dėl psichiatrų susargdintų žmonių reabilitacijos. Į komisiją pakviesti gydytoja psichiatrė D. Gerulaitienė, gydytoja A. Statkevičiū, inžinierių P. Kavaliauską, inžinierių K. Juočiūną, psichiatrą Banevičiū, teisininką J. Šatą, teisininką I. Dagį.

**Balsuojama.** Už komisijos sudėtį nubalsuota vienbalsiai.

V. PETKUS: Esu optimistas. Jokios didesnės grėsmės nematau. Dramatizuoti padėties nereikėtų. Ieškoma modus vivendi. Esu prieš tautos skirstymą. Sudaroma riba, kas ne su mumis – tas prieš mus. Esu priešingas žmonių gąsdinimui. Girdi, jau šliaužianti kontrevoliucija. Tautoje atsirado labai daug pranašų. Darbo sąlygos normaliam darbui yra. Aukščiausioji Taryba turėtų įtvirtinti valstybingumą. Reikia dėti bendras pastangas.

**V. Petkus išeina iš posėdžio salės.**

A. DUMČIUS: Kraštutiniai dalykai nėra geri.

P. KAVALIAUSKAS: Dalyvavimas referendume ir sakymas „Taip“ reiškia norą pokyčiams.

E. VALIUKAITĖ: Svarstymas apie pareigūnų pašalinimą iš darbo ir Lenkijos – Lietuvos deklaracijos svarstyme nustebino V. Petkaus pozicija. Tai vienos pusės palaikymas. Jis turėtų per televiziją pasisakyti ne taip aštriai.

V. BUDNIKAS: Reikia laikytis tarptautinės teisės.

J. ŠATAS: Kalbėti apie gerbiama V. Petkų jam nesant neetiška. Dėl asociacijos būsimos veiklos palaikau V. Budniką. Pasaulis gyvena Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos dvasia. Kolektyvinės bausmės joje ir kitose deklaracijose smerkiamos. Individualus asmuo padaręs nusikaltimą, ir vis vien su juo būtina elgtis pagal įstatymus. Tautai nebus gerai, jei skirstysimės ir skaidysimės. Gal ir buvo tokių vyrų, kurie stoji į partiją, bet nenuėjo į mišką. Jei mūsų asociacija užsiims politika, mūsų darbas nebus nei našus, nei autoritetingas. Abortai, kitos problemos – kelkime jas.

J. PUNYS: Reikėtų stengtis laikytis tarptautinės teisės normų, bet ekonominė aplinka to neleidžia. Sakykime, dėl mirties bausmės. Panaikinant mirties bausmę, reikia statyti naujus kalėjimus.

A. DUMČIUS: 1986 m. Vystymosi deklaracija numato mirties bausmę. Turime padaryti palankesnę dirvą demokratijai.

R. VASILIAUSKAS: Politinių kalinių sąjungoje V. Petkaus poziciją svarstys etikos komisija. Kai V. Petkus kalba asmeniškai, jis kalba ir už Politinių kalinių sąjungą, ir už LŽTGA. Konferencijoje vengrai kalbėjo apie mirties bausmę: jūs galite įvesti laikiną įstatymą dėl mirties bausmės.

A. DUMČIUS: Tam yra Vystymosi deklaracija.

R. VASILIAUSKAS: Teisės nepažeidžiamos, jei žmogų atleidžiama dėl etatų mažinimo.

A. AUGULIS: Sudarinėjamos nuosavos akcinės bendrovės. Jos lobsta, o žmonės skursta. Bus teismo procesai, siūlau asociacijai į tai reaguoti. Antra – laisva spauda. Trečias – įstatymų vyk-



dymo klausimas, pradedant prokuratūra – baigiant valstybinėmis institucijomis, apeinami įstatymai. Nukenčia žmogus. Ketvirta tema – šešios organizacijos gina vaikus. Psichiatrija Rusijoje, Ukrainoje, atrodo, Baltarusijoje nereabilituoti lietuviai. Jie buvo išstremti iš Lietuvos. Reabilituoti tik išstremtieji iš tų teritorijų, kurias valdo tie kraštai. Svečias iš Elektrėnų: Iškeldina žmones iš bendrabučių, nesuteikiant jiems gyvenamosios patalpos. Išmeta į gatvę. Gegužės 13 dieną išleistas Vyriausybės potvarkis – neiškeldinti. Trakų teismas priėmė priešingą sprendimą.

J. PUNYS: Lietuviai Šalčininkų rajone tapo mažuma. Surašėme gyventojus Poškonyse, Padvarėje. Šie užrašyti lenkais. 71 proc. šių vietovių gyventojų save laiko lietuviais, pagal pasus – jų yra 41 proc. 1989 m. surašymo duomenimis, lietuvių yra apie 50 proc. Reikia iškelti šią problemą. Sovietų laikais Dailidžių kaime jau kalba lenkiškai. Ten panaikino lietuvišką mokyklą.

A. DUMČIUS: Reikia kreiptis į Europos Parlamentą, į kitas tarptautines organizacijas dėl naujų kariuomenės junginių įvedimo ir kariuomenės terminų išvedimo nustatymo.

**Nutarta:** Pavesti rezoliuciją šiuo klausimu paruošti V. Budnikui ir S. Kaušiniui.

Dėl protokolinio nutarimo traktavimo kaip įstatymo.

J. ŠATAS: Įstatyminės normos ir vidinės reikšmės nutarimai. Įstatymai veikia už parlamento sienų, protokoliniai nutarimai – reguliuoja parlamento vidaus tvarką. Protokoliniai nutarimai, kurie išeitų už Aukščiausiosios Tarybos sienų, turėtų būti jau įstatymai.

A. DUMČIUS: Asociacija turi siūlyti nepraktikuoti išvesti protokolinių nutarimų už parlamento ribų.

A. ŠARAKOJIENĖ: Balsavimo netobulumas....

A. DUMČIUS: Sąrašai balsavimui buvo parengti pagal investicinių čekių sąrašus.

P. VASILIAUSKAS: Yra vakar dienos nutarimas kaltininkus nubausti.

J. ŠATAS: Protokoliniai nutarimai neturi liesti visuomenės, jiems reikia nesuteikti įstatyminės normos galią.

P. KAVALIAUSKAS: Reikia kreiptis į visuomenę nevykdyti tų nutarimų.

J. MARCINKEVIČIUS: Asociacijos pastangos turėtų būti konstruktyvesnės. Reikia sutelkti jėgas būsimam referendumui. Būtina kreiptis į Lietuvos žmones.

A. DUMČIUS: Šį kreipimąsi reikia sujungti su pirmąja rezoliucija.

A. AUGULIS: Reikia sudaryti grupę, kuri paanalizuotų laisvąją spaudą ir paskelbtų apie tai išvadas.

A. DUMČIUS: Laisvajame pasaulyje yra spaudos kodeksas. Juo griežtai sekama. Rezoliucijoje dėl laisvosios spaudos turi būti skatinama laikytis šio kodekso.

T. TESECKAS: Yra priimtas Spaudos įstatymas. Priimtas Aukščiausiojoje Taryboje, svarstytas Žurnalistų sąjungoje. Prieštaravimų jam nėra.

A. AUGULIS: Luošinamas jaunas žmogus. Vyksta Lietuvos nudvasinimas. Būtina sudaryti grupę žmonių, kurie stebėtų procesus, vykstančius šiose srityse.

A. DUMČIUS: Dėl vaikų būklės vaikų namuose. Trūksta vaikų namų. Asociacijai reikia sukviesti organizacijas, ginančias vaikus (gerbiama E. Kubilienė, monsinjorą Kazlauską, R. Ružą). Tai padaryti reikia rudenį.

Atsakingi: R. Ruzas, A. Dumčius, V. Budnikas.

Dėl lietuvių teisių pažeidimų: atsakingi E. Valiukaitė, J. Punys, A. Augulis. Būtina išryškinti šį klausimą, informuoti institucijas Briuselyje. Žinome, kas vyksta Suvalkuose, ir kas vyksta Lietuvoje. Gatvių pavadinimai, pavardės, pasai...

J. PUNYS: Įsipareigoju paruošti tekstą ir po to pridėti faktus – sąrašą pavardžių. Reikėtų šią medžiagą pateikti į Helsinkio aktą pasirašiusių valstybių konferenciją.

A. DUMČIUS: Neturi būti konflikto tarp dviejų šalių, nuomonę turi reikšti visuomeninės organizacijos.

A. AUGULIS: Gal pareikalauti iš Vyriausybės priemonių dėl padėties Rusijoje? Nei vienos lietuviškos mokyklos, radijo laidos, laikraščio...Pavardės rusifikuojamos.

E. VALIUKAITĖ: Pažeidinėjamos lietuvių teisės Lietuvoje. Surinkta medžiaga ir ją reikia skleisti. Lenkijos laikraščiuose skleidžiama dezinformacija.

**Nubalsuota:** Už informacijos platinimą šiuo klausimu atsakinga E. Valiukaitė.

A. KAIRYS: Derinti su valstybine regionine problemų komisija.

A. DUMČIUS: Dėkoju kauniečiams už tą darbą. Skirta parama.

P. KAVALIAUSKAS: Dėl Punio pasiūlymo.

A. AUGULIS: Įstatymai turi veikti. Išsiimant pasą, žmogus turi teisę pasirinkti tautybę, koreguoti pavardę.

J. PUNYS: Užfiksuoti šiuos pažeidimus kaip praeityje įvykusį veiksma.

A. AUGULIS: Šis procesas vyksta ir dabar.

A. DUMČIUS: Mums būtina dalyvauti Lietuvos užsienio ministerijos organizuotoje Žmogaus teisių konferencijoje Vilniuje.

A. AUGULIS: Vilniaus krašte padidėjo mokyklų ir lenkiškų klasių per metus nuo 82 iki 126.

J. MARCINKEVIČIUS: Reikia turėti brošiūrų, kurias galima būtų pateikti turistui apie šiuos kraštus.

#### ORGANIZACINIAI KLAUSIMAI

A. DUMČIUS: Ar gali redakcija „Pozicija“ sutvirtinti Kauno skyrių?

V. BUDNIKAS: Galime.

A. DUMČIUS: Paderinti su doc. J. Puniu. Išliekame konstruktyvūs palaikydami vyriausybę, ją kritikuodami.

J. ŠATAS: Konstruktyvūs oponentai. Atkreipiame dėmesį, kas gera, sveikiname.

V. BUDNIKAS: Laikraščio pavadinimo pakeitimas skausmingas. Jis turi skambėti, taip pat ir tarptautine kalba. Yra trys reikalavimai: pavadinimas turi būti trumpas, abėcėlės priekyje ir turėti šiltą atspalvį.

J. ŠATAS: Ar buvo laiškų, kuriuose nesiūloma keisti pavadinimą? Manau „Opozicija“ bankrutuos.

A. DUMČIUS: Siūlau – „Žmogaus teisės“.

V. BUDNIKAS: Jei laikraštis nedotuojamas, jis turi atsipirkti ir būti orientuotas į platųjį skaitytoją. Turi būti visuomenei priimtinas pavadinimas.

J. GIRDVAINIS: „Žmogus ir visuomenė“.

T. TESECKAS: Iki Naujųjų metų siūlau pagalvoti.

V. BUDNIKAS: Komisija turi nuspręsti.

A. DUMČIUS: Dėl organizacijos autoriteto. Šiuo metu atsakingasis sekretorius K. Kamandulis, techninis sekretorius – S. Kaušinis, pagrindinį darbą nuderba V. Budnikas. Asociacijos darbas kenčia dėl atsakingojo sekretoriaus lengvabūdiškumo. K. Kamandulis – entuziastas. Galvočiau, kad reikia paimti raštišką pareiškimą, neleidžiantį jam atstovauti asociacijai.

V. BUDNIKAS: Informacija apie K. Kamandulį pasiekė jau Aukščiausiąją Tarybą ir Vyriausybę.

J. PUNYS: Susikompromitavome per atsakingąjį sekretorių.

J. MARCINKEVIČIUS: Nematome K. Kamandulio.

V. BUDNIKAS: Esu prieš, kad jo atsisakytume. Bet kolektyvas to reikalauja.

A. DUMČIUS: Laikinau suspenduoti K. Kamandulio veiklą.

J. ŠATAS: Paskirstyti funkcijas.

A. DUMČIUS: Redakcijos viduje K. Kamandulis, už ribų – S. Kaušinis.

A. DUMČIUS: Laikinau suspenduoti K. Kamandulio kaip atsakingojo sekretoriaus veiklą.

J. ŠATAS: Paskirti K. Kamanduliui 3-jų mėnesių išbandomąjį laikotarpį.

T. TESECKAS: Kaip žurnalistas jis prastas.

A. DUMČIUS: S. Kaušinis 4 mėnesius, iki rugsėjo pabaigos, vykdys atsakingojo sekretoriaus darbą.

Šis pasiūlymas priimtas balsų dauguma.

Įpareigoti S. Kaušinį paruošti raštą dėl Elektrėnuose vykstančių pažeidimų butų skyrimo klausimu.

**Protokolavo:** Stasys KAUSINIS

## SUSITIKIMO SU LIETUVOS RESPUBLIKOS GENERALINĖS PROKURATŪROS DARBUOTOJAIŠ PROTOKOLAS NR. 6

1992 m. liepos 28 d. (11 val. 10 min.)

Vilnius

**Dalyvavo:** Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras Artūras Paulauskas, vyriausias prokuroras Juozas Gaudutis, to paties departamento tardytojas Gintaras Pliopis, LŽTGA Garbės pirmininkas Viktoras Petkus, pirmininkas Arimantas Dumčius, pirmininko pavaduotojai Alfonsas Augulis, Vytautas Budnikas, Vilniaus krašto pirmininkas Algirdas Statkevičius, asociacijos atsakingasis sekretorius Stasys Kaušinis, Lietuvos televizijos „Naujienu“ redakcija.

A. STATKEVIČIUS: LŽTGA gavo Lietuvos darbo demokratinės partijos pareiškimą dėl A. Klimaičio suėmimo.

A. PAULAUSKAS: Kodėl ginatė tik A. Klimaitį?

V. PETKUS: Giname visus, kas į mus kreipiasi.

A. DUMČIUS: Norėtume daugiau informacijos apie minėtą žmogų teisiniu požiūriu, apie jo ateitį.

A. PAULAUSKAS: A. Klimaičiui inkriminuojamas 63 straipsnis, tai yra šnipinėjimas. Dėl pareikšto kaltinimo jis neprisipažįsta. Dabar yra tardomas. Teismui renkami įrodymai.

V. PETKUS: Perskaitė ir paaikškino Lietuvos Helsinkio grupės pareiškimą Lietuvos demokratinei darbo partijai.

A. STATKEVIČIUS: Svarbu faktas, jei šnipinėja – tai ne politinis kalinys.

A. PAULAUSKAS: Pritariu. Jis vykdė užduotį, rinko duomenis.

V. PETKUS: Byla – jūsų kompetencija. Gaila, žmogus nėra susipažinęs. Viešai pateiktas straipsnis nulemia ar kalinys politinis.

A. PAULAUSKAS: Televizija rodė amerikietį, kuris dirbo saugumui. Jis perdavinėjo slaptus kodus.

V. PETKUS: Ginami tik vienos rūšies politiniai kaliniai - teisti už įsitikinimus.

A. AUGULIS: Su Petkumi nesutinku. A. Klimaitis nėra Lietuvos pilietis. Todėl negaliu traktuoti, kad A. Klimaitis suimtas dėl politinių įsitikinimų. Atėjome išsiaiškinti padėtį.

V. PETKUS: Jokioje tarptautinėje sutartyje nėra išimčių dėl pilietybės. Čia atėjome ne ginti ir ne bausti. Išsiaiškinti, ar straipsnis yra politinių straipsnių kategorijoje.

A. DUMČIUS: Atėjome priverstinai, nes gavome pareiškimą. Jų neginame. Prokuratūroje norime žinoti, ko nepasakė prokuratūra.

J. GAUDUTIS: „Lietuvos aide“ buvo išspausdinti dokumentai dėl A. Klimaičio. Tai pagrindas

ir vada iškelti byla. Gauti dokumentai iš Komisijos KGB veiklai tirti Lietuvoje, surinkome ir kitus įrodymus. Nustatyta, kad A. Klimaitis buvo užverbuotas. Nevardinsime pavardžių. Tai specifinė byla. Nelaikome jokių didelių paslapčių. Sudarėme sąlygas V. Petkui susitikti su A. Klimaičiu. Prokuratūra nesiekia jokio susidorojimo, o nori išsiaiškinti tiesą. Ji turi pareigą ginti valstybės interesus. Lietuvą gins ir toliau. Jam pateiktas pradinis kaltinimas. LDDP pareiškė, jog kaltinimas paviršutiniškas. Pagrindinis kaltinimas yra tos pat dienos, kuriai prokuratūra turėjo įrodymus. Renkama medžiaga. Tardymas nepadarė proceso pažeidimų. Kaltinamajam suteikta gynyba. Advokatas kartu su tardytoju dalyvauja apklausose. Teisės juridškai ginamos. Malonu, kad susidomėjo asociacija. Reikia visuomenei paaiškinti ir išsakyti nuomonę. Nenoriu sutikti su vertinimu. Peržiūrėjau literatūrą. Yra teisinis ir politinis vertinimas, šnipinėjimas – valstybinis nusikaltimas. Politinį vertinimą reikia susieti su buvusia kova prieš okupantus. A. Klimaitis – asmuo be pilietybės, tik padavęs pareiškimą. Suimtas už žodžius ir mintis, ar ne? Jis suimtas už konkrečius veiksmus. Už šnipinėjimą prieš Lietuvos Respubliką.

V. BUDNIKAS: Išbraukime pavardę Klimaitis. Liks baudžiamojo kodekso straipsnis. Kaip jį taikysime kitiems sulaikytiems?

A. PAULAUSKAS: Apskritai šiuo metu Lietuvoje politiniams kaliniams laikyti nėra sąlygų. Visi kaliniai laikomi po vienu stogu. Šiandien nėra saugumo tardymo izoliatoriaus. Visi kaliniai tardymo metu laikomi vien Lukiškėse. Nėra sąlygų nei vieniems, nei kitiems. Vidaus reikalų ministerija numačiusi rekonstruoti kalėjimus. A. Klimaičiui paskirta pora medicininių ekspertizių. Paskutinė – paskyrė tyrimus gydymo įstaigoje. Priimtas nutarimas minėtą tardomąjį ten perkelti. Pakvietus į prokuratūrą, elgėsi labai arogantiškai, išdidžiai pareiškė, norįs ateis, norįs – ne, – taip pareiškė J. Gaudučiu. Žmonės, kurie duoda parodymus, gyvena Vilniuje. Gali veikti liudytojus. Ir tuo pakenkti bylos eigai. Reikia gauti iš Rusijos kai kurią medžiagą. Po sutarties dėl teisinės pagalbos su Rusija pasirašymo, kreipėmės vėl. Juk galima pagalvoti apie išleidimą už užstatą. Pagrindas laikyti ir pareikšti kaltinimus yra. Yra žmonės, kurie aiškina, kur ir kada juos užverbavo. Tegu teismas ir teisėjai bus mūsų darbo vertintojai. Jokių specialių draudimų nėra. Mes suprantame, su kuo turime reikalą. Vedame byla, kad patys būtume apkaltinti. Politinio užsakymo nevykdome.

A. DUMČIUS: Manau, kad tarptautinėje praktikoje nepasitaiko atvejų, kai šnipai būna paleisti. Kaip atrodo Čekanavičiaus bylos ateitis? Tardymas baigtas, teismas įstrigęs. Dabar ekspertizė pripažino, kad jis pakaltinamas. Gal Teisingumo ministerijoje yra užregistruota kita asociacija – L. Zareckio? Čekanavičiaus sąjunga neveikia, bet tikriausiai irgi registruota. Mūsų asociacija (LŽTGA) nori duoti užklausimą. Kaip elgtis?

A. PAULAUSKAS: Paklausiu, kokių turi duomenų Teisingumo ministerija. Veikti reikia įstatymiškai. Jei pažeisti įstatymai, reikia kelti registracijos panaikinimo klausimą.

A. AUGULIS: Ar neišnaudojami p. Klimaičio, Ivanovo atvejai puolimui prieš prokuratūrą?

A. PAULAUSKAS: Labai, paskutinius du mėnesius tik ir rašinėjame oficialius pareiškimus. Yra kalinimo vietų priežiūros skyrius. Ivanovo mušimo faktas tikrintas tris kartus.

A. AUGULIS: Ar tarptautinėje praktikoje paleidžiami už šnipinėjimą?

A. PAULAUSKAS: Neturime praktikos, metodikos. Nežinau, kaip kitose valstybėse.

A. AUGULIS: Ar nereikėtų jūsų ginti, kaip prokuratūros, kaip žmonių?

A. PAULAUSKAS: Mes dar patys galime apsiginti. Dalyvaukite teisme.

A. DUMČIUS: V. Petkus parašė į tarptautines organizacijas dėl to, jog neįleido į Prunskienės teismą. Ar gali Helsinkio grupė ar asociacija dalyvauti teisme kaip dalyviai?

A. PAULAUSKAS: Teismas gali pakviesti. Jei teismo procesas viešas, kiekvienas gali įeiti ir klausytis. Pacitavo baudžiamojo proceso kodeksą.

V. PETKUS: Mes priminsime teismui pažeidimus teismo metu. Jei sėdėsime salėje – teismo metu. Jei salėje mūsų nebus – tik pasibaigus teismui – pareiškimu.

A. PAULAUSKAS: Teismo nuožiūra.

A. AUGULIS: Lenkijos ambasada Lietuvoje pateikė Lietuvos Užsienio reikalų ministerijai „Pro memoria“, kurioje prieštarauja, kad lietuviams Vilniaus rajone suteikiamos žemės.

A. PAULAUSKAS: Padarėme pareiškimą. Kreipėmės į Lenkijos ambasadą dėl kompetencijos viršijimo. Tai Lietuvos reikalas.

V. PETKUS: Helsinkio grupė gavo devynių deputatų pareiškimą dėl sumušimo. Teks paminėti ir prokuratūros užimamą padėtį.

A. PAULAUSKAS: Bylą dėl deputatų sumušimo veda Vidaus reikalų ministerija. Prokuroras Babraitis padeda.

V. PETKUS: Prokuratūra domisi ir ims priemonių – teisinga?

A. PAULAUSKAS: Teisinga.

**Protokolavo:** Stasys KAUSINIS

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETO POSĖDŽIO NUTARIMAS NR. 1 PROTOKOLAS NR. 8

1992 m. lapkričio 6 d.

1. Sustabdyti Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto narių V. Čepaičio ir K. Kamandulio įgaliojimus.

2. Išrinkti akademiką A. Buračą Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vicepirmininku tarptautiniams reikalams.

### **Asociacijos komiteto nariai:**

V. Petkus, V. Budnikas, S. Kaušinis, T. Teseckas, J. Marcinkevičius, V. Martinkus, M. Rastenytė, J. Šatas, A. Buračas, P. Grėbliauskas, A. Augulis, R. Kurklietis, A. Šarakojiienė, E. Valiukaitė, V. Merkšaitis, E. Satkevičius, G. Greckienė, S. Kizelavičius, A. Dumčius, J. Juočbalienė, M. Kantas, R. Ruzas, J. Verseckas.

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETO POSĖDŽIO NUTARIMAS NR. 2 PROTOKOLAS NR. 8

1992 m. lapkričio 6 d.

Patenkinti Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto pirmininko Arimanto Dumčiaus prašymą atleisti iš Asociacijos komiteto pirmininko pareigų.

Išrinkti laikinai einančiu pirmininko pareigas Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininką Viktorą Petkų.

### **Asociacijos komiteto nariai:**

V. Petkus, V. Budnikas, S. Kaušinis, T. Teseckas, J. Marcinkevičius, V. Martinkus, M. Rastenytė, J. Šatas, A. Buračas, P. Grėbliauskas, A. Augulis, R. Kurklietis, A. Šarakojiienė, E. Valiukaitė, V. Merkšaitis, E. Satkevičius, G. Greckienė, S. Kizelavičius, A. Dumčius, J. Juočbalienė, M. Kantas, R. Ruzas, J. Verseckas.

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS NR. 9

1992 m. gruodžio 3 d.  
Vilnius

**Dalyvavo:** Asociacijos vicepirmininkai – V. Budnikas, A. Buračas, atsakingasis sekretorius S. Kaušinis, komiteto nariai – P. Grėbliauskas, V. Martinkus, J. Šatas, T. Teseckas.

J. ŠATAS. Pasiūlė padaryti pareiškimą dėl „Lietuvos aido“ publikacijų (tame tarpe „Kliugeris“ Seime) ir išplatinti informacijos agentūros „ELTA“ kanalais. Publikacijos minėtame laikraštyje žemina žmogaus orumą, garbę, nesiderina su tarptautinės teisės dokumentais.

Nuspręsta paruošti tokio pobūdžio pareiškimą.

A. BURACĖS. Minėjo, kad kai kurių tarptautinių organizacijų atstovai teikia klausimus apie Asociacijos nuomonę dėl naujos Lietuvos Respublikos Konstitucijos. Jo nuomone, gerą reagavimo operatyvumą turėtų palaikyti sekretoriatas.

J. ŠATAS. Visi skaito konstituciją ir turėtų kitame posėdyje pateikti pasiūlymus. Tada nereikės vadovų. Konstitucija priimta nekorektiškai, per daug skubėta.

T. TESECKAS. Pasiūlė dalyvauti gruodžio 11 d. Kaune įvyksiančioje Kauno krašto konferencijoje.

Konferencijoje nutarta dalyvauti. Dėl neeilinio Asociacijos suvažiavimo visi posėdyje dalyvavę komiteto nariai nubalsavo neigiamai. Nutarta vasario mėnesio pradžioje sukviesti išplėstinį komiteto posėdį.

A. BURACĖS. Pasiūlė į išplėstinį komiteto posėdį pakviesti vieną iš Konstitucijos kūrėjų – K. Lapinską. Informavo, turintis daug medžiagos iš tarptautinių organizacijų, kurią būtų galima disponuoti. Pranešė, jog birželio 14 – 25 d. Vienoje įvyks tarptautinė konferencija.

J. ŠATAS. Pastebėjo, jog artėja prezidento rinkimai. Jis mato tik vieną kandidatą J. Marcinkevičių. Šis kandidatas galėtų suvienyti tautą.

A. BURACĖS. Jo nuomone, šis kandidatas turėtų būti apie tai paklaustas.

J. ŠATAS. Siūlė dalyvauti rinkimuose į miestų savivaldybes.

Nuspręsta pažymėjimus išduoti tik komiteto nariams.

**Protokolavo:** S. Kaušinis

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS TREČIOJO SUVAŽIAVIMO PROTOKOLAS

Vilnius. Spaudos rūmai  
1994 m. kovo 5 d.

**Išrinkti pirmininkaujantieji:** J. Šatas, A. Buračas, A. Dumčius

**Sekretoriauja:** S. Kaušinis, A. Šarakojienė

A. BURACĖS – Jeigu procedūroje nenumatėme, tuomet būtina nustatyti, kad kalbama po vieną. Būtina nustatyti kalbų reglamentą. Siūloma po 10 min. Galima apsiriboti ir 3 min. Svarbiausia, suvažiavimui pasiruošti. Įtraukti regionų narius, spręsti registracijos tvarką.

A. DUMČIUS – Siūlau pradėti svarstyti darbotvarkėje numatytus klausimus.

S. KAUSINIS – Informuoju, kad suvažiavime dalyvauja 54 užregistruoti nariai – iš 72.

V. BUDNIKAS – Siūlau pradėti suvažiavimą, perrinkti komitetą. Spaudai viską pateikti objektyviai. Be to, leidžiame biuletenį periodiniais klausimais. Išrinkti naują komitetą. Komiteto nariai turi turėti teisinių žinių.

S. KIZELAVIČIUS – Jūs diktatoriškai norit viską sutvarkyti.

J. PUNYS – Nariai, kas du metus persiregistruoja. Prieš 2 m. buvo išrinktas komitetas. Jeigu yra žmonių, kurie nori asociaciją paversti politine arena – neteisinga. Aš turiu teisę tikrinti finansinę veiklą.

P. GRĖBLIAUSKAS – Suvažiavimą šaukia komiteto posėdis. Šiandien susirinko du trečdaliai komiteto narių, todėl jį laikome teisėtu.

A. BURASČAS – Pritariu, kad narių nuomonė teisėta. Suvažiavimo data – balandžio 9 d. Balsavimas vyko neteisingai.

E. SATKEVIČIUS – Padaryta neteisiškai.

A. BURASČAS – Siūlau suvažiavimą laikyti neteisingu.

J. PUNYS – Siūlo skelbti suvažiavimą.

A. DUMČIUS – Nelaikau, kad suvažiavimas teisėtas.

S. KAUSINIS – Siūlau pakeisti pirmininkaujančius.

R. RUZAS – Tą pačią dieną kviečia į komiteto posėdį komiteto narius, o vėliau nepripažįsta jų sprendimų. Buvo daug negražių poelgių ir neteisingumo. Žmogaus teisių asociacija turi ginti Žmogaus teises, ištaisyti tas klaidas, kurios buvo.

A. BURASČAS – Taip. Žmonės buvo pakviesti ir posėdis teisėtas.

A. ŽILINSKAS – Atvyko visi įregistruoti nariai. Yra ir tie, kurie persiregistravo.

V. PETKUS – Mes nenorime suprasti vieni kitų. Iš persiregistravusių žmonių nori dirbti visi.

A. BURASČAS – Jeigu buvo išrinktas komitetas, jis yra teisėtas.

E. SATKEVIČIUS – Kodėl nebuvo informuojami asociacijos nariai? Žmonės apgauti, nes jie nežinojo...

N. BIKAUSKIENĖ – Aš norėčiau dalyvauti Asociacijos veikloje. Tačiau tokioje organizacijoje negali būti priešišku žmonių.

K. JUOČIŪNAS – Kuo jūs remiatės, kad nesusirinko komitetas?

E. SATKEVIČIUS – Kas atsakingas už organizacinį darbą? Kodėl nebuvo kviečiami asociacijos nariai?

V. BUDNIKAS – Apie suvažiavimą buvo paskelbta laikraštyje.

J. ŠATAS – Komiteto posėdyje mes susitarėme, kad vykdysime tai, ką nutarėme dėl suvažiavimo datos.

A. BURASČAS – Ar susirinko pakankamai narių iš regionų?

S. KAUSINIS – Laikraštyje buvo paskelbta anketa. Daugelis anketas užpildė ir atsiuntė. Šiaulių regione pasielgta nedemokratiškai.

A. DUMČIUS – Yra registruoti Šiaulių, Alytaus, Panevėžio regionų nariai.

A. BURASČAS – Nėra narių ir suvažiavimas negali vykti, juk reikia parengti klausimus Vyriausybei.

V. GIRDIJAUSKAS – Kad suvažiavimas įgautų tinkamą formą, siūlau išrinkti naują pirmininkaujantį.

**Balsuojama:** Už Girdzijauską 20 balsų.

**Skelbiama 10 min. pertrauka.**

**Po pertraukos suvažiavimas tęsiamas.**

V. GIRDIJAUSKAS – išrinkime mandatų komisiją, kuri nustatys, ar čia vyksta susirinkimas, ar

suvažiavimas?

Susirinkusieji siūlo į mandatų komisiją E. Satkevičių, A. Žilinską, S. Stungurį.

R. RUZAS – iškyla principiniai klausimai, nes tik dabar kai kurie užpildė anketas.

A. DUMČIUS – E. Satkevičius yra komiteto narys.

V. PETKUS – Jei nori, gali būti.

A. ŽILINSKAS – Siūlo balsų skaičiavimo komisiją: Grušienė, Vyšniauskas, Antanavičius, Dolinskas

Balsuoja: už mandatų komisiją balsuoja 24, prieš – nebalsavo.

A. BURASČAS – Svarbus klausimas: įstatuose užfiksuota tai, kad LŽTGA – nepolitinė organizacija. Kai visuomenės negerbiami žmonės kreipiasi į asociaciją, jai suteikiama teisė juos ginti. Reikia išsaugoti Žmogaus teisių asociacijos principus. Asociacija privalo nagrinėti principinius klausimus. Tai reiškia, kad renkasi jos atstovai ir sprendžia tuos klausimus, nagrinėja, kur pažeistas yra įstatymas. Jei teisinės institucijos nepajėgia tų problemų spręsti, tada reikia kreiptis į tarptautines organizacijas, ginti teisines normas.

V. PETKUS – Turiu du pasiūlymus. Pirmas – kas du metai persiregistruoti. Mūsų organizacija yra daugelyje Respublikos miestų. Žmonės turi žinoti, su kuo gali kalbėti. Įstatus teks keisti. Antra – siūlau sudaryti komisiją ir peržiūrėti bei sumažinti komiteto narių skaičių.

V. BUDNIKAS – Dėl įstatų. 25 žmonių komitetui sunku susirinkti. Pritariu siūlymui sumažinti komiteto narių skaičių, leisti priimti sprendimus apklausos būdu.

J. PUNYS – Visi kalbėjo apie tą patį. Reikia turėti tobulus įstatymus. Reikia tobulų įstatų, kuriuose bus nurodoma, kaip atstovauti asociacijai.

J. AMBRAZIEJUS – Pradėkime nuo įstatų. Nurodykime, kokiais dokumentais remiantis jie sudaryti. Kas neatitinka tarptautinių dokumentų? Aš nežinau, ar Ivanovas 2 m. sulaikytas teisėtai? Ar tai teisinga?

V. PETKUS – Ivanovas nepriklauso nei politinei organizacijai, jis nėra kalinys ir asociacija neturi teisės ginti. Bet mus gali kviest, kaip stebėtojus.

A. BURASČAS – Jūs keliat tuos klausimus, kurie įstatuose užfiksuoti, o kai kurie klausimai per smulkūs. Siūlau kelti svarbesnius klausimus ir problemas. Gyvenimas daugelį dalykų reikalauja spręsti neatidėliotinai.

P. GRĖBLIAUSKAS – Siūlau pakeisti kai kuriuos įstatų punktus, nes netinka įrašyti Jungtinių Tautų ŽTA (15 punktą). Delegatai negali dalyvauti.... Punktas dėl narių perregistravimo irgi yra neteisingas.

K. JUOČIŪNAS – Esu Kauno m. vicepirmininkas ir dalyvauju kaip svečias. Kaip mes pavadinsime šį sambūvį? Atrodo, juokiamasi iš mūsų.

J. PUNYS – Kokiais dokumentais gali vadovautis LŽTGA?

V. GIRDIJAUSKAS – Įstatų šiandien nepakeisim. Šiandien vyksta parengiamasis darbas. Įstatų pakeitimams reikia išrinkti komisiją.

E. SATKEVIČIUS – Daugumoj organizacijų pirmininkas renkamas 2 m. Išrinksime pirmininką, kuris taps diktatoriumi. Yra rajonai, kurie galėtų spręsti vietos klausimus. Organizacija, ginanti žmogaus teises, yra labai svarbi.

V. PETKUS – Nesutinku, kad Asociacija kovotų tik prieš valdžios savivalę. Per daug siaurai į tai žvelgiama.

A. BURASČAS – Dėl įstatų – negalima sukrauti programinių dalykų? Programa skiriasi iš esmės, programą reikia padauginti, kad daugelis galėtų susipažinti.

V. DOLINSKAS – Būtina akcentuoti, kad organizacija nepolitinė.

V. BUDNIKAS – Daugelis dalykų buvo paskelbta ir kas domėjosi, jau galėjo susipažinti.

A. ŽILINSKAS – Mandatų komisija patikrino 52 anketas. Suvažiavimo dieną užpildytos dar



7 anketos. Komisija siūlo pripažinti visas 59. Mandatai išduoti – 31 asmeniui. Papildomai – 7 asmenims. Iš viso išduota 37.

**Perskaitomas mandatų komisijos protokolas:**

## SUVAŽIAVIMO MANDATŲ KOMISIJOS PROTOKOLAS

**Suvažiavimo išrinkti mandatų komisijos nariai:** Albertas ŽILINSKAS, Stasys STUNGURYS ir Edvardas SATKEVIČIUS.

1. Komisija patikrino Asociacijos narių registravimo anketas. Iki suvažiavimo dienos Asociacijos sekretoriате buvo 52 narių anketos. Suvažiavimo dieną buvo užpildytos dar 7 anketos. Komisija siūlo jas pripažinti ir patvirtinti. Tokiu būdu Asociacijoje yra 59 nariai.

2. Suvažiavimo delegatų mandatai išduoti 31 asmeniui. Vienas iš jų mandato atsisakė. Be to, mandatai išduoti 7 šiandien juos užpildžiusiems asmenims. Tokiu būdu mandatai šiandien išduoti 37 Asociacijos nariams.

**Išvados:** iš 59 Asociacijos narių šios dienos suvažiavime dalyvauja 37 nariai, t. y. daugiau kaip pusė narių. Suvažiavimas yra teisėtas.

R. RUZAS – Įstatuose yra klaidų, per savaitę paruošti jų neįmanoma.

E. SATKEVIČIUS – Visi suvažiavo. Didžioji dalis nežinojo, kad turi persiregistruoti iki šios dienos. Aš akcentuoju: pateiktos 52 anketos, suvažiavime užpildytos dar 7. Teisėtumo požiūriu kyla klausimas: registracija turi būti baigta iki kurios dienos? Tačiau nepranešta iki kurio laiko. Kokių būdu buvo užregistruotos anketos? Ar galima jas patikrinti? Juk nėra perregistravimo datų.

A. DUMČIUS – Aš komiteto narių vardu perskaitau pareiškimą, kad neteisėtai pakeista valdymo struktūra, įvesta prezidiumo sąvoka (pareiškimas bus pridėtas).

R. RUZAS – Dar viena klaida, priimti tas klaidas. Kortelės buvo pildomos čia. Neteisingai pasielgta.

V. BUDNIKAS – Manau teisėtai, kad Žmogaus teisių asociacija turi būti ne politinė organizacija ir to reikia išvengti.

**Nutarta:** Susipažinti su pareiškimu. Jį paskelbti savaitraštyje kartu su įstatų ruošimo komisija, kurią sudarys J. AMBRAZIEJUS, J. PUNYS, A. ŽILINSKAS, P. GRĖBLIAUSKAS, J. ŠATAS, V. GIRDZIJAUSKAS, L. ANTANAVIČIUS.

**Balsuoja:** (24 balsai už įstatų ruošimo komisijos sudėtį). Komitetas iš 9 narių (Balsavo 27 balsai "už" 9 komiteto narius)

Tokiu būdu išrinktas Asociacijos komitetas iš 9 narių: V. PETKUS, V. BUDNIKAS, J. PUNYS, S. KAUŠINIS, V. GIRDZIJAUSKAS (J. Punys savo kandidatūrą atsiima – ir A. Žilinskas), lieka – 9. Balsavo 27:

**Revizijos komisija** – J. PUNYS, A. KUZMAITĖ (balsavo – 27).

V. BUDNIKAS – Įstatus tegu patvirtina Asociacijos surengta konferencija.

Suvažiavimas įpareigoja sušaukti konferenciją ne vėliau 1994 m. birželio 1 d. Komisija suformuluos ir pateiks svarstyti konferencijos įstatus ir programos pataisus. Įstatus ir programą patvirtins konferencija.

Už tai nubalsavo 27.

**Protokolavo S. KAUŠINIS**

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS KONFERENCIJOS PROTOKOLAS

Vilnius. Technikos biblioteka

1994 m. birželio 4 d.

### Dienotvarkė

- I. Įstatų svarstymas
- II. Rezoliucijų svarstymas
- III. Diskusijos

**Konferencijos Pirmininkas** – Viktoras PETKUS

**Sekretorė** – Janina UMBRASAITĖ

V. GIRDZIJAUSKAS: Siūlo aptarti Preambulę. Yra pora pasiūlymų. Mūsų Asociacija neturi programos ir nežada jos daryti...

O pagrindiniai principai yra išsakyti Preambulėje. Joje išvardintos organizacijos, kurios savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Helsinkio Baigiamąjo akto dokumentais, Visuotine žmogaus teisių deklaracija ir t. t.

J. AMBRAZIEJUS: Preambulė. 6 skyrių siūlo pakeisti: „Kiekvienas Žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją pripažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo.“

**Balsuojama.** Priimamas naujas, išsamesnis pasiūlymas iš Konstitucijos: 7 skyrius „Kiekvienas Žmogus privalo vykdyti pareigas kaip kitų žmonių teisių užtikrinimo sąlyga.“ „Kiekvienas Žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją pripažinti, atlikti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo“. Asociacija priimdama kultūrą kaip aukščiausią kultūros...“ „Religija telpa, kaip kultūros dalis.“ Siūlo šį teiginį išmesti, nes vien tik kultūros rėmuose religija netelpa.

*Už naują pataisą nubalsuoja 11 delegatų.*

V. PETKUS: Religija yra kultūros lobynas. „Žmogaus orumą, jo teises ir laisves svarbiausiomis vertybėmis“. Dauguma balsų siūlo suredaguoti taip, kad Siūlymas būtų priimtinas visiems. Tai paliekama apsvarstyti komitetui. „Lietuvos Helsinkio grupės tradicija ir dvasia“ marijampoliečio pasiūlymus priimame.

*Balsų dauguma Preambulė priimama.*

V. PETKUS: Žodis „gynimas“ nebūdingas ir iš Asociacijos pavadinimo jį siūlome išmesti.

S. KAUSINIS: Pastaba tiksli ir reikėtų ją priimti.

P. GRĖBLIAUSKAS: Pasiūlymas yra teisingas, „gynimas“ siaurina veiklą.

V. GIRDZIJAUSKAS: Mūsų įstatai nenukentės be to žodžio „gynimas“.

S. STUNGURYS: Kad nereikėtų paskui teisintis dėl to, kad sukūrėme naują organizaciją.

V. PETKUS: Ko daugiau bus tokių organizacijų, tuo geriau. Pas mus yra tik „Helsinkio grupės“ ir „Kalinių globos draugija“. Kiekvieną naują organizaciją reikia sveikinti ir dalintis su ja patirtimi.

**Balsuojama.** Už „išbraukti“ 28 balsai. Susilaikė – 2.

Nutarta žodį „gynimo“ iš Asociacijos pavadinimo išbraukti.

V. GIRDZIJAUSKAS: I skyrius. Tikslai ir veiklos būdai. Mes turime siekti, kad Lietuvoje būtų praktiškai įgyvendinama asmens laisvė ir neliečiamybė, tikėjimo ir religijos laisvė. 1.3. Įdėti „Žmogaus teisių srityje“ rūpinimąsi, t. y. sukonkretinti. Pačioje Konstitucijoje yra prieštaravimų ir galbūt dėl to mes negalėsime to įgyvendinti. 1. 4. „Siekia, kad Lietuvoje būtų praktiškai

įgyvendinami įstatymai, saugantys Žmogaus gyvybę, asmens laisvę ir neliečiamybę, religijos tikėjimo laisvę“.

V. PETKUS: Straipsnis 2.3. „Nuosavybė neliečiama.“ 7. Galioja visi straipsniai, kurie neprieštaruoja Konstitucijai ir visi tie straipsniai, kurie buvo rašyti prieš Konstituciją. 2. Priėmus Konstituciją, turėtų būti peržiūrėti ir straipsniai, ir įstatymas. Pvz., Nuosavybė būna privati ir kolektyvinė įstatymuose. **Balsuojama.** Nėra prieš. Nėra susilaikiusiųjų. Nubalsuota vienbalsiai.

*Nariai jų teisės ir pareigos*

S. KAUSINIS: 3.2. reikia pakeisti žodžius „kiekvienas pilietis“, nes kitaip mūsų įstatų gali neužregistruoti.

V. PETKUS: Reikštų padėti čia „klaustuką“ ir palikti žodį „Žmogus“. Pas mus gali kreiptis Lietuvoje gyvenantys piliečiai. Bet mes giname visus žmones.

V. GIRDZIJAUSKAS: Siūlau šį pasiūlymą paduoti į Konstitucinius pakeitimus, konferencija nenori keisti tų žodžių ir prašo suderinti.

S. KAUSINIS: 3.3. Tas pats su žodžiu „Žmogus“, reikia pakeisti jį žodžiu „asmuo“. 3.7. Papildyti „ar registruotos organizacijos“ Teisingumo ministerijoje. Iki 18 dienos pateikti Komitetui pasiūlymus. 18-tą šeštadienis. Tada Komitetas renkasi 15 dieną.

Balsuojame už pasiūlymą dėl visuomeninių organizacijų įstatymo registravimo.

**Balsavimas:** Prieš nėra. Abejojančių nėra. Priimta vienbalsiai.

*Struktūra ir valdymas.*

Komitetas pateikia pasiūlymus dėl suvažiavimo. 4.5. Komitetas turi pateikti ataskaitą ir susumuoti savo veiklą ir kas taisytina, ir kas blogai.

V. GIRDZIJAUSKAS: Pateikia ataskaitą apie padėtį Lietuvoje. Informacijos rinkimas rajonuose ir kitose organizacijose (ypač specifinėse), galime „iškelti į tarptautinę areną“.

A. A. MARTIKAITIENĖ: Prezidentūroje priimami pareiškimai. Kuo aukštesnė valdžia, tuo biurokratiškiau atsakinėja ar persiunčia pareiškimą, arba siūlo kreiptis į teismą. Valdininkai slepia klaidas, padarytas žemesnių organizacijų.

V. GIRDZIJAUSKAS: Užsienyje yra Žmonės, einantys ombucmeno pareigas. Išvertus į lietuvių kalbą, tai reiškia Seimo kontrolierius, kuriam pateikiami piliečių skundai.

P. GRĖBLIAUSKAS: Reikalingi žmonės, kurie renka patikrintą informaciją apie žmogaus teisių būklę. Tai techninė reikalo pusė. Reikia, kad būtų Asociacijoje žmogus, kuris nuolat būtų prezidento priimamajame, nes žmonės mėnesiais negali patekti į priėmimą. Mes privalome turėti Seimo ir Vyriausybės priimamajame savo Asociacijos atstovus.

V. GIRDZIJAUSKAS: Trūksta lėšų, negalime priimti norimą skaičių darbuotojų.

**Balsuoja už punktą** „Struktūra ir valdymas“.

Nubalsuojama vienbalsiai.

Visi įstatatai priimti vienbalsiai.

*Projektas.*

Lietuvos žmogaus teisės. Baudžiamojo kodekso priėmimo problema. Tardomojo kodekso neturime, tenka naudotis sovietiniu. Kreipiasi žmonės dėl sąlygų kalėjimuose. Jos labai blogos – tai žmonių kankinimas.

Dar viena problema - masiškai apvagiama žmonės. Jau 1600 apvogtų žmonių, dažniausiai pinigų skolintojų. Blogas Civilinis kodeksas, dėl to geros sąlygos žmonėms apgautinėti.

Įstatymai yra, tačiau jie skatina žmonių apgautinėjimą.

V. PETKUS: Mūsų valstybės teisės nėra. Ji vadovaujasi svetimais įstatymais.

*Priimamas kreipimasis.*

V. PETKUS: Pavyzdžiui, Latvijoje visuomeninės organizacijos pasiskelbia „Valstybės žiniuose“, kad nori įsisteigti, ir viskas, o pas mus tokius dalykus svarsto.

V. GIRDZIJAUSKAS: Pirmininkas. Stengsimės palikti šituos žodžius, bet jei neregistruos, reiks keisti, bet kreiptis su prašymu ištaisyti Konstitucijoje.

S. KAUSINIS: Bus problemų. Reikia priimti įstatus greičiau, nes ruošiamas „Visuomeninių organizacijų registravimo įstatymas“.

V. GIRDZIJAUSKAS: Reikia, kad dar nepriimtą įstatymą taisytų ir priimtų pasiūlymus, o Konstitucijoje kolektyvinės nuosavybės nėra.

S. STUNGURYS: 2.5. punktą siūlo formuluoti „naujai ir leidžiamus ir naujus įstatymus“. Mūsų įstatuose nieko nėra apie žmonių diskriminaciją. Pvz., į rinkimų komisiją gali būti įtraukti asmenys, turintys tik aukštąjį teisinį išsilavinimą. Reikia pirmiausia sąžiningumo ir padorumo, nebūtinai teisinis išsilavinimas. Tokia nuostata yra kitų profesijų diskriminavimas. 5-e punkte siūlyčiau įterpti žodį „diskriminacija“.

P. GRĖBLIAUSKAS: Balsuojame už pakeitimą „esamus ir naujai leidžiamus įstatymus ir kitus aktus“. Kiti nariai, jų teisės ir pareigos.

**Balsuojama vienbalsiai:** Lietuvius, esančius užsienyje turime paremti, nors juos gina ir ambasados, reikėtų įrašyti „Lietuvos Respublikos gyventojus ir Lietuvos Respublikos piliečius, gyvenančius užsienyje“.

P. GRĖBLIAUSKAS: Turime pateikti šitą klausimą svarstymui. Ir mūsų ginamų žmonių ratą apriboti.

V. PETKUS: 1976 m. taip elgėsi Helsinkio grupė. Rūpinsimės Lietuvos gyventojais ir lietuviais, gyvenančiais už Lietuvos ribų.

S. KAUSINIS: Neseniai buvo svarstomas toks atvejis, dėl žmogaus, kuris nebuvo Lietuvos pilietis, bet buvo lietuvis ir norėjo būti palaidotas Lietuvoje. 2.2 „imasi teisėtų ir įvairių priemonių“. 2.4. „masinės informacijos priemonės“, 2.5. „organų priimamiems aktams“, 2.5. „Organai“ keisti „Konstitucijos aktai“.

**Balsuojama vienbalsiai.**

*Dėl kariuomenės.*

V. PETKUS: Kas nestos į kariuomenę, bus baudžiamas, bet ratifikuoti tarptautiniai aktai, kad gali būti ir išimčių.

S. KAUSINIS: Šiandien priimti įstatymai, bet siūlome pradėti nuo to, kur žūsta žmonės, t. y. nuo kariuomenės ir baudžiamos teisės.

*Pareiškimas, adresuotas Adolfui Šleževičiui.*

V. PETKUS: Alternatyvinė tarnyba tarptautinėje praktikoje naudojama. Tradicinės ir netradicinės religijos pasaulietinėje praktikoje nėra. Karo kapeliono būtinumo klausimas.

**Balsuoja už rezoliucijos priėmimą.** Priimama vienbalsiai.

B. TYŽIENĖ: Suvalkai prijungti prie Vokietijos. Ir vyko vokiečių repatriacija. Buvo pasakyta, kas save laiko lietuviais, tegu važiuoja į Lietuvą, iki Ogustavo kanalo. Į Lietuvą tuo laiku pateko ir rusai, kurie atsisakė važiuoti į Rusiją. Į išvažiavusių vietas buvo įkeldintos vokiečių šeimos. Iškeldinant leido pasiimti tik arklių, vežimą, vaikus, karvę ir lygiai tokį pat turtą, kokį paliko senoje vietoje, gavo Lietuvoje (žemę, namus). O vokiečiai kėlė į lenkų kraštą savo tautiečius ir jie apsigyvendavo lenkų apleistuose ūkiuose. O dabar, kai atsirado „tikri“ tų ūkių savininkai, mums nebeduoda nei tos žemės, kurią mes naudojome, nei trobų. Sako, gausime, jei liks. Ateina ir matuoja apie langus. Tokių žmonių nemažai. Rajone 137 pareiškimai. Turto dalybų komisija ima

žemę į savo fondą, jei reiks, tai ką nors išdalins. Mes esame ištremti kelis kartus.

V. PETKUS: Su teisininkais paruošti šį dokumentą. Apvaginėjimai vyksta masiškai ir „Sekundės“ banko ir t. t. Reikėtų sudaryti grupę žmonių ir išanalizuoti. Būtina dirbti šitoje srityje ir priimti įstatymus. Įstatymo priežiūros dalykas. Nėra kontrolės. Valstybė nekontroliuoja naujai įsteigtas įmones, nesidomi, ar šios įmonės mokios. Ar yra kažkokios garantijos? Ar tai asmeninis kiekvieno reikalas, ar tai prižiūrėti turi valstybė. Bankroto įstatymas netobulas.

A. A. MARTIKAITIENĖ: Valstybinė kalba, nes registruojant įmonę reikia tikrinti vadovo kandidatūrą, steigiamos įmonės kapitalą. Visiškai niekas netikrinama.

V. PETKUS: Valdžia turi imtis atsakomybės ne vien žiūrėti, moki ar nemoki įstaiga, bet turi domėtis ir vadovais, jų atsakomybe. Eina kalba apie tai, kad įstatymai sudaro tokias sąlygas, ir įstatymai yra netobuli.

A. A. MARTIKAITIENĖ: 60000 apgautų žmonių. Mes negalime likti nuošaly. Reikia prašyti Seimo, kad šis darytų kažką dėl komercinių bankų. Teisėjai išsikovojo sau vietas, nebeprisiklauso mums. Viskas daroma už kyšius. Vilniuje liūdnas vaizdas - baisiai daug nuskurdusių žmonių. Blogiausia padėtis mūsų teisės srityje. Nepanaikinti sovietiniai įstatymai. Pastaruoju metu laiku vyksta dalykai, kurių nesprendžia profsąjungos. Komerciniams bankams leista daryti valstybės įnašą, t. y. perimti sau bankų pastatą neatlygintinai.

V. PETKUS: Prašo Asociaciją kreiptis dėl akcijų gražinimo. Reikia žmoniškumo. Asociacijoje veikia šie skyriai:

Darbo ginčų – Petras Grėbliauskas, Butų – Vytautas Vinikas, Vaikų teisės – Marija Bikauskienė, Įstatymų leidybos ir Invalidų integracijos – Aurelija Kuzmaitė, Žemės nuosavybės – Linas Antanavičius, Kariuomenės, policijos – Stasys Kaušinis, Baudžiamosios atsakomybės – Jonas Stašinskas.

*Dėl rinkimų į Savivaldą. Svarstytas „Znad Wili“ kreipimasis.*

**Nutarta.** Paskelbti kreipimąsi į Prezidentą.

V. PETKUS: Tam, kad partijos būtų stipresnės, priimtas nutarimas, jog tik politinės partijos gali būti miesto valdybose. Būtina protestuoti prieš tai. Ir kol dar nepasirašytas potvarkis, įteikti mūsų protestą. Savivaldos turi rūpintis ne partijų, o žmonių reikalais.

**Nutarta.** Paruošti kreipimąsi.

A. A. MARTIKAITIENĖ: Jei Savivaldas mėginsime politizuoti, tai žmonės su valdžia visai nebesusikalbės. Žiūrėk, padaro sąmoningas klaidas, bet sprendimo atšaukti negalima. Išreikšti protestą ir pateikti jį Prezidentui. Kooperatinių butų statyba – žmonės įnešė įnašus 1989 metais. Po 24 mėnesių pastatai turėjo stovėti. Kapitalinės statybos valdyba reikalauja papildomai po 20, 30 tūkstančių litų. Tie, kurie negali sumokėti, turi palikti kooperatyvą. Ką daryti? Daugiausia skriaudžiamųjų Vilniuje, Šiauliuose.

Pasiūlymas: paruošti dokumentus komitetui svarstyti.

**Konferencijos sekretorė** Janina Umbrasaitė

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS NR. 22

Vilnius. Rašytojų sąjunga  
1994 m. lapkričio 16 d.

**Posėdyje dalyvavo:** komiteto nariai Linas Antanavičius, Viktoras Petkus, Vytautas Girdzijauskas, Nijolė Marija Bikauskienė, Stasys Kaušinis, Jonas Ambraziejus, Vytautas Budnikas.

V. GIRDZIJAUSKAS – Liublianoje vyko švietėjiško pobūdžio konferencija. Susirinkę buvo Europos įvairių grupių atstovai. Renginys vyko anglų ir rusų kalbomis. Apie ketvirtadalį svečių kalbėjo rusiškai. Slovakai iš Bratislavos kalbėjo tik rusiškai. Nagrinėtos bendravimo su vyriausybe problemos. Kroatų ir moldavų papasakojo šturpiausių faktų. Normaliuose valstybėse organizacijos (NGO) finansuojamos. Žmogaus teisės dėstomos mokyklose. Didžiausia patirtis Rumunijoje. Galbūt bus pradėtas dėstymas Estijoje? Viena iš sesijų buvo skirta specialiai finansavimo klausimams. Pinigų yra, reikia turėti adresus ir ryšius. Pradėti bendrauti geriausia su tais, kurie pinigus jau gavo. Jei mes nesirūpinsime, niekas nepadės.

V. PETKUS – vyriausybėje lėšų nenumatyta, biudžete taip pat nėra.

V. GIRDZIJAUSKAS – nuskridome į Budapeštą. Iš ten – traukiniu iki Liublianos. Renginio metu susidraugavome su delegacija iš Norvegijos. Reikia parašyti į Norvegiją raštą ir pakviesti juos į Lietuvą.

J. AMBRAZIEJUS – priimti svečius iš Norvegijos galima Marijampolėje. Jūrmaloje A. Žilinskas polemizavo su A. T. Geniušu iš Lietuvos Jungtinių Tautų asociacijos. Mūsų asociacijos įstatuose yra metiniai pranešimai apie žmogaus teisių padėtį.

S. KAUŠINIS – pasiūlė apsvarstyti organizacinius klausimus.

Nutarta vienbalsiai:

1. Laikytis konferencijoje, įvykusioje 1994 m. birželio 4 d., patikslintų įstatų.
2. Blanke asociacijos pavadinimo anglišką variantą rašyti sutrumpintą.
3. Baigti asociacijos narių perregistravimą.
4. Organizuoti išplėstinis komiteto posėdžius, kviešti juose dalyvauti ir komisijų vadovus bei aktyviausius narius.
5. Dėl patalpų asociacijai kreiptis į Premjerą.
6. Padaryti pareiškimą dėl mirties bausmės vykdymo sustabdymo, kol bus priimtas naujas baudžiamasis kodeksas. Paruoš tekstą V. Budnikas.
7. Dėl UAB „Laura“ direktoriaus G. Kašelionio pareiškimo nutarta prašyti J. Ambraziejų nuvykti į Alytų ištirti įvykį.

V. PETKUS – posėdyje svarstytas mirties bausmės vykdymo klausimas. Kviečiame paspartinti naujo baudžiamojo kodekso priėmimą. Šiuo metu prašome sustabdyti mirties bausmių vykdymą.

**Protokolavo:** Komiteto atsakingasis sekretorius Stasys Kaušinis

LIETUVOS ŽMOGAUSTEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS (LŽTGA)  
III SUVAŽIAVIMO, ĮVYKUSIO  
1995 metų sausio mėnesio 28 dieną  
**P R O T O K O L A S**

**Pirmininkaujantys** A. Marcinkevičius, K. Juočiūnas  
Sekretoriaujantys A. Šarakojienė, B. Kaulakytė, L. Lilienė

**Darbotvarkė:**

1. Jungtinių Tautų Organizacijos 50-čio paminėjimui – Lietuvos JT asociacijos prezidento prof. A. Geniušo pranešimas.
2. LŽTGA komiteto pirmininko prof. A. Dumčiaus ataskaita.
3. Revizijos komisijos ataskaita.
4. Mandatų komisijos ataskaita.
5. LŽTGA įstatų pakeitimų ar papildymų svarstymas.
6. Komiteto rinkimai.
7. Revizijos komisijos rinkimai.
8. Diskusijos ir pasisakymai.
9. Rezoliucijų ir kreipimusių svarstymas.

Įžanginį žodį, pasveikindamas atvykusius į LŽTGA suvažiavimą delegatus ir svečius, tarė asociacijos komiteto pirmininkas prof. A. Dumčius. Pirmininkas informavo apie asociacijos narių ir pirminį atvykusių į suvažiavimą delegatų skaičių: prieš suvažiavimą persiregistravo 295 nariai. Į suvažiavimą delegatais buvo išrinkta 55 nariai (1-as delegatas nuo 5-ųjų narių), atvyko į suvažiavimą 51 delegatas. 4 delegatai į suvažiavimą neatvyko dėl pateisinamų priežasčių.

A. Dumčius siūlo suvažiavimą pradėti. Vyksta balsavimas. Vienbalsiai nutarta – suvažiavimą pradėti.

A. Dumčius pasiūlo išrinkti suvažiavimo pirmininkaujančius A. Marcinkevičių ir K. Juočiūną. **Vyksta balsavimas** – vienbalsiai yra išrenkami suvažiavimo du pirmininkai: A. Marcinkevičius, K. Juočiūnas.

K. Juočiūnas pasiūlo išrinkti suvažiavimo sekretoriatą iš trijų asmenų: B. Kaulakytę, L. Lilienę, A. Šarakojienę. Vyksta balsavimas. Vienbalsiai yra išrenkamas suvažiavimo sekretoriatas iš sekančių delegatų: L. Lilienės, B. Kaulakytės, A. Šarakojienės

Pirmininkaujantis A. Marcinkevičius pasiūlo išrinkti balsų skaičiavimo ir mandatų komisijas. M. Kantas pasiūlo išrinkti delegatus G. Bukauską, V. Doveikaitę, N. Pilipavičienę, A. Krinickienę į balsų skaičiavimo komisiją.

**Vyksta balsavimas.** Nutarta: I. Vienbalsiai į balsų skaičiavimo komisiją išrinkti delegatus G. Bukauską, V. Doveikaitę, N. Pilipavičienę, A. Krinickienę, E. Raugalas pasiūlo išrinkti delegatus R. Dūdą, B. Kaulakytę, Pr. Kavaliauską į mandatų komisiją. Vyksta balsavimas. Nutarta: Vienbalsiai išrinkti mandatų komisiją iš sekančių asmenų: R. Dūdos, B. Kaulakytės, Pr. Kavaliausko. A. Marcinkevičius pasiūlo suvažiavimo reglamentą: pagrindiniams pranešimams ir svečių pasisakymams (jeigu jie panorės) skirti iki 15 – 20 minučių, o pasisakymams iki 5 minučių laiko.

**Vyksta balsavimas.** Nutarta: Vienbalsiai patvirtinti suvažiavimo reglamentą pagrindiniams pasisakymams iki 15 – 20 minučių, o pasisakymams 5 – 7 minutės laiko.

K. Juočiūnas pasiūlo suvažiavimo darbotvarkę:

1. Jungtinių Tautų Organizacijos 50-čio paminėjimui – Lietuvos JT asociacijos prezidento prof. A. Geniušo pranešimas.
2. LŽTGA komiteto pirmininko prof. A. Dumčiaus ataskaita.
3. Revizijos komisijos ataskaita.
4. Mandatų komisijos ataskaita.
5. LŽTGA įstatų pakeitimų ir papildymų

svarstymas. 6. Komiteto rinkimai. 7. Revizijos komisijos rinkimai. Diskusijos ir pasisakymai. Rezoliucijų priėmimas.

**Vyksta balsavimas.** Už pasiūlytą darbotvarkę – balsuoja 49 delegatai, prieš – nėra, susilaiko – 2 delegatai.

**Nutarta:** Patvirtinti pasiūlytą LŽTGA III suvažiavimo darbotvarkę.

Jungtinių Tautų Organizacijos 50-čio paminėjimo pranešimas. Pasisako Lietuvos Jungtinių Tautų asociacijos prezidentas prof. A. Geniušas.

Lietuvos JT asociacijos prezidentas prof. A. Geniušas supažindino su pasaulinės JT organizacijos istorija, veikla. Minint JT organizacijos 50-tį, pranešėjas palinkėjo sėkmingo darbo, kad vyrautų Jungtinių Tautų dvasia, tautų ir žmonių lygiateisiškumas, nuomonių laisvė. Prof. A. Geniušas pranešė, kad šiuo suvažiavimu pradedamas JT organizacijos Lietuvoje paminėjimas. Tuo tikslu sudarytas 22 asmenų nacionalinis komitetas, į kurį įeina ir 4 mūsų nariai (A. Geniušas, A. Dumčius, J. Marcinkevičius, V. Martinkus), sudaryta veiklos programa visiems 1995 metams. Lietuvos Jungtinių Tautų asociacijos prezidentas A. Geniušas savo kalboje pasiūlė LŽTGA būti JT kolektyviniu nariu.

Pirmininkaujantis A. Marcinkevičius pasiūlė balsuoti už tai, kad LŽTGA taptų JT kolektyviniu nariu. Vyksta balsavimas. Už tai, kad LŽTGA taptų JT kolektyviniu nariu balsavo 50 delegatų. Susilaikė – 1 delegatas.

**Nutarta:** 1. LŽTGA turi tapti JT kolektyviniu nariu. 2. Įstojimo procedūras sutvarkyti naujai išrinktam komitetui.

Prof. A. Geniušas pasiūlė, kad LŽTGA gali deleguoti vieną moterį į konferenciją Pekine, kur vyks JT Generalinės Asamblėjos konferencija moterų klausimais.

A. Augulis pasiūlė šį klausimą išspręsti darbo tvarka naujam komitetui. Vyksta balsavimas.

**Nutarta:** 1. Vienbalsiai – klausimą dėl moters kandidatūros parinkimo į konferenciją Pekine išspręsti komiteto posėdyje, suradus kandidatę – ją pasiųsti į JT Generalinės Asamblėjos konferenciją Pekine.

## *2. LŽTGA komiteto pirmininko prof. A. Dumčiaus ataskaita.*

Pasisako LŽTGA pirmininkas. Asociacijos pirmininkas prof. A. Dumčius visų atsiprašė, kad teko papildomai sukviesti organizacijos atstovus į III suvažiavimą. Teisingumo ministerija nori surasti kai kuriuos nukrypimus nuo įstatų, organizuojant ir vykdant 1994 m. birželio 25 d. suvažiavimą. Suvažiavimo nenori pripažinti teisėtu. Dėl ko įstatų papildymai nebuvo įregistruoti. A. Dumčius pažymėjo, kad buvo geranoriškai kreiptasi į atskilusio komiteto dalį dirbti vieningai, tačiau teigiamo atgarsio iš V. Petkaus ir S. Kaušinio nesulaukta. Vienok, Teisingumo ministerija nepripažino ir atskilusios asociacijos dalies, nes rado įstatų pažeidimus, komiteto sprendimų ignoravimą. Ji nėra įregistruota kaip organizacija Teisingumo ministerijoje.

Esant tokiai padėčiai, LŽTGA komitetas 1994 - metais gruodžio mėnesio 28 dieną sukviėtė komiteto posėdį, kuriame iš 23 komiteto narių dalyvavo 13 narių, ir nutarė sušaukti III suvažiavimą, aptarti susidariusią situaciją, išsiaiškinti, ar tikslinga keisti bei papildyti įstatus, pasvarstyti tolesnės veiklos programą. A. Dumčius kvietė santarvei ir darbui Lietuvai. Jis nurodė, kad buvo dirbama socialinių teisių gynimo, Konstitucijos ir įstatymų, vyriausybės nutarimų visuomenės priežiūros srityje. Pateikė pavyzdžių. Pirmininkas siūlė tobulinti asociacijos darbą, gerinti kontaktus su skyriais ir toliau vadovautis senaisiais įstatais. A. Dumčius pasiūlė pritarti žmogaus teisių centrų kūrimui Kaune, Klaipėdoje, o esant pinigų ir kituose miestuose, rajonuose.

A. Dumčius pasiūlo atsisakyti organizacijos garbės pirmininkų. K. Juočūnas siūlo pritarti ir patvirtinti LŽTGA pirmininko prof. A. Dumčiaus ataskaitą (priedas Nr.1). Vyksta balsavimas.

**Nutarta:** Patvirtinti pirmininko A. Dumčiaus ataskaitą. Pritarti Žmogaus teisių centrų kūrimui



Kaune, Klaipėdoje ir kituose miestuose. Atsisakyti organizacijos garbės pirmininkų vardo. Už šiuos pasiūlymus balsavo 51 delegatas, susilaikiusių ir prieš nebuvo.

### *3. Revizijos komisijos ataskaita.*

Revizijos komisijos ataskaitą komiteto pavedimu perskaitė M. Turskienė. Priedas Nr.2 Revizijos komisijos pirmininko ataskaita.

A. Marcinkevičius pasiūlo pritarti ir patvirtinti revizijos komisijos ataskaitą.

Vyksta balsavimas.

**Nutarta:** 1. Patvirtinti revizijos komisijos ataskaitą. Už tai balsavo – 51 delegatas, prieš ir susilaikiusių – nebuvo.

### *4. Mandatų komisijos ataskaita.*

Mandatų komisijos ataskaita susideda iš 2-ių protokolų: 1-as protokolus – narių pasiskirstymas pareigomis (priedas Nr. 3), 2-as protokolus – delegatų teisėtumo išrenkant į suvažiavimą išaiškinimas (priedas Nr. 4). Protokolus skaito mandatų komisijos pirmininkas R. Dūda.

A. Vaičiūnas pasiūlo patvirtinti mandatų komisijos protokolą Nr. 1 ir narių pasiskirstymą pareigomis.

Vyksta balsavimas. Nutarta: 1. Patvirtinti mandatų komisijos protokolą Nr. 1 – narių pasiskirstymą pareigomis. Už tai balsavo 51 delegatas, susilaikiusių ir prieš nebuvo. A. Augulis siūlo patvirtinti mandatų komisijos protokolą Nr. 2 – delegatų teisėtumo išrenkant į suvažiavimą, išaiškinimas, tačiau balsuoti atskirais punktais.

Vyksta balsavimas.

**Nutarta:** 1. Pritarti mandatų komisijos protokolui Nr. 2 – delegatų teisėtumo, išrenkant į suvažiavimą, išaiškinimas (priedas Nr. 4), tačiau balsuoti atskirais punktais. Už tai balsavo 49 delegatai, prieš – 1-as delegatas, susilaikė – 1-as delegatas.

1.1. Patvirtinti naujai įsikūrusį Tauragės II skyrių ir Kaišiadorių I grupę, o jų nariams, atvykusiems į suvažiavimą, išduoti mandatus su balsavimo teise ir leisti dalyvauti suvažiavimo darbe. Už tokį pasiūlymą balsavo 46 delegatai, susilaikė – 3 delegatai, prieš nebuvo.

1.2. Patvirtinti visų atvykusių į suvažiavimą 55-ių delegatų įgaliojimus. Už tokį pasiūlymą balsavo 53 delegatai, susilaikė 2 delegatai, prieš nebuvo.

1.3. Skaityti, kad III LŽTGA suvažiavimas yra teisėtas ir vyksta pagal įstatus.

1.4. Patvirtinti mandatų komisijos ataskaitą. Už šį pasiūlymą balsavo 55 delegatai, prieš ir susilaikiusių nebuvo.

Pirmininkaujantis A. Marcinkevičius konstatavo, kad patvirtinus mandatų komisijos abu protokolus LŽTGA išaugo iki 320 narių, o suvažiavimo darbe dalyvauja 55 delegatai su balsavimo teise iš 60-ies rinktų, kurie atstovauja 10 skyrių ir 2 grupėms. Suvažiavimo darbe nedalyvauja 5 delegatai su pateisinama priežastimi.

### *5. LŽTGA įstatų pakeitimų ar papildymų svarstymas.*

Šiuo klausimu pasisakė nemažai delegatų: A. Dumčius, A. Augulis, P. Valatkevičienė, M. Rastenytė, K. Juočiūnas, Z. Jurgelevičius, E. Raugalas, V. Bagdonavičius. Remiantis pasisakusiųjų nuomonėmis buvo suformuluoti pasiūlymai dėl įstatų pakeitimų ar papildymų ir pateikti svarstymui: 1. Nekeisti LŽTGA įstatų ir toliau asociacijos darbe vadovautis įstatais, patvirtintais 1991 08 26 Teisingumo ministerijos įsakymu Nr.152 – VO. 2. Įpareigoti naujai išrinktą komitetą, sudaryti redakcinę komisiją, kuri parengs papildymus įstatų pagal naują Visuomeninių organizacijų įstatymą. 3. Parengus įstatų pataisas pagal naują Visuomeninių organizacijų įstatymą, su jomis supažindinti skyrius ir grupes. 4. Apsvarsčius skyriuose, grupėse įstatų pataisymus

bei papildymus, įpareigoti komitetą parengti galutinį įstatų variantą ir pristatyti Teisingumo ministerijai juos perregistruoti.

Vyksta balsavimas:

Už visus keturis punktus dėl įstatų pataisymo, papildymo balsavo 54 delegatai, prieš – nebuvo, susilaikė 1-as delegatas.

Suvažiavimo delegatai nutarė: 1. Nekeisti LŽTGA įstatų ir toliau asociacijos darbe vadovautis įstatais, patvirtintais 1991 08 26 Teisingumo ministerijos įsakymu Nr. I52 – VO. 2. Įpareigoti naujai išrinktą komitetą sudaryti redakcinę komisiją, kuri rengs įstatų papildymus pagal naują visuomeninių organizacijų įstatymą. 3. Parengus įstatų pataisas pagal naują Visuomeninių organizacijų įstatymą, su jomis supažindinti skyrius ir grupes. 4. Apsvarsčius skyriuose, grupėse įstatų pataisymus ir papildymus, parengti komitetui galutinį įstatų variantą ir pristatyti Teisingumo ministerijai juos perregistruoti.

#### 6. Komiteto rinkimai.

Komiteto rinkimo klausimais pasisakė A. Dumčius. Kadangi kai kurie komiteto nariai nedalyvauja jo darbe (tai liečia atskilusios grupės žmones), reikia rinkti naują komitetą. Siūlo rinkti komitetą iš 15 žmonių, balsuoti atskiru balsavimu. A. Šarakojiene pasiūlo, jog kiekvienas pretendentas į komiteto narius turi surinkti ne mažiau, kaip 50% balsų, būsimieji nauji komiteto nariai turi papasakoti apie savo darbą ir visuomeninę veiklą, o ypač kaip jie įsivaizduoja asociacijos veiklą.

A. Šarakojiene apibendrino visus pasiūlymus dėl naujo komiteto rinkimų ir pateikė svarstymui: 1. Komitetą rinkti iš 15 narių. 2. Kiekvienas pretendentas į komiteto narius turi surinkti ne mažiau kaip 50% balsų. 3. Rinkimus vykdyti atviru balsavimu.

Vyko balsavimas:

Už visus tris punktus balsavo 55 delegatai, prieš ir susilaikiusių nėra. Suvažiavimo delegatai nutarė: 1. Komitetą rinkti iš 15 narių. 2. Kiekvienas pretendentas į komiteto narius turi surinkti ne mažiau kaip 50% balsų. 3. Rinkimus vykdyti atviru balsavimu.

S. Kizelavičius pristatė šiuos delegatus į renkamą komitetą: A. Dumčių, R. Baltrušį, E. Raugalą. E. Raugalas pristatė – Z. Jurgelevičių, B. Kaulakytę, A. Krinickienę, A. Marcinkevičių. M. Tursienė pristatė – M. Kantą, K. Juočiūną, L. Lilienę, R. Dūdą. E. Alejūnienė pristatė M. Rastenytę, P. Valatkevičienę, A. Augulį, A. Vaičiūną. Kiekvienas kandidatas į komiteto narius prisistatė ir pats.

Klaipėdos delegatas A. Baruševičius išreiškė pageidavimą, kad komitete daugiau būtų atstovų iš kitų miestų, pasiūlė papildyti 2 nariais: vieną iš Klaipėdos skyriaus – tai V. Bagdonavičių, o antrą iš Alytaus skyriaus – J. Juodžbalienę. Vyko pasisakymai, jog reikia atsižvelgti į kitų rajonų pasiūlymus. Suvažiavimo delegatai svarstė: 1. Papildyti komiteto narių skaičių 2 nariais. Įtraukti į komiteto narius V. Bagdonavičių ir J. Juodžbalienę.

Vyko balsavimas. Už abu punktus balsavo 53 delegatai, 2 susilaikė, o prieš nebuvo.

**Nutarta:** Įtraukti i komiteto narių skaičių V. Bagdonavičių ir J. Juodžbalienę. Papildyti komiteto narių skaičių 2 nariais.

Už kiekvieną narį vyko balsavimas atskirai:

	už	prieš	susilaikė	%
R. Baltrušis	54	1		98,2
J. Juodžbaliene	49	-	6	89
A. Dumčius	53	-	2	96,4
V. Bagdonavičius	44	-	11	80
Z. Jurgelevičius	51	-	4	92,7

A. Vaičiūnas	52	-	3	94,5
E. Raugalas	52	-	3	94,5
B. Kaulakytė	51	-	4	92,7
A. Augulis	49	-	6	89
M. Rastenytė	51	-	4	92,7
A. Krinickienė	49	-	6	89
P. Valatkevičienė	22	6	14	63,63
M. Kantas	51	-	4	92,7
R. Dūda	48	1	6	87
L. Lilienė	54	1		96,16
K. Juočiūnas	51	3		92,17
A. Marcinkevičius	49	6		89

Iš siūlomų 17 kandidatų 50% balsų nesurinko P. Valatkevičienė. Balsų skaičiavimo komisijos rezultatai patvirtinti balsavimu: už – 51, prieš – 2, susilaikė – 2.

Pasisakė P. Valatkevičienė, kuri šiuo metu yra Vilniaus miesto skyriaus pirmininkė. Trumpai papasakojo apie save, dirbo pedagoginį vadovaujantį darbą Aukštojo ir specialiojo bei vidurinio mokslo ministerijoje, Kultūros ir Švietimo ministerijoje, aktyviai dalyvavo Lietuvos Sąjūdžio veikloje, atkurtos mokytojų profesinės sąjungos veikloje, todėl, matyt, paskutiniu metu susilaukė nemažai kliūčių, nes daug kam nepatiko jos principingumas ir siekimas apginti žmones Trakų rajone, švietimo ir mokslo ministerijos sistemoje bei daugelyje kitų miestų ir rajonų. P. Valatkevičienė mano, kad tai organizuota akcija kai kurių politinių jėgų, kurios blokuoja aktyvių žmonių veiklą, o ypač dabar pyksta už Vilniaus m. skyriaus įsteigimą. Jinai pati nenori būti komiteto nariu.

Pasisakė eilė delegatų, kaip K. Juočiūnas, M. Rastenytė, A. Dumčius, E. Kazarinas ir kiti, kurie siūlė perbalsuoti dėl P.V. Valatkevičienės kandidatūros.

Už tai, kad perbalsuoti dėl P. Valatkevičienės kandidatūros į narius balsavo – 51 delegatas, susilaikė – 13 delegatų, prieš – 11 delegatų.

**Nutarta:** 1. Perbalsuoti dėl P. Valatkevičienės kandidatūros į komiteto narius. Vyko balsavimas: Už tai, kad išrinkti P. Valatkevičienę komiteto nariu balsavo 51 delegatas, susilaikė – 15 delegatų, prieš – 9 delegatai.

**Nutarta:** 1. Išrinkti P. Valatkevičienę komiteto nariu, nes surinko 56,36% balsų. Į naująjį komitetą išrinkti 17 narių:

R. Baltrušis, A. Vaičiūnas, J. Juodžbalienė, E. Raugalas, A. Dumčius, A. Augulis, V. Bagdonavičius, B. Kaulakytė, Z. Jurgelevičius, M. Rastenytė, A. Krinickienė, L. Lilienė, P. Valatkevičienė, K. Juočiūnas, M. Kantas, A. Marcinkevičius, R. Dūda.

#### 7. Revizijos komisijos rinkimai.

Šiuo klausimu pasisakė A. Vaičiūnas. Pasiūlė šiuos asmenis: A. Šarakojienę, E. Kuraitį, E. Kazariną, M. Tursienę, B. Mockapetrytę, S. Kizelavičių į revizijos komisiją.

B. Mockapetrytė dėl pateisinamų priežasčių atsisakė būti kandidate į revizijos komisijos narius. Vyko balsavimas.

#### **Nutarta:**

I. Už tai, kad išrinkti A. Šarakojienę, E. Kuraitį, E. Kazariną, M. Tursienę, S. Kizelavičių revizijos komisijos nariais balsavo 49 delegatai. Prieš nebuvo. Susilaikė – 6 delegatai.

### 8. Diskusijos ir pasisakymai.

Pasisako Kauno m. mero pavaduotojas p. Vengraitis. Pasveikinęs suvažiavimo dalyvius, p. Vengraitis išžiūri daug problemų, ypač nuosavybės teisės, kurias galėtų padėti spręsti LŽTGA. Diskusijose dėl tolimesnės asociacijos veiklos dalyvavo: Lietuvos pensininkų ir invalidų socialinės apsaugos ir teisių gynimo komiteto pirmininkas E. Kazarinas pasidžiaugė, kad suvažiavimas greit ištaisė savo klaidą dėl p. Valatkevičienės, paminėjo, kad Lietuva jau 2 metai kaip turi savo prezidentą, bet gyvenime jokios pažangos nesimato, ypač sunku pensininkams ir invalidams. Iš 140 Seimo narių už naują pensijų įstatymą balsavo 26 nariai ir pensijų įstatymas buvo priimtas, nes LDDP frakcija priėmė sau naudingą reglamentą.

Pasisakė Kauno invalidų ir pensininkų sąjungos pirmininkas V. Andriejauskas. Priminė sunkią pensininkų ir invalidų padėtį, piktinosi tuo, kad nebuvo duota eiga visuomeninio teismo rezultatams, pasiūlė organizuoti piketą.

JT asociacijos narys V. Mačiokas paminėjo, kad nevykdomas nusavinto turto gražinimas. Seimas patvirtino religinių bendruomenių turto įstatymą, kuriuo nusprendė nieko negražinti. Vienintelė viltis – Prezidentas. Net Konstitucinis Teismas patvirtino, kad valstybė yra nacionalizuoto turto laikina saugotoja, o ne savininkė.

Respublikonų partijos atstovas T. Bitvinskas kalbėjo socialinių problemų klausimu, kvietė ruošti rinkimams.

Kaišiadorių ŽTGA narys M. Lisauskas taip pat kalbėjo apie socialines problemas, paminėjo atvejį, kai Mažeikiuose bedarbės moterys davė kraują, kad turėtų už ką pamaitinti vaikus. Pateikė eilę pažeidimų apie tai, kad paprasto žmogaus niekas negina.

Karaliaučiaus krašto draugijos atstovas p. Šamborskis kalbėjo apie bedarbių, elementarų įstatymo nesilaikymą, pvz., į darbo knygelę įrašoma „Uvolen v sviazi s razborom Litvi“. Prašo LŽTGA tarpininkauti bylose.

Kalbėjo Klaipėdos sk. atst. A. Barusevičius. Siūlo įpareigoti naują komitetą ruošti įstatų pataisais. Iš valdžios reikia ne prašyti, o reikalauti laikytis įstatymų. Visur tvyro blogis su gerumo skraiste. Teisė į gyvenimą – savižudžių skaičiumi pirmaujame; teisė į darbą – tuo tarpu nei garantijų, nei normalaus atlyginimo už darbą nėra. Teisės turi būti ne deklaruojamos, bet garantuojamos ir įgyvendinamos. Toliau pasisakė Palangos sk. pirmininkas V. Urbonas. Ypač skaudus Palangoje žemės klausimas. Perduodama žmonėms žemė, kurios jie niekad neturėjo. Pažeistas 17-asis Konstitucijos straipsnis – „Nuosavybė neliečiama, šventa“. Mieste didėja nedarbas, niekas žmonių negina. Prašo išduoti pažymėjimus, kad galėtų atstovauti teismuose.

Vilniaus sk. pirmininkė P. Valatkevičienė piktinosi, kad Vyriausybė nieko nepadarė kuriant naujas darbo vietas. Vyksta sąmoningas gamybos stabdymas. Prašo vienybės, nepasiduoti skaldymui. Gydytoja psichoterapeutė D. Gerulaitienė kalbėjo apie piktnaudžiavimus psichiatrija. A. Baniulaitis priminė V. Petkaus žodžius, pasakytus 1990 m. gruodžio mėn.: jei bus pažeidinėjamos žmogaus teisės Lietuvoje, jis vėl sės už grotų. Dabar padėtis žmogaus teisių klausimu ne normali. Siūlo asociacijai dirbti konkrečiais klausimais ir siūlo savo pagalbą ruošiant projektus. Dėl laikraščio „Pozicija“ pasiūlė priimti rezoliuciją, kad jos privatizacija yra niekinė.

Pirmininkas A. Dumčius paaiškino, kad asociacijos turtas – Spaudos rūmuose 2 patalpos, kurios perimtos neteisėtai. Pasiūlė balsuoti, paliekant teisinius klausimus spręsti komitetui. Balsuota: už 55, prieš ir susilaikiusiųjų nėra.

JT asociacijos atstovė A. Naskauskienė siūlo nustatyti darbo prioritetus, prašo bendradarbiauti ginant vaikų ir senukų teises.

Kauno sk. pirmininkas K. Juočiušas pareiškė, kad tęsiasi Stalino genocidas inteligentijai. Tai mato si iš biudžetinių darbuotojų atlyginimų. Tai neprotingas požiūris į ateitį. Pirmininkas A. Dumčius pasisakė organizaciniais klausimais, pažadėjo kiekvienam skyriui nedelsiant atsiųsti įstatus. Juos

reikia prisitaikyti ir užregistruoti savivaldybėje, pasidaryti skyrių antspaudus. A. Augulis siūlo: 1. Suvažiavimui įpareigoti komitetą 1 kartą metuose suorganizuoti išvažiuojamąjį posėdį; 2. Užmegzti glaudesnius ryšius su Baltijos šalių asociacijomis ir Rusijos šalių žmogaus teisių gynimo organizacijomis. „Tėviškės žemės“ draugijos atstovas Aleksandravičius nepatenkintas rinkimų įstatymu. Ateičiai siūlo priimti nutarimą, kad rinkimuose galėtų dalyvauti ne tik partijos, bet ir nepartiniai. Klaipėdos atstovas prieštarauja – partijų sąrašuose gali būti ir nepartiniai.

#### 9. Rezoliucijų ir kreipimųsi svarstymas.

1. Jonavos skyriaus atstovai pasiūlė rezoliuciją dėl padėties Čėčenijoje (priedas Nr. 5). Vyks ta balsavimas ir delegatai nutarė: 1. Naujai išrinktam komitetui rezoliuciją galutinai suredaguoti, išsiųsti JT generaliniam sekretoriui, Rusijos prezidentui, Lietuvos Seimui ir Prezidentui, Ministrui Pirmininkui, paskelbti respublikos spaudoje dėl rezoliucijos apie padėtį Čėčenijoje. Už tokį pasiūlymą balsavo 55 delegatai, prieš ir susilaikiusių nebuvo. 2. A. Marcinkevičius pasiūlė rezoliuciją dėl atsiskyrusios organizacijos narių grupės (vadovaujamos V. Girdzijauskos) bei jų narių suorganizuoto „suvažiavimo“ įvertinimo (priedas Nr. 6). Vyko balsavimas. Už tokį A. Marcinkevičiaus siūlymą balsavo 55 nariai, prieš ir susilaikiusių – nebuvo. Nutarta: 1. Pritarti A. Marcinkevičiaus rezoliucijai dėl atsiskyrusios organizacijos narių grupės, vadovaujamos V. Girdzijauskos bei jų narių suorganizuoto „suvažiavimo“ įvertinimo. 3. Z. Jurgelevičius pasiūlė rezoliuciją dėl nuosavybės teisių pažeidimų (priedas Nr. 7). Vyko balsavimas. Už Z. Jurgelevičiaus pasiūlytą rezoliuciją balsavo vienbalsiai, prieš ir susilaikiusių delegatų nebuvo. Nutarta: Suredaguoti rezoliucijos turinį dėl nuosavybės teisių pažeidimų ir paskelbti spaudoje, įteikti Lietuvos Seimui, Vyriausybei, Prezidentui.

**Suvažiavimo pirmininkai** A. Marcinkevičius, K. Juočiūnas

**Suvažiavimo sekretorės** L. Lilienė, A. Šarakojienė, B. Kaulakytė

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS KOMITETO POSĖDŽIO PROTOKOLAS

Vilnius

1995 m. vasario 21 d.

**Posėdžio dalyviai:** N. M. Bikauskienė, V. Girdzijauskas, P. Grėbliauskas, S. Kaušinis.

P. GRĖBLIAUSKAS – dėl Rudanovo. Teismas kasacine tvarka peržiūrės bylą. „Pozicija“ atspausdino paneigimą dėl šmeižto Darbininkų sąjungos atžvilgiu.

V. GIRDZIJAUSKAS – laukiame svečių iš Norvegijos Helsinkio komiteto 95 m. kovo 09 d.

S. KAUSINIS – dėl Kašelio. Negavome atsakymo iš Generalinės prokuratūros, raštas įteiktas daugiau nei prieš mėnesį 1995 01 19.

**Nutarta:** susitikti su Lietuvos Respublikos Generaliniu Prokuroru Vladu Nikitinu. Dalyvaus P. Grėbliauskas, V. Girdzijauskas, S. Kaušinis.

N. BIKAUŠKIENĖ – Stepulaitis iš Šakių rajono. Pavyko ištraukti iš psichiatrinės ligoninės. Sausio 2 d. teko tirti incidentą su policija.

Nutarta: Pasiūlyti doc. J. Puniui įeiti į Asociacijos komiteto sudėtį (kooptuoti vietoje mirusio Komiteto nario Jono Ambraziejaus iš Marijampolės)

**Nutarta:** N. M. Bikauskienę patvirtinti žemės problemų komisijos pirmininke.

**Protokolavo:** Stasys Kaušinis.

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS  
KOMITETOSUSITIKIMOSUSVEČIAISIŠNORVEGIJOSHELSINKIO  
KOMITETO TOMASZ WACKO, M.A. (Programme Officer)  
IR MAGNAR NAUSTDALSLID (Programme Officer)  
PROTOKOLAS

Vilnius. Spaudos rūmai

1995 m. kovo 10 d.

**Susitikime dalyvavo:** N. M. Bikauskienė, V. Budnikas, V. Girdzijauskas, P. Grėbliauskas, S. Kaušinis, A. Kuzmaitė, A. Žilinskas.

V. GIRDZIJAUSKAS – pristatė Asociacijos komiteto narius. Papasakojo apie kalėjimuose žmogaus teisių pažeidimus, policijos pažeidimus, valdininkų korupciją. Sunkumai – blogas visuomenės švietimas. Dauguma žmonių net nežino, kad jų teisės pažeidžiamos. Pažeidimai privatizacijoje.

V. BUDNIKAS – papasakojo apie „Pozicijos“ savaitraštį. Bus spausdinamas žurnalas „Pozicija“. Jo vadovaujama UAB „Pozicija“ teikia visas poligrafijos paslaugas. Laikraštis nuostolingas.

V. GIRDZIJAUSKAS – turime politinių sunkumų. Mus mėgino pajungti partinei priklausomybei. Net ir inteligentija žmogaus teises nelaiko aktualių reiškiniu. Griežti metodai laikomi prerogatyviais.

TOMASZ WACKO – perdavė ir paaiškino rinkimų kontrolės instrukciją.

P. GRĖBLIAUSKAS – nesutikome su rinkimų įstatymu, kadangi ten leidžiama rinkimuose dalyvauti ir juos stebėti tik politinėms organizacijoms.

Ginu žmonių teises teisme. Yra viena problema. SSRS laikais buvo fondas neturtingiems, iš kurio buvo mokamas atlyginimas advokatams. Reikia sukurti tokį fondą. Darbdaviai laiku nemoka atlyginimų. Reikia sukurti fondą atlyginimus mokėti bankrutuojančių įmonių darbuotojams.

V. BUDNIKAS – mes dar leidžiame teisinę literatūrą.

A. ŽILINSKAS – rinkiminėse komisijose dalyvauja tik politinių partijų atstovai. Suteikta privilegija teisininkams, nors įstatymų leidyba komisijos neužsiima. A. Mozeris, Asociacijos narys Marjampolėje, kelia klausimą dėl rinkimų boikoto, protestuojant prieš politinių partijų diktatūrą.

S. KAUŠINIS – papasakojo apie Asociacijos veiklą.

N. BIKAUŠKIENĖ – priminė Skandinavijos valstybių, ypač Danijos, patirtį dėl ne itin pavojingų nusikaltimų baudimo. Pažymėjo, jog Lietuvoje nepriimtas Vaikų teisių įstatymas.

A. ŽILINSKAS – Jūsų patirtis padėtų dviem aspektais. Bėglio statusas. Sunku atskirti politinius ir ekonominius pabėgėlius. Per Lietuvą keliauja kurdai, somaliečiai. Nėra įstatymo. Antra problema – pilietybės klausimas. Skirtingai nuo Latvijos ir Estijos, Lietuva nedavė pilietybės pabėgėliams į Vakarus. Taip pat tremtiniai ir politiniai kaliniai, turintys Rusijos pilietybę, negali gauti Lietuvos pilietybės.

TOMASZ WACKO – Norvegijos Helsinkio komitetas veikia nuo 1977 m., yra Tarptautinės Helsinkio Federacijos narys. Domisi žmogaus teisėmis Jugoslavijoje, Makedonijoje, Albanijoje, Turkijoje, Rusijoje, Airijoje. Kritikavo savo vyriausybę, nors gauna pinigų iš Vakarų šalių ministerijos.

N. BIKAUŠKIENĖ – blogai dirba medicininės komisijos, į kariuomenę papuola protiškai atsilikę vaikinai.

S. KAUŠINIS – reikia dirbti su internatais, psichinėmis ligoninėmis – ten likę baudžiamosios medicinos pasireiškimų.

TOMASZ WACKO – svarbu nedubliuoti seminarų pagal temas, kuriuose jau dirba kitų valsty-

bių komitetai kartu su Lietuvos NGO. Prašo informacijos, kokios pažeidžiamos žmogaus teisės konkrečiu atveju. Paprašė A. Žilinsko telefono, siekiant išsiaiškinti pažeidimus rinkimuose į savivaldybes kovo 25 d.

A.ŽILINSKAS – svarbu gauti informaciją iš Vakarų apie mūsų valdžios institucijų konkrečius pažeidimus su valdininkų pavardėmis.

V.GIRDZIJAUSKAS – kai būsite Seime, paremkite Asociacijos pareiškimą dėl amnestijos.

MAGNAR NAUSTDALSLID – rašysime laiškus į kitas organizacijas dėl Jūsų Asociacijos.

TOMASZ WACKO – siųskite mums informaciją. Duosime į Norvegijos laikraščius. Ten patalpinsime informaciją apie mūsų susitikimą. Galime atsiųsti straipsnius apie Skandinavijos įstatymus į Jūsų laikraštį.

**Protokolavo:** Stasys KAUŠINIS.

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJA PRADEDA VYKDYTI PROJEKTĄ „VAIKAI BĖDOJE“

### **Projekto tikslas**

Projektas „Vaikai bėdoje“ galėtų tapti įstatymo „Dėl vaiko teisių“ pagrindu, atsižvelgiant į Europos Tarybos šalyse galiojančias tarptautinės teisės normas ir į mokslinių tyrimų nustatytus realius duomenis apie problematiškus vaikus Lietuvoje. Taip pat būtų naudingas Šeimos kodekso ir kitų panašių įstatymų kūrimui. Projekto vykdymo metu atliktų tyrimų rezultatai, išvados ir pasiūlymai būtų pateikti Seimui, Vyriausybei ir kitoms atitinkamoms žinyboms.

Projekto eigoje būtų identifikuotos Lietuvoje vaikais besirūpinančios visuomeninės organizacijos, išsiplėtę jų ryšiai su kitomis giminingomis organizacijomis užsienio šalyse, projekto dalyviai susipažintų su Tarptautinės teisės normomis ir įstatymais atskirose Europos šalyse.

### **Trumpas projekto aprašymas.**

Projekte numatoma ištirti tokias grupes:

Vaikai, kurių tėvai asocialūs (alkoholikai, nusikaltėliai, narkomanai).

Vaikai internatuose, areštinėse, jaunuolių kalėjimuose, kūdikiai ir vaikai kartu su motinomis kalėjimuose.

Vaikai – protiniai ir fiziniai invalidai.

Vaikai – piktnaudžiavimo aukos.

Ypatingą dėmesį atkreipti į vaikų teisę palaikyti ryšius su abiem tėvais. Projekto eigoje būtų nustatytos Lietuvos visuomeninės organizacijos, kurios jau dirba su problematiškais vaikais, įvertinti jų veiklos rezultatai, išsiaiškintos jų veiklos problemos, įvertinti tų organizacijų turimi statistiniai duomenys apie problematiškus vaikus Lietuvoje. Taip pat surinkti visi Lietuvoje veikiančios įstatymai vaikų klausimais, informacija apie ruošiamus projektus bei veikiančių įstatymų neatitikimai tarptautinės teisės normoms.

### **Projektas susidarys iš penkių pagrindinių dalių:**

#### *1. Tyrimai*

Ruošiantis tyrimams būtų nustatytos visos Lietuvos institucijos, kuriose gyvena problematiški vaikai bei valstybinės ir visuomeninės organizacijos, kurios rūpinasi jų gyvenimu. Surinkti visi Lietuvoje veikiančios įstatymai, sužinoti būsimi jų projektai, tarptautinės teisės normos. Apklaunami vaikai iš problematiškų grupių, užpildomos anketos. Informacija apdorota statistiškai.

#### *2. Seminaras*

30 dalyvių seminaras išanalizuos susistemintą tyrimų medžiagą, įvertins vaikų būklę Lietuvoje, veikiančius įstatymus, numatys būtinas priemones dėl vaikų padėties gerinimo.

### 3. Pasiruošimas konferencijai

Susipažins su tyrimų kitose Baltijos valstybėse medžiaga, išanalizuos jų siūlomus padėties gerinimo būdus. Susipažins su veikiančiais Danijos įstatymais, vaikų problemų sprendimo būdais ir metodais.

### 4. Konferencija

Konferencijos metu Vilniuje bus padaryti pranešimai apie problematiškų vaikų padėtį Baltijos valstybėse.

Kartu su Lietuvos politikais aptarti veikiančys įstatymai, jų projektai.

### 5. Projekto rezultatų analizė

Jos metu bus išskirti esminiai šio darbo atradimai, jie išversti, publikuoti, įvertintos veiklos klaidos.

*Lietuvos žmogaus teisių asociacijos atsakingasis sekretorius*

*Stasys KAUŠINIS*

*LŽTA biuletenis Pozicija, 1995 m. kovas.*

## IŠRAŠAS IŠ PROTOKOLO NR. 34

# LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS IV SUVAŽIAVIMAS

(Rašytojų sąjunga)

1996 m. kovo 4 d.

Vilnius

**Suvažiavimo pirmininkas** – rašytojas Vytautas Girdzijauskas

**Suvažiavimo sekretorė** – Aurelija Kuzmaitė

**Suvažiavimo dalyviai:** Viktoras Petkus, Marija-Nijolė Bikauskienė, Vytautas Budnikas, Stasys Kaušinis, Linas Antanavičius, Petras Grėbliauskas, Stasys Stunguryš, Dalia Staškūnienė, Petras Staškūnas, Milda Karpovienė, Egidijus Zlatkus, Ona Gustienė, Žaneta Labotakienė, Bronė Julė Malinauskienė, Jūratė Vaikutytė, Aurelija Kuzmaitė, Povilas Gumbelevičius, Henrikas Pranevičius, Česlavas Okinčicas, Petras Vaitiekūnas, Aida Marteckaitė, Zita Grušienė, Juozas Šatas, Gintautas Stočkus, Aleksandras Makarenka, Janina Umbrasaitė, Balys Stankus, Algirdas Masiulionis, Jonas Juonys, Tomas Rastenis, Vydas Dolinskas, Jonas Punys, Alberta Baltušytė, Evelina Gruzdienė, Juozas Tamošaitis, Albina Damašauskienė, Petras Šulcas, Artur Plokšto, Algirdas Jukavičius, Edmundas Petraitis, Juozas Žukauskas, Kęstutis Klimaitis, Rytis Šatkauskas, Raimondas Kašauskas, Algirdas Kratulis, Renata Baltrušaitytė, Kęstutis Jauniškis, Edvardas Vosylius, Chaitmurad Dulijev, Vytautas Vinikas, Gintautas Jašinskas, Lilija Rasokaitienė, Petras Kudrickis, Diana Šukauskaitė, Vadimas Pčelnikovas, Albertas Žilinskas, Gintaras Žandaravičius, Milda Pošytė, Rima Rasenienė, Gasperas Aleksa, Antanas Mozeris, Ignas Vėgėlė.

### **Dienotvarkėje:**

1. Priemonės dėl dingusių asmenų paieškos.
2. Revizijos komisijos ataskaita.
3. Asociacijos įstatų papildymas.

### **Nuspresta:**

Pritarti Asociacijos darbo ginčų komisijos pirmininko, teisininko Petro Grėbliausko pateiktiems įstatų papildymams, atsižvelgiant į Visuomeninių organizacijų įstatymą.



Įpareigoti teisininką Petrą Grėbliuską įregistruoti Asociacijos įstatus, atsižvelgiant į Teisingumo ministerijos darbuotojų pastabas.

**Balsuota:**

Už – 59 nariai. Prieš – nėra. Susilaikė – 3 nariai  
Patvirtinti Asociacijos narių sąrašą iš 102 asmenų.

**Balsuota:**

Už – 57 nariai. Prieš – nėra. Susilaikė – 5 nariai

*Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius*  
*Stasys KAUŠINIS*

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS NARIŲ SĄRAŠAS

Viktoras Petkus	Vilnius, Akmenų g. 1-17
Vytautas Girdzijauskas	Vilnius, Rinktinės g. 19-26
Marija Nijolė Bikauskienė	Vilnius, Ozo g. 24-50
Vytautas Budnikas	Vilnius, Taikos g. 219-31
Stasys Kaušinis	Vilnius, Subačiaus g. 96
Linas Antanavičius	Vilnius, Musninkų g. 24-17
Petras Grėbliuskas	Vilnius, Vandentiekio g. 33-3
Stasys Stungurys	Vilnius, Žaibo g. 10-203
Bronė-Julė Malinauskienė	Klaipėda, Taikos pr. 133-1
Pranas Malinauskas	Klaipėda, Taikos pr. 133-1
Ona Vanda Zlatkienė	Kaunas, Vydūno al. 1-6
Egidijus Zlatkus	Kaunas, Vydūno al. 1-6
Aneta Labotakienė	Palanga, Maironio 25
Ona Gustienė	Vilnius, Šeškinės 17-59
Milda Karpovienė	Utena, Užpalių g. 68-13
Petras Staškūnas	Palanga, Taikos g. 8-2
Dalia Staškūnienė	Palanga, Taikos g. 8-2
Juozas Vladas Rasiulis	Lazdijai, Senų g. 5-35
Povilas Gumbelevičius	Joniškis, Kudirkos g. 10
Antanas Mozeris	Marijampolė, Draugystės g. 21-50
Vytas Maželis	Marijampolė, Juknevičiaus g. 92-20
Vygintas Čiurinskas	Vilnius, Rinktinės 44a- 27
Martynas Tebeliškis	Vilnius, Saulėtekio al. 6-604
Ramunė Pilkauskaitė	Vilnius, Aguonų 20-52
Henrikas Pranevičius	Kaunas, Totorių g. 10-10
Petras Pranskevičius	Marijampolė, Mokolų g. 67-16
Aušra Plerpaitė	Kaunas, Šiaurės pr. 26-28
Andželika Bartaševičiūtė	Vilnius, Erfurto g. 37-15
Pranas Aiškutis Umbražiūnas	Didžiasalis 75A-14

Petras Vaitiekūnas	Pasvalys, Vilties g. 12 c-5
Janina Umbrasaitė	Vilnius, Kauno g. 12-34
Aida Marteckaitė	Vilnius, Kalvarijų g. 174-32
Paulius Rimavičius	Vilnius, Saulėtekio ai. 6-408
Česlavas Okinčicas	Vilnius, Konarskio g. 12-33
Jurijus Radovičius	Vilnius, T. Vaižganto g. 9/1-33
Zita Grušienė	Šiauliai, Ažuolyno g.
Jonas Šimkus	Tauragė, Vytauto g. 77-16
Juozas Šatas	Vilnius, Gedimino pr. 64-63
Vidmantas Striška	Vilnius, Minties g. 30-20
Gintautas Stočkus	Marijampolė, Sodininkų g. 10
Jonas Stašinskas	Vilnius, Liepkalnio g. 28-8
Balys Stankus	Vilnius, Basanavičiaus g. 18-25
Valerija Novikaitė	Kaišiadorys, Basanavičiaus g. 7-32
Aleksandras Makarenka	Vilnius, Justiniškių g. 72-28
Algirdas Masiulionis	Vilnius, Ramunių g. 29a
Jonas Juonys	Vilnius, Trakų g. 11 2-30
Tomas Rastenis	Vilnius, Statybininkų g. 9-99
Birutė Kižienė	Marijampolė, Dariaus ir Girėno g. 11-34
Vydas Dolinskas	Vilnius, Saulėtekio al. 6-408
Aurelija Kuzmaitė	Vilnius, Šiltnamių g. 32-3
Anelė Albina Martikaitienė	Kaunas, Kovo 11 -osios g. 33-78
Rimantas Jarmalis	Vilnius, Vykinto g. 12a-10
Rimantas Chrapavičius	Kaunas, P. Lukšio g. 36
Milda Pošytė	Vilnius, Tverečiaus g. 5-27
Jonas Punys	Kaunas, Kudirkos al. 34-1
Mindaugas Aloševičius	Saulėtekio al. 33-64
Marijona Bukelienė	Šiauliai, Sevastopolio g. 13-29
Alberta Baltušytė	Vilnius, A. Vivulskio g. 21-29
Jonas Tadas Teseckas	Vilnius, Antakalnio g. 62-31
Lilija Rasokaitienė	Marijampolės raj. Kalvarija, Dariaus ir Girėno g. 18
Rima Rasteniene	Vilnius, Statybininkų g. 9-99
Gintautas Jašinskas	Vilnius, Studentų g. 47-328
Petras Kudrickis	Šiauliai, Krymo g. 16
Raimondas Kašauskas	Vilnius, Švyturio g. 22-9
Algirdas Kratulis	Vilnius, Perkūno g. 10-179
Kęstutis Jonas Klimaitis	Vilnius, Saulėtekio al. 47-1
Marytė Rastenytė	Vilnius, Žirmūnų g. 133-42
Gintaras Žandaravičius	Vilnius, Ozo g. 15-56
Albertas Žilinskas	Vilnius, Šiltnamių g. 42-43
Juozas Žakauskas	Marijampolė, Vytauto g. 62-7
Andrius Znutas	Vilnius, Verkių g. 20-39
Gasperas Aleksa	Vilnius, Mėnulio g. 13-69

---

Evelina Gruzdienė	Vilnius, Saulėtekio al. 19-811
Juozas Tamošaitis	Šilų km. Šilalės raj.
Juozas Žukauskas	Vilnius, Taikos g. 58-3
Rytis Šatkauskas	Vilnius, Viršuliškių g. 11-14
Algimantas Karolis Brogys	Druskininkai, Vytauto g. 20-19
Dalia Novotny	Klaipėda, Kauno g. 7-13
Petras Šulcas	Druskininkai, Sveikatos g. 28-19
Albina Damašauskienė	Raseiniai, Algirdo g. 27-13
Audris Kutrevičius	Vilnius, Rygos g. 25-6
Antanas Buračas	Vilnius, Šilo g. 62-6
Artur Plokšto	Vilnius, Dūkšto g. 12-18
Anicetas Sungaila	Vilnius, Laisvės pr. 60
Pavelas Ravluševičius	Vilnius, Trakų g. 16-8
Zenonas Išoras	Šilalės raj. Pajūrio apyl. Pajūrio km.
Tatjana Michniova	Vilnius, Pakalnės g. 9-4
Svetlana Larionova	Marijampolė, Kvetiškių g. 6-1
Algirdas Jukavičius	Vilnius, Pylimo g. 38/1-7
Renata Baltrušaitytė	Vilnius, Šv. Stepono g. 31 -1 5
Diana Šukauskaitė	Vilnius, Dūkštų g. 10-42
Vadimas Pčelnikovas	Vilnius, Viršuliškių g. 22-61
Rūta Tarasonytė	Vilnius, Architektų 182-88
Edmundas Petraitis	Druskininkai, Vytauto g. 16-17
Vilenas Vadapalas	Vilnius, Žalgirio g. 95-29
Kęstutis Jauniškis	Vilnius, Gedimino pr. 12a
Jūratė Vaikutytė	Vilnius, Šiltnamių g. 2-10
Vytautas Vinikas	Vilnius, I. Kanto g. 20-24
Edvardas Vosylius	Vilnius, Mokyklos g. 3-36
Vidutė Marija Vėželienė	Marijampolė, Užupio g. 18-31
Ignas Vėgėlė	Vilnius, Akmenų g. 1-19
Vytautas Simonas Vyšniauskas	Vilnius, P. Vileišio g. 9-7
Caitmurad Dulijev	Vilnius, Ozo g. 15-28

---

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS ĮSTATŲ IR PROGRAMOS RENGIMO KOMISIJOS SĄRAŠAS

1. Jonas AMBRAZIEJUS	Marijampolė, tel. (243) 5-09-43
2. Linas ANTANAVIČIUS	Vilnius, tel.41-19-52
3. Vytautas GIRDZIJAUSKAS – pirmininkas	Vilnius, tel. 62-86-43 d. 73-50-40 n.
4. Petras GRĖBLIAUSKAS	Vilnius, Tel. 62-40-41 d. 65-34-33
5. Jonas PUNYS	Kaunas, tel. 73-46-33 d. 75-20-59 n.
6. Juozas ŠATAS	Vilnius, tel. 62-42-58 n.
7. Albertas ŽILINSKAS	Vilnius, tel. 62-16-56 d. 44-22-16 n.

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS REVIZIJOS KOMISIJA

1. Jonas JONYS	Kaunas, tel. 73-46-33 d. 75-20-59 n.
2. Aurelija KUZMAITĖ	Vilnius, tel. 45-83-38 n.

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS KOMITETO NARIŲ SĄRAŠAS

1. Viktoras PETKUS – Garbės pirmininkas	Vilnius, tel. 62-54-42 d. 65-09-03 n.
2. Vytautas GIRDZIJAUSKAS pirmininkas	Vilnius, Tel. 62-86-43 d. 73-50-40 n. 61 96 96
3. Marija Nijolė BIKAUSKIENĖ – vicepirmininkė	Vilnius, tel. 76-56-73 d. 46-61-55 n. 46-61-67 n.
4. Vytautas BUDNIKAS – vicepirmininkas	Vilnius, tel. 42-90-34 d. 42-20-34 n.
5. Stasys KAUSINIS – atsakingasis sekretorius	Vilnius, tel. 42-90-49 d. 45-83-38 n.
6. Jonas AMBRAZIEJUS	Marijampolė, Tel. (243) 5-09-43.
7. Linas ANTANAVIČIUS	Vilnius, tel.(27) 77-11-48 n.
8. Petras GRĖBLIAUSKAS	Vilnius, tel. 62-40-41 d. 65-34-33
9. Stasys STUNGURYS	Vilnius, tel. 62-79-59 d. 45-61-75 n.

## KONFERENCIJA „KOMUNISTINIS GENOCIDAS LIETUVOJE“

1997 m. lapkričio 29 d.

Vilnius

**Dalyvavo:** 640 delegatų

### NUTARIMAS

Konferencija „Komunistinis genocidas Lietuvoje“, išklausiusi pranešimus ir pasisakymus, nutarė:

Surengti Vilniuje komunizmo ideologijos ir tautų genocido pasmerkimo Tarptautinį kongresą 1998 metų pabaigoje arba 1989 metų pradžioje. Konkrečią datą nustatys organizacinis kongresui ruošti komitetas.

Kongresui parengti patvirtinti šios sudėties komisiją:

Povilas Jakučionis (Vilnius), Antanas Lukša (Kaunas), Algis Morkūnas (Kaunas), Pranas Kavaliauskas (Kaunas), Vytas Miliauskas (Vilnius), Vidmantas Samys (Vilnius), Antanas Seikalis (Vilnius), Arimantas Dumčius (Kaunas), Adomas Lukaševičius (Vilnius), Gintautas Bukauskas (Kaunas), Artūras Flikaitis (Vilnius), Algis Tomas Geniušas (Vilnius), Povilas Varanauskas (Kaunas), Algimantas Lisauskas (Vilnius), Vytautas Balsys (Kaunas), Jonas Čeponis (Panevėžys), Dalia Kuodytė (Vilnius), Arvydas Anušauskas (Vilnius), Birutė Burauskaitė (Vilnius), Vytautas Girdzijauskas (Vilnius).

### REZOLIUCIJA Nr. 3 Dėl sovietinio genocido baudžiamųjų bylų

Lietuvos Respublika prisijungė prie 1948 m. gruodžio 9 d. Konvencijos dėl genocido nusikaltimų bei 1968 m. lapkričio 26 d. Konvencijos dėl senaties termino netaikymo už karinius nusikaltimus ir nusikaltimus žmonijai, o taip pat pripažino 1945 m. rugpjūčio 8 d. Niurnbergo tarptautinio karinio tribunolo įstatus.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas 1990 m. kovo 27 d. pritarė Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijai „Apie priemones, skirtas pašalinti buvusių komunistinių totalitarinių sistemų palikimą“, priimtai 1996 m. birželio 27 d. Strasbūre.

Iki šio laiko neįvardinti sovietinės okupacijos padariniai, neįvardintos okupacinio režimo struktūros, organizavusios ir vykdžiusios masines represijas, Lietuvos gyventojų trėmimus, karo nusikaltimus ir kitus nusikaltimus žmonijai ir žmoniškumui. Neiškeltas žalos atlyginimo klausimas tarptautinėje bendrijoje, nepradėtos derybos su Rusija dėl žalos atlyginimo.

Turimais duomenimis, 1940-1953 metais iš Lietuvos buvo ištremta ir įkalinta lageriuose apie 300 000 gyventojų. 30 000 nužudytų Lietuvos piliečių už pasipriešinimą sovietiniam okupaciniam režimui. Apie 400 000 žmonių pasitraukė iš Lietuvos į Vakarų. Iš viso Lietuva neteko apie 800 000 Lietuvos piliečių.

Konferencijos dalyviai prašo Lietuvos Respublikos Seimo:

– Įpareigoti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrą pateikti sąrašus (gyvų ir mirusių) asmenų, organizavusių ir vykdžiusių nusikaltimus prieš Lietuvos gyventojus.

– Įpareigoti Lietuvos Respublikos generalinę prokuratūrą nedelsiant kelti baudžiamąsias bylas genocido organizatoriams ir vykdytojams, o Aukščiausiąją Teismą – paspartinti šių bylų nagrinėjimą.

Konferencijos dalyviai atkreipia Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės dėmesį, kad 1992 m. balandžio 9 d. įstatymas „Dėl atsakomybės už Lietuvos gyventojų genocidą“ nevykdomas.

Ši rezoliucija vienbalsiai priimta Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių bei visų pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių 1997 m. lapkričio 29 d. vykusioje konferencijoje.

**Konferencijos pirmininkai** J. ČEPONIS, V. BRIEDIENĖ, V. SAMYS, A. FLIKAITIS  
**Konferencijos sekretoriai** V. GABUŽIENĖ, A. VALEIKIENĖ

## SEMINARO „MIRTIES BAUSMĖ – BAUSMĖ VISUOMENEI“ UŽSIREGISTRAVUSIŲ DALYVIŲ SĄRAŠAS

1998 m. sausio 30 d.

LR Seimas

### SEMINARO ORGANIZATORIAI:

KARIN KARLSBRO  
 LŽTA sekretorius STASYS KAUSINIS  
 LŽTA narė AURELIJA KUZMAITĖ  
 GINTARAS STEPONAVIČIUS

### SEMINARO DALYVIAI:

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJA  
 ALBERTA BALTUŠYTĖ, advokatė  
 MARIJA NIJOLĖ BIKAUSKIENĖ, LŽTA vicepirmininkė  
 ONA GUSTIENĖ, LŽTA narė  
 VYTAUTAS GIRDZIJAUSKAS, Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas  
 VYTAUTAS BUDNIKAS, Lietuvos žmogaus teisių asociacijos vicepirmininkas  
 PETRAS GRĖBLIAUSKAS, LŽTA komiteto narys, Darbininkų sąjunga  
 STASYS KAUSINIS, LŽTA atsakingasis sekretorius  
 AURELIJA KUZMAITĖ, LŽTA narė  
 IRENA MICIENĖ, LŽTA narė  
 FIODOR NIUNKA, LŽTA narys  
 ČESLAVAS OKINČICAS, „Znad Wili“ direktorius  
 VIKTORAS PETKUS, Lietuvos Helsinkio grupės signataras  
 STASYS STUNGURYS, LŽTA narys  
 VAIDA ŠAKALYTĖ, LŽTA narė  
 JANINA UMBRASAITĖ, LŽTA narė  
 INA VIŠUMIRSKAJA, LŽTA narė  
 ALBERTAS ŽILINSKAS, LŽTA narys  
 JUOZAS ŽUKAUSKAS  
 B. STANKUS, LŽTA narys  
 VYŠNIAUSKAS, LŽTA narys  
 JUOZAS ŠATAS, teisininkas, docentas, LŽTA komiteto narys  
 EGIDIJUS BIČKAUSKAS, LŽTA narys

### ŽMOGAUS TEISIŲ CENTRAS

ELVYRA BALTUTYTĖ, Lietuvos žmogaus teisių centro teisinė konsultantė  
 SAULIUS KATUOKA, ŽTC, Policijos akademijos Konstitucinės teisės katedros vedėjas

**Judėjimas „STABDYK NUSIKALSTAMUMĄ“**

ELIGIJUS STANCELIS

ALGIRDAS ŠEREIKA

**VRM, POLICIJA**

GENOVAITĖ BABACHINAITĖ, Kriminologinių tyrimų skyriaus viršininkė

SVETLANA GEČĖNIENĖ, Policijos reformos ir tyrimo centras

LEONORA JURIENĖ, VRM Savivaldybių policijos tarnybos vyresnioji komisarė

IGORIS KSENDZOVAS, komisaras inspektorius, VRM policijos departamentas, Kriminalinės paieškos valdyba

TIMOTIEJUS KURGANAS

A. MEŠKA, Generalinė prokuratūra

KRISTINA MILIAUSKAITĖ, VRM

KEŠTUTIS PETRAUSKAS, VRM sveikatos priežiūros tarnybos viršininko pavaduotojas

**JUNGTINIŲ TAUTŲ VYSTYMO PROGRAMA**

JOLANTA TARUŠKIENĖ, Programų koordinatore JTVP

**KALINIŲ GLOBOS DRAUGIJA**

MILDA BLIUMENZONIENĖ, Kalinių globos draugija

ALGIRDAS GRINEVIČIUS, Lietuvos kalinių globos draugijos valdybos narys

VLADAS KAZĖNAS, Kalinių globos draugijos valdybos narys

JONAS STAŠINSKAS, Kalinių globos draugijos pirmininkas

**TEISMAI**

RAKŠIENĖ, Aukščiausiasis Teismas

DRAKŠA, Aukščiausiasis Teismas

JUODKAITĖ, Teismo ekspertizės institutas

VLADAS POVILIONIS, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėjas

PIVORIŪNAS, Aukščiausiojo Teismo kancleris

LOLITA RAUDIENĖ, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininko pavaduotoja

VIKTORAS RINKEVIČIUS, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo kancleris

JONAS PRAPIESTIS, Lietuvos Konstitucinio Teismo teisėjas

ALBINAS SIRVYDIS, Vilniaus apygardos teismo pirmininkas

JUOZAS ŽILYS, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo pirmininkas

**TEISĖS INSTITUTAS**

VLADAS PAVILIONIS, VU Teisės fakultetas

VYTAUTAS PAKALNIŠKIS, LR teisingumo ministras

**PATAISOS REIKALŲ DEPARTAMENTAS, KOLONIJOS**

AGURKIS, Pravieniškųjų bendro režimo pataisos darbų kolonijos viršininkas

BALZARIS, Alytaus griežto režimo pataisos darbų kolonijos viršininkas

VIKTORAS BUIKO, Pataisos reikalų departamento pavaduotojas režimui ir operatyviniam darbui

PETRAS KIUŠAS, Pravieniškųjų sustiprinto režimo pataisos darbų kolonija Nr. 1

NOVELSKIS, Marijampolės griežto režimo pataisos darbų kolonijos viršininkas

SLANČIAUSKAS, Panevėžio bendro režimo pataisos darbų kolonijos viršininkas

### KITI

S. R. KAŠAUSKAS, rašytojas

kun. JULIUS SASNAUSKAS

MYKOLAS KARČIAUSKAS, Lietuvos teatro sąjungos pirmininko pavaduotojas

I. K. KIBILDIS, Vilniaus socialinės bei psichologinės reabilitacijos įstaigos vadovas

GIEDRĖ KVIESKIENĖ, Ugdymo departamento skyriaus vedėja

DALIA RIMKŪNIENĖ, tarpt. skyriaus vadovė

DANUTĖ SARGAUTIENĖ, laikraščio „Sargyba“ redakcija

GINTARAS STEPONAVIČIUS, „Friedrich Naumann Stiftung“ koordinatorius Lietuvoje

J. ŠEDBARAS, „Justitia“

A. R. JUŠKEVIČIUS KLF, „Tėvo namai“

G. A. REINYS KLF, „Tėvo namai“

V. LEONIENĖ, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

J. KINDERAVIČIŪTĖ, LR Seimo nario patarėja

DALIA TEKORIENĖ, vertėja

K. KLIUKINSKAS, Labdaros ir paramos fondas „Globėjas“

A. ZABRECKAS, Vilniaus SRPDR

G. MORKŪNAS LR Seimo biudžeto ir finansų komitetas

J. ŠIMKUS, Tauragės miškų urėdija

ANDRIUS KUBILIUS, LR Seimo pirmininko pavaduotojas

J. JASAITIS, LR Seimo kontrolierius

R. HOFERTIENĖ, LR Seimo narė

NIJOLĖ OŽELYTĖ, LR Seimo narė

A. MEDALINSKAS, LR Seimo narys

G. IMBRASIENĖ, LR Seimo narė

ROMUALDAS OZOLAS, LR Seimo narys

VYTAUTAS DAGYS

ARTŪRAS RAČAS

REGINA PAŽERIENĖ, Vilniaus universitetas

DALIA TECHORIENĖ, Vilniaus universitetas

VYTAUTAS STEPONĖNAS, Vilniaus matematikos ir informatikos institutas

V. STANKEVIČIUS, LR Seimo patarėjas

VYTENIS ANDRIUKAITIS, LR Seimo narys

JARMOLENKO, LR Seimo narys

ŠAJAUSKAITĖ, advokatė

V. LAURINAVIČIUS, Baltarusijos radijas

G. VILIMAITĖ VU, studentė

ELENA MAČIULSKIENĖ

E. RINKEVIČIŪTĖ

RAMUNĖ PILKAUSKAITĖ

V. POŠKEVIČIUS

S. G. ŽILINSKIENĖ

ZITA BAUBLYTĖ

LINAS GRIGAITIS



**KANKINIMUS IR REPRESIJAS PATYRUSIŲ PILIEČIŲ REABILITACIJOS CENTRAS**

gyd. NIJOLĖ BUČELYTĖ  
dr. VITA DANILEVIČIŪTĖ  
KAZYS REMEIKIS

**UŽSIENIO SVEČIAI**

EIŽENS ARJNS, General secretary, United Nations Association of Latvia

S.CORNEL CLEIN

HADAR CARS, Member of the European Parliament, member of the parliament of Sweden

Mr. OLE ESPERSEN, Commissioner of the CBSS on Democratic Institutions and Human Rights including, the Rights of Persons belonging to Minorities

VLADIMIR WEISSMAN, Danija

NIELS CHOBALT

KARIN KARLSBRO, programme co-ordinator

BJORN UNDERFALK

STELLAN OTTOSSON, Ambassador of Sweden, Embassy of Sweden

LINDBERG

SARAJOHANSON

KATARINA BACKE

MARA GRUNTE

MERLEHARUOJA

MAREK NOWICKI

ANNA RUTKOVSKA

VALERJI FILIPOV

**ADVOKATAI**

I. ROMAŠKEVIČIUS, R. ROMAŠKEVIČIENĖ, PETRAS RAGAUSKAS

**LRVYRIAUSYBĖSSURENGTOPASITARIMODALYVIŲSĄRAŠAS**

1999 m. spalio 19 d.

ALBINAS VAIČIŪNAS – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, Lietuvos žanavykų bendrijos pirmininkas; gyv. Vilnius, Rinktinės 44a – 28, tel 75 60 24; darbo tel. 61 74 22;

PRANAS KAVALIAUSKAS – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyriaus pirmininkas; gyv. Kaunas, T. Masiulio 2 - 8 tel. 45 81 01; darbo tel. 74 52 30;

ROMUALDAS BALTRUŠIS – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vicepirmininkas; gyv. Naručio 37-11, 3031 Kaunas, tel. 74 36 95;

JUOZAS ŠATAS – Kauno technologijos universiteto docentas; gyv. Vilniuje, Gedimino pr. 64-63, tel. 61 32 00.

ARIMANTAS DUMČIUS – Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas, KMU profesorius, širdies ir kraujagyslių chirurgijos laboratorijos vedėjas, prof.; gyv. Algirdo – 52 a, 3009 Kaunas, tel. 79 58 59, darbo tel. 73 03 43 – LŽTG asociacijos R.K.

ALGIRDAS MARCINKEVIČIUS – LŽTGA narys; gyv. Karaliaus Mindaugo 31 - 66, 3000 Kaunas, tel. 22 99 48.

**Pasitarimą organizavo:** Valstybės konsultantė Ramunė TRAKYMIENĖ

**Dalyvavo:** Ministro Pirmininko padėjėja Ramutė ŠALAVIEJŪTĖ



## II DALIS

# PAREIŠKIMAI, KREIPIMAI SI IR REZOLIUCIJOS

*Iniciatyvinio komiteto bei vėliau įsteigtos Asociacijos, jos narių, intelektualų kolektyviniai ir pavienių kovotojų už žmogaus teises viešai skelbti dokumentai dėl žmogaus teisių Lietuvoje, taip pat pareiškimai, prašymai bei reikalavimai, kuriuose Lietuvos žmogaus teisių gynėjai, intelektualai solidarizuojasi su kitų šalių kovotojais už žmogaus teises.*

*Dokumentų kalba netaisyta.*

## THE LITHUANIAN HELSINKI GROUPS MANIFEST

We, Tomas Venclova, Father Karolis Garuckus, Ona Lukauskaite -Poskiene, Viktoras Petkus, Eitan Finkelstein, announce the formation of a Lithuanian Group to Promote the Implementation of the Helsinki Agreements in the USSR. The aim of the group is to promote the observation and fulfilment of the humanitarian articles of the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe. The Group intends to concentrate on those articles which relate to human rights and basic freedoms, including freedom of thought, conscience, religion and belief, and also contacts between people (the reunification of families, meetings with relatives, residences in other countries, etc.).

We are prepared to accept statements from individuals, groups, and organizations on matters relating violations of the (humanitarian) articles of the Final Act on the territory of Lithuania, relating to Lithuania or specifically to Lithuanian problems.

We hope that the participant states of the Helsinki Conference will consider that the contemporary status of Lithuania was established as a result of entrance of Soviet troop onto her territory on June 15, 1940, and will pay special attention to the observance of humanitarian rights in Lithuania.

Vilnius

*November 25, 1976*

Tomas VENCLOVA  
Father Karolis GARUCKAS  
Ona LUKAUSKAITE -POSKIENE  
Viktoras PETKUS  
Eitan FINKELSTEIN

DĖL TARPTAUTINĖS VAIKO TEISIŲ KONVENCIJOS

## LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS INICIATYVINIO KOMITETO KREIPIMASIS

1990 m. liepos 25 d.

Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos iniciatyvinis komitetas išanalizavo vaikų padėtį kūdikių, vaikų namuose, internatinėse mokyklose ir mano, kad reikia kuo skubiau įtvirtinti vaikus ginančius įstatymus. Būtina keisti juos auklėjančią sistemą. Tam, kad nacionalinio

atgimimo idėjomis auklėtume savo vaikus, rengtume juos nepriklausomos Lietuvos valstybei. Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos iniciatyvinis komitetas siūlo Respublikos Aukščiausiai Tarybai pripažinti (ratifikuoti) daugelyje pasaulio šalių priimtą tarptautinę Vaiko teisių konvenciją.

*Pozicija. 1990 m. liepos 25 d.*

DĖL TIESIOGINIŲ TELEVIZIJOS IR RADIJO LAIDŲ

LIETUVOSTELEVIZIJOSIRRADIJOKOMITETOPIRMININKUI  
PONUI SKIRMANTUI VALIULIUI

**LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS  
PAREIŠKIMAS**

1990 m. rugpjūčio 2 d.

Prašome suteikti galimybę kelis kartus per mėnesį tiesioginėse laidose pasisakyti Lietuvos Helsinkio grupės nariams. Prašome pranešti šiuo adresu: 232043 Vilnius, Šiltnamių 32-36, S. Kaušiniui.

Lietuvos Helsinkio grupės vardu S. KAUSINIS

Atsakymo negauta.

DĖL PRIVILEGIJŲ RUSŲ KALBAI

**Lietuvos Respublikos Aukščiausiai Tarybai  
Lietuvos Respublikos Vyriausybei**

**PAREIŠKIMAS**

1990 m. rugsėjo 14 d.

1990 m. rugsėjo 14 d. prie Kultūros ir švietimo ministerijos, įvykusio piketo rezoliucijoje, sakoma: pastaruosius 50 metų lietuvių tauta įvairiomis priemonėmis buvo rusinama". Deja, ir po kovo 11-osios rusifikacija tęsiama:

- 1) lietuviškose mokyklose nepanaikintas privalomas rusų kalbos mokymas. Tai ne tik trukdo lietuviui tautiškai sąmonėti, bet ir pažeidžia laisvo pasirinkimo principą, nes vienai iš užsienio valstybių kalbų (rusų) suteikta privilegija;
- 2) Lietuvos aukštosiose mokyklose nepanaikintos rusų grupės. Tokių grupių egzistavimas sudaro sąlygas diskriminuoti lietuvius;
- 3) Nors lietuvių kalba yra valstybinė, kino teatruose ir video salonuose rodomi užsienio šalių gamybos filmai dubliuojami rusų kalba.

Šioje rezoliucijoje, po kuria pasirašė daugelio Lietuvos partijų ir judėjimų lyderiai, reikalaujama

nutraukti Lietuvos rusinimą. Deja, Kultūros ir švietimo ministerijos vadovai ne tik neatsižvelgė į minėtą reikalavimą, bet ir įtraukė į naują mokymo programą privalomą rusų kalbos mokymą bei leidžia Klaipėdos universitete sudaryti grupes, kuriose disciplinos dėstomos rusų kalba.

**Prašome:**

1. Panaikinti privalomą rusų kalbos mokymą lietuviškose mokyklose ir leisti mokiniams laisvai pasirinkti, kokią užsienio kalbą mokytis.
2. Panaikinti rusų grupes Lietuvos aukštosiose mokyklose.
3. Lietuvos kino teatruose, video salonuose ir televizijoje rodomus užsienio šalių gamybos filmus dubliuoti tik lietuvių kalba.

- |  |                     |
|--|---------------------|
| 1. Lietuvių tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“ | Stasys BUŠKEVIČIUS  |
|  | Darius GRUZDYS      |
| 2. Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga              | Viktoras PETKUS     |
| 3. Lietuvių tautininkų sąjunga                         | Antanas CĖSONIS     |
| 4. Lietuvos laisvės lyga                               | Antanas TERLECKAS   |
| 5. Lietuvos komitetas „Ženeva 49“                      | Arnoldas TAUJANSKAS |
| 7. Lietuvos krikščionių demokratų partija              | Egidijus KLUMBYS    |
| 7. Kunigas   | Alfonsas SVARINSKAS |
| 8. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga     | Antanas LUKŠA       |
| 9. Lietuvos darbininkų sąjunga                         | Petras ŠAKALINIS    |
| 10. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija          | Antanas BURAS       |
| 11. Lietuvos žaliaji partija                           | Irena IGNATAVIČIENĖ |
| 12. Lietuvos demokratų partija                         | Saulius PEČELIŪNAS  |
|  | Petras PEČELIŪNAS   |
|  | Juozas TARTILAS     |
| 13. Nepriklausomybės partija                           | Ričardas PABIRŽIS   |
| 14. Lietuvos Helsinkio grupė                           | Alvidas ČIŪRAS      |

DĖL RADIJO IR TELEVIZIJOS VALSTYBĖS MONOPOLIO

LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS  
PREZIDIUMUI

VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS  
INICIATYVINIO KOMITETO  
PAREIŠKIMAS

1990 m. spalio 24 d.

Lietuvos Respublikos Politinių partijų įstatyme, priimtame 1990 m. rugsėjo 25 d., 16 str. sakoma: „Politinės partijos turi teisę steigti masinės informacijos priemones, išskyrus radiją ir televiziją.“

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos (1948.XII.10.) 19 str. skelbiama: „Kiekvienas žmogus turi teisę į pažiūras ir jų reiškimo laisvę; ši teisė suteikia netrukdomai laikytis savo pažiūrų ir

laisvę ieškoti, gauti ir platinti informaciją bei idėjas visomis priemonėmis ir nepriklausomai nuo valstybės sienų.“

Tarptautinio pakto apie pilietines ir politines teises (1966.XII.16.) 19 str. sakoma, jog kiekvienas turi teisę nepriklausomai nuo valstybių sienų įvairiais būdais gauti ir platinti įvairiausių informaciją ir idėjas. To paties dokumento 15 str. teigiama, kad kiekvienas turi teisę dalyvauti kultūriniame gyvenime ir naudotis mokslinio progreso rezultatais bei praktiškai juos pritaikyti.

Baigiamajame Helsinkio akte (1975.VIII.1.) atkreiptas ypatingas dėmesys į kino, radijo ir televizijos vystymą. Žinodami, kaip plačiai visose Vakarų šalyse yra išplėtotas privatus radijas ir televizija, Lietuvoje tas kultūros sritis skelbti valstybės monopolium yra ne vien tik tarptautinių paktų, aktų ir deklaracijų nepaisymas, bet ir kliudymas įsijungti į Vakarų demokratišką gyvenimą.

Atsikuriančioje Lietuvos valstybėje negali būti pažeidinėjamos ir varžomos pavienio žmogaus ar jų grupių teisės, todėl turi būti atšauktas radijo ir televizijos valstybės monopolis.

## DĖL SSSR OKUPACINĖS KARIUOMENĖS

Jungtinių Tautų Organizacijos Žmogaus teisių komisijai  
Tarptautiniam Žmogaus teisių komitetui Ženevoje  
Tarptautinei Žmogaus teisių asociacijai Vienoje  
Tarptautinei Helsinkio žmogaus teisių federacijai Vienoje  
JAV Niujorko advokatų žmogaus teisių gynimo komitetui  
Danijos, Lenkijos, Norvegijos, Suomijos, Švedijos Helsinkio komitetams

### PAREIŠKIMAS

1990 m. lapkričio 9 d., Vilnius

SSSR Raudonoji armija, 1940 m. birželio 15 dieną okupavusi Lietuvą, kaip Estiją ir Latviją, tebėra nepasitraukusi iš Lietuvos ir šturkščiai karine jėga trukdo normalų Lietuvos Respublikos gyvenimą.

Š. m. lapkričio 7 d. Lietuvoje dislokuoti SSSR okupacinės kariuomenės daliniai surengė karinį paradą Vilniuje. Jo metu tos kariuomenės desantininkai bandė jėga užimti Vilniaus konservatoriją nors joje tuo metu vyko paskaitos. Raudonoji armija taip pat vykdė smurto veiksmus prieš Lietuvos Respublikos piliečius kitose Vilniaus miesto vietose. Buvo sužaloti studentai bei kiti piliečiai.

Mes protestuojame prieš brutalų Lietuvos Respublikos ne tik vidaus gyvenimo, bet ir žmogaus, piliečio bei tautų teisių pažeidimus, kviečiame jus tuos veiksmus pasmerkti.

Visuotinių žmogaus teisių Lietuvos asociacijos iniciatyvinis komitetas

Antanas BURACAS

Lietuvos tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“ Stasys BUŠKEVIČIUS

Lietuvos agentūra „SOS vaikai“ Elena KUBILIENĖ

Lietuvos Helsinkio grupė Viktoras PETKUS

Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga Stasys KAUSINIS

Lietuvos nepriklausomybės sąjunga Darius GRUZDYS

Lietuvos tautinis specialus olimpinis komitetas Algirdas VITKAUSKAS

**THE ECONOMIC AND SOCIAL COUNCIL, UNITED NATIONS;**  
**THE TRUSTEESHIP COUNCIL, UNITED NATIONS;**  
**THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE, THE HAGUE;**  
**AMNESTY INTERNATIONAL ORGANIZATION;**  
**EUROPEAN TRADE UNION CONFEDERATION,** Brussels 1000, rue. Montagne  
 Aux Herbes Potageres, 37-41;  
**INTERNATIONAL CONFEDERATION OF FREE TRADE UNION;**  
**WORLD CONFEDERATION OF LABOUR,** So Rue Joseph Ii, Brussels 1040,  
 Belgium;  
**COUNCIL OF EUROPE,** Palais De L'europe, 67006 Strasbourg, Cedex, France;  
**EUROPEAN FREE TRADE ASSOCIATION,** 9-11 Rue. De Varembe, - 12126  
 Geneva 20, Switzerland;  
**NORDIC COUNCIL**

## **APPEAL**

We appeal to you hoping for a practical help to resist Soviet aggression against the Republic of Lithuania, which on March 11, 90 proclaimed its independence.

From the first days of the restoration of Lithuanian statehood and proclamation of its independence, the Soviet Union started to undertake crude actions against the Republic of Lithuania which ignore international agreements ratified by the Soviet Union itself in Moscow:

- Universal Declaration of Human Rights ;
- Final act of Helsinki Conference;
- Pact on Civil and Political Rights;
- Pact on Economic, Social and Social and Cultural Rights;
- Geneva Convention of August 12, 1949,

By order of the Soviet Government military troops are still being deployed in Lithuania: they are supplemented with new tank and para troop division, airplanes and helicopters, openly demonstrating their force in front of the peaceful Lithuanian people with a purpose to evoke fear and tension. Paratroopers and soldiers dressed as local militiamen are occupying state and public buildings, are assuming control of the Lithuanian-Polish border, of airplanes and ships to and from Lithuania and are capturing our young people for conscription in the Soviet Army, Now the Soviet Government has proclaimed an economic blockade of Lithuania, therefore, we appeal to you in search for the support of democratic aspirations of Lithuania and the other-Baltic republics.

Please, respond to the blockade with blockade by refusing to receive goods from and deliver to the Soviet Union, by freezing agreements or letters of credit, by suspending hypocritical disarmament agreements. It is impossible to sincerely pursue the path of strengthening peace among nations when Lithuania is given no chances to free itself from the prison of the Soviet empire.

Lithuanian Society of Deportees, Member of the Board Saulius ZUKANTAS  
 Lithuanian Helsinki Group Jonas CEKUOLIS  
 Lithuanian Christian Democratic Union Viktoras PETKUS  
 Lithuanian National Youth Federation Stasys BUSKEVICIUS  
 Lithuanian Initiative Group on Defense of Universal Human Rights Antanas BURACAS,  
 Stasys UOSIS  
 Lithuanian Christian Democratic Party, Head of Management Egidijus KLUMBYS



DĒL LDDP

## KREIPIMASIS Į LR SAVIVALDYBIŲ ASOCIACIJĄ, SAVIVALDYBIŲ MERUS, TARYBOS NARIUS IR TARNAUTOJUS

Matydamas LDDP, „aukso amžiaus“ pabaigą, LR prezidentas A. Brazauskas skuba lengva ranka pasirašyti seimo LDDP daugumos priimtus įstatymus, kurie pažeidžia LR Konstituciją, supriešina žmones, žlugdo mokslą, švietimą, medicinos apsaugą, pramonę, verslą ir žemės ūkį, tyčiojasi iš pensininkų, ypač politkalinių ir tremtinių, skirdamas KGB-istams ir kolaborantams dideles (600 Lt) pensijas. Prezidento pasirašyti įstatymai palankūs LDDP grupei draugų. Valdant Prezidentui ir LDDP daugumai, Lietuvoje suklestėjo korupcija ir mafija, Lietuvos gyventojų sąskaita praturtėjo LDDP nomenklatūra ir jos giminaičiai – naujai iškepti biznieriiai, tūkstančiai žmonių tapo bedarbiais, badauja pensininkai, invalidai, vaikus auginančios motinos. Bankeliai apvogė vargšus Lietuvos žmones, didesnė tautos dalis gyvena žemiau skurdo ribos. Prasidėjo fizinis Lietuvių tautos išnykimas – gyventojų skaičiaus sumažėjimas.

Nesugebėdamas (ar nenorėdamas) spręsti tautos egzistencinių problemų Prezidentas ir LDDP valdžia atsiribojo nuo juos išrinkusiųjų geležinėm tvorom, policininkais, savo priimtais įstatymais ir biurokratiniais barjeriais. Prezidentas ir Seimo Pirmininkas arogantiškai atsisako priimti konstruktyviam pokalbiui šešiolika Lietuvos visuomeninių organizacijų atstovų, atstovaujančių tautos daugumai, neatsakoma į raštus.

Savivaldybių rinkimai suteikė viltį – mes, eiliniai žmonės, tikėjome savivaldos pagalba tvarkyti savo gyvenimą mieste ir kaime. Deja, LDDP valdžia atėmė iš savivaldybės ir perdavė savo statytiniams – sričių valdytojams svarbias švietimo, sveikatos apsaugos ir žemėtvarkos funkcijas. Savivaldybės paverstos tik gatvių – šiukšlių tvarkytojais. Pasipiktinome Prezidentu, ignoravusiu visų LR savivaldybių asociacijos prašymą neatimti žemėtvarkos funkcijų. Matyti, Prezidentui artimesni LDDP grupė draugų, kuriems pakeitus Konstituciją, bus lengviau išparduoti Lietuvos žemę.

Darome išvadą: iš Prezidento aukštumų nematyti paprasto žmogaus vargai, nes LR Prezidentas gina ne Lietuvos piliečių, o grupės LDDP draugų interesus, todėl ir veda šalį į valdžios centralizmą ir diktatūrą. A. Brazauskas, būdamas nomenklatūrininku – komunistu veteranu praeityje, rinkimų kampanijos metu apgavo tautą, žadėdamas būti visų Lietuvos žmonių prezidentu – Konstitucijos Garantu.

Todėl mes kreipiamės į Jus, Savivaldybių asociaciją, merus, tarybų narius ir tarnautojus. Remiame Jūsų veiklą ginant savivaldą ir Lietuvos nepriklausomybę.

KVIEČIAME: Nepasiduoti Prezidento ir LDDP spaudimui naikinant Lietuvos savivaldą. Nevykdyti antikonstitucinių įstatymų, tame skaičiuje antikonstitucinius įstatymus, kurių pagalba dabar negražinami atimti iš savininkų nacionalizuotieji namai ir žemė. Nepasiduokite LDDP, netapkite nacionalizacijos faktinio įteisavimo vykdytojais ir nekompromituokite Lietuvos Valsybės. Rasite Lietuvos žmonėse visokeriopą paramą.

Lietuvos Respublikos namų ir sklypų savininkų sąjungos pirmininkas M.VITKAUSKAS  
Lietuvos Jungtinių Tautų asociacijos prezidentas prof. A.GENIUŠAS  
Lietuvos teisininkų draugija dr. K.STUNGYS  
Lietuvos gydytojų sąjunga prof. Z.SATKEVIČIUS  
Amerikos lietuvių išeivijos atstovas Lietuvoje prof. R.OŠLAPAS  
Žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas prof. A. DUMČIUS

Lietuvos žemės savininkų sąjungos tarybos pirmininkas dr. E. RAUGALAS  
 Lietuvos pensininkų sąjungos valdybos pirmininkas J.JAKAS  
 Lietuvos politinių kalinių sąjungos prezidentas A. STASIŠKIS  
 Pasaulio lietuvių bendruomenės Lietuvoje atstovas J.GAILA  
 Lietuvos mokytojų profsąjungos pirmininkė R.HOFERTIENĖ  
 Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Prezidentas B.GAJAUSKAS  
 Lietuvos ūkininkų sąjungos pirmininkas prof. J.ČIULEVIČIUS  
 Lietuvos invalidų sveikatos apsaugos ir teisių gynimo komiteto pirmininkas  
 E. KAZARINAS  
 Lietuvos judėjimas „Černobylis“ pirmininkas R. KUTRA,  
 Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas A. LUKŠA  
 Lietuvos šaulių sąjungos vadas R.MINTAUTAS  
 Kauno darbininkų sąjungos pirmininkas G.CIZIKAS

DĖL SOVIETINĖS ARMIJOS AGRESIJOS ARMĖNIJOJE IR AZERBAIDŽANE

ARMĖNIJOS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI,  
 TSRS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI,  
 JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ  
 KOMITETUI,  
 JAVKONGRESO EUROPOSSAUGUMO IR BENDRADARBIAVIMO  
 KOMISIJAI

**PAREIŠKIMAS**

Piktinamės šiurkščia Tarybinės Armijos agresija prieš taikius armėnų kaimų gyventojus Armėnijoje ir Azerbaidžane. Nuoširdžiai užjaučiame Armėnų Tautą dėl nekaltai žuvusiųjų šios agresijos aukų ir sužeistų gyventojų, tarp kurių daug moterų ir vaikų.

Pastoviai pasikartojantys tarybinių ginkluotųjų pajėgų ir specialios paskirties vidaus dalinių agresijos ir terorizmo aktai kelia didelę grėsmę demokratijai ir tautiniam atgimimui buvusioje sovietinėje imperijoje, o tuo pačiu – saugumui ir bendradarbiavimui tarp tautų, bendrųjų Europos namų kūrimo perspektyvai.

Pakartotinai prašome tarptautinių ekspertų dalyvauti tiriant šiuos vandalizmo aktus ir savo išvadas pateikti žmogaus teises ginančių tarptautinių organizacijų vertinimui. Tikimės, kad TSRS Aukščiausioji Taryba ras drąsos imtis neatidėliotinių veiksnių užkirsti kelią panašių agresijos aktų, jau ne kartą įvykdytų Pabaltijyje, Užkaukazėje, Moldavijoje ir kitur, tolesniam plėtimui.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto pirmininkas ANTANAS BURAS  
 Lietuvos Sąjūdžio Seimo Tarybos pirmininkas JUOZAS TUMELIS  
 Draugijos „Lietuva - Armėnija“ iniciatyvinės grupės narė, rašytoja  
 MARYTĖ KONTRIMAITĖ  
 Lietuvos politinių kalinių gelbėjimo komiteto narys PETRAS CIDZIKAS

STATEMENT BY SOVIET ARMY AGGRESSION AGAINST ARMENIA AND AZERBAIJAN

**TO: SUPREME SOVIET OF ARMENIA  
SUPREME SOVIET OF USSR  
UNITED NATIONS HUMAN RIGHTS COMMITTEE  
CONGRESS OF USA COMMISSION ON SECURITY AND  
COOPERATION IN EUROPE**

The recent aggression of the Soviet Army against the helpless Armenian villagers in Armenia and Azerbaijan is an outrage. We express our solidarity with the Armenians who have suffered so many casualties, among whom were many innocent women and children.

The repeated acts of aggression and terrorism carried out by the Soviet military forces and the special internal troops of the USSR pose a great danger to democratic and national rebirth in the former Soviet empire and, as a result, to the international

Security and cooperation between nations, to future aspirations of a unified European community.

We appeal once more to the international community to sponsor a panel of experts to investigate these acts of oppression and state terrorism, which would present its findings to the appropriate human rights organizations. We believe that the Supreme Soviet of USSR must immediately put an end to the Baltic and Caucasus Republics, Moldova and other national regions of former Soviet Union.

The Chairman of Lithuanian Association for the Protection of Human Rights

ANTANAS BURACAS

The Chairman of Lithuanian SAJUDIS Council JUOZAS TUMELIS

Member of Initiative Group Lithuanian Society «Lithuania-Armenia»

MARYTE KONTRIMAITE

Member of Lithuanian Committee for Salvation of Political Prisoners PETRAS CIDZIKAS

**STATEMENT OF PROTEST**

10 January 1991

UN Center for Human Rights

Mikhail Gorbachev President of the USSR

Marshal of the Army Yazov Minister of Defense of the USSR

Additional military occupational forces of the USSR have been sent to Lithuania and other Baltic states. The principal military units of paratroopers have resorted to actions of violence against peaceful residents,

Soviet paratroopers occupy our offices (Lithuanian Institute of History, Newspaper Publishing Center, and many other offices), and threaten the security of the employees. There is a continuous movement of armored personnel carriers along the streets of Vilnius, Klaipeda, Panevezys and other cities of the Republic. Plain-clothed paratroopers of the USSR assist Soviet occupational forces in organizing anti-state acts in Lithuania, and incite the seizure of buildings of Lithuania's state offices. On 10 January 1991, with the session of the Supreme Council of the Republic of Lithuania in progress, they helped hooligans to break into the building of the Supreme

Council. Since then, tens of thousands of Lithuania's residents have been on a round-the-clock vigil at the building of the Supreme Council, protecting it from the danger of arbitrary actions of the military, because every day command makes threats to overthrow the government of the Republic of Lithuania.

The Soviet armed forces and military commissars are trying to capture by force Lithuanian young men who have refused to serve in the military units of the occupational Soviet army. Peaceful efforts of the leadership of the Republic of Lithuania to prevent such acts of coercion of the USSR army and to prevent all possible conflicts have failed to give any positive results in stabilizing the situation. Up to the present time, negotiations with the USSR concerning the withdrawal of the Soviet army from Lithuania and putting an end to the acts of coercion have not commenced.

By violating the laws of the Republic of Lithuania, the armed forces of the USSR transgress the International law and inner laws of the USSR, pursuant to which only civil actions may be instituted against young men who refuse to perform military service. By using force against the citizens of Lithuania, the USSR violated the Geneva Convention of 12 August 1949, the UN International Covenant on Civil and Political Rights. Consequently, the actions of the USSR armed forces are unlawful, and our young people Kidnapped by them are prisoners of war. No arguments of the occupying forces can justify the threats and the use of force on the part of Soviet administration.

We appeal to you that you intervene so that arbitrary actions be stopped, and that the military forces of the USSR immediately cease violating basic universally recognized human rights in the Republic of Lithuania. The majority of states in the world do not recognize forcible incorporation of Lithuania into the USSR. The majority of Lithuania's residents (two-thirds of the adult population) voiced their will to have the occupational army of the USSR withdrawn from the territory of Lithuania in 1600000 signatures. Soviet aggressors must withdraw from the territory of Lithuania and dismantle the occupational regime. During period of withdrawal of Soviet military units, any presence and movement of armed forces of the USSR on our territory must become the subject of the interstate negotiations between the Republics of

Lithuania and the USSR. We reiterate our request that issues concerning the Republic of Lithuania and related to the withdrawal of the occupational army of the USSR be considered at the United Nations organizations. We invite observers of the United Nations organization monitor arbitrary actions of the occupying forces on the territory of the Republic of Lithuania.

Lithuanian Association for Deafening Human Rights  
CHAIRMAN ANTANAS BURACAS

On behalf of the Sajudis  
JUOZAS TUMELIS

Seimas Council  
JONAS DZEVECKA, ANGONITA RUPSYTE

Lithuanian Democratic Party  
COUNCIL CHAIRMAN SAULIUS PECELIUNAS

Christian- Democratic Party of Lithuania  
CHAIRMAN OF THE BOARD EGIDIJUS KLUMBYS

Lithuanian National Union  
CHAIRMAN RIMANTAS SMETONA

Lithuanian Independence Union,  
CHAIRMAN VIKTORAS PETKUS

Social Democratic Party of Lithuania  
PRESIDIUM MEMBER JUOZAS SATAS

Lithuanian National Youth Union  
LEADER STASYS BUSKEVICIUS

On behalf of the Lithuanian Helsinki Group  
Member STASYS KAUSINIS

On behalf of Christian Democratic Union of Lithuania  
Member ALGIRDAS MASIULIONIS

On behalf of the „Geneva-49“ Committee of ‘Lithuania  
Member EDVARDAS KRIKSCIUNAS

Council of the Unemployed Persons  
MEMBER STASYS JAKAS

DĖL SSSR OKUPACINĖS KARIUOMENĖS

ŽMOGAUS TEISIŲ CENTRUI PRIE JUNGTINIŲ TAUTŲ  
ORGANIZACIJOS  
TSRS PREZIDENTUI P. MICHAILUI GORBAČIOVUI  
TSRS GYNYBOS MINISTRUI MARŠALUI D. JAZOVUI

**PROTESTAS**

1991 m. sausio 10 d.

Į Lietuvą ir kitas Baltijos valstybes atsiųstos papildomos okupacinės TSRS ginkluotosios pajėgos. Pagrindiniai desantiniai kariniai daliniai ėmėsi smurto veiksmų prieš taikius gyventojus. Sovietiniai desantininkai užiminėja mūsų įstaigas (Lietuvos istorijos institutas, Spaudos rūmai ir daug kitų) ir grasina jų darbuotojų saugumui. Šarvuočiai nuolat važinėja Vilniaus, Klaipėdos, Panevėžio ir kitų miestų gatvėmis. Dalis civiliai perrengtų TSRS desantininkų padeda sovietinėms okupacinėms jėgoms organizuoti Lietuvoje antivalstybines akcijas, provokuoja Lietuvos valstybinių įstaigų pastatų užėmimą. 1991 m. sausio 8 d. vykstant Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sesijai, jie padėjo chuliganams įsiveržti į Aukščiausiosios Tarybos rūmus. Nuo tol dešimtys tūkstančių Lietuvos gyventojų dieną naktį budi prie Lietuvos AT rūmų, saugo juos nuo naujų karinės savivalės pavojų, kadangi okupacinės kariuomenės generalitetas kasdieną grasina susidoroti su Lietuvos Respublikos aukščiausią valdžia. TSRS ginkluotosios pajėgos ir kariniai komisarai prievarta gaudo Lietuvos jaunuolius, atsisakiusius tarnauti okupacinės sovietų armijos daliniuose.

Taikios Lietuvos Respublikos vadovybės pastangos užkirsti kelią šioms TSRS kariuomenės prievartos akcijoms ir galimiems konfliktams kol kas nepadeda stabilizuoti padėties. Iki šiol TSRS nepradeda derybų su Lietuva dėl sovietinės armijos išvedimo iš Lietuvos, jos prievartinių veiksmų sustabdymo.

TSRS ginkluotosios pajėgos, laužydamos Lietuvos Respublikos įstatymus, nusižengia tarptautinei teisei ir TSRS vidaus įstatymams, pagal kuriuos atsisakantys karo tarnybos jaunuoliai gali būti traukiami tik civilinio teismo atsakomybėn. TSRS, naudodama prieš Lietuvos Respublikos piliečius prievartą, pažeidė 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos Konvenciją, Jungtinių Tautų tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą. Atsižvelgiant į tai, TSRS ginkluotųjų pajėgų veiksmai Lietuvos Respublikoje yra neteisėti, o jų pagrobti mūsų jaunuoliai yra karo belaisviai. Jokie okupantų argumentai negali pateisinti sovietinės administracijos grasinimų ir jėgos naudojimo. Mes krepiamės į Jus, kad būtų nutraukti savivalės veiksmai, kad TSRS ginkluotosios pajėgos nedelsiant liautųsi pažeidinėjusios elementarias visuotinai pripažintas žmogaus teises Lietuvos Respublikoje. Dauguma pasaulio valstybių nepripažįsta prievartinio Lietuvos įjungimo į TSRS sudėtį. Lietuvos gyventojų daugumos (2/3 suaugusiųjų) reikalavimas išvesti TSRS okupacinę kariuomenę iš Lietuvos Respublikos teritorijos buvo pareikštas 1 mln. 600 tūkst. parašų. Sovietiniai agresoriai turi pasitraukti iš Lietuvos teritorijos ir demontuoti okupacinį režimą. Sovietinių karinių dalinių išvedimo periodu bet koks TSRS ginkluotųjų pajėgų buvimas ir judėjimas mūsų teritorijoje turi tapti Lietuvos Respublikos ir TSRS tarpvalstybinių derybų objektu. Mes pakartotinai prašome, kad Lietuvos Respublikos klausimai, susiję su TSRS okupacinės kariuomenės išvedimu, būtų svarstomi Jungtinių Tautų Taryboje. Okupantų savivalei kontroliuoti Lietuvos Respublikos teritorijoje kviečiame Jungtinių Tautų organizacijų stebėtojus.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, pirmininkas  
Lietuvos Sąjūdžio Seimo tarybos vardu

Antanas BURACAS

Juozas TUMELIS,

Jonas DŽEVEČKA

Angonita RUPŠYTĖ

Lietuvos demokratų partija, tarybos pirmininkas

Saulius PEČELIŪNAS

Lietuvos krikščionių demokratų partija, valdybos pirmininkas

Egidijus KLUMBYS

Lietuvos tautininkų partija, pirmininkas

Rimantas SMETONA

Lietuvos nepriklausomybės sąjunga, pirmininkas

Viktoras PETKUS

Lietuvos socialdemokratų partija, prezidiumo narys

Juozas ŠATAS

Lietuvos tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“, vadas

Stasys BUŠKEVIČIUS

Lietuvos Helsinkio grupės vardu, narys

Stasys KAUSINIS

Lietuvos krikščionių demokratų sąjungos vardu, narys

Algirdas MASIULIONIS

Lietuvos komiteto „Ženeva-49“ vardu, narys

Edvardas KRIKŠČIŪNAS

Netekusiųjų darbo asmenų taryba, narys

Stasys JAKAS

Центру прав человека при Организации Объединенных Наций  
Президенту СССР господину Михаилу Горбачеву  
Министру оборон СССР маршалу Д.Язову

## ПРОТЕСТ

1991 01 11

Дополнительный контингент вооруженных сил СССР направлен в Литву и другие Балтийские государства. Основные десантные воинские части предпринимают насильственные действия против мирного населения. Советские десантники занимают наши учреждения такие, как Институт истории Литвы, Дом печати и многие другие, и создают угрозу для безопасности их работников. Бронетранспортеры постоянно ездят по улицам Вильнюса, Клайпеды, Паневежиса и других городов. Часть переодетых в гражданскую форму десантников СССР помогают советским оккупационным силам организовать в Литве антигосударственные акции, провоцируют захват зданий, в которых находятся государственные учреждения Литвы.

8 января 1991 года во время заседания сессии Верховного Совета республики они помогли хулиганам прорваться в здание Верховного Совета: с тех пор десятки тысячи жителей Литвы днем и ночью дежурят у здания Верховного Совета Литвы, охраняют его от опасности военного произвола, поскольку генералитет оккупационных войск ежедневно грозит расправой с верховной властью Литовской Республики.

Вооруженные силы СССР и военачальники насильственно забирают в армию юношей Литвы, отказавшихся служить в частях оккупационной армии.

Мирные усилия Литовской Республики предотвратить названные акции насилия, осуществляемые войсками СССР, и возможные конфликты, пока не дают результатов по стабилизации положения. До сих пор СССР не начинает переговоры с Литовской Республикой по поводу вывода советской армии из Литвы, прекращения ее насильственных действий.

Вооруженные силы СССР, преступая законы Литовской Республики, совершают преступление перед международным правом и внутренними законами СССР, согласно которым юноши, отказавшиеся от воинской службы могут быть привлечены лишь к ответственности гражданского суда. СССР, причиняя насилие против граждан Литовской Республики, нарушил Женевскую конвенцию от 12 августа 1949 г., международный пакт гражданских и политических прав Объединенных наций. С учетом, что действия вооруженных сил СССР в Литовской Республике являются незаконными похищенных юношей можно считать военнопленными. Никакие аргументы оккупантов не могут оправдать запугиваний со стороны советской администрации и применения силы.

Мы обращаемся к Вам, чтобы способствовать прекращению произвола, немедленного предотвращения Вооруженными силами СССР нарушений элементарных прав человека в Литовской Республике.

Большинство стран мира не признают насильственного включения Литвы в состав СССР. Требования большинства жителей Литвы (2.3 взрослого населения) вывести оккупационные войска СССР с территории Литовской Республики было подкреплено 1 млн.600 тысяч подписями.

Советские агрессоры должны покинуть территорию Литвы и демонтировать оккупационный режим. В период вывода советских воинских частей любое присутствие и продвижение вооруженных сил СССР по нашей территории должны стать объектом межгосударственных переговоров между Литовской Республикой и СССР. Мы еще раз обращаемся с просьбой, чтобы вопросы касающиеся вывода оккупационных войск СССР из Литовской Республики, обсуждались в Совете Объединенных Наций. Для осуществления контроля за произволом оккупантов на территории Литовской Республики приглашаем наблюдателей Совета Безопасности Объединенных Наций.

От ассоциации по защите прав человека Литвы, председатель	Антанас БУРАЧАС
От совета сейма «Саюдиса» Литвы, председатель совета	Юозас ТУМЕЛИС, Ионас ДЗЕВЕЦКА
От демократической партии Литвы председатель	Ангоните РУПШИТЕ
От христианской демократической партии Литвы, председатель правления	Саулюс ПЕЧЕЛЮНАС
От союза Литовских таутников	Эгидиус КЛУМБИС
От союза независимости Литвы председатель	Римантас СМЕТОНА
От социалдемократической партии Литвы, член президиума	Викторас ПЕТКУС
От союза рациональной молодежи Литвы «Яунои Летува», командир	Юозас ШАТАС
От имени Литовской Хельсинской группы, член	Стасис БУШКЯВИЧУС
От христианского демократического союза Литвы	Стасис КАУШИНИС
От имени Литовского комитета «Женева- 49»	Алгирдас МАСЮЛЕНИС
От имени совета лиц лишившиеся работы	Эдвардас КРИКЦИОНАС
	Стасис ЯКАС

**KREIPIMASIS JUNG TINIŲ TAUTŲ GENERALINĖS SAMBLĖJOS  
SEKRETORIATODARBUOTOJŲ APONIŲ NANCY UMBRAZAS,  
PRAŠANT INFORMUOTI JTIRPASAULI APIE OMONININKŲ  
SIAUTĖJIMĄ LIETUVOJE**

1991 m. sausio 11 d.

To: NANCY UMBRAZAS  
1971 CONEJ ISLAND ave  
BROOCLYN, New YORK  
11230 USA FAX 17183393774

An Appeal to the United Human Committee to the Geneva Human Committee, to the Geneva Human Rights Commission and to other international human rights organizations.

Since the re-establishment of the independence of the Republic of Lithuania on March 11, 1990, Soviet armed forces occupying Lithuania have flagrantly violated human rights in Lithuania. They have beaten and killed people, broken into private homes and seized state buildings as well as mass communications systems, thus violating Articles 3, 5, 9, 12, 21-23, 28 and 29-33 of the Universal Declaration of Human Rights.

These terrorist acts have been carried out by special armed forces units which were formed by and which are commanded by the Soviet Union.

To prevent further violations of human rights, a campaign is currently being carried out in Lithuania to collect signatures for an appeal to the United Nations.

We ask you

1. To discuss and condemn the systematic violations of human rights which are being carried out by specialized Soviet armed forces in Lithuania;
2. To send to Lithuania a commission of observers to assess violations of human rights;
3. To discuss and insist that the Soviet Union establish a plan by which the Soviet Union would dismantle military installations and withdraw its army of occupation from Lithuania.



The Lithuanian Association for the Defening of Human Rights  
ANTANAS BURACAS, ARIMANTAS DUMCIUS, VIKTORAS PETKUS,  
ALFONSAS SVARINSKAS

## STATEMENT

TO:

HUMAN RIGHTS CENTER OF THE UNITED NATIONS ORGANIZATION, HUMAN RIGHTS DEFENSE COMMITTEE IN GENEVA, SWITZERLAND TO ALL INTERNATIONAL ORGANIZATIONS DEFENDING HUMAN RIGHTS AND NATIONAL RIGHTS

The Soviet Union has sent additional armed -forces to Lithuania and has used violent means against innocent, peaceful, no provocative inhabitants and against, the legitimately elected government of the Republic. Soviet -forces have taken over our offices (newspaper establishment center, radio and television premises, and many others). These paratroopers are helping Soviet occupying forces to organize anti-governmental actions. They have usurped official buildings. During the attack of the Central Radio and Television complex in Vilnius 15 innocent, unarmed young people were murdered and 165 people wounded,,They have blocked off the House of Parliament, The Soviet government is constantly spreading vile misinformation concerning events occurring in Lithuania.

No morally revolting arguments from occupying forces can justify threatening, violence and use of brutal, naked force by Soviets. By arrogantly breaking laws of the Lithuanian Republic the Soviet armed forces blatantly disregard and violate international law. Their actions are unlawful. In this way the Soviet Union injures the Geneva Convention of August 12th, 1949, the pact of the United Nations Citizens and Political Rights.

We appeal to all international organizations defending human rights and nation rights and ask to stop the mega machine of military Hydra, in order to interrupt the arrogant violation of universally accepted human rights in the Lithuanian Republic. Most of the adult population of Lithuania insists on driving out the Soviet occupying forces. Their will has been confirmed by 1.600.000 signatures. The leaving of Soviet forces is to become an object, of the conferring between the Lithuanian Republic and the Soviet Union. We demand, as is our right, that driving out the Soviet forces would be discussed at a session of the United Nations Security Council. Help us! We invite observers from the United Nations Security Council and other international organizations to control aggression of the occupiers in the territory of the Republic of Lithuania. We repeat once again – help us!

On behalf of the Lithuanian Human Rights Defening Association  
VIKTORAS PETKUS, ANTANAS BURACAS, ALFONSAS SVARINSKAS,  
ARIMANTAS DUMČIUS.

*Perskaityta Kauno TV 1991 m. sausio 15 d. naktį. Tekstą perskaitė prof. L.Baškauskaitė*

## DĖL OKUPACINĖS KARIUOMENĖS IŠVEDIMO

Žmogaus teisių centrui prie Jungtinių Tautų Organizacijos  
 Žmogaus teisių komitetui Ženevoje

Į visas tarptautines organizacijas, ginančias žmogaus ir tautų teises

**PRAŠYMAS**

1991m. sausio 15 d

Į Lietuvą atsiųstos papildomos TSRS ginkluotosios pajėgos ėmėsi smurto veiksmų prieš taikius gyventojus ir teisėtą Vyriausybę. Sovietiniai desantininkai užiminėja mūsų įstaigas (Spaudos rūmai, Lietuvos radijas ir televizija ir kt.), padeda sovietinėms okupacinėms jėgoms organizuoti antivalstybines akcijas. Šturmuojant Lietuvos radiją ir televiziją, žuvo 14 žmonių, daugybė sužeistų. Sovietinė propaganda skleidžia melagingą informaciją apie įvykius Lietuvoje.

Jokie okupantų argumentai negali pateisinti sovietinės administracijos grasinimų, smurto ir jėgos panaudojimo.

TSRS ginkluotosios pajėgos, laužydamos Lietuvos Respublikos įstatymus, nusižengia tarptautinei teisei, jų veiksmai yra neteisėti. TSRS pažeidė 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos Konvenciją, Jungtinių Tautų pilietinių ir politinių teisių paktą.

Kreipiamės į visas tarptautines organizacijas, ginančias žmogaus ir tautų teises, prašome sustabdyti militaristinės hidros kariauną, kad ji liautųsi pažeidinėti visur pripažintas žmogaus teises Lietuvos Respublikoje.

Dauguma suaugusių Lietuvos gyventojų reikalauja išvesti TSRS okupacinę kariuomenę. Ši mūsų žmonių valia anksčiau buvo patvirtinta 1 mln. 600 tūkst. parašų. Armijos išvedimas turi tapti Lietuvos Respublikos ir TSRS tarpvalstybinių derybų objektu. Mes prašome, kad okupacinės kariuomenės išvedimas ir kolaborantų veiksmai būtų svarstomi Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje. Padėkite mums! Okupantų savivalei kontroliuoti Lietuvos Respublikos teritorijoje kviečiame Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos ar kitų tarptautinių organizacijų stebėtojus.

Nuo Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos  
 Viktoras PETKUS, Antanas BURAČAS, Alfonsas SVARINSKAS,  
 Arimantas DUMČIUS

*Laisvasis Kaunas. 1991m. sausio 15 d.*

## DĖL SSSR AGRESIJOS LIETUVOJE

**PAREIŠKIMAS ŽMOGAUS TEISIŲ  
 TARPTAUTINĖMS ORGANIZACIJOMS RYŠIUM SU TSRS  
 AGRESIJA LIETUVOJE**

Lietuvos Respublika  
 1991 m. sausio 23 d.

Lietuvos Respublika 1940 m. birželio mėn. buvo apgaulės ir prievartos būdu aneksuota ir po to okupuota TSRS, jos valdžios įtvirtinimui panaudojant ir okupacinės kariuomenės sukurtą

marionetinį Liaudies seimą. Dauguma pasaulio valstybių nepripažino ir iki šiol nepripažįsta šio prievartinio Lietuvos įjungimo į TSRS sudėtį.

Po Antrojo pasaulinio karo, tęsiant prieš jį pradėtą lietuvių tautos genocidą, buvo naikinama ir deportuojama Lietuvos inteligentija, jos visuomeninių organizacijų atstovai. Tai savo konstituciniais aktais patvirtino Lietuvos Respubliką 1990 m. kovo 11 d. atkūrusi teisėtai išrinktoji Lietuvos Aukščiausioji Taryba.

1990 m. kovo – gruodžio mėnesiais TSRS Prezidentas ir TSRS vyriausybė ekonominės ir politinės blokados metodais bei karine prievarta bandė parklupdyti naują teisėtą Lietuvos valdžią. Jie įsteigė TSRS okupacinių valdžių interesus atstovaujančias ir neteisėtais metodais Lietuvoje veikiančias institucijas, vystė mūsų teritorijoje diversinę veiklą, grobė Lietuvos spaudos, kultūros, archyvų ir kitų įstaigų pastatus ir jų turta, užpuldinėjo taikius gyventojus. Šaukiamojo amžiaus jaunuoliai jėga sulaikomi ir slapta išgabunami iš Lietuvos teritorijos, nužudomi, priverčiami tarnauti okupaciniuose daliniuose.

TSRS pasienio tarnybos neįleisdavo į Lietuvos Respubliką atvykstančių gydytojų ir kitų užsienio specialistų bei korespondentų. TSRS valdžios instancijų reikalavimu buvo pastoviai nutraukiamas tarptautinis telefono ir FAX ryšys, neįleidžiamos oficialios delegacijos dalyvauti Lietuvoje rengiamose tarptautinėse konferencijose. Atskirais atvejais buvo sulaikoma humanitarinė kitų šalių pagalba.

1990 m. pabaigoje į Lietuvą ir kitas Baltijos Respublikas buvo atsiųstos papildomos okupacinės TSRS ginkluotosios pajėgos, TSRS KGB ir TSRS Vidaus reikalų specialiosios paskirties daliniai. Jie suintensyvino smurtą ir prievartą prieš valdžią ir taikius gyventojus. Specialiai apmokyti agentai ir TSKP atstovai skleidžia nacionalinę nesantaiką, plečia dezinformaciją, sėja nepasitikėjimą teisėta valdžia, siekia destabilizuoti politinę padėtį.

1991 m. sausio 13-osios kruvinojo sekmadienio naktį specialiosios paskirties ir kariniai daliniai, naudodami sunkiuosius tankus ir karinius šarvuočius, jėga užėmė Lietuvos Respublikos radijo bei televizijos stoties pastatus ir bokštą. Prieš tai buvo užimti Spaudos rūmai. Naudodami karinį ginklą, sovietiniai kareivos nužudė 16 žmonių (iš jų 10 nušautų, 3 sutraiškyti tankų, 2 susprogdinti, tarp jų 13 žuvo vien tik sausio 13 d.). Virš 500 taikių gyventojų sužeista agresorių, iš jų 47 žmonės nukentėjo nuo kulku. TSRS kariuomenės daliniai siekia valdžią perduoti okupacinės kariuomenės atstovų sudarytam ir iki šiol įslaptintam vadinamajam nacionalinio gelbėjimo komitetui. Gatvėse apsišaukę kariniai patruliai sulaiko piliečius ir net Lietuvos Respublikos deputatus, apšaudo žmones, pastatus, nuginkluoja ir suiminėja kelių eismo bei policijos patrulius, beginklius savigynos būrių budinčiuosius, padeginėja ir apšaudo automašinas, atiminėja dokumentus ir kitus vertingus daiktus. Virš 20 žmonių, sulaikytų TSRS kariškių, yra po to dingę be žinios.

Šiuo sudėtingu Lietuvos Respublikai periodu mūsų piliečiai ir valstybės valdžios institucijos išsaugojo savo orumą bei tradicinę Baltijos tautoms tarpnacionalinės bičiulystės dvasią, nepasidavė tautų neapykantos kupinoms TSKP provokacijoms. Jau kelias savaites dešimtys tūkstančių gyventojų su malda ir tautinėmis giesmėmis lūpose saugo savo valdžią ir kultūros įstaigas nuo tarybinių agresorių savivalės.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komitetas, remdamasis savo turimais, taip pat Lietuvos Respublikos sveikatos ir vidaus reikalų ministerijų bei kitų instancijų pateiktais ir ypač Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros atliktais okupacinių dalinių įvykdytų nusikaltimų tyrimais, kreipiasi į Jus ir prašo neatidėliotinai imtis visų galimų priemonių, kad Lietuvos Respublikos gyventojų visuotinai pripažintų žmogaus teisių pažeidimai dėl TSRS agresijos būtų svarstomi Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komisijos 47-oje sesijoje. Mes prašome sudaryti sąlygas oficialiems įgaliotiems Lietuvos Respublikos atstovams ir įvykių liudininkams pateikti

Jums su TSRS agresija susijusius dokumentus ir kitą medžiagą.

Kviečiame taip pat atvykti Jūsų įgaliotą kompetentingą tarptautinę komisiją ar atsiųsti savo atstovus siekiant parengti nepriklausomas išvadas apie tebesitęsiančią TSRS agresiją prieš tautinius Lietuvos gyventojus bei jos padarinius, taip pat apie visų TSRS prezidentą ir TSRS vyriausybės veiksmų prieš Lietuvos gyventojus neteisėtumą ir nusikalstamumą, sistemingai ir sąmoningai pažeidžiant TSRS ratifikuotus Jungtinių Tautų paktus, ginančius visuotinai pripažintas žmogaus teises.

Lietuva nuo šio tūkstantmečio pradžios buvo ir lieka Europos tautų šeimos narys. Mes tikimės, kad nepaliksime abejingi mums šiomis sunkiomis dienomis, vėl iškilus baisiai sovietinio genocido grėsmei!

Antanas BURAČAS – LŽTGA pirmininkas, profesorius, Lietuvos MA akademikas

Viktoras PETKUS – LŽTGA Garbės pirmininkas, Lietuvos Helsinkio grupės steigėjas

Justinas MARCINKEVIČIUS – poetas, Lietuvos MA akademikas

Alfonsas SVARINSKAS – Kauno kurijos kancleris, kunigas

Juras POŽELA – Lietuvos MA prezidentas, akademikas

Rolandas PAVILIONIS – Vilniaus universiteto rektorius, profesorius

Liucija BAŠKAUSKAITĖ – Vytauto Didžiojo universiteto prorektorė, profesorė

Jurgis BRĖDIKIS – Kauno aritmijos centro vadovas, profesorius, akademikas

Arimantas DUMČIUS – LŽTGA Kauno skyriaus komiteto pirmininkas, medikas profesorius

Stasys KAUSINIS – Lietuvos Helsinkio grupės narys

Edvardas KRIKŠČIŪNAS – Lietuvos komiteto „Ženeva 49“ narys

Artūras PAULAUSKAS – Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras

Gedgaudas NORKŪNAS – Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro pavaduotojas

Juozas GAUDUTIS – Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros tardymo grupės vadovas, vyriausiasis prokuroras

## MEMORANDUM HUMAN RIGHTS VIOLATIONS BY SOVIET COMMUNIST FORCES AGGRESSIONS IN LITHUANIA

25 of January of 1991

In June 1940, Lithuania underwent forcible annexation and illegal occupation by the Soviet Union (USSR). This was accomplished by deceit and terror. Soviet rule was established by means of a creation of a local „puppet“ regime. This regime was enforced by the occupying military force of the Soviet Army. Almost all democratic nations of the world did not recognize and, to date, have not recognized the forcible and illegal occupation and annexation of Lithuania into the Soviet Union.

Following the end of World War II, the USSR continued to carry out a policy aimed at total genocide of the Lithuanian nation. All Lithuanian Intelligentsia and members of all Lithuania organizations and people throughout all levels of society were executed or deported. Nevertheless, the Republic of Lithuania re-established its own Democratically-Elected Parliamentary Government and Supreme Council on March 11, 1990. The process by which Independent Lithuania was re-established was by legal constitutional acts.

Between March and December, 1990, the President and Supreme Council of the Soviet Union made every effort to destroy this newly-elected and legal government by using economic and political blockades as well as military force. The Soviet government established institutions, representative of the USSR occupying force, which used illegal methods to do develop subversive action in Lithuania. Buildings which housed archives of press and other cultural institutions, as well as other office buildings, were invaded and occupied. These buildings were robbed of their assets, and peaceful residents were attacked. Young men of military service age have been forcibly held or secretly kidnapped, taken out of Lithuanian territorial boundaries, beaten or forced into the service of the occupational military branches.

Furthermore, Soviet border guards have prevented entrance into Lithuania of foreign medical doctors as well as other specialists and correspondents. On a regular basis, international telephone and FAX lines have been interrupted at the insistence of the Soviet Government. Official delegations arriving to Lithuanian International conferences have been prevented entrance. At various times, humanitarian and other international aid efforts have been severely hampered.

At the end of 1990, additional units of armed Soviet Special Forces, Soviet KGB and other special units of Soviet Interior Affairs Departments were sent into Lithuania and the other Baltic Republics. They have intensified efforts of violence and force against government and other peaceful citizens. Specially paid agents and other Soviet representatives have intensified efforts at spreading disinformation, attempting to create national disharmony within the public and create mistrust toward the elected government – i.e., have sought in every way to destabilize the existing political structure.

On January 13, 1991, during the early morning hours, special military units, using tanks and other heavy military equipment, forcibly occupied the Lithuanian radio and television tower and office buildings. Two days earlier, the Newspaper Press Building had been forcibly occupied. Using military weapons of war, sixteen people were murdered. Of these, ten were shot, three were crushed by tanks, two were shot by tanks, and one was crushed in an automobile by a tank. Thirteen of the sixteen died on January 13, 1990. Over 500 peaceful residents were injured by the aggressors – 47 of these people suffered gunshot wounds.

These Soviet special military forces were used in the attempt to transfer governmental power to representatives of the occupying army known as the „National Rescue Committee.“ To date, the names of the committee members remain anonymous.

Military patrol units are combing the streets, stopping ordinary citizens as well as elected Parliament deputies, shooting at citizens and buildings, and disarming and arresting various police patrolmen as well as arresting unarmed volunteers who are keeping vigil around key government buildings. There are numerous instances of automobiles being burned and fired upon, citizens' documents and other valuables being taken away. Over 20 people who have been thus detained by Soviet soldiers have since disappeared, and their whereabouts remain unknown.

During this extremely difficult period for the Republic of Lithuania, Lithuanian citizens and members of governmental institutions have retained their dignity and the traditional Baltic stance of friendship toward the multi-ethnic populace and have not given into all attempted Soviet provocations. For several weeks already, tens of thousands of our residents have kept vigil around government and other cultural institutions, protecting these critical, areas from Soviet aggression with no more than prayers and the sound of national folk songs on their“ tips.

The Lithuanian Committee for the Protection of Human Rights, the Lithuanian Ministry of Health and Interior Affairs and the Lithuanian General Attorney's office which has gathered evidence of the illegal acts committed by the occupational forces, re seeking your help without

delay for all possible means to bring these violations I human rights before the United Nations Human Rights Commission during their 47 th Session. We request that von arrange for all officially-empowered representatives and make proper arrangements for, us to provide you with statements of eye-witnesses to all fore mentioned events and other documents and materials regarding Soviet acts of aggression.

We also invite, without delay, a duly-empowered and competent international, committee or other representatives who are interested in making independent assessments regarding the on-going Soviet aggression toward peaceful Lithuanian residents as well as the illegality and immorality of the acts against Lithuanian citizens committed by the USSR President and USSR Supreme Council. These acts are consciously and systematically in direct conflict with ratified pacts of the United Nations, which universally recognize human rights.

Since the early part of this century, Lithuania was and remains a part of the European family of nations. We can only expect that you will not desert us during these most difficult days when once again we face the danger of genocide by Soviet forces.

Lithuanian Association for the Defending of Human Rights, Chairman Prof. Akad.

Antanas BURAČAS

Founder and Honorary Chairman of the Lithuanian Helsinki Watch Group

Viktoras PETKUS

Poet and Lithuanian Academy of Sciences Academician Justinas MARCINKEVIČIUS

Committee Chairman for Defense of Religious Rights Rev. Alfonsas SVARINSKAS

DĖL SOCIALINIŲ GARANTIJŲ LIETUVOS GYVENTOJAMS

LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KOMITETO  
IR LIETUVOS VARTOTOJŲ ASOCIACIJOS  
RESPUBLIKINĖS VALDYBOS

**PAREIŠKIMAS**

1991 m. kovo 1 d.

Didžiulį Lietuvos gyventojų nepasitenkinimą sukėlė staigus maisto produktų kainų padidėjimas, neužtikrinus pragyvenimo lygio kritimo kompensavimo. Tokį Vyriausybės nutarimą sustabdė Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, Vyriausybė dėl to atsistatydino.

Pripažindami kainų reformos būtinumą, neišvengiamą kainų augimą, kreipiamės į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą ir Vyriausybę su reikalavimu, kad būsimoji kainų reforma, kainų padidėjimas nesukeltų Lietuvos gyventojų, ypač gaunančių mažas pajamas, gyvenimo lygio kritimo. Kainų didinimą būtina susieti su prarandamų pajamų kompensavimo galimybėmis.

Reikalaujame, kad kainų reformos projektas būtų viešai paskelbtas visuomenei ir priimtas tik jai pritarus.

*Pozicija. 1991 m. kovo 1 d.*

DĖL SSSR NUMATOMO 1991 M. KOVO 17 D. REFERENDUMO

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KREIPIMASIS

1991 m. kovo 9 d.

Lietuvos Respublikoje, kovo 11 d. Aktu atstačiusioje savo Nepriklausomybę, galioja tik Lietuvos Respublikos Konstitucija ir įstatymai. Š. m. vasario 9 d. Lietuvos gyventojų apklausa parodė, kad daugiau nei 2/3 Lietuvos gyventojų pasisako už Lietuvą kaip nepriklausomą ir demokratinę valstybę.

Pareiškiamo, kad SSSR vyriausybės reikalavimas vykdyti kovo 17 d. referendumą Lietuvos teritorijoje yra neteisėta okupacinės valdžios akcija prieš Lietuvos tautą ir jos žmones, tai yra pasikėsinimas į jos suverenitetą. Pasaulio demokratinės valstybės niekada nepripažino Lietuvos aneksijos ir teisiniu požiūriu Lietuva niekada nebuvo SSSR teritorijos dalimi. Tuo būdu kovo 17 d. skelbti SSSR referendumą Lietuvos Respublikoje yra grubus kišimasis į nepriklausomos valstybės vidaus reikalus ir gėdingas tarptautinės teisės pažeidimas.

Nuo Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyriaus  
Arimantas DUMČIUS, Audrius DRUČKUS, Alfonsas SVARINSKAS, Regimantas KURKLIETIS,  
Kazimieras KRYŽEVIČIUS, Julius TAMOŠIŪNAS ir kiti.

*Kauno laikas.* - 1991 m. kovo 9 d.

## PAREIŠKIMAS JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETUI

### II. EKOLOGINIAI NUOSTOLIAI

Lietuvos gamtinės ir gyvenamosios aplinkos teršimas ir kitoks antropogeninis jos degradavimas po prievartinio įjungimo į sovietinės imperijos sudėtį pabaigoje pasiekė neleistiną mastą. Svarbiausios Lietuvos upės taip intensyviai teršiamos neišvalytais nutekamaisiais gretimų Baltarusijos ir Kaliningrado rajonų vandenimis, kad nebetinka rekreacijai ir geriamam vandeniui naudoti. Lietuvos pajūryje Baltijos jūros vandenys virto labiausiai užteršta šios jūros dalimi. Nuostoliai, kuriuos dėl sovietinės kolonijinės politikos lemiamo gamtinės aplinkos teršimo ir nevaldomo degradavimo patirdavo Lietuvos ūkis, viršijo 350 milijonų rublių. Kasmet šie nuostoliai tebedidėja po 3-5% per metus. Čia neįvertinti papildomi, itin svarbūs, daugiopai didesni Lietuvos ir gretimų šalių nuostoliai dėl genofondo deformacijų, t. y. dėl atsilikusių technologijų ir jų neteisingo kolonijinio išdėstymo, dėl neigiamos įtakos žmonių sveikatingumui, gyvūnijai bei augmenijai.

Imperinės TSRS valdymo sistemos primesta ir vienpusiškos specializacijos deformuota Lietuvos ūkio struktūra neišvengiamai sukėlė neskaitlingai lietuvių tautai fizinio išnykimo grėsmę dėl gilėjančios ekologinės mūsų krašto katastrofos. Lietuvos gamtos nuskurdinimas ir aplinkos sudarkymas yra vienas iš sunkiausių ir vargiai beištaisomų priverstinio Lietuvos inkorporavimo į TSRS padarinių.

Pietų Lietuvos rajonai patyrė Černobylio katastrofos radioaktyvių nuosėdų žalą. Tačiau dar didesnę susirūpinimą kelia didžiosios sovietų imperijos konservatyviųjų jėgų šantažas dėl grėsmės baltų išlikimui. Nuolat spekuliuojama teiginiais apie tai, kad iš Rytų Europos atkeliamos į Lietuvą karininkų šeimos čia blogai aprūpinamos, kad dėl politinės įtampos vis daugiau sovietinių kareivių ar kitų „nekontroliuojamų“ tarybinių ekstremistų esą gali netgi išsprogdinti Ignalinos atominę elektrinę ar kitus strateginius objektus. Grasinimais keliamą ekologinę grėsmę visam regionui.

### III. EKONOMINIAI NUOSTOLIAI

TSRS ekonominė blokada prieš Lietuvos Respubliką nuo 1990 metų balandžio 18 d. iki liepos 1 d. sutrukdė normalų mūsų ekonomikos funkcionavimą ir žmonių aprūpinimą. Bendri Lietuvos Respublikos nuostoliai, įtraukiant potencialios naudos praradimus, sudaro maždaug 1,5 milijardo rublių.

Dėl TSRS blokados buvo sustabdytas svarbiausių materialinių išteklių, ypač kuro, tiekimas į Lietuvą pagal iš anksto pasirašytas sutartis. TSRS Vyriausybė blokavo geležinkelio pervežimus, sutrukdė Lietuvos ūkio modernizavimą, siekiant jai įveikti neracionalų teritorinį ekonomikos išdėstymą bei kolonijinę specializaciją. Dėl pašarų tiekimo sutarčių nevykdymo Lietuvoje teko išskersti dalį galvijų.

Lietuvos pramonės įmonės dėl blokados vien per 3 praėjusių metų mėnesius nepagamino produkcijos už 415,5 mln. rb. Perpūs sumažėjo ir kuro gamyba. Turimos benzino atsargos tenkino tik apie 1/10 poreikių derliui nuimti, 1/3 sutriko transporto pervežimai.

TSRS Vyriausybė savo interesams nuolat naudoja didžiąją Lietuvos Respublikos gyventojų santaupų dalį (6,7 milijardo rb), taip pat Lietuvos įmonių ir organizacijų sukauptus kreditinius išteklius, ribodama jais naudotis patiems šių pinigų savininkams per TSRS finansų sistemą.

Lietuvos Respublikos statistikos departamento duomenimis, vien tiesioginiai nuostoliai Respublikos ūkiui ir gyventojams dėl TSRS okupacinės kariuomenės neteisėtų veiksmų, jos užgrobtu turto bei jo sunaikinimo 1991 m. sausio-vasario mėnesiais sudarė apie 74,9 mln. rb. Nuostoliai dėl gyventojų traumų, sužalojimų įvertinti 1,1 mln., gydymas stacionare – apie 2,5 mln., bendros gydymo išlaidos – apie 6 mln. rb. Vien Lietuvos radijo ir televizijos nuostoliai siekia 45,7 mln. rb., iš jų techninio centro įvertinti nuostoliai sudaro 18,7 mln. ir užgrobtos filmotekos sunaikinimas – 21,7 mln. rb. senomis kainomis.

### IV. VISUOTINIŲ ŽMOGAUS TEISIŲ PAŽEIDIMAI

TSRS šiurkščiai pažeidžia Lietuvos gyventojų elementarias žmogaus teises, apibrėžtas jos ratifikuotame 1966 metų Tarptautiniame pilietinių ir politinių teisių pakte. Karinių užpuolimų metu buvo žudomi žmonės (pažeistas šio Pakto 6 str.), gyventojai buvo nušautami, kankinami, su jais nežmoniškai elgiamasi (pažeistas 7 str.), jie buvo savavališkai sulaikomi ir suimami (pažeistas Pakto 9 str.). Tuo pačiu TSRS ginkluotosios pajėgos pažeidė 1984 metų Konvenciją prieš kankinimus ir kitokį žiaurų, nežmonišką arba orumą žeminantį elgesį ir bausmę (1 ir 2 str.). Šiurkščiai pažeidžiama Lietuvos gyventojų įsitikinimų reiškimo laisvė – užgrobtos pagrindinės Lietuvos Respublikos masinės informacijos priemonės (pažeistas Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 19 straipsnis). Tarybų Sąjunga visais šiais veiksmais taip pat pažeidė savo įsipareigojimus pagal Kopenhagos konferencijos Baigiamąjį dokumentą ir Paryžiaus chartiją naujai Europai, kur vėl patvirtinta įsitikinimų reiškimo laisvė, taip pat savavališkų areštų ar sulaikymų, žiauraus, nežmoniško ar žmogaus orumą žeminančio elgesio draudimas.



Okupacinė TSRS armija prievarta ėmė ir tebeima į savo gretas šaukiamojo amžiaus Lietuvos jaunuolius tarnauti okupaciniuose daliniuose. Lietuvos Respublikai trukdoma kurti savarankiškus krašto apsaugos dalinius.

1990 m. TSRS karinės pajėgos pagrobė ir išvežė iš Lietuvos Respublikos teritorijos 24 jaunuolius. 17 mūsų jaunuolių TSRS ginkluotose pajėgose nuteista, iškėlus fiktyvias bylas, kai šie atsisakė tarnauti okupacinėje kariuomenėje.

Karinių dalinių paremti sovietinio karinio perversmo Lietuvoje komunistiniai organizatoriai tebevaldo Vilniaus televizijos ir radijo sistemą. Jų užimtuose Spaudos rūmuose buvo įsikūrusios 14 įvairių Lietuvos laikraščių bei žurnalų redakcijų, kuriose buvo spausdinami beveik visi pagrindiniai Lietuvos periodiniai leidiniai. Darbo neteko 1,5 tūkstančio žurnalistų bei spaustuvi-ninkų. Iš Lietuvos radijo ir televizijos pastatų į gatvę buvo išvaryta apie 2 tūkstančius žurnalistų ir technikų. Padaryta nepataisoma materialiai neapskaičiuojama žala Lietuvos kultūrai – knygų, žurnalų, laikraščių leidybai, televizijos bei radijo programų realizavimui. Ignoruojamas Lietuvos Respublikos spaudos įstatymas. Pažeidžiamos kultūros darbuotojų, jų organizacijų, o taip pat žurnalistų, rašytojų, kompozitorių bei kitų sąjungų įstatuose numatytos menininkų kūrybos laisvės, žodžio laisvės-teisės. Pažeidžiamos autorinės teisės: režisieriai, rašytojai, aktoriai ir kiti meno darbuotojai nuolat protestuoja prieš jų kūrinių (įrašų videojuostose ir pan.) savavališką transliavimą per kariškių kontroliuojamas TVR stotis, tačiau į protestus nereaguojama.

## V. TARPNCACIONALINĖS NESANTAİKOS KURSTYMAS

Oficialiuose masinių informacijos priemonių („Vremia“, „Pravda“ ir kt.) pranešimuose sausio mėnesio (kaip ir ankstyvesnieji) TSRS kariuomenės smurto veiksmai prieš Lietuvos gyventojus aiškinami kaip dvikovos tarp Lietuvos nepriklausomybę remiančių bei su jomis konfrontuojančių, imperinei TSRS politikai ištikimų reakcinių jėgų. Lietuvos Respublikos televizijos ir radijo stoties užgrobimas ir jų, taip pat karinės TSRS radijo stoties panaudojimas Lietuvos nepriklausomybei priešišku antikonstitucinių pažiūrų propagandai yra vertintini kaip TSRS kėsinimasis į Lietuvos gyventojų teises gauti objektyvią informaciją. Užgrobta Lietuvos Respublikos televizija naudojama transliuoti Vilniaus ir visos Rytų Lietuvos gyventojams šmeižtui, melui, dezinformacijai, siekiant kurstyti lietuvių, rusų bei lenkų nesantaiką Lietuvoje. Be to, cenzūra įvesta TSRS centrinių masinės informacijos priemonių redakcijose. Dezinformacija dėl TSRS agresijos Lietuvoje priežasčių ir pasekmių skleidžiama po visą TSRS ir pasaulį. Bauginami bei dezinformuojami ne tik Lietuvoje ir už jos sienų gyvenantys žmonės. Psichinė įtampa ypač didinama Lietuvoje, to siekiama ne vien masinės informacijos priemonėmis. Dieną naktį demonstratyviai važinėjantys po Vilnių bei kitus miestus tankai, kariniai šarvuočiai ir patruliai sukuria baugią, žmogaus gyvybei pavojingą atmosferą. Yra atvejų, kai TSRS tankai Lietuvos keliuose sutraiskė ne tik civilines mašinas, bet ir jose važiuosius žmones.

## IŠVADOS IR PRAŠYMAS

Atsižvelgdami į anksčiau išdėstytas aplinkybes, kreipiamės į Jungtinių Tautų Organizacijos Žmogaus teisių komitetą 438 219 Lietuvos gyventojų vardu, reikalaudami:

1. Apsvarstyti ir pasmerkti tebesitęsiančios TSRS agresijos prieš Pabaltijo tautas metu įvykdytus ir tebevykdomus masinius žmogaus teisių pažeidimus.

2. Siūlyti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai sušaukti neeilinį posėdį TSRS agresijos prieš Lietuvą, Latviją, Gruziją pasekmėms bei jos keliamam pavojui tarptautiniam saugumui ir taikai aptarti.

3. Imtis visų kitų galimų priemonių, kad būtų nutraukti TSRS Prezidento ir TSRS Vyriausybės agresyvūs veiksmai prieš demokratiją ir taikius Lietuvos Respublikos gyventojus, o padėtis Pabaltijo Respublikose būtų kontroliuojama tarptautinių organizacijų bei Saugumo ir bendradarbiavimo Europoje susitarimų nustatyta tvarka.

4. Kviesti tarptautinės teismo ekspertizės ir kitus, ypač tarptautinės konstitucinės ir politinės teisės, specialistus nepriklausomam TSRS agresijos Lietuvoje padarinių ir žmogaus teisių pažeidimų įvertinimui.

5. Tarpininkauti atstatant Lietuvos Respublikos statusą Tarptautinėse organizacijose, atsižvelgiant į jos, kaip ankstesniojo Tautų Lygos pilnateisio nario, prioritetus.

Parašų po kreipimusi į Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetą kopijos bus atsiųstos vėliau, kadangi žmonių parašai teberenkami.

Lietuvos Žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto pirmininkas Antanas BURACĖS  
Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Žmogaus teisių ir tautinių mažumų komisijos  
pirmininkas, Nepriklausomybės partijos pirmininkas Virgilijus ČEPAITIS  
LŽTGA komiteto Garbės pirmininkas, Lietuvos Helsinkio grupės steigėjas Viktoras PETKUS  
Lietuvos Sąjūdžio Seimo Tarybos pirmininkas Juozas TUMELIS

*Kovo 11.- 1991 m. birželio 5 d.*

## STATEMENT TO THE UNITED NATIONS CIVIL AND POLITICAL RIGHTS COMMITTEE WITH THE REQUEST TO END HUMAN RIGHTS VIOLATIONS FOLLOWING THE INTENSIFYING USSR AGGRESSION IN THE REPUBLIC OF LITHUANIA

Mart of 1991

The Supreme Council of the Republic of Lithuania, which was democratically elected in February of 1990, restored the statehood of the Republic of Lithuania, which has been occupied by the Soviet Union since 1940, by proclaiming on March 11, 1990, the Act of Independence. The will of the people was demonstrated in the Baltic Way protest (the joining of hands from Vilnius to Tallinn) against Soviet occupation on August 23, 1989. At that time, 1,576,569 signatures (59.4% of the population) were collected in Lithuania demanding the departure of the occupying Soviet military forces. On February 9, 1991, in a plebiscite vote, 90.47% (or 76.47% of the voting population) voted in favor of a democratic and independent Republic of Lithuania.

The majority of the nations of the world do not recognize the forceful incorporation of Lithuania, a former member of the League of Nations, into the USSR. The leadership of the Republic of Lithuania, in fulfilling the free will of the people of Lithuania, has sought through peaceful means, which include political negotiations, to come to agreement with the USSR on the restoration of statehood as well as normal interstate relations between Lithuania and other states.

Unfortunately, since the declaration of the independence of the Republic of Lithuania in 1990, the USSR has sought and continues to seek the restoration of an occupational regime in Lithu-

ania through various means, such as the use of military force, the slaughter of peaceful inhabitants and the undermining of independent political structures. These acts of Soviet aggression are supported and consolidated by anti-constitutional organizations active in Lithuania. These organizations represent the occupational regime of the USSR which has systematically and brutally violated all documents for the defense of universal human rights.

On January 11-13, 1991, special armed forces and other USSR military divisions, with the use of tanks, armored vehicles and other military equipment, – attacked the peaceful inhabitants of Vilnius in seeking to assist the leaders of the Communist Party of the Soviet Union (CPSU) in Lithuania to forcefully overthrow the constitutionally elected government of the Republic of Lithuania against the will of the inhabitants.

The USSR violates the human rights in the Republic of Lithuania with the intent to destabilize the political situation in Lithuania.

- it attempts to once again force a comprised Soviet regime upon the inhabitants of the Republic of Lithuania through the use of the most horrible means of USSR military terror;
- Draft-age men are being taken from Lithuania and forcefully drafted into the Soviet army.
- the right of the people of Lithuania to objective information is being denied as access to the state mass media facilities of the Republic of Lithuania is given exclusively to the representatives of the Lithuanian local division CPSU through the use of the occupied state television, radio stations and publishing houses;
- Soviet military treat journalists with brutality, breaking cameras and often detaining reporters;
- disinformation is being spread in the Republic of Lithuania and on an international level through the seized media of mass communications;
- ecological diversions and ecological blackmail such as threats to cut off energy supplies or even to blow up the Ignalina nuclear power plant are widely spread as extremist diversions to intimidate the inhabitants of Lithuania;
- the economic blockade of the Republic of Lithuania is being intensified;
- the blocking and restrictions of the general use of transportation (train, air and sea transports) for Lithuanian importing and exporting to and from Russia, the Ukraine, Moldavia and other Republics of the Soviet Union;
- a state of martial law is being imposed throughout Lithuania through the imposition of USSR military rule and military patrols;
- state and public buildings of the Republic of Lithuania are being occupied and ransacked;
- archives of Lithuanian history, culture and the press are being destroyed;
- border posts of the Republic of Lithuania are being demolished and the inviolability of the state borders of Lithuania are not being respected;
- Peaceful inhabitants of the Republic of Lithuania are being terrorized. Soviet soldiers are breaking into private flats without any Procurator's sanction. The people are being beaten and mutilated (only in January, 1991, 13 people arrested by the military patrols of the Soviet Army were badly injured, 9 were hospitalized with brain traumas or skull fractures, and 2 were shot);
- national discord is being sown both in the Republic of Lithuania and beyond it; specially trained agents of the CPSU and KGB are being sent to the Republic of Lithuania to this end;

- institutions of the USSR are using the intellectual property of the Republic of Lithuania and its citizens, without the compensation and without the permission of the rightful authors, for the specific intent to support the functions of the occupation regime;
- the blocking of the opportunity and means for foreign diplomatic representatives to travel to the Republic of Lithuania, thereby prohibiting them from establishing foreign consulates and other facilities in Lithuania as well as interfering with attempts by foreign representatives to participate in international meetings and other conferences and symposiums held in Lithuania. (For this reason, it was impossible to convene the Second International Human Rights Conference in Vilnius in spring of 1990, international conference on privatization in Vilnius in January of 1991 and many others);
- normal trade, postal and international health service relations are being blocked; in certain cases, medical aid and International Red Cross efforts to assist those suffering from injuries as a result of Soviet military actions are being blocked by the occupation institutions of the USSR,

All of the above attest to the terror and blackmail being conducted by the USSR against the Republic of Lithuania and its inhabitants. Below, certain cases and consequences of the USSR aggression against the inhabitants of the Republic of Lithuania and other people on its territory are examined in greater detail.

The thread of these aggressions to the security and cooperation in Europe for the most part was not well taken into account at the United Nations' Human Rights Commission 47th session in Geneva in February of 1991, when discussing the human rights violations by Soviet militaries. Representatives from the USSR were only obliged to refer to Commission about purposes of these violations. However, as it is known the leadership of the USSR falsified facts about similar incidents of soviet military aggression in Tbilisi, Baku and Fergana.

### I. SOVIET AGGRESSION

In using military force against the political independence and sovereignty of the Republic of Lithuania, the USSR committed an act of aggression as defined by the December 14, 1974 UN General Assembly in Chapter 3, article (a).

The USSR is utilizing various political methods (e.g., resolutions of USSR Congress of People's Deputies, decrees of the USSR President, ultimate appeals from the CPSU, etc.) in seeking to impose its own laws on Lithuania. The USSR is interfering in the execution of the laws passed by the Supreme Council of the Republic of Lithuania in expressing the will of the inhabitants of Lithuania. Citizens of the Republic of Lithuania are being barred from adhering to legitimate national constitutional rights such as not serving in the occupational USSR army, choosing alternative service, etc.

The primary goal of the Soviet Union's political, economic and ecological aggression was and still is to destabilize and overthrow the legitimate, constitutionally elected leadership of the Republic of Lithuania, in this way the rights of the citizens of Lithuania to free self-determination and choice of political power are being grossly violated.

The USSR is refusing to withdraw the Soviet army from the territory of the Republic of Lithuania, despite the fact that 1.6 million inhabitants of Lithuania (over 3/5 of the adult population) signed such a request in the summer of 1989. Furthermore, additional units of the Soviet army

and Special Forces have been deployed in Lithuania after December 1990. Violent „recruiting“ of draft-age men into military service has been continuing in Lithuania. Persons having left the Soviet armed forces of their own free will are being hunted down and forcibly returned. From March 11, 1990, to February 1, 1991, 24 young Lithuanians serving in the Soviet armed forces have been killed and some of them committed suicide. Army supervision is taking place in all of Lithuania on the pretext of searching for draft-age men or „deserters“. Soviet soldiers are terrorizing Lithuanian state deputies, breaking into private flats, injuring, threatening and intimidating Inhabitants.

The „state of emergency“ has been attempted to be introduced in Vilnius and other locales of Lithuania by the Soviet military forces in January and February of 1991. Only the Supreme Council of the Republic of Lithuania can declare a state of emergency in Lithuania. Besides, Article 4 of the International Pact on civil and political rights (as well as Article 17 of the USSR Law on the Legal Regime of the State of Emergency) requires informing the UN General Secretary about the introduction of such a state. This was not done by Soviet officials.

On January 11, 1991, Soviet paratroopers seized the press house, the Department of National Defense building, buildings belonging to the Hunter and Fishermen’s Society, and the Nemechine television retransmission tower. On January 12, the Soviet paratroopers seized the Defense Department’s border post on the Parieche-Druskininkai road, blocked the telephone communications of the Lithuanian State News Agency and other information agencies, and seized the dispatch station of the Vilnius railroad center. Important republican buildings being guarded voluntarily by unarmed inhabitants were surrounded and attacked.

On the night from January 12 to January 13, 1991, Soviet paratroops, together with heavy tanks and combat armored vehicles, stormed and seized the Vilnius Television Tower as well as the television and radio administrative buildings. A representative of the anonymous „National Salvation Committee“ declared through mass communication media to inhabitants that the Lithuanian Supreme Council ended its activity and that this committee was sizing power and that a „curfew“ was being introduced in the republic. Sometime later the international telephone and telegraph station was seized. In the months of March and April attempts again were made to seize various republican buildings of communications, banks. Technical school in Vilnius and Lithuanian paper warehouses were sized by special soviet militia’s contingents. On April 19 the Lithuanian border posts near Medininkai were destroyed.

Anti-constitutional utilization of Soviet military units.

The January 11-13 Soviet military unit violence resulted in 702 casualties. Seventeen persons died those of which 11 were shot, 3 were crushed by tank treads, and 2 killed from explosions. Soviet paratroops demonstrated extreme cruelty against the unarmed defenders of the Lithuanian radio and television buildings. Victims were crushed by tank treads that had been using spotlights to blind them. Special Soviet military units used dum-dum bullets (whose use is prohibited by international law), beat people with rifle butts and kicked those who had fallen. 52 persons were injured by bullets, 136 are recovering from stab wounds and lacerations, and 10 are suffering from burns, 416 persons suffered ear injuries as a result of close-range cannon shots. The windows of flats in the surrounding neighborhood were shattered by acoustic waves. In the month of April, 153 victims of these military Digressions are still being held and cared for in hospitals.

Anti-constitutional activities of the anonymous „National Salvation Committee“, founded by the CPSU.

To justify the military coup detach of the legitimate authority of the Republic of Lithuania, the Soviet occupational bodies and collaborators used the excuse for the alleged „division“ of the CPSU property. The „division“ was to be executed not in curt but by Soviet military forces representing the interests of the Soviet empire. That was affirmed by independent USSR military experts Shield („Schit“) including USSR deputies of different levels (their conclusions are attached to this statement),

## II. ECOLOGICAL DAMAGE

The environmental pollution of Lithuania and anthropogenic degradation has reached critical limits. The main Lithuanian rivers have been so severely polluted that they no longer can be safely used for drinking or recreation. The Lithuanian coast of the Baltic Sea is particularly the worst polluted area. The damage done to the Lithuanian economy by the Soviet imperial policy exceeds 350 million rubles every year. The damage is increasing from 3% to 5% annually. Far more important and greater damage occurring to Lithuania and neighboring countries are caused by the deformations of the genetic structure which are a result of backward technologies and their wrong use and the negative influence on people's health, fauna and flora is not taken into account.

The structure of Lithuanian economy enforced by the Soviet imperial system and deformed by one-sided specialization inevitably led to the ecological catastrophe of our country, which means gradual dying out of the small Lithuanian nation. The impoverishment of Lithuanian nature and ruined landscape is one of the greatest irreparable damages of compulsory incorporation of Lithuania into the USSR.

The South Lithuania's inhabitants have suffered losses inflicted upon them by the Chernobyl accident. Greater obstacles created by the blackmail of the conservative forces of the great Soviet empire threaten the very survival of the Baltic States. As Soviet troops pull out of Eastern Europe and are moved to the Republic of Lithuania and forced to dwell in bad conditions, aggressive military extremists threaten to blow up the Ignalina nuclear power plant and other key structures which would endanger the ecological system of the entire Baltic region,

## III. ECONOMIC BLOCKADE

The Soviet economic blockade imposed on the Republic of Lithuania from April 18 to July 1, 1990, interfered with the normal functioning of the economy and the meeting of peoples needs. The total losses of the Republic of Lithuania including the preliminary loss of potential profit amount approximately to 1.5 million rubles.

As a result of the economic blockade, the supply of the main natural resources, specifically fuel, to Lithuania under contracts was cut short. The Soviet government blockaded rail shipment and set back the development of the Lithuanian national economy at the time when she was making attempts to overcome irrational territorial distribution of the economy and colonial specialization. Fodder contracts which had been broken forced the killing of cattle.

Only within 3 months of 1990 Soviet. Union forced Lithuanian industrial enterprises to lose 415.5 million rubles in unproduced goods. The production of consumer goods was cut in half,

while only 1/10 of fuel stocks were available and transportation was down by 1/3. The Soviet government used the savings of the Lithuanian people for its own interests (6.7 billion rubles) as well as credit stocks of the Lithuanian enterprises and organizations.

The Republic of Lithuania statistics department reports that the total amount of goods illegally seized by the Soviet military during the months of January and February, 1991, reach approximately to 74.9 million. General medical expenses have reached 6 million rubles, of them the treatment of traumas 1.1 million rubles. From the seized radio and television centers alone damage amounts to 45.7 million rubles, with technical equipment reaching 18.7 million rubles in damage and the seized film equipment worth over 21.7 million rubles.

#### IV. VIOLATIONS OF HUMAN RIGHTS

The USSR is grossly violating fundamental human rights of the Lithuanian people as defined in the 1966 International Covenant on Civil and Political Rights. Civilians were killed during military attacks (violation of the Covenant, Article 6), civilians were shot dead, tortured, assaulted (violation of Article 7), and they were arbitrarily detained and arrested (violation of Article 9). At the same time the Soviet troops violated the 1984 Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (violation of Articles 1 and 2). The freedom of expression of the Lithuanian people is being grossly violated; the main mass media buildings of Lithuania were seized (violation of International Covenant on Civil and Political Rights, Article 19). The Soviet Union by all these actions also violated its obligations under the Final Act of the Copenhagen Conference and the Paris Charter for New Europe in which the freedom of expression of opinion, as well as the ban of arbitrary detention and arrest, cruel, inhuman or degrading treatment.

The Soviet occupational army without any right has been recruiting conscripts by force, secretly taking them away from Lithuania and subjecting them to army service. In 1990 24 young men were captured and taken away from Lithuania. 17 Lithuanian soldiers who have refused to serve have been framed and sentenced.

The communist organizers of the Soviet military coup d' état in Lithuania backed by the military are still running the national TV and radio networks. The Press Centre, seized by the military, housed 14 Lithuanian newspaper and magazine offices and the printing plant in which almost all national Lithuanian periodicals were printed. 1500 Journalists and printers lost their jobs. About 2000 journalists and technicians were thrown out of the Lithuanian Radio and TV Centre. The main thing is that irreparable and Inestimable damage has been inflicted upon Lithuanian culture, publication of books, magazines and newspapers, radio and TV programmers. The press laws of the Republic of Lithuania are being ignored. The freedom of expression and speech of journalists, writers and composers is -being violated. The exclusive right to copyright is being violated: directors, writers, actors and other cultural workers are protesting the broadcasting (of videotape recordings, etc.) of their works on television and radio station controlled by the Soviet military personnel, yet these protests are being ignored.

#### V. INCITEMENT OF NATIONAL DISCORD AMONG ETHNIC GROUPS

The Soviet mass media („Vremia“ and „Pravda“) reports of the events in January that the Soviet army brutality against Lithuanian inhabitants was displayed as a fight between supporters of Lithuanian sovereignty and reactionary forces faithful to the imperial policy of the Soviet Union. In fact, 2/3 of Lithuania's Russians and Poles support a democratically independent

Lithuania as was demonstrated in the February 1991 plebiscite results. The anti constitutional hostility to Lithuanian independence propaganda on the Lithuanian TV and radio seized by the military and on the Soviet military radio station should be treated as the CPSU infringement on the right of the Lithuanian people to impartial information. Slander, lies and misinformation are being used in order to create an illusion of national

discord among Lithuanians, Russians and Poles. Moreover, censorship has been imposed on the Soviet mass media. Miscues and consequences of the Soviet aggression against the Republic of Lithuania are being spread in the Soviet Union and all over the world. People are being intimidated and misinformed in Lithuania and outside her borders. High tension is being created especially in Lithuania which is being produced not only by the Soviet mass media. Day and night, tanks and armored cars patrol the streets of Vilnius and other cities to create an atmosphere of danger to human lives. There have been cases when Soviet tanks have crushed cars filled with people.

In the light of the conditions mentioned above and in behalf of 438214 inhabitants of Lithuania we appeal to the United Nations Civil and Political Rights Committee requiring to:

1. Deliberate and condemn the on-going acts of aggression by the USSR against the human rights of Baltic nations;
2. Propose to the United Nations Security Council to convene a special session for deliberation on the consequences of the USSR aggression against Lithuania, Latvia and Soviet Georgia the dangers it poses for international security and peace;
3. Use all possible means to ensure that the aggressive acts committed by the President and Government of the USSR against democracy and the peaceful inhabitants of the Republic of Lithuania would be restrained, and the situation in the Baltic republics would be controlled according to procedures outlined by international organizations and agreements of the Conference on Security and Cooperation in Europe;
4. Invite specialists in the areas of international legal procedures, as well as international constitutional and political law for impartial evaluation of the consequences of the USSR's aggressive acts in Lithuania and human rights violations;
5. Mediate and assist in the restoration of the status of the Republic of Lithuania in international organizations with account of its priorities as former member of the League of Nations.

The copies of signatures will be attached latter so as signing of the Appeal to Committee is still continued after sending this Statement.

The Chairman of Lithuanian Association for the  
Protection of Human Rights (LAPHR)

Antanas BURACŠAS

The Chairman, Council of Independence Party, Commission on Human  
Rights and National Minorities, Supreme Council  
of Republic of Lithuania

Virgilijus ČEPAITIS

Honorary Chairman, LAPHR, Founding Member of  
Lithuanian Helsinki Group

Viktoras PETKUS

The Chairman, Lithuanian Sąjūdis Council

Juozas TUMELIS





LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOJI TARYBA  
THE SUPREME COUNCIL OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA

VYTAUTAS LANDSBERGIS  
PRESIDENT

Hr. Jan Martenson,

THE UNITED NATIONS UNDER-SECRETARY-GENERAL FOR HUMAN RIGHTS

Dear Sir,

On behalf of the Republic of Lithuania we deeply appreciate Your efforts that the violations of human rights by Soviet Union aggressors in the Lithuania would be taken up, without delay, at the 47th session of Commission on Human Rights.

The Lithuanian Association for the Protection of Human Rights has been documenting these violations since the reestablishment of Lithuania's Independence on March 11, 1990. Prof. Antanas Buracas, Chairman of the Association, is prepared to present these documentations to you and other international organizations.

Also, we urge you to send duly-empowered representatives to the Republic of Lithuania for as long as Soviet aggression continues and to form a UN working group on the situation in the Baltic States.

Our goal is to strengthen the national infrastructure for the promotion and protection of human rights in the Republic of Lithuania. This will require your consultative and technical support, as well as your presentation of the Lithuanian Association for the Protection of Human Rights to the UNITAR and other specialized institutions. The awarding of a UN human rights fellowship and scholarships to the Republic of Lithuania is one more subject we would like to explore with your representatives.

Your assistance in this matter would be greatly appreciated. Thanking you in advance for your attention to these matters, with best regards,

I remain,  
very truly yours,

Vytautas Landsbergis

# HELSINKI WATCH

112 20  
485 FIFTH AVENUE, NEW YORK, NY 10017-6104 TEL (212) 972-6400 FAX (212) 972-0905  
1522 K STREET NW, #900, WASHINGTON, DC 20005-1202 TEL (202) 371-6692 FAX (202) 371-0124

Robert L. Bernstein, Chairman  
Jonathan Fenton, Vice Chairman  
Alice H. Henkin, Vice Chairman  
Jeri Laber, Executive Director  
Lois Whitman, Deputy Director  
Catherine Coonan, Washington Director  
Susan Osoos, Press Director

March 5, 1991

## COMMITTEE

M. Bernard Adinolfi  
Roland Alpert  
Kenneth Anderson  
Hans A. Bahe  
Charles Bilikoff  
Claudia Chang Brant  
Roberta Cohen  
Lori Damerock  
Drew S. Dery, III  
John Deak  
Adrian W. DeWind  
Doctorow  
Robert Drinan  
Stanley Engelstein  
Frances Terlan Farrantfield  
Alan H. Finberg  
Bernard D. Fuchsman  
Martin E. Frankel  
Ellen Futter  
William Geylin, M.D.  
Julia Glasman  
Victor Goltzman  
Hanna Gray  
Jack Greenberg  
John Gutowski  
Hils E. Hauser  
John Henney  
Elizabeth Holtzman  
Lawrence Hughes  
Susan Jacoby  
Tamar Jacoby  
Robert Jensen  
Anne M. Johnson  
Russell Kerp  
Rhoda Karpotkin  
Stephen Kass  
Borley Kasal  
Marina Kaufman  
Joanna Landy  
Margaret A. Lang  
Norman Lurie  
Yaon Levy  
Leon Lipson  
Wendy Lurie  
Elizabeth I. McCormick  
Theodor Merz  
Arthur Miller  
Tom Morrison  
Daniel Nathans  
Matthew Nimetz  
Eleanor Holmes Norton  
John B. Oakes  
Jane Olson  
Yuri Orlov  
Bruce Peltz  
Shawn Robinson  
Pela G. Rubeloff  
Dennis E. Shalala  
Stanley K. Sherburne  
Janice I. Shulack  
Sanford Solender  
George Soros  
Susan Visher Stone  
Michael Sworn  
Svetlana Stone  
Rose Styron  
Jay Tapkin  
Liz Ullman  
Geoffrey Wallance  
Rosalind Whitehead  
Jerome E. Wisner  
Roger Wilkins

Mr. Jan Martenson  
Under Secretary General for Human Rights  
Center for Human Rights  
United Nations  
New York, NY 10017

Dear Mr. Martenson:

I recently returned from a visit to the Baltic republics of the Soviet Union, during which a colleague and I looked into the recent incidents of violence there that resulted in deaths and the wounding of hundreds. During the visit we met with members of the Latvian government's Procuracy and the Lithuanian government's Procuracy to discuss the investigations that they had already begun with regard to the violence in their respective republics.

In both republics, we were impressed with the thoroughness and dedication with which these investigations were being conducted. In both cases, the investigators expressed their concern that the investigations would be taken over and hushed up by government officials in Moscow who had already sent people from the all-Union Procuracy to supervise the investigations. The republic investigators appealed to us for assistance in sending someone to Riga and Vilnius to monitor the investigations and to see that they are conducted honestly. They need expert advice (ballistics, forensic, etc.) but fear that if they send their evidence to Moscow, it will disappear or be misused in some way.

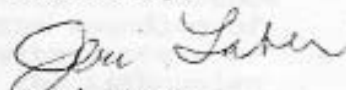
Helsinki Watch has been investigating previous incidents of violence in the USSR, in Kazakhstan, in Baku, in Tbilisi, etc. and we see a strikingly familiar pattern in which the results of official investigations are never published in full. It is important that these investigations in Lithuania and Latvia are not also covered up by forces that do not wish to be incriminated in the violence.

I am enclosing a copy of an article I've written on my recent mission to the Baltics, as well as a translation of the Lithuanian Procurator's report on the January 11 - 13 events in Vilnius. My article describes, among other things, our meetings with their local investigators. I hope that the United Nations might be able to provide some expert assistance to these dedicated people who are struggling to publish the truth about what happened in their republics so that it might not happen again.

I also enclose a copy of a report we published dealing with the conflict in Kazakhstan and the investigations that resulted. We will soon publish reports on similar events in Baku and Dushanbe.

Please let me know if you are in a position to help with this, and tell me the names of others who might also be of some assistance.

Sincerely,



Jeri Laber  
Executive Director

# HELSINKI WATCH

□ 485 FIFTH AVENUE, NEW YORK, NY 10017-6104 TEL (212) 972-8400 FAX (212) 972-0905  
□ 1522 K STREET NW, #303, WASHINGTON, DC 20005-1202 TEL (202) 371-6582 FAX (202) 371-0124

Robert L. Bernstein, Chairman  
Jonathan Fanton, Vice Chairman  
Alice H. Harkin, Vice Chairman  
Jeri Laber, Executive Director  
Lita Whitman, Deputy Director  
Catherine Cosman, Washington Director  
Susan Ozmon, Press Director

March 6, 1991

## COMMITTEE

M. Bernard Adreoli  
Robert Altmann  
Konrad Anderson  
Hans A. Betts  
Charles Biblowitz  
Gladys Chang-Brazill  
Roberta Cohen  
Lori Dierbach  
Drew S. Dym, III  
Iman Dush  
Adrian W. DeWind  
El Doctorow  
Robert Drton  
Roy Engelstein  
Jameson Farber-Ferendfeldt  
Alan R. Finberg  
Bernard D. Friedman  
Mervin E. Frenkel  
Ellen Fisher  
William Gaylin, M.D.  
John Giacomin  
Victor Gokboen  
Hanna Gray  
A. Greenberg  
John Guttmann  
Rita E. Hauser  
John Hersey  
Elizabeth Holtzman  
Lawrence Hughes  
Susan Jacoby  
Tessa Jacoby  
Robert Jansen  
Anne M. Johnson  
Russell Karp  
Rhodes Kerpelman  
Stephen Kass  
Berkeley Kasari  
Marina Kaufman  
Janet Lundy  
Margaret A. Levy  
Norman Lutz  
Leon Levy  
Leon Lipson  
Neville Lurie  
Jacobeth I. McCormick  
Theodor Merz  
Arthur Miller  
Tom Morrison  
Dorothy Nathans  
Matthew Nemeth  
Eleanor Holmes Norton  
John B. Oakes  
Jane Olson  
Yuri Orlov  
Bruce Rabb  
Shari Rubinowitz  
Felix G. Rubinsky  
Dorcas E. Shulala  
Stanley K. Steinboim  
Jacqueline J. Stuetz  
Seymour Sussman  
George Soros  
Susan Weber Soros  
Michael Sovern  
Swelene Stone  
Rose Styron  
Jay Zepkin  
Leo Ulman  
Gregory Wallace  
Bookbind Whitehead  
Janice H. Wiseman  
Roger Wilkins

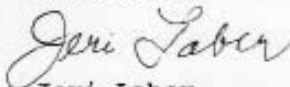
Professor Antanas Buracas  
c/o Nancy Umbrasas  
1871 Coney Island Ave.  
Brooklyn, NY 11230

Dear Professor Antanas:

I enjoyed seeing you again last week. Knowing how bad the mail system can be, I am taking you up on your offer to carry a few letters back to Lithuania. Enclosed are two letters, each with my article on the Baltics that will appear in the March 28th issue of The New York Review of Books. I also enclose a copy of the article for you, as well as copies of letters I recently wrote to Mr. Martenson and Mr. Ballesteros. I hope you have a safe trip back.

With best regards,

Sincerely,



Jeri Laber  
Executive Director

## ОБРАЩЕНИЕ

Ассоциации по защите прав человека Литвы  
к Президенту СССР М? Горбачеву

Обращаемся к Вам, господин Президент, с просьбой и требованием прекратить продолжавшиеся незаконные акты террора и самоуправства подразделений Министерства внутренних дел СССР отрядов милиции особого назначения /ОМОН / и военных спец. подразделений против должностных лиц ~~Литвы~~ и мирных жителей Литвы. Вышеупомянутые военные формирования, чаще всего из соседних республик / Белоруссии, Латвии / , грубо нарушают законы Литовской Республики, совершают вооруженные нашествия на учреждения и таможенные посты, захватывают здания, уничтожают наше имущество, технику и др.

В последнее время систематически проводятся нападения на сотрудников охраны края, полиции и таможни, похищение людей. Как правило, их избивают, отнимают документы, личные вещи, над ними жестоко издеваются, а технические средства и таможенные постройки уничтожаются. Есть и случаи прямого убийства. Например, акты насилия и издевательств были совершены в ночь с 13 на 14 июня 1991г., когда было захвачено здание телефонной и телеграфной станции в г. Вильнюсе, 28 июля 1991г. сожжено здание таможни в Салочяй Пасвальского района и многие другие случаи.

Мир потрясло беспрецедентное убийство сотрудников таможенного поста в Меднинкай ночью 31 июля 1991г.

Одни только материальные убытки за январь—июнь месяц этого года исчисляются миллионами.

Верховный совет Литовской Республики принял постановление о том, что деятельность этих отрядов и военных подразделений, совершающих преступления, является незаконной. МВД СССР и командование вооруженными силами СССР неоднократно уверяло, что террористические нападения совершаются не по их указанию, а по инициативе командиров <sup>этих</sup> отрядов.

Такое самоуправство еще больше увеличивает опасность их нахождения в Литве и их деятельность должна быть оценена как преступный разгул вооруженных банд, создающих жителям угрозу для жизни, обостряющий общую политическую ситуацию в Прибалтике. Эти подразделения должны быть наказаны в законном порядке. Вам, господин Президент, поручение расследовать инцидент в случае захвата ОМОН-ом телефонного и телеграфного центра в Вильнюсе, было благожелательно встречено людьми Литвы, но это Ваше указание не выполняется.

Уважаемый Президент, мы требуем:

1. Обязать командование вооруженных сил СССР прекратить насильственные действия против литовской молодежи по призыву их в советскую армию, так как таким образом грубо нарушается 51 ст. Женевской конвенции 1949г., запрещающая брать в свою армию жителей захваченных территорий.

2. Образовать двустороннюю государственную комиссию для оценки действий ОМОНа и других отрядов и для прекращения их действий, а также для возмещения причиненного Литве материального ущерба. Требуем вывести из Литвы все группировки особого назначения СССР.

3. Просим Вас, как Президента СССР, выразить свою официальную позицию о разгуме спецчастей в Литве и указать конкретные меры по их прекращению. Просим тщательно расследовать террористический акт в Моддинкай.

От Ассоциации по защите прав человека Литвы



Александр Петкус,

Алимантас Думчис

DĖL SSSR KARIUOMENĖS IŠVEDIMO

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KREIPIMASIS

1991 m. balandžio 4 d.

Į Jungtinių Tautų Organizacijos Žmogaus teisių komisiją,  
Ženevos žmogaus teisių komitetą

1990 m. kovo 11 d. atstaičius Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, okupacinės SSSR ginkluotos pajėgos grubiai pažeidinėja žmogaus teises Lietuvoje. Žudomi, sumušami žmonės, įsiveržiama į jų butus, užgrobiami valstybiniai pastatai bei masinės informacijos priemonės, tuo pažeidžiamos Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos str. 3; 5; 9; 12; 19; 21-3; 28; 29-23. Minėtus teroristinius veiksmus vykdo specialūs ginkluotų pajėgų daliniai, sukurti ir vadovaujami SSSR. Siekiant išvengti didesnių žmogaus teisių pažeidimų šiuo metu Lietuvoje vykdoma parašų rinkimo akcija. Prašome:

1. Apsvarstyti ir pasmerkti sistemingus žmogaus teisių pažeidimus, kuriuos Lietuvoje vykdo specializuotos karinės SSSR formuotės.

2. Atsiųsti į Lietuvą stebėtojų komisiją žmogaus teisių pažeidimams įvardinti.

3. Prašome apsvarstyti ir pareikalauti, kad SSSR sudarytų karinių objektų demontavimo ir okupacinės armijos išvedimo iš Lietuvos planą.

*Kauno tiesa.*- 1991m. balandžio 4 d.

DĖL TAUTOS GENOCIDO

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KREIPIMASIS

1991 m. balandžio 26 d.

MIELI LIETUVOS GYVENTOJAI,

Daug metų mums buvo primetama marksistinė ideologija. Buvo persekiojami kitaip galvojančiai. Be atvangos naikinama savita lietuvių tautos moralė ir kultūra. Bažnyčia, kuri dar bandė kovoti dėl žmogaus mokydama jį gyventi pagal sąžinės ir moralės nuostatas, buvo visapusiškai griauinama. Dvasininkai šmeižiami ir represuojami. Gyvenome vis plečiantis dvasinei ir kultūrinei krizei. Vagystės, girtuokliavimas, rusiški keiksmažodžiai, gobšumas, jaunimo nepagarba tėvams ir vyresniesiems, chamizmas ir susvetimėjimas tapo įprastu reiškiniu. Prie šių mūsų visuomenės neigiamų reiškinių, paliktų „socializmo mokyklos“, prisideda ir iš Vakarų plintančios blogybės. Dabar ėmė klestėti nusikalstamas biznis video salonuose, kuriuose demonstruojami smurto, siaubo ir pornografiniai filmai, laisvai platinama amorali literatūra, kioskai pilni abejotinos vertės laikraščių, žurnalų, o juos skaito paaugliai. Sparčiai plinta kazino, automatų, rulečių azartiniai lošimai.

Dėl to blogėja kriminogeninė padėtis, auga nusikalstamumas Respublikoje. Visuomenė ypač susirūpinusi, kad daugėja sunkių nusikaltimų (žmogžudysčių, išprievartavimų, narkomani-

jos, reketo, chuliganizmo). Mums iškyla daugybė klausimų. Kodėl nefunkcionuoja įstatymas dėl amoralios spaudos reglamentavimo paaugliams? Kodėl nekontroliuojama azartinių lošimo namų, video salonų, rodančių amoralius filmus, veikla? Kodėl nepriimami įstatymai dėl negatyvių leidinių aukšto apmokestinimo? Kodėl netaikomos baudos video salonams, demonstruojantiems amoralius filmus nepilnamečiams? Šioje situacijoje visai neaiškus mūsų mokyklos vaidmuo. Kodėl nesirūpinama jaunimo laisvalaikiu? Kodėl mūsų jaunimas aktyviai nenukreipiamas į užklausinę veiklą (sportas, muzika, skautai, pavasarininkai, ateitininkai, gediminaičiai, maironiečiai ir kitos organizacijos), o mokyklų vadovai ir mokytojai nerodo asmeninio pavyzdžio? Keista, kad tautinės mokyklos kūrimas patikimas senojo režimo uoliems vykdytojams ir vadovams.

Siekdami tikro Lietuvos valstybingumo, turėtume vadovautis St. Šalkauskio mintimis, kad tik visapusiškai plėsdami ir gilindami savo kultūrą, galėsime tapti laisvos ir kūrybingos visuomenės nariais. Kultūra ir religija yra tautos laisvės ir dvasinio pilnavertiškumo pamatas. Geru auklėjimo pavyzdžiu turi būti prieškarinė Lietuvos tautinė mokykla, ugdytusi dvasingą, dorą ir Tėvynę mylintį jaunimą.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komitetas pritaria partijų ir visuomeninių judėjimų Kreipimuisi į Lietuvos AT ir Vyriausybę („Lietuvos aidas“, 1991 03 15) ir pareiškia, kad visi išvardyti negatyvūs reiškiniai yra mūsų tautos viena iš genocido formų. Tai lėtas neparuoštos tautos naikinimas.

Kviečiame visas Lietuvos visuomenines ir valstybines organizacijas aktyviau dalyvauti sprendžiant dvasinio, kultūrinio atgimimo problemas, dalytis asmenine atsakomybe, įgyvendinant veiksmingas priemones dorovingumui ugdyti.

Prašytume Respublikos vyriausybę ryžtingiau ir greičiau spręsti paauglių problemą, ratifikuoti tarptautinius susitarimus dėl vaikų.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komitetas

## DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS ĮGIJIMO

# DĖLRUSIJOSTFSRIRLIETUVOSRESPUBLIKOSTARPVVALSTYBINĖS SUTARTIESPROJEKTODALIESAPIELIETUVOSRESPUBLIKOS PILIETYBĖS ĮGIJIMĄ LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI

## PAREIŠKIMAS

1991 m. gegužės 3 d.

1940 m. Sovietų Sąjunga, remdamasi Ribentropo – Molotovo paktu, okupavo Nepriklausomos Lietuvos valstybę. Sovietų kariuomenė ir spec. tarnybos nužudė ir deportavo didelę dalį Lietuvos piliečių. Jų vietoje Sovietų Sąjunga neteisėtai įkurdino šimtus tūkstančių SSSR kolonistų. Tuo Sovietų Sąjunga pažeidė 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos 49 str., kuris draudžia okupuojančiai valstybei įkeldinti savo piliečius į jos okupuotą teritoriją. SSSR kolonistai tapo Sovietų Sąjungos vykdomos imperialistinės politikos socialinė atrama Lietuvoje. Jie griauja lietuvių tautos mentalitetą ir kelia grėsmę lietuvių tautos išlikimui. Kolonistai kartu su lietuviškaisiais kolaborantais, susitelkę į „Jedinstvos“ ir TSKP organizacijas, atvirai kovoja prieš



Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

1991 m. vasario 7 d. „Lietuvos aide“ išspausdinti Lietuvos Respublikos ir Rusijos TFSS tarpvalstybinės sutarties projekto kai kurie straipsniai. 4 str. yra numatoma suteikti Lietuvos Respublikos pilietybę neteisėtai įkeldintiems ar savo noru atvykusiems Sovietų Sąjungos kolonistams, netaikant jiems sėslumo cenzo, valstybinės kalbos mokėjimo ir kitų tarptautinėje praktikoje imigrantams taikomų reikalavimų. Taip pat leidžiama Lietuvoje apsigyventi iš Rytų Europos grįžtantiems sovietų kariškiams ir jų šeimoms.

Rengiamos sutarties projekto straipsniai, nustatantys pilietybės įgijimą, faktiškai nesiskiria nuo 1989 m. lapkričio 3 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos priimto netobulo pilietybės įstatymo. Tame įstatyme nustatyta pilietybės įgijimo tvarka prieštarauja tarptautinei teisei bei civilizuotų šalių praktikai ir kelia pavojų lietuvių tautos egzistencijai. Yra pažeidžiama pirma 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencijos 49 straipsnis, antra, 1920 m. liepos 12 d. Taikos sutarties tarp Lietuvos Respublikos ir Sovietų Rusijos 6 straipsnis, pagal kurį teisė gauti Lietuvos pilietybę suteikiama asmenims, gyvenusiems Lietuvoje ne mažiau kaip 10 metų, trečia, visose civilizuotose pasaulio šalyse norintiems įsigyti vienos ar kitos valstybės pilietybę taikomas sėslumo cenzas ir kiti apribojimai.

Todėl reikalaujama, kad nedelsiant būtų pakeistas Lietuvos pilietybės įstatymas. Jis turi būti suderintas su tarptautine teise, su 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos konvencija. Lietuvos Respublikos AT turi priimti griežtas imigraciją ribojančias nuostatas, kad būtų apsaugoti lietuvių tautos gyvybiniai interesai. Tokiu principu turi būti suformuluotos ir Lietuvos Respublikos – RTSS tarpvalstybinės sutarties nuostatos, susijusios su Lietuvos pilietybės įgijimu.

LTJS „Jaunoji Lietuva“,  
Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga,  
Lietuvos Helsinkio grupė,  
Lietuvos komitetas Ženeva-49,  
Lietuvos nepriklausomybės sąjunga,  
Lietuvos laisvės lyga,  
Lietuvos demokratų partija,  
Lietuvių tautininkų sąjungos Kauno ir Panevėžio skyriai

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

*Pozicija.* - 1991 m. gegužės 3d.

## ATĖJO LAIKAS ĮVARDYTI

### PAREIŠKIMAS

1991 m. gegužės 31 d.

Sovietinės okupacijos metais veikė ištisa sistema baudžiamųjų įstatymų, kurie buvo nukreipti prieš visame pasaulyje pripažintas pagrindines žmogaus teises darbo, verslo ir ūkinės veiklos srityse. Buvo vykdoma planinė priverstinio darbo politika. Remiantis šiais nusikalstamais įstatymais, buvo nuteista, bandyta bausti daug dorų, sąžiningų žmonių. Po politinių kalinių ir tremtinių, tai trečia Lietuvos gyventojų grupė, kuri skaudžiausiai nukentėjo nuo okupacinio režimo.

Kai kas dabar juos bando pavadinti vagimis, plėšikais ar net recidyvistais. Buvo ir tokių. Bet mes kalbame ne apie tuos.

Dešimtys tūkstančių Lietuvos žmonių buvo pripažinti kriminaliniais nusikaltėliais vien tik dėl to, kad nepakluso atėjūnui, nenusilenkė jam. Tai pasireiškė įvairiausiom formom: vengė atlikti prievoles ir mokesčius, nestojo į kolūkius, slėpė savo turtą, užsiėmė privačia veikla, verslu, kitu būdu nepakluso priverstinio darbo diktatui. Be to, daliai tikrų politinių kovotojų, neradus kitų įkalčių, dėl propagandos pritaikydavo straipsnius, numatančius atsakomybę už ekonominio pobūdžio nusikaltimus.

Nemažą dalį ištremtųjų į Sibirą taip pat pripažindavo kaip asmenis, padariusius kriminalinius nusikaltimus.

O kiek nekaltai nuteistų, kurie dirbo sovietinėse įstaigose, įmonėse, kolūkiuose ir kitose organizacijose? Pokario metais daugelis, negalėdami išlaikyti šeimų, gindamiesi nuo bado, buvo priversti vogti iš ten, kur dirbo. Ne geriau buvo ir tiems, kuriems buvo pavesta saugoti socialistinį turtą. Teisė už šio turto sugadinimą, iššvaistymą, pasisavinimą ir pan., nors tie žmonės taip pat visiškai nebuvo kalti. O kiek nuteista už planinių užduočių neįvykdymą, vadinamąjį „šaltą atsinešimą į darbą“, aplaidumą, neteisingų ataskaitų pateikimą ir kt. Žinoma, visiems gerai, kad nėra nė vieno vadovo, išdirbusio ilgėlesnį laiką, ir už vieno ar kito nusikaltimo padarymą negalima pasodinti į kalėjimą. Lėmė tik aplinkybės ir atsitiktinumas.

Tiesiog neįmanoma suskaičiuoti visų atvejų, kada pažeidžiant tarptautinius žmogaus teisių gynimo klausimų nutarimus, civilizuoto pasaulio teises normas, buvo dirbtinai kriminaliniais nusikaltėliais pripažįstama ištisa tautos dalis. Tai precedento neturintis atvejis pasaulio istorijoje.

Ar neatėjo laikas pagalvoti apie visus tuos žmones? Nejaugi visi jie, mirusieji ir gyvi, amžiams liks su sovietine etikete ant kaktos? Pagaliau tiesos žodis reikalingas mums visiems. Neįmanoma atsistoti ir išsitiesti, jeigu neišsilaisvini iš tamsios praeities pančių ir įvairiausių raiščių, kurie pačiais neįtikėčiausiais būdais suriša mūsų kojas ir rankas. Kviečiame teisininkus ir istorikus, kultūros ir mokslo darbuotojus, praktikus ir teoretikus pasisakyti. O ypač tuos, kurie daugiausia nukentėjo, kurie bolševikinio režimo buvo šlykščiausiai išprievartauti, – doriems žmonėms buvo priklijuoti kriminalinių nusikaltėlių vardai.

RAŠYKITE ADRESU:

232600 Vilnius, Vilniaus g. 39, Lietuvos kalinių globos draugijos atkūrimo iniciatyvinė grupė.

Viktoras PETKUS  
Jonas STAŠINSKAS  
Česlovas STONYS

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

*Pozicija.*- 1991 m. gegužės 31 d.

DĖL L. ZARECKIO VEIKLOS

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1991 m. birželio 21 d.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija ir „Pozicijos“ savaitraščio redakcija nuolat gauna laiškų, telegramų ir dokumentų, kuriuose reiškiamos pretenzijos dėl L. Zareckio išsipareigojimų teikti apmokamas juridines konsultacijas teisiniais klausimais.

Ryšium su tuo pareiškiame, kad Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija neturi atskiros savo sąskaitos ir nėra įgaliojusi L. Zareckio atstovauti jos finansiniams reikalams. Dėl pasikartojančių juridinių pažeidimų L. Zareckio, kaip LŽTGA komiteto nario, veikla sustabdoma.

LŽTGA komitetas

*Pozicija.*- 1991m. birželio 21 d.

DĖL SSSR GINKLUOTŲJŲ PAJĖGŲ

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KREIPIMASIS Į TSRS PREZIDENTĄ M. GORBAČIOVĄ

1991 m. rugpjūčio 2 d.

Kreipiames į Jus, ponas Prezidente, prašydami ir reikalaujame, kad būtų nutraukti TSRS vidaus reikalų ypatingos paskirties milicijos (OMON'o) bei reguliarios kariuomenės specialių padalinių tebesitęsiantys neteisėti savavaliavimo ir teroro aktai prieš Lietuvos pareigūnus ir taikius gyventojus. Aukščiau minėtos karinės formuotės, dažniausiai iš kaimyninių respublikų (Baltarusijos, Latvijos), šurkščiai pažeidžia Lietuvos Respublikos įstatymus, su ginklu užpuldinėja valstybines įstaigas ir munitines, užiminėja pastatus, naikina mūsų turta, grobia autotechniką.

Pastaruoju metu planingai užpuldinėjami Lietuvos krašto apsaugos, policijos ir munitinių darbuotojai, grobiami jaunuoliai. Jie sumušami, iš jų tyčiojamosi, atiminėjami dokumentai, asmeniniai daiktai, naikinamos munitinės ir techninės priemonės, yra ir tiesioginio nužudymo atvejų. Pavyzdžiui, pasityčiojimo aktai buvo įvykdyti 1991 m. birželio 13-14 d. naktį, kai buvo užgrobtas Vilniaus telefono ir telegrafo stoties pastatas, 1991 m. liepos 28 d. sudegintas Pasvalio rajone Saločių munitinės pastatas ir t. t. Pasaulį sukrėtė beprecedentis Medininkų munitinės posto darbuotojų nužudymas 1991 m. liepos 31 d. naktį. Vien materialiniai nuostoliai 1991 m. sausio – birželio mėn. siekia milijonus rublių.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba priėmė nutarimą, kad šie būriai bei kariuomenės atskiri padaliniai, užsiimantys nusikalstama veikla, yra neteisėti. TSRS vidaus reikalų ministerijos ir ginkluotųjų pajėgų vadovybė jau ne kartą patikino, kad minėti teroristiniai išpuoliai buvo įvykdomi ne jų nurodymu, o šių būrių vadų iniciatyva. Toks savavaliavimas dar labiau didina šių padalinių buvimo Lietuvoje pavojingumą ir todėl jų veikla turi būti vertinama kaip ginkluotų gaujų nusikalstamas siautėjimas, keliantis didelį pavojų gyventojams, aitrinantis bendrą politinę situaciją Pabaltijyje, todėl turi būti baudžiami įstatymine tvarka. Jūsų, Prezidente,

pavedimas ištirti incidentą, kai OMON'as Vilniuje užgrobė telefonų ir telegrafo centrą, Lietuvos žmonių buvo sutiktas palankiai, tačiau šis Jūsų įsakymas nėra vykdomas.

Gerb. Prezidente, todėl reikalaujame:

1. Įpareigoti TSRS ginkluotųjų pajėgų vadovybę nutraukti prievartinį Lietuvos jaunuolių ėmimą į Tarybų Sąjungos kariuomenę, nes tuo būdu šiurkščiai pažeidinėjamas 1949 metų Ženevos konvencijos 51 straipsnis, draudžiantis į kariuomenę imti užimtų teritorijų gyventojus;
2. Sudaryti abiejų šalių valstybines komisijas OMON'o ir kitų būrių smurtinei veiklai įvertinti ir nutraukti bei atlyginti padarytus Lietuvai materialinius nuostolius.
3. Reikalaujame išvesti visas TSRS specialios paskirties grupuotes iš Lietuvos teritorijos.
4. Prašome Jus, kaip TSRS Prezidentą, išreikšti oficialią savo poziciją apie specdalinių siautėjimą Lietuvoje ir nurodyti konkrečias priemones jiems nutraukti.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vardu

Viktoras PETKUS,  
Arimantas DUMČIUS

*Pozicija.- 1991 m. rugpjūčio 2 d.*

DĖL 1991 M. RUGPJŪČIO MĖN. 19 D. PUČO SOVIETŲ SAJUNGOJE

## **LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KREIPIMASIS JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETA, ŽENEVOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOMISIJA IR KITAS TARPTAUTINĖS ORGANIZACIJAS**

1991 m. rugpjūčio mėn. 19 d. Sovietų Sąjungoje įvykdytas antikonstitucinis karinis perversmas. Sovietinės karinės grupuotės kelia tiesioginę grėsmę Nepriklausomos Lietuvos laisvei ir jos piliečių saugumui. Pučistų tikslas – gražinti nekenčiamą komunistinį imperinį režimą ir toliau neteisėtai diktuoti savo valią laisvę mylinčiai lietuvių tautai. Šiuo metu Vilniuje, Kaune ir kituose Lietuvos miestuose patuliuoja sovietinės armijos daliniai ir tankai, yra blokuoti aerouostai, Klaipėdos jūrų uostas. Karine jėga nutrauktos Nepriklausomos Lietuvos televizijos, radijo ir tarptautinio telegrafo darbas, užimti televizijos ir radijo objektai Kaune, Sitkūnuose, Jurgiuose, Marijampolėje, Druskininkuose ir kt. Įsakyta išformuoti valdžios ir valdymo struktūras, krašto apsaugos formuotes, sustabdyti politines partijas ir visuomeninius judėjimus, uždrausti demonstracijas, eitynes, piktetus, streikus. Įsakyta kontroliuoti masinių informacijos priemonių darbą. Iškilė reali grėsmė Lietuvos Respublikos Parlamentui ir Vyriausybei. Todėl nepaprastosis padėties ir karinės valdžios įvedimas laisvoje šalyje prieš jos žmonių ir Vyriausybės valią prieštarauja Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai, Tarptautiniam pilietinių ir politinių teisių paktui, pagrindiniams tarptautinės teisės principams. Tai yra neostalinizmo ir sovietinės karinės agresijos naujas pasireiškimas.

Todėl prašome:

1. Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinėje Asamblėjoje kuo skubiau apsvarstyti ir viešai pasmerkti neteisėtus sovietinių pučistų veiksmus.
2. Atsiųsti Valstybių ir Tarptautinių organizacijų stebėtojus į Lietuvos Respubliką. Neleiskite pasikartoti Budapešto ir Prahos tragedijai.

Nuo Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos:

L. BAŠKAUSKAITĖ, St. BARTUSEVIČIUS, A. BURACĖS, S. BUŠKEVIČIUS, A. DUMČIUS,  
E. KURKLIETIS, V. NEZGADA, V. PETKUS, E. SATKEVIČIUS, A. SVARINSKAS, J. TAMOŠIŪ-  
NAS, V. VILIMAS

*Pozicija.- 1991 m. rugpjūčio 26 d.*

DĖL PARAMOS LIETUVAI

EUROPOS SAUGUMO IR BENDRADARBIAVIMO  
KONFERENCIJOS MASKVOJE 1991 M. RUGSĖJOMĖN. DALYVIAMS  
JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS SAUGUMO TARYBAI  
TARPTAUTINEI ŽMOGAUS TEISIŲ HELSINKIO FEDERACIJAI

**KREIPIMASIS**

1991 m. rugsėjo 3 d.

Lietuvos Respublikos nepriklausomybę jau pripažino apie 40 valstybių, tarp jų ir 1940 m. ją aneksavusi TSRS. Vyksta derybos dėl tarybinės kariuomenės išvedimo. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba ratifikavo svarbiausius tarptautinius žmogaus ir tautų teisių dokumentus, priėmė įstatymus ir valstybinius aktus, ginančius šias teises. NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS SUTVIRTINIMO PERIODU MES KREIPIAMĖS Į JUS KVIESDAMI:

Paremti Lietuvos Respublikos prašymą JTO Saugumo Tarybai ir Generalinei Asamblėjai dėl Lietuvos, buvusio Tautų Lygos nario nuo 1920 m., priėmimo pilnateise JTO nare.

Reikalauti viešai skelbti okupacinių karinių TSRS dalinių išvedimo iš Lietuvos teritorijos terminus ir kt. sąlygas ir sudaryti tarptautinę komisiją kontroliuoti tų susitarimų tarp TSRS ir Lietuvos Respublikos įgyvendinimą.

Paremti Lietuvos Respublikos reikalavimus, kad būtų atlyginti jos gyventojų ir valstybės nuostoliai dėl sovietinės okupacijos ir aneksijos, masinių deportacijų, baudžiavinio priverstinio darbo tremtyje, TSKP struktūrų ir karinių dalinių dislokavimo ir veiklos padarinių.

Skelbti objektyvią informaciją apie žmonių ir tautinių mažumų teisių gynimo juridinius ir faktinius mechanizmus Lietuvos Respublikoje, siekiant užkirsti kelią specialiųjų tarnybų sąmoningai TSRS ir užsienyje skleidžiamam melui apie demokratijos pažeidimus Lietuvoje.

Lietuvos Helsinkio grupės vardu Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininkas V. PETKUS

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas A. BURACĖS

Asociacijos vicepirmininkas A. DUMČIUS

Kauno skyriaus pirmininkas, Kauno arkivyskupijos kancleris mons. A. SVARINSKAS

## DĖL INFORMACIJOS PASAULIO VISUOMENEI APIE LIETUVOS RESPUBLIKĄ

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos delegacijos  
tarptautinėje konferencijoje „Žmogiškasis matas pasaulio politikoje“

**PAREIŠKIMAS**

Maskva

1991 m. rugsėjo 3 d.

Mes didžiai vertiname parodytą iniciatyvą organizuojant ši tarptautinį susitikimą. Tokiu su-  
dėtingu politiniu laikotarpiu, kai, irstant sovietinei imperijai, svarbi efektyvi žmogiškų vertybių  
apsauga, ši tarptautinė konferencija ypač aktuali. Mes tikimės, kad konferencija sustiprins šalių  
nevyriausybinų organizacijų sąveikos galimybes, kad būtų pasiektos nacionalinių mažumų tei-  
sių garantijos, politiniams kaliniams atšaukti nuosprendžiai ir mirties baudmė, išvesta okupaci-  
nė tarybinė kariuomenė iš Pabaltijo.

Bendražmogiškos vertybės ir žmogaus bei visų Lietuvos Respublikos tautybių teisės dabar  
vėl apgintos priėmus įstatyminius aktus. Lietuvos Aukščiausioji Taryba ratifikavo tarptautinius  
paktus ir Jungtinių Tautų bei kitų organizacijų dokumentus, ginančius žmogaus teises. Šioje sri-  
tyje aktyviai veikia visuomeninės lietuvių organizacijos, kartu ir Lietuvos žmogaus teisių gyni-  
mo susivienijimas, tai ir Lietuvos Helsinkio grupė, vėl sukurtos Tarptautinės amnestijos grupės,  
organizacijos, ginančios Respublikos mažumų nacionalinius ir socialinius interesus, surengti  
renginiai. Lietuvoje, sėkmingai nustatančioje diplomatinius santykius su daugeliu tarptautinės  
bendrijos šalių, humanizuojamas kultūros, ekologijos, industrijos, kadru politikos turinys.

Lietuvos Respublika, kaip buvęs Tautų Lygos narys, tikisi greitesnio jos daugelio prašymų  
dėl tiesioginio atstovavimo saviems teisiniams interesams JT ir jos specializuotuose padaliniuo-  
se, kitose tarptautinėse organizacijose sprendimo.

Pertvarkos ir demokratizavimo Rytų Europoje laikotarpiu Lietuva nuolat susiduria su dezin-  
formacijos dėl realios padėties ginant įvairių tautybių ir tikėjimų teises, okupacinės kariuome-  
nės šeimų mūsų teritorijoje teises recidyvais, ypač komunistinėje spaudoje. Netikslią informaci-  
ją nuolat platina ir naudoja ne tik militarizmo ir didžiavalstybinės tarybinės imperijos atstovai,  
bet ir sąjunginės draugijos.

Pasikeitė Lietuvos Respublikos institucinės bendravimo ir bendradarbiavimo su kitomis ša-  
limis ir tautomis formos. Beveik dveji metai, kai vietoj išformuotos konservatyvios Lietuvos  
draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugijos sukurta daugybė abipusių kultū-  
rinio Lietuvos bendradarbiavimo su kitomis Europos, Amerikos, Azijos šalimis draugijų. Mes  
tikimės, kad šio ir kitų tarptautinių susitikimų dalyviams ir ateityje apie Pabaltijį bus pateikiama  
tikslī ir tikra informacija, kurios pakankamu kiekiu disponuoja Lietuvos Respublikos atstovybė  
Maskvoje (Pisemskio g. 10, tel. 291-16-98, fax. 290-29-10).

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS ATSTOVAI:**

Komiteto pirmininkas Antanas BURACĖS

Asociacijos komiteto narys, Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas Vytautas MARTINKUS

Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius Karolis KAMANDULIS

## DĖL OKUPACINĖS KARIUOMENĖS

EUROPOSSAUGUMO IR BENDRADARBIAVIMO KONFERENCIJOS  
MASKVOJE 1991 M. RUGSĖJO MĖN. DALYVIAMS  
JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS SAUGUMO TARYBAI  
TARPTAUTINEI ŽMOGAUS TEISIŲ HELSINKIO FEDERACIJAI**REZOLIUCIJA**

1991 m. rugsėjo 7 d.

Lietuvos Respublikos nepriklausomybę jau pripažino daugiau nei 40 valstybių, tarp jų ir ją aneksavusi 1940 m. SSSR. Vyksta derybos dėl tarybinės kariuomenės išvedimo. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba ratifikavo svarbiausius tarptautinius žmogaus ir tautų teisių dokumentus, priėmė įstatymus ir valstybinius aktus, ginančius šias teises. Nepriklausomos Lietuvos sutvirtinimo periodu mes kreipiamės į Jus, kviesdami:

Paremti Lietuvos Respublikos prašymą JTO Saugumo Tarybai ir Generalinei Asamblėjai dėl Lietuvos, buvusio Tautų Lygos nario nuo 1920 m., priėmimo pilnateise JTO nare.

Reikalauti viešai skelbti okupacinių karinių TSRS dalinių išvedimo iš Lietuvos teritorijos terminus ir kt. sąlygas ir sudaryti tarptautinę komisiją kontroliuoti tų sutarimų tarp SSSR ir Lietuvos Respublikos įgyvendinimą.

Paremti Lietuvos Respublikos reikalavimus, kad būtų padengti jos gyventojų ir valstybės nuostoliai dėl sovietinės okupacijos ir aneksijos, masinių deportacijų, baudžiavinio priverstinio darbo tremtyje, SSKP struktūrų ir karinių dalinių dislokavimo ir veiklos pasekmių.

Skelbti objektyvią informaciją apie žmonių ir tautinių mažumų teisių gynimo juridinius ir faktinius mechanizmus Lietuvos Respublikoje, siekiant užkirsti kelią spectarnybų sąmoningai skleidžiamam SSSR ir užsienyje melui apie demokratijos pažeidimus Lietuvoje.

Lietuvos Helsinkio grupės vardu,

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininkas V. PETKUS

Vicepirmininkas, Kauno skyriaus pirmininkas A. DUMČIUS

Kauno arkivyskupijos kancleris mons. A. SVARINSKAS

P.S. Rezoliucija yra priimta 1991 m. rugsėjo 7 d. Vilniuje Tarptautinės žmogaus teisių Helsinkio federacijos išklausimuose apie padėtį SSSR.

## DĖL PILIEČIŲ KONSOLIDAVIMO

**NUSIRAMINTI DAR ANKSTI**

1991 m. rugsėjo 12 d.

Būna akimirkų, prilygstančių visam žmogaus gyvenimui, būna dienų, tolygių dešimtmečiams. Pastarosios savaitės įeis į istoriją kaip komunistinės ideologijos ir sovietinės santvarkos realaus žlugimo epocha. Pasibaigęs tautų likimus lemiantis kruvinas mirties šokis žmonių atmintyje liks kaip kančių, vilties, džiaugsmo ir pergalės simbolis. Nors demokratinės jėgos pasiekė pergalę ir negrįžtamai perlaužė raudonojo slibino stuburą, atsipalaiduoti ir nusiraminti dar negalima.

Pirmiausia būtina išanalizuoti kai kurių partijų ir judėjimų veiklą bei poziciją šiomis tragiškais dienomis, kai mūsų Tėvynei buvo iškilęs mirtinas pavojus. Reikia įvertinti ir tuos, kurie bevelėjo tylėti. Tomis tragiškais dienomis neišgirdome smerkiančių žodžių iš visokio plauko AF, SOC ir DDP atstovų, kurie taip meistriškai sugeba blokuoti AT ir savivaldybių deputatų tarybų darbą, gindami buvusiųjų interesus, ir kritikuoti parlamentą arba Vyriausybę, nieko geresnio nepasiūlydami.

Žmonės, dešimtmečius gyvenę melo, korupcijos ir apgaulės aplinkoje, labiausiai trokšta teisybės. Tačiau daugelyje rajonų ir miestų buvusi nomenklatura tarytum aštuonkojis savo dar rausvuose čiulptuvuose laiko visą ekonominį gyvenimą, neteisėtai ir grobuoniškai siekdama naudos, pasisavina žmonių sukauptą turtą. Korupcija ir kyšininkavimas asocijuojasi net ir su naujomis struktūromis, įskaitant muitines, užsienio pasų ir bilietų išdavimo įstaigas ir kt.

Gyvybingos buvusios nomenklaturės grandinės sėja nusivylimą tais žingsniais, kurie Lietuvai yra būtini. Iš praėjusių metų patirties galima pasakyti: kol valdžioje liks daugiau kaip 5 proc. buvusių nomenklaturinių darbuotojų, tol žengimo į teisingą Lietuvos ateitį nebus.

Pastarieji įvykiai aiškiai parodė, kad tik ryžtingi vyriausybės veiksmai gali duoti gerus rezultatus. Tik taip veikdama Rusijos Vyriausybė išgelbėjo pasaulį nuo neostalinizmo, todėl Lietuvos Parlamentas ir Vyriausybė turi imtis ryžtingesnių negu iki šiol veiksmų, atkuriant socialinę teisybę.

Tuo tikslu būtina: sudaryti naujas struktūras (ypač teisėtvarkos srityje), kurios leistų efektyviai kovoti prieš visokio plauko savanaudžius ir grobuonis; išleisti įstatymus, užkertančius visus kelius piktnaudžiavimui ir korupcijai; nacionalizuoti LDDP turtą, kuris paveldėtas iš TSKP; nedelsiant priimti įstatymą dėl bet kokio rango pareigūno pašalinimo iš pareigų, jeigu jis pasinaudojo tarnybine padėtimi savanaudiškais tikslais.

Galima neabejoti, kad vadinamieji karingieji opozicionieriai ir nauji valdininkėliai – savanaudžiai, ramiai tylėję visas tragiškas dienas, prisidengdami nepriklausomybės skraiste, iškreiptai aiškindami demokratijos sampratą, toliau nebaudžiami nuodys žmonių sąmonę. Jie puikiai naudojami esamais sunkumais ir pasitaikančiomis klaidomis, gražiais žodžiais prisiekinės Lietuvai dėl savo asmeninės naudos.

Moralinis taurumas buvo ir lieka viena iš svarbiausių tautinio charakterio bruožų. Mes, pajutę laisvos Tėvynės kvėpavimą, privalome susivienyti, nebesidangstyti gražiais žodžiais, tvirtai palaikyti Parlamento ir Vyriausybės autoritetą, kuris bus tuo didesnis, kuo labiau atsisuksime veidu į paprastą žmogų.

Lietuvos Sąjūdžio Seimo nariai  
Arimantas DUMČIUS,  
Algirdas KATKUS

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

LIETUVA PRIIMTA Į JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJĄ

Mieli Lietuvos piliečiai,

1991 m. rugsėjo 17 d. Lietuva, kuri nuo 1920 m. buvo Tautų Lygoje, yra priimta į Jungtinių Tautų Organizaciją pilnateise nare. Tai įvyko dėl visos tautos ir jos demokratinėjų judėjimų susitelkimo, taikingo, bet atkaklaus pasipriešinimo okupacinėms struktūroms ir armijai, Respubli-



kos Parlamento ir Vyriausybės vykdomos nenukrypstamos teisingos politikos. Dabar susidaro palankesnės sąlygos kurti teisinę demokratinę valstybę.

Šia proga visus sveikiname ir linkime susitelkti, ryžtingai šalinant ilgametės okupacijos padarinius ir kuriant demokratinę Lietuvos piliečių visuomenę.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyriaus pirmininkas  
prof. Arimantas DUMČIUS

## DĖL ASOCIACIJOS NEEILINIO SUVAŽIAVIMO

### PRANEŠIMAS

Pranešame Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos nariams ir kviestiems svečiams, kad š. m. spalio 19 dieną, 11 valandą, Vilniuje, V. Mykoliaičio-Putino g. 5 (rūmuose ant Tauro kalno), įvyks Asociacijos neeilinis suvažiavimas.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komitetas

*Pozicija.- 1991 m. spalio 11-17 d.,*

## DĖL OKUPACINĖS KARIUOMENĖS IŠVEDIMO

Jungtinių Tautų Organizacijos žmogaus teisių komitetui, Europos saugumo ir bendradarbiavimo Baigiamojo akto dalyviams,  
SSSR Prezidentui p. M. Gorbačioviui,  
SSSR gynybos ministrui p. J. Šapošnikovui

### LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS REZOLIUCIJA

1991 m. spalio 19 d.

Vilnius

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija reikalauja iki š. m. gruodžio 31 d. besąlygiškai išvesti visą Sovietų Sąjungos okupacinę kariuomenę – pagrindinį žmogaus teisių pažeidinėjimo ir politinės destabilizacijos faktorių – iš Lietuvos Respublikos teritorijos. Prašome Jungtinių Tautų Organizaciją ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Baigiamojo akto dalyves paremti šį reikalavimą ir vykdymo tarptautinę kontrolę.

Priimta neeiliniame Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos suvažiavime Vilniuje

## REIKALAVIMAS IŠVESTI OKUPACINĘ KARIUOMENĘ

JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ  
KOMITETUI, EUROPOSTARYBAI, TARPTAUTINEI AMNESTIJAI,  
EUROPOS PARLAMENTUI

## PAREIŠKIMAS

Lietuvos Respublika – daugumos šalių pripažinta nepriklausoma valstybė, Jungtinių Tautų Organizacijos narė. Deja, ne visos II Pasaulinio karo pasekmės, atsiradusios po 1939 m. rugpjūčio 23 d. Ribentropo-Molotovo pasirašytos sutarties dėl Lietuvos Respublikos okupavimo, išnyko. Okupacinė Raudonoji armija, 1940 m. birželio mėn. 15 d. įžengusi į Lietuvą, šiandien jau yra nebe Sovietų Sąjungos, o Rusijos ginkluotosios pajėgos. Tačiau jų dislokavimas suverenos kaimyninės respublikos teritorijoje prieš jos sutikimą prieštarauja tarptautinės teisės pagrindams.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės pastangos taikiai sureguliuoti svetimos kariuomenės išvedimą, apibrėžti šios kariuomenės juridinį statusą derybose su Rusija kol kas yra nesėkmingos. Dėl to neišnyksta politinė įtampa Lietuvoje. Buvusios Sovietų Sąjungos armija gana dažnai nepaiso įstatymų tos šalies, kurios teritorijoje jina yra dislokuota, o jos kariškiai dažnai minimi Lietuvos kriminalinių atsitikimų kronikoje. Be to, kai kurie buvusios Sovietų Sąjungos kariuomenės aukšti pareigūnai buvo labai aktyvūs 1991 metų sausio mėn. 13 d. bei rugpjūčio mėn. 19-21 d. pučių Lietuvoje bei Sovietų Sąjungoje dalyviai, Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra tiria šių įvykių eigą ir yra sankcionavusi keletą minėto pučo aktyvistų sulaikymą.

Vienas tokių aktyvistų yra pulkininkas Ivanas Černychas, 1991 m. rugpjūčio 19 d. pasiskelbęs Klaipėdos miesto karo komendantu ir vykdęs GKČP nurodymus. Balandžio 7 d. pagal Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro sankciją Černych sulaikytas. Balandžio 8 d. dėl Černycho arešto visoje Lietuvos teritorijoje suaktyvėjo Rusijos kariuomenė – gatvėmis važinėjo mašinos su ginkluotais kareiviais, Klaipėdoje ir kituose miestuose į gatves buvo išvažiuavę tankai. Padažnėjo sovietinės karinės aviacijos skraidymai. Kai kurie sovietų karininkai savo pavaldinius įspėjo apie gautą įsakymą dėl kovinės parengties Lietuvoje įvedimo. Paties I. Černycho areštas Rusijos informacijos laidose „Novosti“ bei ITAR-TASS'o pranešimuose buvo aiškinamas neteisingai, t. y. buvo neigiamas šio arešto tarptautinis juridinis pagrindas.

Tokie pavyzdžiai visam pasauliui primena, kad buvusios Sovietų Sąjungos (dabar – Rusijos) ginkluotosios pajėgos nepaiso Lietuvos Respublikos įstatymų, taigi pažeidžia tarptautinę teisę, o taip pat ir elementarias, visuotinai pripažintas žmogaus teises.

Lietuvos gyventojai reikalauja, kad okupacinė kariuomenė turi būti kuo skubiau išvesta!

Už šią reikalavimą pasirašė apie 1 600 tūkst. gyventojų, t. y. 2/3 visų suaugusiųjų žmonių Lietuvos teritorijoje. Tai labai suprantamas ir teisėtas Lietuvos Respublikos piliečių reikalavimas. Jį reikėtų apsvarstyti Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.

Kol buvusios Sovietų Sąjungos (dabar – Rusijos) kariuomenė nėra išvesta iš Lietuvos, bet koks šitos kariuomenės judėjimas ar veiksmai turi būti Lietuvos Respublikos ir Rusijos tarpvalstybinių derybų objektas.

Mes krepiamės į Jus prašydami, kad į Lietuvą būtų atsiųsti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos stebėtojai, kurie padėtų sustabdyti Žmogaus teisių pažeidinėjimus dėl Rusijos kariuomenės veiksmų Lietuvoje.

LŽTGA komiteto Garbės pirmininkas V. PETKUS

LŽTGA komiteto pirmininkas, Kauno medicinos akademijos profesorius A. DUMČIUS

AT deputatas, Lietuvos kariuomenės vyriausias kapelionas, buvęs politinis kalinys kunigas, monsinjoras A.SVARINSKAS

Poetas, akademikas J. MARCINKEVIČIUS

Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas V. MARTINKUS

Akademikas A. BURACAS

Profesorius, komiteto narys, Lietuvos politinių kalinių sąjungos tarybos prezidento narys, buvęs politinis kalinys A. GENIUŠAS

LŽTGA komiteto vicepirmininkė, docentė M. RASTENYTĖ

LŽTGA Vilniaus skyriaus pirmininkas, gydytojas, A. STATKEVIČIUS

LŽTGA komiteto vicepirmininkas, Asociacijos „Pozicijos“ savaitraščio vyr. redaktorius

V. BUDNIKAS

LŽTGA komiteto vicepirmininkas A. AUGULIS

LŽTGA komiteto narys, buvęs politinis kalinys S.KIZELAVIČIUS

LŽTGA komiteto atsakingasis sekretorius K.KAMANDULIS

1991 m. lapkričio mėn.

## STATEMENT

**TO: HUMAN RIGHTS CENTER OF THE UNITED NATIONS  
ORGANIZATION, HUMAN RIGHTS DEFENSE COMMITTEE IN  
GENEVA, SWITZERLAND  
TO ALL INTERNATIONAL ORGANIZATIONS DEFENDING HUMAN  
RIGHTS AND NATIONAL RIGHTS**

The Soviet Union has sent additional armed-forces to Lithuania and has used violent means against innocent, peaceful, no provocative inhabitants and against, the legitimately elected government of the Republic. Soviet – forces have taken over our offices (newspaper establishment center, radio and television premises, and many others). These paratroopers are helping Soviet occupying forces to organize anti-governmental actions. They have usurped official buildings. During the attack of the Central Radio and Television complex in Vilnius 15 innocent, unarmed young people were murdered and 165 people wounded. They have blocked off the House of Parliament, The Soviet government is constantly spreading vile misinformation concerning events occurring in Lithuania.

No morally revolting arguments from occupying forces can justify threatening, violence and use of brutal, naked force by Soviets. By arrogantly breaking laws of the Lithuanian Republic the Soviet armed forces blatantly disregard and violate international law. Their actions are unlawful. In this way the Soviet Union injures the Geneva Convention of August 12th, 1949, the pact of the United Nations Citizens and Political Rights.

We appeal to all international organizations defending human rights and nation rights and ask to stop the mega machine of military Hydra, in order to interrupt the arrogant violation of universally accepted human rights in the Lithuanian Republic. Most of the adult population of Lithuania insists on driving out the Soviet occupying forces. Their will has been confirmed by 1.600.000 signatures. The leaving of Soviet forces is to become an object, of the conferring between the Lithuanian Republic and the Soviet Union. We demand, as is our right, that driving out the Soviet forces would be discussed at a session of the United Nations Security Council.

Help us! We invite observers from the United Nations Security Council and other international organizations to control aggression of the occupiers in the territory of the Republic of Lithuania. We repeat once again – help us!

On behalf of the Lithuanian Human Rights Defending Association  
Viktoras PETKUS, Antanas BURAS, Alfonsas SVARINSKAS, Arimantas DUMČIUS.

DĖL RUSŲ IR KITŲ KALBŲ MOKYMO

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEIŠŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

Kuo žmogus daugiau žino kalbų, tuo jis turtingesnis. Tai nereiškia, kad viena ar kita konkreti svetima kalba turi būti privaloma Lietuvos mokykloje. Podraug turime pripažinti natūralų poreikį sustiprinti tos antrosios kalbos mokymą, kurią, greta valstybinės, daugiausia naudoja viena ar kita tautinė mažuma. Tą praktiką plačiai naudoja ir dvikalbė Kanada, ir daugiakalbė Šveicarija. Netgi JAV, Kalifornijoje ir kitur, praktikuojama mokytis ispanų, o ne kitų užsienio kalbų, nes ten daugiausia naujų imigrantų iš Meksikos. Patys gyventojai ar jų vaikai renkasi – mokytis ispanų, prancūzų, japonų ar kitas kalbas.

Rezoliucija dėl rusifikacijos, kurią palaikė ir Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos nariai, sukėlė nemaža aistrų ne vien tarp rusų kalbos pamokas turinčių mokytojų bei deputatų. O juk ar blogesnė, ar mažiau reikalinga kitos mūsų kaimynės – lenkų kalba? Per ją bendrauti su bendra europine kultūra ne mažesnės galimybės, nei per rusų kalbą, ypač sustiprėjus kuriam laikui Rusijos kultūros poliarizacijai pastarosios vėluojančio tautinio atgimimo dienomis! Analogiškai nėra privalu dubliuoti užsienio filmus išimtinai tik rusų kalba.

„Kauno tiesa“, spausdindama š. m. balandžio 27 d. (Nr. 82, p. 2) minėtą rezoliuciją, nepagrįstai neatspausdino išskirtinės mano pozicijos – išlygos dėl rusų grupių aukštosiose mokyklose, užrašytos prie parašo. Pritardamas, kad rusų pamokos neturėtų būti privalomos, drauge atkreipiau rezoliucijos autorių (o tuo pačiu ir tų, į kuriuos kreipiamasi) dėmesį į sekančią aplinkybę. Pageidaujant tėvams ar besimokantiems, tokios grupės netgi galėtų būti skatinamos – lygiai kaip anglų, žydų, skandinavų ar lenkų kalbomis. Kai kuriose aukštosiose Lietuvos mokyklose rusų kalba dėstomos grupės atsirado, keičiantis tam tikrų specialybių studentais su Latvija, Estija, todėl reiktų naujai aptarti jų tolesnio išsaugojimo tikslingumą. O besikuriančiame Klaipėdos universitete tokių grupių sudarymas, be abejo, apsiribojant Lietuvos gyventojais, netgi padėtų mažinti nepagrįstus tautinius konfliktus bei įtampą tarp „aborigenų“ (jedinstvininkų žargonu) ir „migrantų“ („mūsų“ radikalų leksikone).

Jau dabar didėjantis mūsų, ypač ankstyvesniųjų kartų emigracijos atstovų, entuziazmas grįžti į protėvių žemę ir sunkumai jiems adaptuotis pirmaisiais Lietuvoje metais, lygiai kaip ir dalies pasaulio profesūros didelis noras padėti nepriklausomai Lietuvai savo žiniomis, verčia kai kuriuos dalykų kursus pristatyti studentams anglų, rusų ar kitomis tarptautinėmis kalbomis. Anglų ar rusų kalba savo naujausių tyrimų rezultatais mūsų aukštosiose mokyklose galėtų daugiau dalintis vizituojuojantys užsienio politologai ir informacijos specialistai, konstitucinės teisės ir tarptautinių finansų žinovai. Įvairių menedžmento aukštesnės kvalifikacijos centrų organizatoriai Lietuvoje jau keli metai taip pat pastoviai sau į talką kviečiasi tokius specialistus, nedarydami ideologinių barjerų tarp anglų, rusų ar lietuvių kalba perteikiamų naujų žinių.

Liberali demokratiniais pagrindais kuriama valstybė ar kitos valdžios institucijos neturi

diktuoti, kokią tikybę ar svetimą kalbą privalo mokytis mūsų piliečiai. Betgi privalu sudaryti sąlygas visiems įsigyti išsilavinimą tiek tikybos, estetikos, tiek ir tarptautinių (užsienio) kalbų įvaldymo srityje, nes be to neįmanoma išugdyti kultūringų žmonių ir užtikrinti visokeriopą socialinę pažangą.

*Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto pirmininkas Antanas BURACŠAS  
1991 metai*

## LIETUVOS RAŠYTOJŲ SAJUNGAI (buvusiai Lietuvos TSR rašytojų sąjungai)

### ATVIRAS LAIŠKAS

Savaitraštyje „Literatūra ir menas“ (š. m. balandžio 20 d.) yra išspausdintos Jūsų narių V. Daujotytės, V. Zaborskaitės, K. Nastopkos pareiškimo Jūsų Sąjungos Valdybai ištraukos.

Mums labai gerai žinoma, kokia liūdna, pragaištinga ir žalinga buvo Jūsų Sąjungos veikla antrosios bolševikų okupacijos laikotarpiu. Tuomet Sąjunga ne tik negynė represuotų savo narių, bet ir pritardama toms represijoms iš Sąjungos pašalino 35 rašytojus: A. Miškinį, K. Jakubėną, K. Borutą, S. Anglickį, V. Katilių, D. Pumputį, J. Greičiūną, K. Jankauską, A. Žukauską, A. Sabaliauską-Žalią Rūtą, R. Mackonį, K. Inčiūrą, O. Miciūtę, Z. Kuzmickį, J. Petrulį, V. Jocaitį, V. Drazdauską, A. Vengrį, A. Iešmantą ir t. t.

Norėjome tikėti, kad iš klaidų pasimokyta. Deja, tuščios viltys. Jūsų Valdyba, gavusi minėtos trijulės pareiškimą, nesiteikė faktų patikrinti. Pavyzdžiui, V. Daujotytė, viename laikraštyje („Šiaurės Atėnai“) rašė, jog jaunalietuvis kirtęs kam tai per veidą, o pareiškime teigiama, jog tik užsimojo smogti. Drįstame Jums priminti, jog V. Daujotytė begėdiškai meluoja.

Ar neatrodo keistas pareiškimo teiginys, jog M. Lukšienė, R. Ozolas, B. Kuzmickas, K. Stoškus esą buvę opozicijoje bolševikų valdžiai. Už ką tada jiems ta valdžia suteikinėjo įvairius titulus, leido jų knygas? Gal už tai, kad jie buvo prieš ją?

Pasirodo, jog tie patys žmonės labai gerai tarę bolševikmetyje, nors, pagal pareiškimo autorius ir būdami opozicijoje, yra „labiausiai kompetentingi ir visuomeninę atsakomybę jaučiantys žmonės“. Taip juos įvertina minėta trijulė. Norėtume paklausti (gal tai derėjo padaryti ir rašytojų Valdybai?), kas tą trijulę įpareigojo teikti tokią atestaciją?

Nepaprastai keista, jog pareiškime natūralia mirtimi miręs žmogus tituluojamas kankiniu. Daugelio bolševikų nužudytų, nukankintų, numarintų žmonių vis dar nevadiname kankiniais, o čia... ko gero, V. Zaborskaitė su V. Daujotyte, talkininkaujant K. Nastopkai, greitai kankiniais paskelbs ir M. Lukšienę, R. Ozolą, B. Kuzmicką, K. Stoškų ir kt.

Rašytojų sąjungos patalpose ant stalo padėtas keletą knygelių pareiškimas vadina paroda. Vaižgantas yra pasakęs, kad jei kas pasišlapino po savimi, tai dar ne srovė.

Pareiškimo autoriai kreipėsi į Rašytojų sąjungos Valdybą, kad ši pritartų jų užgaidoms. Pastaroji, pasiremmdama vienašališku pageidavimu, pasiskubino (kaip ir bolševikmetyje) ateiti jiems į pagalbą, dėl svorio prisidengdama net Respublikos Konstitucija, ir nutarė: „Tikybos visose mokyklose mokomasi tikrai tėvų bei vaikų laisvu apsisprendimu. Tikybos mokymą reikėtų įtraukti į moksleivių ugdymo programas, kaip ir kitas laisvai pasirenkamas disciplinas“ (pvz., užsienio kalbą).

Pagal ateinančių mokslo metų vidurinių mokyklų programą rusų kalba yra privaloma visiems mokiniams, o tikybos dėstymas, pagal rašytojus, kaip kas nori. Žinoma, dabar ne bol-

šėvikų laikai ir Rašytojų Sąjunga negali reikalauti pašalinti tikybės dėstymą iš mokyklų, todėl pageidauja, kad jos dėstymas taptų vien saviveiklos dalyku. Mes gi sakome, jog nenorime lietuviškos mokyklos be religijos, be Dievo! Bolševikinį eksperimentą reikalaujame nutraukti!

Lietuvos Helsinkio grupė  
Lietuvos jaunimo aktyvistų frontas  
Lietuvos katalikiško jaunimo sąjunga  
Lietuvos komitetas „Ženeva – 49“  
Lietuvos krikščionių demokratų sąjunga  
Lietuvių tautinio jaunimo sąjunga „Jaunoji Lietuva“  
Lietuvos nepriklausomybės sąjunga

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

1991 m. Vilnius, atsišaukimus spausdino „Ryto“ spaustuvė

DĖL ATSKIRO RADIJO IR TELEVIZIJOS ĮSTATYMO

## RADIJO IR TELEVIZIJOS STOČIŲ PAREIŠKIMAS

Vilnius,

1992 m. kovo 21 d.

1992 m. kovo 14 d. buvo paskelbtas Lietuvos Respublikos Radijo ir televizijos įstatymo projektas. Siūlomas projektas daugeliu atžvilgių prieštarauja jau galiojantiems Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių bei ryšių įstatymams. Naujojo įstatymo projekte mėginama praplėsti Lietuvos radijo ir televizijos valdybos (tarybos) įgaliojimus, suteikti jai galimybę valdyti visas radijo ir televizijos stotis bei jų laidas transliuojančias ryšių įmones. Kadangi šis įstatymo projektas yra iš esmės ydingas ir jame slypi pavojus įteisinti totalinę visos eterio informacijos kontrolę, mes siūlome:

kad Lietuvos radijo ir televizijos valdyba reguliuotų tik valstybinės įstaigos – Lietuvos radijo ir televizijos veiklą;

kad, siekiant tiksliau reglamentuoti radijo ir televizijos veiklą Lietuvoje, būtų papildyti Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių bei ryšių įstatymai, nepriimant atskiro Radijo ir televizijos įstatymo:

- kad AT komisijos, svarstysiančios Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymo bei Ryšių įstatymo papildymus,
- taip pat šiuos klausimus rengianti AT darbo grupė susitiktų su radijo ir televizijos stočių atstovais ir išklaustų jų pasiūlymus.

„Radiocentro“ vyr. redaktorius R. PLEIKYS

Radijo stoties „M-1“ redaktorius H. GRUŠNYS

Radiofono „Vilniaus varpas“ direktorius K. SAKALAUŠKAS

Valstybinės ekonominių ir komercinių televizijos laidų direkcijos direktorius S. KIZAS

Vilniaus radijo studijos direktorius J. VARNAS

Rytų Lietuvos televizijos direktorius I. ŠILEIKIS.

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

*Pozicija.* - 1992 m. kovo 27 d.



**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA**  
**LITHUANIAN ASSOCIATION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS**  
LAISVĖS PR. 60, 2019 VILNIUS. FAX 429033, TEL. 42 90 34, 42 90 49

Komiteto garbės pirmininkas  
Lietuvos nepriklausomybės  
sąjungos pirmininkas  
Viktoras PETKUS

Komiteto pirmininkas  
Kauno medicinos  
akademijos profesorius  
Aimantas DUMČIUS

Komiteto vicepirmininkas  
savaitraščio redaktorius  
Vytautas BUDNIKAS

Komiteto vicepirmininkas,  
Vidurio Europos ir Rytų  
kraštų lietuvių  
Bendrijų Sąjungos pirmininkas,  
Alfonas AUGULIS

Komiteto vicepirmininkė  
Lietuvos darbo biržos  
generalinė direktorė, docentė  
Marilyn RASTENYTĖ

Asociacijos komiteto  
atsakingasis sekretorius  
Karlis KAMANDULIS

Akademikas  
Antanas BURAIČAS

AT deputatas  
Metartas ČILOBOTAS

Lietuvos kariuomenės  
Vyriausias kapelionas,  
AT deputatas  
Alfonas SWARINSKAS

Lietuvos Politinių kalinių  
sąjungos tarybos  
prezidiumo narys, profesorius  
Algis GENUSAS

Lietuvos žemės ūkio savininkų  
sąjungos atstovė  
Grażina GRECKENĖ

Valstybės kontrolės  
departamento juristas  
Petras GREBLIAUSKAS

Žemės sklypų ir namų savininkų  
Sąjungos atstovas  
Marius KANTAS

Politinių kalinių sąjungos Alytus  
skyriaus atstovas  
Stasys KIZELAVIČIUS

Poetas, akademikas  
Justinas MARCINKIŪNAS

Invalidų draugijos valdybos  
pirmininkas, rašytojas  
Jonas MACIUKIŪNAS

Lietuvos rašytojų sąjungos  
pirmininkas  
Vytautas MARTINKUS

Ignalinos skyriaus pirmininkas,  
kūrigis  
Edmundas PAULIONIS

Asociacijos Kauno  
skyriaus pirmininkas  
docentas Jonas PUNYS

Lietuvos Respublikos  
Afganistano karo veteranų  
sąjungos atstovas  
Rimantas RUZAS

Asociacijos Vilniaus skyriaus  
pirmininkas, gydytojas  
Algirdas STATKEVIČIUS

Pedagogė iš Kauno  
Aldona ŠARAKUJENĖ  
Teisininkas, docentas  
Juozas ŠATAS

„Virijų“ draugijos atstovė  
Elvyra VALUKAITĖ

## JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETUI

### EUROPOS TARYBAI

### TARPTAUTINEI AMNESTIJAI

### EUROPOS PARLAMENTUI

Lietuvos Respublika - daugumos šalių pripažinta nepriklausoma valstybė, Jungtinių Tautų Organizacijos narė. Deja, ne visos II-ojo Pasaulinio karo pasekmės, atsiradusios po 1939 m. rugpjūčio mėn. 23 d. Ribentropo-Molotovo pasirašytos sutarties dėl Lietuvos Respublikos okupavimo išnyko. Okupacinė Raudonoji armija, 1940 m. birželio mėn. 15 d. įžengusi į Lietuvą, šiandien jau yra nebe Sovietų Sąjungos, o Rusijos ginkluotosios pajėgos. Tačiau jų dislokavimas suverenioms kaimyninėms respublikoms teritorijoje prieš jos sutikimą prieštarauja tarptautinės teisės pagrindams.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės pastangos taikiai sureguliuoti svetimoms kariuomenės išvedimą, apibrėžti šios kariuomenės juridinį statusą derybose su Rusija, kol kas yra nesėkmingos. Dėl to neišnyksta politinė įtampa Lietuvoje. Buvusios Sovietų Sąjungos armija gana dažnai nepaiso įstatymų tos šalies, kurios teritorijoje jina yra dislokuota, o jos kariškiai dažnai minimi Lietuvos kriminalinių atsitikimų kronikoje. Be to, kai kurie buvusios Sovietų sąjungos kariuomenės aukšti pareigūnai buvo labai aktyvūs 1991 metų sausio mėn. 11 bei rugpjūčio mėn. 19-21 d. opučų Lietuvoje bei Sovietų Sąjungoje dalyviai. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūra tiria šių įvykių eigą ir yra sankcionavusi keleto minėto pučo aktyvistų suėmimą.

Vienas tokių aktyvistų yra pulkininkas Ivanas Černychas, 1991 rugpjūčio 19 pasiskelbęs Klaipėdos miesto karo komendantu ir vykdęs GKČP nurodymus. Balandžio 7 d. pagal Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro sankciją Černych sulaikytas. Balandžio 8 d. dėl Černycho arešto visoje Lietuvos teritorijoje suaktyvėjo Rusijos kariuomenė - gatvėmis važinėjo mašinos su ginkluotais kareiviais, Klaipėdoje ir kituose miestuose į gatves buvo išvažiavę tankai. Padažnėjo sovietinės karinės aviacijos skraidymai. Kai kurie sovietų karininkai savo pavaldinius įspėjo apie gautą įsakymą dėl kovinės parengties Lietuvoje įvedimo. Paties I. Černycho areštas Rusijos informacijos laidose „Novosti“ bei ITAR-TASS'o pranešimuose buvo aiškinamas neteisingai, t.y. buvo neigiamas šio arešto tarptautinis juridinis pagrindas.

Tokie pavyzdžiai visam pasauliui primena, kad buvusios Sovietų Sąjungos (dabar - Rusijos) ginkluotosios pajėgos nepaiso Lietuvos Respublikos įstatymų, taigi pažeidžia tarptautinę teisę, o taip pat ir elementarias, visuotinai pripazintas žmogaus teises.

Lietuvos gyventojai reikalauja, kad okupacinė kariuomenė turi būti kuo skubiau išvesta! Už šitą reikalavimą pasirašė apie 1 600 tūkst. gyventojų, t.y. 2/3 visų suaugusiųjų žmonių Lietuvos teritorijoje. Tai labai suprantamas ir teisėtas Lietuvos Respublikos piliečių reikalavimas. Jį reikėtų apsvarstyti Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.

Kol buvusios Sovietų Sąjungos (dabar - Rusijos) kariuomenė nėra išvesta iš Lietuvos, bet koks šitos kariuomenės judėjimas ar veiksmai turi būti Lietuvos Respublikos ir Rusijos tarpvalstybinių derybų objektas.

Mes kreipiamės į Jus prašydami, kad į Lietuvą būtų atsiųsti Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos stebėtojai, kurie padėtų sustabdyti Žmogaus teisių pažeidinėjimus dėl Rusijos kariuomenės veiksmų Lietuvoje.

**V. PETKUS**

**Asociacijos komiteto Garbės pirmininkas**

**A. DUMČIUS**

**Komiteto pirmininkas, Kauno medicinos akademijos profesorius**

**A. SVARINSKAS**

**Monsinjoras, AT deputatas**

**J. MARCINKEVIČIUS**

**Poetas, akademikas**

**V. MARTINKUS**

**Lietuvos Rašytojų Sąjungos pirmininkas**

**A. BURAČAS**

**Akademikas**

**A. GENIUŠAS**

**Profesorius, komiteto narys**

**M. RASTENYTĖ**

**Docentė, Asociacijos komiteto vicepirmininkė**

**A. STATKEVIČIUS**

**Gydytojas, Asociacijos Vilniaus skyriaus pirmininkas**

**V. BUDNIKAS**

**Komiteto vicepirmininkas, Asociacijos savaitraščio redaktorius**

**A. AUGULIS**

**Asociacijos komiteto vicepirmininkas**

**S. KIZELAVIČIUS**

**Asociacijos komiteto narys**

**K.J. KAMANDULIS**

**Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius**





LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA  
LITHUANIAN ASSOCIATION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS  
LAISVĖS PR. 60, 2019 VILNIUS. FAX 429033, TEL. 42 90 34, 42 90 49

Komiteto garbės pirmininkas  
Lietuvos nepriklausomybės  
sąjungos pirmininkas  
Viktoras PETKUS

Komiteto pirmininkas  
Kauno medicinos  
akademijos profesorius  
Armantas DUMČIUS

Komiteto vicepirmininkas  
savaitraščio redaktorius  
Vytautas BUDNIKAS

Komiteto vicepirmininkas,  
Vidurio Europos ir Rytų  
kraštų lietuvių  
Bendriųjų Sąnybos pirmininkas,  
Alfonas AUGULIS

Komiteto vicepirmininkė  
Lietuvos darbo bičiulos  
generalinė direktorė, docentė  
Marilynė RASTENYTĖ

Asociacijos komiteto  
atsakingasis sekretorius  
Kariolis KAMANDULIS

Akademikas  
Antanas BURACĖS

AT deputatas  
Metardas ČILOBOTAS

Lietuvos kariuomenės  
Vyriausias kapelionas,  
AT deputatas

Alfonas SVARINSKAS

Lietuvos Politinių kalinių  
sąjungos tarybos  
prezidiumo narys, profesorius  
Algis GENIUŠAS

Lietuvos žemės ūkio savininkų  
sąjungos atstovė  
Grazina GRECKIENĖ

Valstybės kontrolės  
departamento juristas  
Petras GREBLIAUSKAS

Žemės sklypų ir namų savininkų  
sąjungos atstovas  
Mairijus KANTAS

Politinių kalinių sąjungos Alytaus  
skyriaus atstovas  
Stasys KIZELAVIČIUS

Poetas, akademikas  
Justinas MARCINKEVIČIUS

Invalidų draugijos valdybos  
pirmininkas, rašytojas  
Jonas MAČIUKIUS

Lietuvos rašytojų sąjungos  
pirmininkas  
Vytautas MARTINKUS

Ignalinos skyriaus pirmininkas,  
kunigas  
Edmundas PAULIONIS

Asociacijos Kauno  
skyriaus pirmininkas  
docentas Jonas PUNYS

Lietuvos Respublikos  
Alžiristano karo veteranų  
sąjungos atstovas  
Armantas RUZAS

Asociacijos Vilniaus skyriaus  
pirmininkas, gydytojas  
Algirdas STATKEVIČIUS

Pedagogė iš Kauno  
Aldona ŠARAKOJENĖ  
Teisininkas, docentas  
Juozas ŠATAS

„Vilnius“ draugijos atstovė  
Eivyna VALUKAITĖ

## JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ KOMITETUI EUROPOS TARYBAI TARPTAUTINEI AMNESTIJAI

*Pasitaruoju metu pasaulio spaudoje, per televiziją ir radiją pasklido gandų bei dezinformacijos apie politinius kalinius, kurių neva esama Lietuvos Respublikoje. Ryšium su tokiais priekaištais ar net kaltinimais Lietuvai mes turime pareikšti, kad dėl buvusios Sovietų Sąjungos armijos, valstybinių bei visuomeninių instancijų (o ypač - SSKP ir KGB) neteisėtų veiksmų parengiant ir organizuojant 1991 m. sausio 12-13 d. valstybinių perversmą Lietuvos respublikoje (jo metu 14 žmonių žuvo ir per 600 buvo sužeista), kai kurie šio pučo dalyviai yra sulaikyti ir pradėtas rengti teisminis jų bylų nagrinėjimas.*

*Pavyzdžiui, Valerijus Ivanovas, buvęs visuomeninės organizacijos „Jedinstvo“ vadovas, iš tikrųjų yra suimtas pagal LR prokuratūros sankciją ir kaltinamas tuo, kad minėtomis sausio dienomis kartu su kariniais bei KGB daliniais asmeniškai dalyvavo užgrobian Lietuvos RAdijo ir Televizijos pastatą (kuriam padaryta daug žalos), o sausio 13-18 d. pučistų įsteigto „Nacionalinio gelbėjimo komiteto“ buvo paskirtas šio pastato komendantu. Už politinę veiklą iki šių įvykių, t.y. kaip organizacijos „Jedinstvo“ lyderis, V. Ivanovas nėra kaltinamas.*

*Kitas aivejis: dėl incidento (granatų susprogdinimo) 1991 m. lapkričio 6 d. Vilniaus rajono Šumsko pasienio kontrolės poste suimtiems asmenims (Aleksandrai Bobyliovui, Viktorai Orlovui, Aleksandrui Smotkinui) pateikti kaltinimai dėl nusikaltimų, numatytų Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso įstatymuose (t.y., dėl neteisėto šaunamųjų ginklų įsigijimo ir jų panaudojimo).*

*Tarėmų visose bylose atlieka Lietuvos Respublikos prokuratūros tardytojai, kalinamuosius gina jų pačių pasirinkti advokatai iš Maskvos. Apie tardymo pabaigą bei jo rezultatus visuomenei bus pranešta, baudžiamosios bylos numatytos nagrinėti viešai ir nagrinėjimo metu galės dalyvauti visi suinteresuoti asmenys.*

*Griežtai protestuojame prieš iškreiptą minėtų ir panašių nusikaltėlių veiksmų vertinimą ir kviečiame visas suinteresuotas Žmogaus teisių gynimo organizacijas atsiųsti savo atstovus, kad šie susipažintų su faktine bylų rengimo eiga, o taip pat dalyvautų pačiame teismo procese.*

*V. Petkus*  
V. PETKUS  
Asociacijos komiteto garbės pirmininkas

*A. Dumčius*  
A. DUMČIUS  
Komiteto pirmininkas, Kauno medicinos akademijos profesorius

*A. Svarinskas*  
A. SVARINSKAS  
Kunigas, monichoras, AT deputatas, Lietuvos kariuomenės vyriausias kapelionas, buvęs politinis kalinis

*J. Marcinkevičius*  
J. MARCINKEVIČIUS  
Poetas, akademikas

*V. Martinkus*  
V. MARTINKUS  
Lietuvos Rašytojų Sąjungos pirmininkas

*A. Buracė*  
A. BURACĖS  
Akademikas

*A. Geniušas*  
A. GENIUŠAS  
Profesorius, komiteto narys, Lietuvos politinių kalinių sąjungos tarybos prezidiumo narys, buvęs politinis kalinis

*M. Rastenytė*  
M. RASTENYTĖ  
Docentė, Asociacijos komiteto vicepirmininkė

*A. Statkevičius*  
A. STATKEVIČIUS  
Gydytojas, Asociacijos Vilniaus skyriaus pirmininkas

*V. Budnikas*  
V. BUDNIKAS  
Komiteto vicepirmininkas, Asociacijos savaitraščio redaktorius

*A. Augulis*  
A. AUGULIS  
Asociacijos komiteto vicepirmininkas

*S. Kizelavičius*  
S. KIZELAVIČIUS  
Asociacijos komiteto narys, buvęs politinis kalinis

*K. Kamandulis*  
K. KAMANDULIS  
Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius



LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA  
LITHUANIAN ASSOCIATION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS  
LAISVĖS PR. 60, 2019 VILNIUS. FAX 429033, TEL. 42 90 34, 42 90 49

Vilnius

3rd April, 1992

Press release  
Communiqué de presse

Direcorate of Information  
Direction de la Communication

B.P. 431 R 6 F-67006 Strasbourg CEDEX  
Tel: 88 41 25 60 Telex: 871388F Telefax: 88 41 27 90

Komiteto garbes pamininkas  
Lietuvos nepriklausomybės  
sąjungos pirmininkas  
Viktoras PETKUS

Komiteto pirmininkas  
Kauno medicinos  
akademijos profesorius  
Arimantas DUMČIUS

Komiteto vicepirmininkas  
savaitraščio redaktorius  
Vytautas BUDNIKAS

Komiteto vicepirmininkas,  
Vidurio Europos ir Rytų  
kraštų lietuvių  
Berkričių Sąryšos pirmininkas,  
Alfonas AUGLIUS

Komiteto vicepirmininkė  
Lietuvos darbo biržos  
generalinė direktorė, docentė  
Marilyn RASTENYTĖ

Asociacijos komiteto  
atsakingasis sekretorius  
Karlois KAMANDULIS

Akademikas  
Artanas BURACAS

AT deputatas  
Metardas CIOBOTAS

Lietuvos kariuomenės  
Vyriausios kapelionas,  
AT deputatas

Alfonas SVARINSKAS

Lietuvos Politinių kalinių  
sąjungos tarybos  
prezidiumo narys, profesorius  
Aigis GENUŠAS

Lietuvos žemės ūkio savininkų  
sąjungos atstovė  
Gražina GRECKIENĖ

Valstybės kontrolės  
departamento juristas  
Petras GREBLIAUSKAS

Žemės sklypų ir namų savininkų  
Sąjungos atstovas  
Marijus KANTAS

Politinių kalinių sąjungos Aytaus  
skyriaus atstovė  
Stasys KIZELAVIČIUS

Poetas, akademikas  
Justinas MARCINKEVIČIUS

Invalidų draugijos valdybos  
pirmininkas, rašytojas  
Jonas MAČIUKIČIUS

Lietuvos rašytojų sąjungos  
pirmininkas  
Vytautas MARTINKUS

Ignalinos skyriaus pirmininkas,  
kunigas  
Edmundas PAULIUNIS

Asociacijos Kauno  
skyriaus pirmininkas  
docentas Jonas PUNYS

Lietuvos Respublikos  
Afganistano karo veteranų  
sąjungos atstovas  
Rimantas RIJAS

Asociacijos Vilniaus skyriaus  
pirmininkas, gydytojas  
Algirdas STATKEVIČIUS

Pedagogė iš Kauno  
Aldona ŠARAKDIENĖ

Teisininkas, docentas  
Juozas ŠATAS

„Vilnijs“ draugijos atstovė  
Evyra VALUKAITĖ

*In connection with charges against State institution of the Republic of Lithuania alleging that there are political prisoners in Lithuania we have to declare that by reason of the unlawful action of the Soviet Army and former administrative institutions as well as with the arbitrary actions of the Communist Party of the Soviet Union and the KGB of the USSR in organizing and carrying out the attempt of the coup-d'etat during the night of the 12th to 13th January 1991 fourteen people were killed and more than six hundred injured, and some other persons were detained and put under investigation. One of them is Valery Ivanov, former chief of the „Edinstvo“ organization, is charged with direct participation in the Soviet troops' assault upon the Lithuanian Radio and Television premises and material damage committed by him during the tragic night of 12-13 January 1991 as well as with his lawless activity on the capacity of the commandant appointed by the anti-State National Salvation Committee. He is not prosecuted for his political activity as the leader of the „Edinstvo“ organization. We are presenting another case: because of the incident connected with the explosion of the handgrenades on the 6th of November 1991 in Vilnius district Šumskas border post, the detained persons (Alexander Bobiliov, Victor Orlov, Alexander Smotkin) were indicted for crimes indicated in the penal wide of the Republic of Lithuania (e.g., unlawful purchase and usage of weapons). Attempts are made to portray him and his accomplices as political prisoners. They are being defended by lawyers from Moscow.*

*The investigation is conducted by the investigators of the procurators office of the Republic of Lithuania, and the accused are defended by the wunsels for the defense of their own choice who came from Moscow.*

*Society will be informed about the ending and the results of the investigation, criminal cases will be conducted in open courts, and all the interested persons will be able to be present during the procedure.*

*We protest against the attempts to distort the assessment of the unlawful activities of these individuals and appeal to all Human Rights Associations to send their representatives to get acquainted with the factual process of the preparation for trial and to witness the process of the trial itself.*

V. PETKUS

Honorary Chairman of the Lithuanian Association for the  
Protection of Human Rights, former political prisoner,

A. DUMČIUS

Chairman of the Committee of the Association, Professor of the  
Academy of Medicine

A. SVARINSKAS

Monsignor, Deputy of the Supreme Council of Lithuania,

J. MARCINKEVIČIUS

Poet, academician,

V. MARTINKUS

Chairman of the Writers' Union of Lithuania,

A. BURACAS

Academician,

A. GENUŠAS

Professor, member of the Lithuanian Association of Former Political Prisoners,

A. STATKEVIČIUS

Chairman of the Vilnius Committee of the Association,

M. RASTENYTĖ

Vice-Chairman of the Committee of the Association,

V. BUDNIKAS

Vice-Chairman of the Committee of the Association,

Rev. K. MATULIONIS

a former political prisoner,

S. KIZELAVIČIUS

a former political prisoner, a member of the Committee of the  
Association,

K. KAMANDULIS

Secretary of the Committee of the Association.

## DĖL SAVININKŲ ŽEMĖS

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui G. Vagnoriui  
LR AT Agrarinės komisijos Pirmininkui M. Treiniui  
LR Centrinės privatizavimo komisijos Pirmininkui V. Pakalniškiui  
LR žemės ūkio Ministrui H. Survilai

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1992 m. kovo 27 d.

Lietuvos Žmogaus teisių gynimo asociacijos nariai, susipažinę su Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. sausio 31 d. nutarimu Nr. 65 „Dėl privatinėje nuosavybėje esančios žemės ūkio paskirties žemės paėmimo į Valstybės žemės fondą ir atsiskaitymo su savininkais tvarkos“, nustatė, kad šis nutarimas nėra demokratiškas, nes diskriminuoja žmones, norinčius dirbti savo žemę ir pažeidžia žmogaus teises.

Nutarimo tikslas perimti iš žemės savininkų į Valstybės fondą jų žemę remiantis nuostata dėl žemės panaudojimo pagal paskirtį, t. y., jeigu per metus (pavasariį arba rudenį) nuo sklypo perdavimo nepradedama naudoti pagal tikslinę paskirtį. Tuo tarpu neatsižvelgiama į tai, kad savininkams gražinama tik žemė, tačiau negražinamos gamybos priemonės, kurios buvo paimtos į kolūkius kartu su žeme: inventorius, arkliai, galvijai ir t. t. Šis nutarimas prieštarauja socialinės pažangos ir vystymo deklaracijai, paskelbtai Generalinės Asamblėjos (1969 m. gruodžio 11 d. 2542 (XXIV) rezoliucija, 18 straipsnis, punktai a, b, c ir d). Nutarimas taip pat pažeidžia Vystymosi teisės deklaraciją, priimtą Generalinės Asamblėjos (1969 m. gruodžio 4 d. 4/120 rezoliucija, 5 straipsnį bei 6-to straipsnio 3 punktą).

Žmogaus teisių gynimo asociacija atkreipia Jūsų dėmesį į šiuos pažeidimus ir prašo priimtą nutarimą peržiūrėti ir atitinkamai pakoreguoti taip, kad privatizuojama technika tam tikrą laikotarpį būtų panaudojama įdirbti visą buvusią ūkio žemę. Tai padidintų žmonių norą dirbti savo žemę, aktyviau įsijungti į žemės ūkio atstatymą Lietuvoje, sumažintų įtampą kaime.

Koreguojant minėtą nutarimą, arba rengiant jo papildymą būtina numatyti, kaip panaudoti turimą ūkių techniką ir inventorių gražintai žemei įdirbti bent 2-3 metų laikotarpiui, t. y. kol Vyriausybė sugebės realizuoti žemdirbių aprūpinimo reikiama technika programą.

Taigi ūkių technikos privatizavimas turėtų būti vykdomas panašiai kaip kai kurių buitinių patalpų bei parduotuvių, kai šie objektai po privatizacijos įstatymiškai naudojami pagal buvusią paskirtį.

*Pozicija.* - 1992 m. kovo 27 d.

DĖL LIETUVOJE NEVA ESANČIŲ POLITINIŲ KALINIŲ

JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS ŽMOGAUS TEISIŲ  
KOMITETUI  
EUROPOS TARYBAI  
TARPTAUTINEI AMNESTIJAI  
**PAREIŠKIMAS**

1992 m. balandžio 3 d.

Pastaruoju metu pasaulio spaudoje, per televiziją ir radiją pasklido gandų bei dezinformacijos apie politinius kalinius, kurių neva esama Lietuvos Respublikoje. Ryšium su tokiais priekaištais ar net kaltinimais Lietuvai mes turime pareikšti, kad dėl buvusios Sovietų Sąjungos armijos, valstybinių bei visuomeninių instancijų (o ypač – TSKP ir KGB) neteisėtų veiksmų parengiant ir organizuojant 1991 m. sausio 12-13 d. valstybinį perversmą Lietuvos Respublikoje (jo metu 14 žmonių žuvo ir per 600 buvo sužeista), kai kurie šio pučo dalyviai yra sulaikyti ir pradėtas rengti teisminis jų bylų nagrinėjimas.

Pavyzdžiui, Valerijus Ivanovas, buvęs visuomeninės organizacijos „Jedinstvo“ vadovas, iš tikrųjų yra suimtas pagal LR prokuratūros sankciją ir kaltinamas tuo, kad minėtomis sausio dienomis kartu su kariniais bei KGB daliniais asmeniškai dalyvavo užgrobian Lietuvos radijo ir televizijos pastatą (kuriam padaryta daug žalos), o sausio 13-18 d. pučistų įsteigto „Nacionalinio gelbėjimo komiteto“ buvo paskirtas šio pastato komendantu. Už politinę veiklą iki šių įvykių, t. y. kaip organizacijos „Jedinstvo“ lyderis, V. Ivanovas nėra kaltinamas.

Kitas atvejis: dėl incidento (granatų susprogdinimo) 1991 m. lapkričio 6 d. Vilniaus rajono Šumsko pasienio kontrolės poste suimtiems asmenims (Aleksandrui Bobyliovui, Viktorui Orlovui, Aleksandrui Smotkinui) pateikti kaltinimai dėl nusikaltimų, numatytų Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso įstatymuose (t. y. dėl neteisėto šaunamųjų ginklų įsigijimo ir jų panaudojimo).

Tardymą visose bylose atlieka Lietuvos Respublikos prokuratūros tardytojai, kaltinamuosius gina jų pačių pasirinkti advokatai iš Maskvos. Apie tardymo pabaigą bei jo rezultatus visuomenei bus pranešta, baudžiamosios bylos numatytos nagrinėti viešai ir nagrinėjimo metu galės dalyvauti visi suinteresuoti asmenys.

Griežtai protestuojame prieš iškreiptą minėtų ir panašių nusikaltėlių veiksmų vertinimą ir kviečiame visas suinteresuotas žmogaus teisių gynimo organizacijas atsiųsti savo atstovus, kad šie susipažintų su faktine bylų rengimo eiga, o taip pat dalyvautų pačiame teismo procese.

LŽTGA komiteto Garbės pirmininkas V. PETKUS

LŽTGA komiteto pirmininkas, Kauno medicinos akademijos profesorius A.DUMČIUS

AT deputatas, Lietuvos kariuomenės vyriausias kapelionas, buvęs politinis kalinys, kunigas monsinjoras A.SVARINSKAS

Poetas, akademikas J. MARCINKEVIČIUS

Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininkas V. MARTINKUS

Akademikas A. BURACAS

Profesorius, komiteto narys, Lietuvos politinių kalinių sąjungos tarybos prezidiumo narys, buvęs politinis kalinys A. GENIUŠAS

LŽTGA komiteto vicepirmininkė, docentė M.RASTENYTĖ

LŽTGA Vilniaus skyriaus pirmininkas, gydytojas A. STATKEVIČIUS

LŽTGA komiteto vicepirmininkas, Asociacijos „Pozicijos“ savaitraščio vyr. redaktorius  
V. BUDNIKAS

LŽTGA komiteto vicepirmininkas A. AUGULIS

LŽTGA komiteto narys, buvęs politinis kalinys S.KIZELAVIČIUS

LŽTGA komiteto atsakingasis sekretorius K.KAMANDULIS

*Pozicija.*- 1992 m. balandžio 3 d.

## **BATUN (Baltic Appeal to United Nations) Nancy Umbrazas**

Tel: 1-718-336-9243, Fax: 1-718-339-3774

**Press release Communiqué de presse**

**Directorate of Information**

**Direction de la Communication**

B.P. 431 R 6 F-67006 Strasbourg CEDEX

Tel: 88 41 25 60 Telex: 871388F Telefax: 88 41 27 90

3-rd April, 1992

In connection with charges against State institution of the Republic of Lithuania alleging that there are political prisoners in Lithuania we have to declare that by reason of the unlawful action of the Soviet Army and former administrative institutions as well as with the arbitrary actions of the Communist Party of the Soviet Union and the KGB of the USSR in organizing and carrying out the attempt of the coup-d'état during the night of the 12th to 13th January 1991 fourteen people were killed and more than six hundred injured, and some other persons were detained and put under investigation. One of them is Valery Ivanov, former chief of the „Edinstvo“ organization, is charged with direct participation in the Soviet troops' assault upon the Lithuanian Radio and Television premises and material damage committed by him during the tragic night of 12-13 January 1991 as well as with his lawless activity on the capacity of the commandant appointed by the anti-State National Salvation Committee. He is not prosecuted for his political activity as the leader of the, Edinstvo „organization. We are presenting another case: because of the incident connected with the explosion of the handgra-nades on the 6th of November 1991 in Vilnius district Sumskas border post, the detained persons (Alexander Bobiliov, Victor Orlov, Alexander Smotkin) were indicted for crimes indicated in the penal wide of the Republic of Lithuania (e.g., unlawful purchase and usage of weapons). Attempts are made to portray him and his accomplices as political prisoners. They are being defended by lawyers from Moscow.

The investigation is conducted by the investigators of the procurators office of the Republic of Lithuania, and the accused are defended by the counsels for the defense of their own choice who came from Moscow.

Society will be informed about the ending and the results of the investigation, criminal cases will be conducted in open courts, and all the interested persons will be able to be present during the procedure.

We protest against the attempts to distort the assessment of the unlawful activities of these individuals and appeal to all Human Rights Associations to send their representatives to get acquainted with the factual process of the preparation for trial and to witness the process of the trial itself.

Honorary Chairman of the Lithuanian Association for the protection of Human Rights, former political prisoner	V. PETKUS
Chairman of the Committee of the Association, Professor of the Academy of Medicine	A. DUMČIUS
Monsignor, Deputy of the Supreme Council of Lithuania	A. SVARINSKAS
Poet, academician	J. MARCINKEVIČIUS
Chairman of the Writers' Union of Lithuania	V. MARTINKUS
Academician	A. BURACĖS
Professor, member of the Lithuanian Association of Former political prisoners	A. GENIUŠAS
Chairman of the Vilnius Committee of the Association	A. STATKEVIČIUS
Vice-Chairman of the Committee of the Association	M. RASTENYTĖ
Vice-Chairman of the Committee of the Association	V. BUDNIKAS
A former political prisoner Rev.	K. MATULIONIS
A former political prisoner, a member of the Committee of the Association	S. KIZELAVIČIUS
Secretary of the Committee of the Association	K. KAMANDULIS

DĖL KGB ĮTAKOS ASOCIACIJAI

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1992 m. gegužės 23 d.

### Dėl Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos

1990 m. pavasarį tapo aišku, kad Lietuvos žmogaus teisių gynimo klausimai nepakankamai koordinuojami ir sprendžiami tiek jau susiformavusių naujų ir iš anksčiau gero įvertinimo susilaukusių visuomeninių organizacijų bei naujų politinių partijų, tiek ir specialios Lietuvos Respublikos AT žmogaus teisių ir tautinių mažumų komisijos. Lietuvos Helsinkio grupės vieno steigėjų Viktoro Petkaus, Lietuvos Sąjūdžio socialinių klausimų komisijos pirmininko Antano Buračo, buvusio tremtinio kardiochirurgo Arimanto Dumčiaus, teisininko tarptautininko Juozo Šato, poeto Justino Marcinkevičiaus, Lietuvos invalidų draugijos pirmininko Jono Mačiukevičiaus ir kt. iniciatyva pradėta pastoviai rinktis ir tartis. Lėtokai buvo parengti visi programiniai dokumentai, tų pat metų gruodžio mėnesį surengtas I respublikinis suvažiavimas ir išrinktas komitetas, jo pirmininkas Antanas Buračas.

Dar prieš suvažiavimą paaiškėjo, kad kiek anksčiau Lietuvos Teisingumo ministerijoje jau spėjo įsiregistruoti Lietuvos žmogaus teisių gynimo sąjunga (pirmininkas A. Čekanavičius) ir labai panašiu į mūsų steigiamos asociacijos pavadinimą – Lietuvos žmogaus teisių asociacija. Pirmoji, nors ir gynė kai kurias socialines žmonių teises, bet neretai pati nuolat pažeidinėjo Lietuvos Respublikos įstatymus, o po kurio laiko iš esmės suiro dėl jos vadovų idėjinių, teisinių ir komercinių nesutarimų.

Žymiai paslaptingesnė buvo Lietuvos žmogaus teisių asociacija, kurios tikrąjį veidą matome Lietuvos SSR KGB pirmininko V. Caplino (LA, 1992 05 13 „Kliugeris“) dokumentuose. Asociaciją registravo anksčiau nežinomas Lev Zareckis, nežiūrint to, kad šioje organizacijoje narių

skelbtasi esant vos keliasdešimt, jokių suvažiavimų nedaryta. Tuo tarpu Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos registraciją (ne be kai kurių suinteresuotų instancijų pastangų) Teisingumo ministerijos atsakingi atstovai sėkmingai sulaukė ištisą pusmetį, daugiausia tuo pretekstu, kad ši ruošiasi remtis savo veikloje ne tik Lietuvos Konstitucija ir įstatymais, bet ir... Jungtinių Tautų Organizacijos dokumentais. V. Caplino rašte V. Kriučkovui taip ir nurodyta: „Sukurta organizacinė Asociacijos... struktūra... skatina „kovotojų už žmogaus teises“ nesutarimus, trukdo įregistruoti kitas panašias organizacijas...“ Tiesa, vėliau minėtas Zareckis aktyviai siekė, kad abi asociacijos susijungtų, siūlė įvairias paslaugas, bet per pusmetį jis nepateikė jokių dokumentų apie savo asociacijos veiklą. Išaiškėjo kai kurios jo aferos renkant pinigus už pažadus ginti kitų respublikų piliečių interesus. Komiteto sprendimu su juo bet kokie ryšiai buvo nutraukti, o jis pats dingo. Caplino minimo laikraščio L. Zareckio vadovautai asociacijai išleisti nepavyko. Ši organizacija tebėra registruota Lietuvoje, o jos veiklos pobūdis paaiškės ateityje. Tuo tarpu Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija ne be sunkumų dėl per mažos kvalifikuotos juristų paramos sėkmingai vystė savo veiklą, plėsdama skyrius Vilniuje (vad. prof. A. Statkevičius) ir Kaune (vad. doc. J. Punys), stiprino tarptautinius ryšius. Tai buvo institucija, kuri pirmoji ir su Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos pirmininko V. Landsbergio, Vyriausybės premjero G. Vagnoriaus ir Prokuratūros pritarimu parengė ir pateikė Jungtinių Tautų Organizacijai, jos Žmogaus teisių gynimo komisijos sesijai Ženevoje ir daugeliui kitų tarptautinių organizacijų dokumentus apie kruvinąją sovietinę agresiją prieš Lietuvą ir jos gyventojus 1991 m. sausio 13 d., ekonominę blokadą, rugpjūčio pučą, ekologinį genocidą, prievartinį šaukimą į sovietinę armiją ir apie kitus kolonijinės politikos veiksmus. Daugelis šių dokumentų rengta glaudžiai bendradarbiaujant su Lietuvos Sąjūdžiu, žymiais katalikų bažnyčios veikėjais (Mons. A. Svarinsku), labai daug asmeniškai padėjo prof. L. Baškauskaitė, kitos visuomeninės organizacijos, ginančios politines, socialines, intelektualines ir kitas žmonių teises Lietuvoje.

Mes tikimės, kad Lietuvos žmonės, savo kasdieniniuose rūpesčiuose ieškodami praktinės atramos, nesusipainios labai panašiais pavadinimais, bet labai skirtingų pagal savo veiklą Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos ir apsišaukėlės Lietuvos „žmogaus teisių“ asociacijos.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

Akademikas Antanas BURACĖS  
Pirmininkas Arimantas DUMČIUS  
Garbės pirmininkas Viktoras PETKUS

*Lietuvos Aidas*. - 1992 m. gegužės 23 d.

DĖL RUSIJOS KARIUOMENĖS IŠVEDIMO

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

Vilnius  
1992 m. birželio 9 d.

Pastaruoju metu padaugėjo Rusijos kariuomenės, dislokuotos Lietuvos Respublikos teritorijoje, neteisėtų veiksmų. Rusijos kariškiai plėšikauja, elgiasi chuliganiškai, provokuoja konfliktus, platina sprogmenis, su kuriais neatsargiai elgdamiesi žūsta taikūs gyventojai. Kariuome-

nės judėjimas vyksta iš anksto nesuderinus su Lietuvos Vyriausybe, o tai prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams. Ši kariuomenė dar papildoma oro keliu atgabentais kariškiais. Rusija atsisako perduoti valstybės sienų apsaugą Lietuvos pasieniečiams. Jos vyriausybinių delegacijų dvišalėse derybose nenurodo kariuomenės išvedimo terminų. Stiprėja įspūdis, kad Rusija visai nesirengia apleisti Lietuvos Respublikos teritoriją. Kaip Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos narė, ji turi nedelsiant ir besąlygiškai išvesti savo kariuomenę iš Lietuvos.

Kviečiame visus Lietuvos piliečius šių metų birželio 14 dienos referendume pasakyti „Taip“ Rusijos kariuomenės išvedimui iš Lietuvos.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

*Pozicija.* - 1992 m. birželio 12 d.

## PAREMKIME ŽMONES

### KREIPIMASIS Į LIETUVOS VERSLININKUS, DAILININKUS, INTELIGENTIJĄ

1992 m. birželio 10 d.

Šiomet žiema kaip reta bus sunki, ne viską išspręs nei Lietuvos Seimas, nei išmintingiausia vyriausybė. Tad kviečiame bent dalele savo išteklių ar turimo turto pasidalinti su Lietuvos skurstančiais žmonėmis ir invalidais, kad jie išvengtų ir pakeltų sunkią ekonominės krizės naštą. Socialiai remtinų žmonių interesais:

- Surenkime meno ir kitų vertybių labdaros aukcioną (Kūrinius ir kitas vertybes aukcionui galima palikti „Žinijos“ draugijos patalpose Vilniuje, Vilniaus g. 22.);
- Paremkime ir kitais būdais socialinės rūpybos reikalingus žmones per Lietuvos invalidų draugiją (pirmininkas J. Mačiukevičius, Vilnius, Jasinskio 9, tel. 62 98 07).

Atsiskaitomoji sąsk. 170 06 11 Lietuvos banko Vilniaus skyriuje, kodas 260101 541.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija Antanas BURAS

Lietuvos dailininkų sąjunga Algis BIGUZAS

Lietuvos rašytojų sąjunga Algimantas BUČYS

Lietuvos kultūros fondas Jurgis DVARIONAS

Lietuvos mokslų akademijos akademikas Leonardas KAIRIŪKŠTIS

„Žinijos“ draugija Saulius KANIŠAUSKAS

Vilniaus bankas Julius NIEDVARAS

*Pozicija.* - 1992 m. lapkričio 13-19 d.



## DĖL BALTIJOS VALSTYBIŲ DEKOLONIZACIJOS

**TARPTAUTINĖS KONFERENCIJOS  
REZOLIUCIJA**

Ryga

1992 m. birželio 14-17 d.

**EUROPOS SAUGUMO IR BENDRADARBIAVIMO KONFERENCIJOS  
ETAPINIAM SUSITIKIMUI  
1992 m. HELSINKYJE**

Mes, žemiau pasirašiusieji Estijos, Latvijos ir Lietuvos politinių organizacijų bei institucijų atstovai, giliai susirūpinę sudėtinga padėtimi, kurioje atsidadė mūsų valstybės ir tautos, kreipiamės į Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos aukščiausio lygio susitikimą, prašydami apsvastyti dabartinę Baltijos valstybių padėtį. Po Baltijos šalių aneksijos 1940 m., SSRS, įvedusi okupacinę armiją, pradėjo masinį savo civilių žmonių perkėlimą į Baltijos šalis, šitaip iš esmės pažeisdama 1949 m. rugpjūčio 12 d. Ženevos Konvencijos 49 punktą. Be masinių Baltijos piliečių žudynių, deportacijų ir kitų okupacinio režimo įvykdytų nusikaltimų, šis masinis kolonistų perkėlimas į Baltijos šalis, siekiant asimiliuoti ir sunaikinti Baltijos tautas, neabejotinai atitinka genocido, įvardinto 1948 m. Konvencijoje dėl genocido nusikaltimų ir atsakomybės už juos, apibrėžimą.

Nepaisant formalaus tarptautinio Baltijos valstybių nepriklausomybės pripažinimo 1991 m., okupacinė armija tebėra dislokuota šių valstybių teritorijose, jų teritorinis vientisumas nuolat pažeidžiamas, kolonizacijos procesas tebesitęsia. Nemaža Baltijos valstybių ekonomikos dalis tebeprisiklauso atvykėliams. Neteisėtos privatizacijos dėka kolonistai tampa pagrindinių gamybos priemonių, žemės ir butų savininkais. Šis atviras kolonializmo rekonstravimas į neokolonializmą stiprina karinę ir strateginę Rusijos įtaką Baltijos šalims, ignoruoja Baltijos tautų teises ir gyvybinius interesus. Tai prieštarauja šiam Helsinkio Baigiamojo Akto principui:

„Dalyvaujančios Valstybės gerbs tautų lygias teises bei jų apsisprendimo teisę, visais atvejais veikiant sutinkamai su Jungtinių Tautų Chartijos tikslais ir principais bei atitinkamomis Tarptautinės teisės normomis, tarp jų ir susijusiomis su Valstybių teritoriniu vientisumu.

Vadinasi, visos tautos visuomet turi teisę visiškai laisvai, be išorinio kišimosi, nustatyti savo vidaus ir užsienio politinį statusą ir, kaip joms patinka, vykdyti politinį, socialinį, ekonominį bei kultūrinį vystymąsi (Paragrafas VIII).“

Šių politinių, ekonominių, socialinių ir nacionalinių problemų, atsiradusių dėl Baltijos valstybių okupacijos, neišsprendus, gali iškilti Libanui, Kiprui ar Jugoslavijai būdingi konfliktai, vedantys į ilgalaikę nestabilią padėtį ne tik Baltijos regione, bet ir visoje Europoje. Taigi, veikiant Europos šalių interesais, turėtų būti politinėmis ir ekonominėmis priemonėmis palengvintas buvusios SSRS piliečių, dabar gyvenančių Baltijos šalyse, repatrijavimo ar išvykimo į suinteresuotas valstybes procesas.

Stabilios ir dekolonizuotos Baltijos valstybės galėtų tapti tiltu, užmezgant įvairiausių santykius tarp Rytų ir Vakarų, tuo būdu sumažinant Rusijos karinio industrinio komplekso įtaką ir ją nukreipiant nuo Šiaurės ir Vidurio Europos. Stabilumas Baltijos valstybėse skatintų demokratinių reformų Rusijoje vystymąsi, kadangi kariškių skaičius būtų sumažintas, karinis industrinis kompleksas būtų pertvarkytas, taigi ir pastarųjų jėgų įtaka politiniam Rusijos gyvenimui susilpnėtų.

Siekiant paremti bei paspartinti Baltijos šalių deokupaciją ir dekolonizaciją, mes kreipiamės į valstybes, Europos Saugumo ir bendradarbiavimo konferencijos dalyves, prašydami:

- į Baltijos valstybes atsiųsti savo stebėtojus ir ekspertus, kurie įvertintų Rusijos karinio industrinio komplekso dislokavimą čia ir nustatytų jo daromą įtaką politiniams, ekonominiams, socialiniams, ekologiniams ir kitokiems procesams;
- kontroliuoti Baltijos valstybėms teikiamą pagalbą, kad dabartinė jų administracija kolonistams iš buvusios SSRS nesuteiktų jokio teisinio statuso;
- kontroliuoti Rusijai teikiamą pagalbą, siekiant tam tikrą šių fondų dalį panaudoti dekolonizacijos Baltijos šalyse užbaigimui;
- surengti aukšto lygio konferenciją, pakviečiant į ją Baltijos, Rusijos ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugos valstybes, taip pat valstybes, suinteresuotas stabilumo įtvirtinimu Baltijos šalyse, siekiant išspręsti dekolonizacijos klausimus;
- apsvarstyti paramą dėl Dekolonizavimo centro sukūrimo Baltijos valstybėse.

Lietuvos komiteto „Ženeva-49“ vardu Edvardas KRIŠČIŪNAS

„Jaunosios Lietuvos“ vardu Dainius VARNAS

Lietuvos Helsinkio grupės vardu Giedrius ŽVALIAUSKAS

Lietuvos krikščionių demokratų sąjungos vardu Liudvikas SKARŽINSKAS

Estijos laisvųjų įmonių instituto vardu Kaarel HAAV

Estijos dekolonizacijos komiteto tarybos vardu pirmininkas Juri ESTAM

Narys Jekki RJAZIN

Narys Arvo EEK

Estijos asociacijos „Respublica“ vardu Valerij KALABUGIN

Estijos nacionalinės nepriklausomybės partijos vardu Heiki SAMEL

Jaan Tonisson instituto vardu Jaanus BETLEM

Suomių nacionalinės draugijos „Inkerin Litto“ politinio komiteto vardu Paul SOITTU

Latvijos Respublikos piliečių kongreso vardu Maris GRINBLATS

Baltijos-Amerikos Laisvės lygos vardu Aivars JERUMANIS

Latvijos Komiteto Užsienio Komisijos vardu Visvaldis BRINKMANIS

Latvijos komiteto darbinės grupės, registruojančios neteisėtos privatizacijos atvejus, vardu

Antons MIKOSS

Lapkričio 18-osios sąjungos vardu Algars JIRGENS

Latvijos savininkų asociacijos ir Latvijos respublikonų partijos vardu Anta BERGMANE

Latvijos fondo vardu Olgerts DZENITIS

Latvijos „Sargybos“ vardu Janis RIBA

Baltijos Eco asociacijos vardu Ilgonis KLAVLŅŠ

Latvijos žmogaus teisių grupės „Temida“ vardu Leonarda INKINS

Latvijos atgimimo partijos vardu Janis OZOVS

Latvijos krikščionių demokratų sąjungos vardu Artūrs PETERSONS

Latvijos šaulių asociacijos vardu Olafs LAUKMANIS

Liaudies fronto radikalų sąjungos vardu Roberts MILBERGS

Latvijos-Rusijos draugijos vardu Austra BOLŠEVICA

Rezoliuciją remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

## DĖL TRUKDYMO HELSINKIO GRUPĖS VEIKLAI

Žmogaus teisių komisijai prie Jungtinių Tautų Organizacijos  
Tarptautiniam Ženevos žmogaus teisių komitetui  
Helsinkio Baigiamąjį aktą pasirašiusioms valstybėms  
Tarptautinei žmogaus teisių Helsinkio federacijai

**LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS  
ATVIRAS LAIŠKAS**

1992 m. birželio 25 d.

Į mus raštu kreipėsi buvusi Lietuvos Respublikos ministrė pirmininkė Kazimiera Prunskienė, kad Lietuvos Helsinkio grupės atstovai aktyviai dalyvautų šiandien prasidedančiame teismo procese prieš ją.

Nuvykę į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąjį Teismą trys Grupės atstovai: Valdas Luneckas, Edmundas Paulionis ir Viktoras Petkus raštu kreipėsi į teismą, prašydami leisti jame aktyviai dalyvauti.

Prieš Grupės dalyvavimą pasisakė ieškovo (Lietuvos Respublikos Komisijos KGB veiklai tirti) atstovas advokatas Kaganas, motyvuodamas, kad nors ir tebesivadovaujama rusų sovietiniu įstatymu, o jis leidžia teisme dalyvauti visuomeninių organizacijų atstovams, bet kadangi tų organizacijų atstovai būdavo panaudojami kaip įrankiai okupaciniam bolševikų represiniam režimui tvirtinti, todėl neleisti Lietuvos Helsinkio grupei dalyvauti šiame teismo procese, idant išvengus nereikalingų emocijų.

Aukščiausiasis Teismas advokato Kagano pageidavimą patenkino.

Mus stebina keistas buvusių sovietinių organizacijų sugretinimas su Lietuvos Helsinkio grupe! Keista ir tai, jog įstatymo, kuriuo vadovaujamosi, vienos dalies reikia laikytis, o kitą galima laisvai atmesti. Lietuvos Helsinkio grupei, ginant žmonių teises, trukdė veikti sovietų okupacijos metu, ir jos nariai buvo įvairiai persekiojami: uždaromi į kalėjimus, konclagerius, durnių namus, žūdavo įtartinomis aplinkybėmis, tremiami į Sibirą, bet labai liūdina ir tas faktas, jog ir dabar, atkūrus nepriklausomą Lietuvos Respubliką, tebetrukdoma Helsinkio grupės veikla ginant žmogaus teises.

Lietuvos Helsinkio grupės signataras Viktoras PETKUS

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

## Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai

# PRO MEMORIA

Vilnius, 1992 m. liepos 28 d.

1975 m. Helsinkio Baigiamojo akto Principų, kuriais dalyvaujančios valstybės vadovausis savitarpio santykiuose, deklaracija teigia: "Tarptautinės teisės požiūriu visos dalyvaujančios valstybės turi vienodas teises ir pareigas, jos gerbs viena kitos teisę savo nuožiūra užmegzti ir palaikyti santykius su kitomis valstybėmis pagal tarptautinę teisę ir šią deklaraciją. Jos yra tos nuomonės, kad jų sienos gali keistis, sutinkamai su tarptautine teise, taikiu būdu ir pagal susitarimą."

Tuo tarpu Akte dėl Lietuvos Nepriklausomos valstybės atstatymo „Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautiniams teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje baigiamajame akte". Oficialiuose aukštųjų valstybės pareigūnų pareiškimuose taip pat akcentuojamas sienų neliečiamumas.

Primename, kad tuo atveju, jei valstybės įstatymai prieštarauja ratifikuotiems tarptautiniams susitarimams, prioritetas telkiamas pastariesiems.

*Lietuvos Žmogaus teisių gynimo asociacijos  
Garbės pirmininkas*

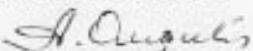
*Pirmininkas*

*Pirmininko pavaduotojai:*

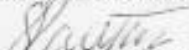
*Atsakingasis sekretorius*

  
**Viktoras PETKUS**

  
**Arimantas DUMČIUS**

  
**Alfonsas AUGULIS**

  
**Vytautas BUDNIKAS**

  
**Stasys KAUSINIS**

## DĖL LIETUVOS IR LENKIJOS SANTYKIŲ

**PRO MEMORIA  
(ATMINTINĖ)**

Vilnius  
1992 m. liepos 9 d.

Lenkijos Respublikos ambasada Vilniuje buvo informuota, kad Lietuvoje pažeista 1992 m. sausio 13 d. pasirašyta Deklaracija dėl draugiškų santykių ir kaimyninio bendradarbiavimo tarp Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos.

Antai Vilniaus raj. (Grigaičių kaime) žemėje, kuria dešimtmečiais naudojosi to kaimo gyventojai lenkai, nelaukiant kol baigsis privatizacija, buvo paskirti sklypai individualiai statybai to rajono gyventojams lietuviams. Ten gyvenantiems siūloma tolimesnėse vietovėse esanti žemė.

Tai yra tema deputatų paklausimui Aukščiausiajai Tarybai.

Toks elgesys pažeidžia Deklaracijos 3 punktą, kuriame sakoma, jog abi pusės susilaikys nuo veiksmų, sukeliančių tautinius pokyčius teritorijose, kuriose gyvena tautinės mažumos.

Taip pat, nepaisant Deklaracijos punkto, kuris garantuoja asmenims, priklausantiems tautinėms mažumoms, teisę vartoti savo vardus ir pavardes taip, kaip jie skamba ir rašomi jų gimtąja kalba, lenkų tautybės Lietuvos piliečiams naujuose dokumentuose pavardės rašomos pagal lietuvišką tarimą – remiamasi lietuviškosios rašybos taisyklėmis. Taip atsitiko netgi Aukščiausiosios Tarybos deputatui.

Lenkija nori gerų santykių su Lietuva, pasiryžusi nuosekliai laikytis Deklaracijos punktų. To paties tikisi ir iš Lietuvos.

Lenkijos ambasada yra įsitikinusi, kad minėtieji atvejai – tai tik kai kurių lietuvių valdininkų netinkamo darbo rezultatas, ir kad tokiems atvejams, o kartu ir Deklaracijos pažeidimams, energingai užkirs kelią Lietuvos Respublikos valdžia.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininkas  
Asociacijos pirmininkas  
Asociacijos pirmininko pavaduotojas  
Asociacijos pirmininko pavaduotojas  
Atsakingasis sekretorius

Viktoras PETKUS  
Arimantas DUMČIUS  
Alfonsas AUGULIS  
Vytautas BUDNIKAS  
Stasys KAUSINIS

## DĖL VIKTORO PETKAUS

**Lietuvos Helsinkio grupės signatarui, Lietuvos žmogaus teisių gynimo  
asociacijos garbės pirmininkui Viktorui Petkui****PAREIŠKIMAS**

1992 m. liepos 10 d.

Reiškiamo Jums pagarbų pripažinimą už ilgametę veiklą ginant įvairių tautų žmogaus teises, kurios ypač buvo pažeidžiamos sovietmečiu, už didelę ištvermę stiprinant disidentinį judėjimą, už patirtas skriaudas lageriuose, už aktyvią veiklą sunkiomis Lietuvai sausio-rugpjūčio ir kito mis dienomis. Lietuva galų gale tapo pripažinta daugelio pasaulio valstybių ir sunkiai žengia

duobėtu Nepriklausomybės keliu.

Gerbiamas Signatare. Pasitarus asociacijos Komitete ir Kauno krašto skyriuje, mums liko ne visai aiški Jūsų pozicija įvairiais klausimais. Ar Jūs kaip asociacijos garbės pirmininkas išreiškiate savo asmeninę, ar asociacijos nuomonę dėl tariamų žmogaus teisių pažeidimų Lietuvoje (kliugeriada, Prunskienės byla, rinkimų į Seimą kampanija ir kt.) ir būtinybės dėl to kreiptis į Tarptautines organizacijas ("Respublika", 1992 06 27; "Lietuvos rytas", 1992 06 05; "Pozicija", 1992, Nr.25 (124)). Neaišku, kokie žmonės šiuo metu atstovauja Lietuvos Helsinkio grupei, kodėl mes nekviečiami į susitikimą su Europos žmogaus teisių komiteto nariais. Manome, kad būtų demokratiškiau, jei šiuos klausimus aptartume bendrai, juk Jūs šį principą anksčiau propagavote. Todėl pareiškiamo, kad šiuo metu negalime visiškai sutikti su Jūsų nuomone, išreikšta Lietuvos TV ir laikraščiuose.

Šį laišką skelbiame todėl, kad mums nepavyko Jus įtikinti dėl bendro darbo.

Su pagarba –

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos nariai

Algirdas STATKEVIČIUS, Arimantas DUMČIUS, Alfonsas AUGULIS, Romualdas VASILIAUSKAS, Vytautas NEZGADA, Vladas VILIMAS, Jonas PUNYS, Pranas KAVALIAUSKAS, Elvyra VALIUKAITĖ, Liuda LILIENĖ, Birutė MOCKAPETRYTĖ, Kęstutis JOČIŪNAS, Marijus KANTAS, Aldona ŠARAKOJIENĖ, Julius TAMOŠIŪNAS

P.S. Pareiškiamo, kad "Pozicijos" savaitraščio redakcijos nuomonė remti kandidatus į Seimą K. Bobelį, V. Petkų ir V. Girdzijauską nebuvo aptarta Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komitete ir neatitinka tikrovės.

*Kauno laikas.* - 1992 m. spalio 22 d.

## DĖL NACIONALINIŲ MAŽUMŲ

Jungtinių Tautų Organizacijos Žmogaus teisių komisijai,  
Tarptautiniam žmogaus teisių komitetui Ženevoje,  
Tarptautinei žmogaus teisių Helsinkio federacijai Vienoje,  
Rusijos Federacijos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui

### PAREIŠKIMAS

Kaunas – Vilnius  
1992 m. liepos 28 d.

Mus stebina Rusijos Federacijos Aukščiausiosios Tarybos 1992 m. liepos 17 d. pareiškimas „Dėl žmogaus teisių Baltijos valstybėse“, kuriame keliamos nepagrįstos žmogaus teisių pažeidimo problemos Lietuvoje. Keista, kad Rusijos tarprespublikinių santykių komitetas kviečia imtis priemonių prieš Baltijos valstybes šiais klausimais. Tuo tarpu jis užmiršta, kad Lietuvoje neteisėtai tebėra ginkluota Rusijos kariuomenė. Tai labai padidina įtampą mūsų visuomenėje ir pažeidžia jos saugumą.

Pareiškiamo:

Lietuvoje gyvenančių nacionalinių mažumų, tame tarpe rusų, niekas nediskriminuoja ir juos

saugo Respublikos įstatymai, kurie yra vienodi visiems Lietuvos žmonėms.

Rusijos Vyriausybė nevykdo Helsinkio pasitarimo – įsipareigojimų dėl armijos išvedimo iš Lietuvos.

Šių klausimų sprendimui padėtų į Lietuvą atsiųsti pastovūs tarptautinių organizacijų stebėtojai.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vardu – Arimantas DUMČIUS,  
Alfonsas AUGULIS, Algirdas STATKEVIČIUS, Vladas VILIMAS, Jonas PUNYS,  
Elvyra VALIUKAITĖ

Lietuvos Helsinkio grupės vardu – Stasys KAUŠINIS

Sąjūdžio Kauno tarybos vardu – Algirdas KATKUS

Lietuvos politinių kalinių sąjungos vardu – Romualdas VASILIAUSKAS

Kauno rusų kultūros centro vardu – Žana KORSUKOVA

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių Sąjungos vardu – Romualdas KARBAUSKAS

Kauno darbininkų tarybos vardu – Danielius JONAITIS

## LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI PRO MEMORIA

### LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA

1992 m. liepos 28 d.

Vilnius

1975 m. Helsinkio Baigiamojo akto Principų, kuriais dalyvaujančios valstybės vadovausis savitarpio santykiuose, deklaracija teigia: „Tarptautinės teisės požiūriu visos dalyvaujančios valstybės turi vienodas teises ir pareigas, jos gerbs viena kitos teisę savo nuožiūra užmegzti ir palaikyti santykius su kitomis valstybėmis pagal tarptautinę teisę ir šią deklaraciją. Jos yra tos nuomonės, kad jų sienos gali keistis, sutinkamai su tarptautine teise, taikiu būdu ir pagal susitarimą.“

Tuo tarpu Akte dėl Lietuvos Nepriklausomos valstybės atstatymo „Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautiniams teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje baigiamajame akte“. Oficialiuose aukštųjų valstybės pareigūnų pareiškimuose taip pat akcentuojamas sienų neliečiamumas.

Primename, kad tuo atveju, jei valstybės įstatymai prieštarauja ratifikuotiems tarptautiniams susitarimams, prioritetą teikiama pastariesiems.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininkas Viktoras PETKUS

LŽTGA pirmininkas Arimantas DUMČIUS

LŽTGA pirmininko pavaduotojas Alfonsas AUGULIS

LŽTGA pirmininko pavaduotojas Vytautas BUDNIKAS

LŽTGA atsakingasis sekretorius Stasys KAUŠINIS

## DĖL RINKIMŲ TEISĖS

## LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIAJAI TARYBAI

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ  
GYNIMO ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1992 m. liepos 28 d.

Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto antros dalies 2-me straipsnyje sakoma, kad valstybės, šio pakto dalyvės, įsipareigoja gerbti ir garantuoti visiems esantiems jos teritorijoje ir priklausantiems jos jurisdikcijai asmenims teises, pripažįstamas šiame pakte, be jokių skirtumų, tokių kaip rasė, odos spalva, lytis, kalba, religija, kilmė, turtinė padėtis, jų gimimo ar kokios nors kitokia padėtis.

Šio Pakto trečios dalies 25 straipsnyje teigiama: kiekvienas pilietis be jokios diskriminacijos, minimos 2 straipsnyje, ir be jokių apribojimų turi teisę ir galimybę:

- a) dalyvauti valdant valstybę tiek tiesiogiai, tiek per laisvai išrinktus atstovus;
- b) balsuoti ir būti išrinktam periodiškai rengiamuose teisinguose rinkimuose, remiantis visuotine ir lygia rinkimų teise, slaptu balsavimu, kurie garantuoja laisvą rinkėjų valios išreiškimą.

Minėtą Paktą Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba ratifikavo ir priimami įstatymai neturėtų jam prieštarauti. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos Laikinis pagrindinis įstatymas numato apribojimus pagal gyvenamąją vietą. Seimo deputatu gali būti renkamas Lietuvos pilietis, kuris pastaruosius trejus metus nuolat gyvena Lietuvoje, Prezidentu – dešimt metų.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Garbės pirmininkas Viktoras PETKUS  
LŽTGA pirmininkas Arimantas DUMČIUS  
Pirmininko pavaduotojas Alfonsas AUGULIS  
Pirmininko pavaduotojas Vytautas BUDNIKAS  
Atsakingasis sekretorius Stasys KAUŠINIS

## DĖL BUTŲ PRIVATIZAVIMO

**KREIPIMASIS Į LIETUVOS RESPUBLIKOS  
VYRIAUSYBĘ IR AUKŠČIAUSIAJĄ TARYBĄ**

1992 m. rugsėjo 16 d.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 309, priimtu 1991 m. liepos 31 d., „Dėl butų privatizavimo, pardavimo ir naudojimo tvarkos“ patvirtintomis valstybinio ir visuomeninio butų fondo privatizavimo taisyklėmis nustatyta, kad perkant butus, kurie pagal atskiras nuomos sutartis nuomojami keliems nuomininkams (t. y. butai su bendra virtuve), reikalingas notariškai patvirtintas visų nuomininkų sutikimas pirkti butą.

Šis susitarimas reiškia sutikimą, kad kiti pirktų butą ir kad jis pats perka jam priklausančią buto dalį. Tačiau jeigu vienas nuomininkas sutinka, kad kiti pirktų butą, bet pats neperka, tuomet visas butas negali būti privatizuojamas.



Taigi vieno asmens atsisakymas išsipirkti jam priklausančią buto dalį užkerta galimybę bet kuriam buto nuomininkui privatizuotis bendro buto savo dalį.

Minėtasis Lietuvos Vyriausybės nutarimas yra neteisingas, grubiai pažeidžiantis daugelio Lietuvos piliečių teises.

Bendri butai – vienpartinės komunistinės santvarkos palikimas. Juose daugiausia apgyvendinti dori žmonės, kurie iš savo sąžiningai uždirbto atlyginimo negalėjo įsigyti nei nuosavų namų, nei kooperatinių, nei patogių atskirų komunalinių butų. Jie buvo priversti tenkintis bendrų butų gyvenimo sąlygomis. Todėl atimti teisę žmonėms išsipirkti bent tą dalį, kai kiti įsigyja nuosavybę už milijonines sumas, yra nehumaniška.

Norint kaip galima greičiau panaikinti bendrų butų egzistavimą, reikia priimti įstatymą, leidžiantį visiems, kurie pageidauja, išsipirkti jiems priklausančią bendro buto dalį. Jei iš nepristatuotos buto dalies gyventojas išsikelia, aukciono tvarka suteikti išpirkimo pirmenybę tame bute gyvenantiems gyventojams, kurie dalį bendro buto privatizavosi. Jei bendrame bute liks du ar daugiau gyventojų, turinčių nuosavybės teisę, jie patys ieškos galimybių įsigyti atskirus butus.

Nepakeitus aukščiau paminėto nutarimo, bendruose butuose lieka supriešinti kaimynai, kyla nepasitenkinimas ir nepasitikėjimas Vyriausybe. Vykdamas tokiu būdu privatizaciją, viešiemis suteikiama teisė įsigyti net kelias valdas, o kitiems atimama teisė net į gyvenamo būsto dalį. Tokia socialinė nelygybė vertintina kaip dalies dorų, sąžiningų žmonių diskriminacija ir jų teisių pažeidimas.

Sąjūdžio Kauno tarybos pirmininkas A. KATKUS

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija A. DUMČIUS

Lietuvos krikščionių demokratų partijos valdybos pirmininkas P. KATILIUS

Lietuvos demokratų partija P. NOREIKA

Kauno darbininkų sąjungos pirmininkas K. PAUKŠTYS

Lietuvos politinių kalinių sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas V. VASILIAUSKAS

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga R. KARBAUSKAS

Lietuvos judėjimo „Černobyli“ vicepirmininkas G. JUODELIS

DĖL NETEISĖTOS KRATOS

## LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS VIEŠAS PAREIŠKIMAS

Vilnius

1992 m. lapkričio 13 d.

Mums su raštiškais pareiškimais kreipėsi penki Lietuvos Respublikos piliečiai dėl 1992 m. spalio 21 d. Genadijaus Konopliovo bute padarytos kratos, pateikdami ir aštuonių puslapių kratos protokolus. Krata buvo vykdoma 1992 m. spalio 15 d. Jūsų vadovaujamos prokuratūros nutarimu. Kas jai vadovavo – neaišku, nes tėra įrašyta Vladimir Kononov pavardė.

Stebina tai, jog penkis kartus protokoluose rašoma, kad krata vykdoma vadovaujantis Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamojo kodekso tam tikrais straipsniais. Nejaugi nepriklausomos Lietuvos Respublikos tam tikroje vietoje dar tebeklesti ir Lietuvos TSR?

Protokoluose nenurodyta nei policininkų, dariusių krata, skaičius, nei jų asmenybės. Todėl buvo pažeisti, kratos protokolų terminais tariant, Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso 114,197 straipsniai.

Prievartos akcijoje kartu su jos vykdytojais dalyvavo „Lietuvos ryto“ žurnalistas Feliksas Telksnys, policininkų atsivestas kaip kvietinis, nors prieš jo dalyvavimą griežtai protestavo buto šeimininkė ir jos duktė, kadangi Lietuvos TSR Baudžiamojo kodekso 153 str., pagal kurią buvo vykdoma krata, numato, kad kvietinius pasirenka kratomojo buto šeimininkai, o ne policininkai. Šito nepaisė ne tik policininkai, bet ir Feliksas Telksnys, atsisakęs išeiti iš svetimo privataus buto. Tokiu būdu buvo grubiai pažeistas minėto įstatymo straipsnis.

Kratos vykdytojų buvo sulaikyta atsitiktinai į butą užėjusi Jolanta Konopliovaitė, kuri gyvena kitoje vietoje.

Be kratos orderio buvo padaryta krata ir tame bute, kur atskirai gyvena Stalino laikais represuota Valentina Jokubauskienė.

Protokole rašoma, kad kratos tikslas buvo „surasti ir paimti neteisėtu būdu įgytas vertybes bei kt. daiktus, turinčius reikšmės bylai“. Labai įdomu, kokių būdu policininkai ar žurnalistai gali nustatyti, kokie ir kada žmogaus įsigyti daiktai yra įsigyti teisėtai ar neteisėtai. Ar nereikėtų Respublikos prokuratūrai jiems priminti, jog tai tegali padaryti tik kompetentingas teismas.

Tebūnie leista Jums priminti, kad tos kratos metu grubiai pažeisti ne tik Lietuvos Respublikos įstatymai, bet ir tarptautinės sutartys bei įsipareigojimai: „Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas“, „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“.

Lietuvos Helsinkio grupės signataras Viktoras PETKUS

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

*Respublika.* - 1992 m. lapkričio 20 d.

## PARAŠŲ RINKIMO AKCIJA

### **KARALIAUČIUS 2000 KONIGSBERG**

(Versta iš vokiečių kalbos)

47 metai praslinko po Antrojo pasaulinio karo pabaigos, 7 – nuo Gorbačiovo reformų pradžios. Šiauriniai Prūsai 700 metų buvo svarbus vokiškas ir europinis regionas geografiniame kontinento centre. 1946 m. Karaliaučius ir „Kenigsbergskaja oblast“ tapo pervardyti stalinistinio prezidento Kalinino vardu. Dauguma dabartinių 900000 jų gyventojų tebekenčia karo bei komunizmo pasekmes gyvendami pagal Rusijoje nustatytą egzistencinį minimumą.

Ypatingosios ekonominės zonos „Gintaras“ pažanga ir prikėlimas iki šiol trukdomi. Išplitusiu lūžio pajautimu maitinasi pasileidimas, suirimas bei cinizmas. Paminėtini aparatčikai, privatizuojantys į savo kišenę, kas jų aiškiai nepelnyta nei verslu, nei kitokiu būdu, luominiai Karaliaučių slegiančio karinio pramoninio komplekso vadų interesai, kai kurių sluoksnių kaimyninėse valstybėse nacionalistiniai siekiai. Antra vertus, tiek Bonos respublikoje, tiek kitose laisvės bei rinkos ekonomikos užliūliuotose šalyse esama status quo palaikančių politikų bei žurnalistų, kurie tik žodžiais remia žmogaus teises, istorinį teisėtumą bei tautų savitarpio supratimą.

Įvairių kraštų partijos, profesinės sąjungos ir intelektualinės bendrijos turėtų padėti demokratinėms Kaliningrado jėgoms pastarųjų kelyje į lygiateisiškumą.

Ypatingajai ekonominei zonai „Gintaras“ reikia ne biurokratizmo ir korupcijos, bet aiškaus ir patikimo teisinio pagrindimo investicijoms ir akcininkams, pajamų viešumo. Niekam negali būti atimta teisė į tėvynę. Tremtiniais tai reiškia sugrįžimo teisę kaip ją suteikė prezidentas V. Landsbergis Lietuvos vokiečiams ir memelenderiams. Vokiečių antplūdžio galimybė gąsdina kuriuos ne kuriuos Kaliningrado srities rusus (atitinkamai – lenkus pietiniuose Rytprūsiose), neva jie galėsia būti ištremiti. Tokie absurdiški, tačiau kaip motyvas ar dingstis politiškai svarūs nuogaštavimai ir išankstiniai nusistatymai turi būti švietimo bei žmonių kontaktų išsklaidyti.

Esant Karaliaučiaus srityje pritarimo ir teisingoms startinėms sąlygoms, Maskva ir Bona turėtų remti Rusijos vokiečių įkurdinimą tenai, jei Rusijos vokiečių gimtosiose vietose jiems ir toliau bus trukdoma būti pilnaverčiais piliečiais, išlaikyti gimtąją kalbą ir vystyti savo kultūrą.

Demokratiškas laisvosios rinkos Karaliaučius, kuriame teisingumo pagrindu bendradarbiaus rusai, vokiečiai ir kitos tautinės grupės, vertas pagalbos. Tam pašaukti visi, ypač Vokietija ir Europos Bendrija – dešimtmečių darbu Vakarų Vokietijos rytprūsiečiai prisidėjo prie ekonominio, kultūrinio bei moralinio atgimimo, sumokėję mokesčiais keliolika milijardų markių Bonos respublikai ir milijardus Europos Bendrijai. Karaliaučiu reikia Europos Bendrijos biuro bei Jelcino vietininko Jurijaus Matočkino jau seniai pageidaujamo Vokietijos konsulato, be to, Gėtės instituto bei kitokių tarptautinių kultūros įstaigų. Lygiai taip pat būtų sveikintinas ir naudingas apsikeitimas atstovybėmis ar konsulatais su kitomis šalimis. Su Lietuva ir Lenkija tuo klausimu turi būti jau sutarta.

Tarptautinę paramą turėtų pasiūlyti ir Strasbūre esantis Europos parlamentas drauge su Europiniu žmogaus teisių tribunolu, Kultūrinio bendradarbiavimo taryba, Nuolatinė Europos bendruomenių ir regionų komisija bei Jaunimo centru.

Šaltojo karo tikslais ir kaip priminimo ženklas Lietuvai, Lenkijai ir Švedijai sovietų diktatorių sukoncentruotos karinės pajėgos turi būti numažintos iki normalaus dydžio. Maskvoje, Briuselyje (Europos Bendrijos ir NATO sąveikos taryba) ir Prahoje (KSZE sekretoriatas) turi būti atsižvelgta į Lietuvos, Lenkijos bei Karaliaučiuje esančių demokratų susirūpinimą karinės jėgos koncentracija. Pagrindinė kliūtis šiandien, kaip ir karinių pajėgų buvusiojoje VDR atveju, yra butų bei darbo vietų stoka Rusijoje ir kitose NVS šalyse. Tarptautinis bendradarbiavimas tiesiant komunizmo kariams kelią į civilinį gyvenimą yra ypač konstruktyvi tarptautinio saugumo politikos forma.

Biurokratiškai ar nacionalistiškai motyvuotos kliūtys kelionėms į Rytprūsius turi būti pašalintos kaip tai jau plačiai daroma lenkų piliečių bei kaliningradiečių atveju. Vokiečiams spaudžiant, Lenkija galėtų gauti atleidimą nuo vizų valstybių Šengeno sutarimo dalyvių sferoje. Tokios pat laisvės arba bent nebiurokratinio būdo skirstant vizas reikėtų siekti tarp Karaliaučiaus anklavo ir Vokietijos, taipogi kiek galima ir kitų Vakarų Europos šalių.

8 (Papildomas punktas). Ši pareiškimą pasirašiusieji lietuviai, pripažindami, kad Karaliaučius visais laikais buvo už Lietuvos valstybės ribų, pabrėžia nepaprastą šio miesto reikšmingumą besiformuojant europinei lietuvių kultūrai, kuriam prilygsta ne tiek Karaliaučiaus, kiek Varmijos vieta lenkų istorijoje. Šis reikšmingumas išliko keliais lietuvių tautai kultūriškai ir politiškai lemtingais šimtmečiais dėl vietinių etninių lietuvių liuteroniškos kultūros židinio buvimo Prūsų Lietuvoje. Be to, visi lietuviai ir latviai yra etniniai tiek senovės prūsų, tiek iš dalies pastarųjų pagrindu susiformavusių rytprūsiečių giminaičiai. Dėl to Karaliaučiaus žemė vertinga ir kaip baltų bei lietuvių kultūros panteonas, taipogi kaip jungiamoji baltiškumo ir vokiškumo grandis. Gaivinant kraštą, turi būti bent fragmentinio pavyzdžio pavidalu gaivinami unikalūs etnografiniai krašto ypatumai (papročiai, valgiai, pastatų ir drabužių tipai, dainos, tautosaka, senovės

prūsų kalba kaip eventualus tarptautinis „esperantas“, lietuvių ir vokiečių, pietuose – mozūrų tarmės, pats Prūsijos vardas), o tai neįmanoma be aktyvaus kultūrininkų bendradarbiavimo su lietuviais ir latviais. Be istorinės kultūrinės atminties (čia ir paminkloauga), Lietuvą riša su sritimi ir bendri ekologiniai bei ekonominiai interesai. Visa tai reiškia, kad susisiekimai tarp srities ir Lietuvos turi būti bent ne mažiau laisvas, negu tarp srities ir Lenkijos.

Parašus siųsti adresu: Guido Mathes, Frongasse 2, Bonn, Deutschland,  
tel. ir faksas (-49) 0228/614909.

Aš palaikau parašų iniciatyvą „Karaliaučius 2000“:

Parašas Pavardė, vardas (profesija, gimimo metai) adresas.

Parašų rinkimo akciją palaiko Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija.

UNITED NATIONS ORGANIZATION WORLD FEDERATION OF  
UNITED GENERALLY SECRETARY NATIONS ASSOCIATIONS MR.  
BOUTROS-BOUTROS GHALI,  
GENERALLY SECRETARY MR. M. HAGMAYER

We would like to pay Your attention to the problem of war in CHECHNYA. Leaders of many States, some international organizations, recognize the occupation of Chechnya as Russia's inner problem. They made publish utterance, that Chechnya's self-defence must be deprived with as less as possible victims.

We think, that there are not only shame-full, but amoral statements, Chechnya's nation went through experience of destruction, deportations and violence.

After Soviet Empire fait apart, Chechnya's nation self-determined to live independently, defined own territory and borders, accepted Constitution, selected own President and Government, DE FACTO consolidated own self independence.

Three years Chechnya didn't participate in Russian Federation's selections, in Referendum for Constitution, There were- no representatives of Chechnya in Russian Parliament.

World States had possibility to recognize DE JURE Chechnya's self-dependences. It's partly fault of these organizations, that Chechnya isn't still recognized of international organizations.

The States, which signatures Final Statement in Helsinki and other Pacts about international civil and political rights – could these States to pay no attention to the extermination of nations, to the depriving people's life's?

Could World society, leaders of States and international organizations understand, that Russian Army came into Chechnya to exterminate little disobedient nation to make easier to rule other enslaved nations?

We would like respectfully appeal to You, to the Organization of United Nations, Organization of European Security and Cooperation, to the other international organizations to demand Russia's responsibility for all aggressive actions in Chechnya, using conformable sanctions.

Yours sincerely,

Human Rights Protection Branch of the Lithuanian UNA Chairman A. DUMČIUS  
Secretary M. KANTAS, A. MARCINKEVIČIUS

## DĖL SOVIETOKRATIJOS ĮSTATYMO IR GENOCIDO

## LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ORGANIZACIJŲ  
JUNGTINIO SŪVAŽIAVIMO  
REZOLIUCIJA**

Kaunas

1993 m. sausio 16 d.

Atstatant Lietuvos valstybingumą yra būtina laikytis tarptautinės teisės normų ir teisinės valstybės principų.

Totalitarinė valdymo sistema – TSKP ir NKVD-KGB – buvo sukūrusi nomenklatūrinių kadru formavimo aparatą. Jame paruošti žmonės daug kur tebevadovauja valstybės administracinei, ūkinei ir socialinei veiklai. Per trumpą valstybės atkūrimo laikotarpį – įsitikinome – kaip yra nevykdomi arba iškreiptai vykdomi naujai priimti teisiniai aktai.

Išlikusios Lietuvoje sovietinės sistemos pakeitimui buvo paruoštas desovietizacijos įstatymas, kurio buvusioji Aukščiausiosios Tarybos deputatų dauguma nepriėmė.

Kai kurių tarptautinių organizacijų atstovai reikalauja patraukti atsakomybėn reabilituotus politinius kalinius ir tremtinius, kuriems pagal sovietinio režimo sudarytas bylas inkriminuojamas dalyvavimas nacių vykdytame žydų genocide.

Sudarant bylas KGB naudojo smurtą, prievartą, pažeidinėjo elementariausias žmogaus gyimosi teises.

Nomenklatūra ir jai pavaldžios struktūros sovietmečio laikotarpiu, vadovaujantis KGB sufabrikuotomis bylomis, represavo ir persekiojo Lietuvos žmones.

Šiandien vėl pastebimos panašios pastangos.

Reikalaujame:

1. Kad nedelsiant būtų priimtas desovietokratijos įstatymas.
2. Kad iš naujo atliekant teisminį nagrinėjimą KGB sudarytose bylose asmenims, kaltinamiems žydų genocidu, esamą medžiagą vertinti kritiškai, kaip teisiškai nepakankamą kaltės įrodymui.

Rezoliucija sudaryta remiantis:

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, priimta 1948 12 10;

Konvencija dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį, priimta 1948 12 09 ;

Konvencija dėl senaties termino netaikymo už karinius nusikaltimus ir nusikaltimus žmonijai, priimta 1968 11 26.

DĖL KOORDINAVIMO TARYBOS

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ORGANIZACIJŲ JUNG TINIO SŪVAŽIAVIMO NUTARIMAS

Kaunas

1993 m. sausio 16 d.

Siekiant suaktyvinti Lietuvoje veikiančių žmogaus teises ginančių organizacijų veiklą, geriau ginti jų prigimtines teises ir laisves, suvažiavimas nutaria:

1. Įsteigti prie Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos žmogaus teises ginančių organizacijų Koordinavimo tarybą, kuri koordinuotų siekiančių ginti žmogaus teises organizacijų veiksmus Lietuvoje, užsienyje ir tarptautinėse organizacijose, sprendimų jų kolektyvinės narystės Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijoje klausimus.

2. Koordinavimo tarybai vadovautis Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos įstatais.

DĖL VISUOTINĖS ŽMOGAUS TEISIŲ DEKLARACIJOS PAŽEIDIMŲ LIETUVOJE

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ORGANIZACIJŲ JUNG TINIO SŪVAŽIAVIMO REZOLIUCIJA

Kaunas

1993 m. sausio 16 d.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. priimtas ir Seimo 1993 m. papildytas įstatymas „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamą turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ prieštarauja Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 1, 2, 6, 7, 8, 17, 30 straipsniams, LR Konstitucijos 23 str., LR šeimos ir civilinės teisės kodeksui.

Konkrečiai:

1. įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių...“ 2. straipsnis prieštarauja VŽT Deklaracijos 8 straipsniui; įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių...“ 4, 5, 6 ir kiti straipsniai prieštarauja VŽT Deklaracijos 1, 2, 6, 17, 30 straipsniams, įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių...“ 4, 5, 6 ir kiti str. prieštarauja VŽT Deklaracijos 7 straipsniui ir šia prasme pats įstatymas kursto diskriminaciją.

Naujai Seime priimti šio įstatymo papildymo 1 str. 2 p. prieštarauja VŽT Deklaracijos 17 str., 2 p. įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių...“ 8 ir 21 straipsniai dar labiau sustiprins prieštaravimus su VŽT Deklaracijos 1, 2, 6, 7, 17, 30 straipsniais.

Reikalaujame šiuos prieštaravimus neatidėliojant pašalinti.

## DĖL AMNESTIJOS

JO EKSCELENCIJAI LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTUI ALGIRDUI  
BRAZAUSKUI**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS  
KREIPIMASIS**

1993 m. kovo mėn. 2 d.

Jūs esate pirmasis Lietuvos istorijoje demokratiškai visos tautos išrinktas Respublikos Prezidentas. Jūsų išrinkimo į šias garbingas pareigas proga prašome paskelbti amnestiją Lietuvoje žmonėms pagal Kalinių globos draugijos pateiktą projektą. Nuo 1976 m. Lietuvoje veikianti Helsinkio grupė visada kovojo už žmogaus teises ir humanizmo principų įgyvendinimą. Tų pačių tikslų siekia ir 1990 metais įkurta Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija. Manome, kad šiuo metu demokratijai ir humanizmo principams atsiranda palankios sąlygos. Ši amnestija pateisintų mūsų lūkesčius. Ji sulauktų plataus atgarsio ne tik Lietuvos, bet ir kitų civilizuo- tų šalių visuomenėje.

Su pagarba,

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vicepirmininkas,  
„Pozicijos“ savaitraščio vyr. redaktorius V. BUDNIKAS

*Pozicija, 1993 m. kovo mėn. 2d.*

## DĖL MIRTIES BAUSMĖS PANAIKINIMO

LIETUVOS PREZIDENTUI  
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI**PAREIŠKIMAS**

1993 m. birželio 7 d.

Sutinkamai su Lietuvos Respublikos galiojančiu baudžiamuoju kodeksu mūsų krašte kaip išimtinė bausmė tebetaikoma mirties bausmė (2. 24 str.). Vienok negalima net išimtiniais atvejais užtikrinti teisėtumą bei garantuoti piliečio teises kito neteisėtumo sąskaita – taikos sąlygomis atimant kitų žmonių prigimtą teisę į gyvybę net tuomet, kai tai yra nusikaltėliai. Valstybės humaniškumas yra ir jos piliečių humaniškumo prielaida. Todėl po Lietuvos Respublikos prisijungimo prie Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentų (LR AT 1991 03 12 nutarimu) mūsų teisėsaugai būtina užtikrinti Žmogaus teisių deklaracijos 3 ir 5 straipsniais įtvirtinamą gyvybės teisę ir teisę nebūti žiauriai baudžiamam.

Dauguma Europos (31) ir apie pusė kitų civilizuo- tojo pasaulio šalių šią antihumanišką bausmės priemonę panaikino de jure arba nenaudoja de facto. 19 šalių jau ratifikavo Europos pilietinių teisių konvencijos 6-ąjį protokolą dėl mirties bausmės panaikinimo. Svarstant Lietuvos Respublikos priėmimo į Europos Tarybą klausimą, daugelis Europos šalių gyventojų bei visuomeninių žmogaus teisių organizacijų tam gėdingam mūsų įstatymdavystės faktui skiria

išskirtinį dėmesį, prašydami imtis visų galimų priemonių užkirsti kelią mirties bausmės naudojimui, ypač turint galvoje ne itin didelę mūsų demokratinės valstybės tradicijų patirtį ir pavojus piktnaudžiaujant šia bausme, suvedant politines sąskaitas su buvusiais priešininkais po galimų politinių perversmų. Pastaruoju metu iš Europos mus pasiekiančių ir prašančių aktyviau kovoti už mirties bausmės panaikinimą mums skirtų laiškų ypač pagausėjo.

Jums, kaip 1992 m. visuotiniu referendumu priimtosioms Lietuvos Konstitucijos ir jos 19 straipsniu įtvirtinamos prigimtinės visuotinės žmogaus teisės į gyvybę garantams, tenka išimtinė atsakomybė už šios antihumaniškos bausmės panaikinimą mūsų krašte.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos steigėjai:

1988 m. A. Sacharovo peticijos dėl mirties bausmės panaikinimo signataras

Antanas BURACĖS

Lietuvos Helsinkio grupės steigėjas Viktoras PETKUS

Lietuvos kalinių globos draugija Jonas STAŠINSKAS

DĖL RYŠIŲ SU ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO SAJUNGA

## **LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KAUNO SKYRIAUS KOMITETO PAREIŠKIMAS**

1993 m. birželio 30 d.

Atkreipiame visuomenės dėmesį: Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija niekada neturėjo nieko bendro su liūdnei pagarsėjusia Žmogaus teisių gynimo sąjunga, vadovaujama pil. Čekanavičiaus. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyrius veikia pagal savo įstatus ir žmogaus teises ginančių organizacijų tarptautines normas. Tuo tarpu Žmogaus teisių gynimo sąjunga turi blogą reputaciją, kas ne kartą atsispindėjo spaudoje, o jos vadovas pil. Čekanavičius už amoralius nusikaltimus buvo nuteistas. Mes griežtai atsiribojame nuo Žmogaus teisių gynimo sąjungos ir jos vadovų padarytų veiksmų, pažeidžiančių bendražmogiškas gyvenimo normas ir Lietuvos Respublikos įstatymus. Dėl šių priežasčių kviečiame valdžios institucijas susirūpinti Žmogaus teisių gynimo sąjungos išregistravimu.

Taigi skirkime Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją nuo Žmogaus teisių gynimo sąjungos, nors nesutampa tik paskutiniai pavadinimo žodžiai.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyriaus komiteto pirmininkas  
doc. Jonas PUNYS



## DĖL ALKOHOLIO MONOPOLIO ĮSTATYMO

J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentui ALGIRDUI BRAZAUSKUI  
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui p. ČESLOVUI JURŠĖNUI  
Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui p. ADOLFUI ŠLEŽEVIČIUI

**LIETUVOS BLAIVYBĖS DRAUGIJOS  
„BALŲ AINIAI“  
PAREIŠKIMAS**

1994 m. kovo 7 d.

Lietuvos blaivybės draugija „Baltų ainiai“ yra ne kartą atkreipusi Seimo ir Vyriausybės dėmesį į pražūtingą mūsų visuomenei netvarką alkoholinių gėrimų gamyboje, importe ir vidaus prekyboje. Valstybės biudžetas dėl šios netvarkos praranda milijardines pajamas. Šiandien šią netvarką galime vertinti kaip „alkoholinę anarchiją“, kai kam teikiančią didelius pelnus skurstančių žmonių ašarų kaina. Valstybės statistika šiandien, matyt, nepajėgi pateikti tikslių duomenų apie alkoholio vartojimo kiekius, oficialiai skelbdama, jog girtavimas sumažėjęs dešimt kartų. Be abejo, šis rodiklis neapima alkoholio vidaus prekybos privačiose įmonėse. Išvada aiški – valstybė prarado kontrolę alkoholio gamybos ir prekybos srityse. Tai žemina mūsų valstybės autoritetą, nes kiekviena save gerbianti Europos valstybė alkoholio, narkotikų ir ginklų gamybą bei prekybą reglamentuoja įstatymais, kurie nėra dviprasmiški ir kurių laikomasi.

Dėl girtavimo ir alkoholinės anarchijos sparčiai daugėja alkoholinių psichozijų (per pastaruosius trejus metus jų padidėjo daugiau kaip 2,5 karto) ir savižudybių (50-70% visų savižudybių priežastis taip pat alkoholizmas). Trečdalį sunkių nusikaltimų padaro girti asmenys.

Dar 1991 m. Lietuvos blaivybės draugija buvo parengusi „Lietuvos Respublikos alkoholio monopolio įstatymo“ projektą ir pateikusi svarstyti AT. Šiuo metu minėtas įstatymo projektas Vyriausybės ir Sveikatos ministerijos komisijų pateiktas Seimui svarstyti kaip „Alkoholio kontrolės įstatymo“ projektas. Tačiau ir šio projekto svarstymas lobistinių jėgų, gaunančių pelnus iš netvarkingos alkoholio prekybos, yra blokuojamas. Mūsų siūlomas alkoholio monopolio įstatymo projektas yra TVARKOS įstatymas ir, manome, jog jį reikia tobulinti ir priimti.

Seimui pristatytas minėtas „Alkoholio kontrolės įstatymo“ projektas, parengtas kaip Sveikatos įstatymas, tobulinimo procese yra praradęs valstybės alkoholio monopolio prasmę kaip TVARKOS įstatymas, nes padaryta perdėm daug išlygų. Susidaro įspūdis, jog ir Seime nėra žmonių, suvokiančių Alkoholio monopolio įstatymo paskirtį, susidariusios situacijos svarbą ir pačią problemą.

Todėl kreipiamės į Jus, kaip LR Prezidentą, prisiėmusį atsakomybę už Tautos, Tėvynės ir valstybės likimą, prašydami: sudaryti šį mėnesį bendrą Seimo Juridinio skyriaus ir Prezidentūros komisiją, kuri galutinai parengtų ir pateiktų Seimui iki 1994 m. balandžio 15 d. „Alkoholio monopolio įstatymo“ projektą. Minėtas įstatymas turėtų sugrąžinti valstybei alkoholio gamybos, eksporto, importo ir vidaus prekybos monopolį, ir derėtų jį vadinti Alkoholio monopolio įstatymu.

Monopolizuojant įvežamų gėrimų mokesčius, reikėtų atsižvelgti į tai, ar tokie pat gėrimai gaminami Lietuvoje ar ne, o pagal alkoholio stiprumą nustatyti atitinkamą muito dydį.

Pageidaujame, kad, rengiant šį įstatymą, būtų remiamasi ir Lietuvos blaivybės draugijos „Baltų ainiai“ pagalba.

Skiriant baudas už įstatymų pažeidimus dėl alkoholinių gėrimų, būtina tam suteikti eko-

nominį pagrindą: 50% baudos tyrėtu atitekti tam policijos pareigūnui, kuris nustatė pažeidimą (taip buvo praktikuojama 1924 -1940 m.).

Draugijos prezidentas Antanas RYBELIS  
 Pirmininkas Alfonsas ČEKAUSKAS  
 PREZIDIUMO NARIAI:  
 monsinjoras Kazimieras VASILIAUSKAS  
 profesorė Laima GRICIŪTĖ  
 profesorius Marijonas KRIKŠTOPAITIS  
 profesorius Juozas VAITKEVIČIUS  
 filosofijos daktaras Česlovas KALENDA  
 rašytojas Romualdas LANKAUSKAS  
 Jaunimo blaivybės federacijos pirmininkas Vytas PIPIRAS

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

*Pozicija.- 1994 m. kovo 7-13 d.*

## DĖL BAUDŽIAMOJO KODEKSO PAPILDYMO

Lietuvos Respublikos Seimui

### LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1994 m. kovo 31 d. ( Nr. 91-K)

Ilgus dešimtmečius Lietuva kentė okupacinį jungą. Daug žmonių buvo nužudyta, kalinta, ištremta, kitaip represuota. Liko nuoskaudų, todėl kai kurios žmonių grupės, Seimo frakcijos mėgina imtis žygių, kurie padėtų išvengti panašių ekscesų ateityje, vis dėlto tos numatomos priemonės ne visada atitinka visuotinai pripažintas Žmogaus teises ir laisves.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komitetas, apsvarstęs Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) frakcijos įstatymo projektą „Dėl Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso papildymo“ 62.1 straipsniu (Veikla, kuria siekiama įtraukti Lietuvos valstybę į postsovietines Rytų sąjungas) pareiškia, kad tokios formuluotės įstatymo priėmimas prieštarautų Lietuvos Respublikos Konstitucijai bei pažeistų tarptautines Žmogaus teises ginančias teisės normas.

Įstatymo projektas nėra priimtinas dėl šių priežasčių:

iš įstatymo projekto neaišku, kam toks įstatymas būtų taikomas. Kadangi įstatymo dispozicija nenumato specialių subjektų rato, tai reiškia, kad šis įstatymas būtų taikomas fiziniams asmenims už raginimus ar pasisakymus stoti į Rytų sąjungas. Tokia nuostata pažeistų Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 str. I dalį: „Žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti“, 25 str. II d.: „Žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas“ (Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 19 str., Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 19 str., Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 str. I d.), įstatymo dispozicijoje nenurodomi konkretūs veiksmai, už kuriuos turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Todėl nėra aiškus įrodinėjimo dalykas.

Sankcijoje numatyta turto konfiskavimo bausmė yra sovietinės teisės reliktas. Ši bausmė prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str. I daliai, kurioje pasakyta: „Nuosavybė yra neliečiama“, Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 17 str.

Asociacijos pirmininkas

Vytautas Girdzijauskas

Asociacijos atsakingasis sekretorius

Stasys Kaušinis

## DĖL KONSTITUCINIO ĮSTATYMO PROJEKTO

### PAREIŠKIMAS

1994 m. gegužės 28 d.

Kurkime teisinę valstybę. Šiuo metu plačiai aptariamasis Konstitucinio įstatymo projektas „Dėl neteisėto privatizavimo, nuvertintų indėlių ir akcijų bei pažeistos teisės saugos“, kurį siūloma priimti referendumu. Visuomenės dėmesys rodo, kad šis įstatymas svarbus Lietuvos žmonėms. Jame numatyta kompensuoti gyventojų santaupas, indeksuojant asmeninėse sąskaitose sukauptus indėlius, įvertinti ir pakoreguoti turto privatizavimą, neatidėliotinai spręsti teisės saugos bei teisėtvarkos klausimus, kurie šiuo metu pasiekė kritišką ribą.

LDDP savo rinkiminėje programoje, be kitų pažadų, buvo įsipareigojusi atstatyti indėlių vertę, todėl nemaža dalis rinkėjų balsavo už juos. Lietuvos Respublikos Vyriausybės pareiškimas dėl siūlomo ekonominio referendumo kritikuoja buvusias vyriausybes. Tą reikėjo daryti iki rinkimų.

Vyriausybė klaidina visuomenę teigdama, kad indėliai numatyti kompensuoti iš biudžeto, dėl to kiltų nesuvaldoma infliacija. Iš tikrųjų įstatymas numato visų pirma naudoti tą turtą, kuriuo yra padengti Lietuvos žmonių indėliai, t. y. suformuoti atitinkamus fondus iš lėšų už privatizuojamus objektus.

Kviečiame savo parašais paremti siūlomą Konstitucinį įstatymą ir prisidėti prie teisinės valstybės kūrimo.

Profesoriai, habilituoti daktarai: A. DUMČIUS, P. STIRBYS, R. ŽEBRAUSKAS, E. RIMŠA, R. PUTELIS, V. SIRVYDIS, A. DIRSĖ, R. ŽULIENĖ, A. PETKEVIČIUS, V. ČAIKAUSKAS, V. PAULIKAS, A. MIKELĖNAS ir kt. – iš viso 21 parašas.

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

*Lietuvos aidas.*- 1994 m. gegužės 28 d.

## DĖL ALTERNATYVINĖS DARBO TARNYBOS

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui p. Adolfui Šleževičiui

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1994 m. birželio 4 d.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, išanalizavusi 1994 m. balandžio mėn. 9-10 d. Vilniuje įvykusios Jaunimo organizacijų konferencijos „Lietuvos kariuomenė ir jaunimas“ rezoliuciją „Dėl alternatyvinės darbo tarnybos“ ir išklaiusi netradicinių Lietuvos religinių organizacijų ir tautinių mažumų pageidavimus, kreipiasi į Jus su prašymu:

Užtikrinti Alternatyvinės darbo tarnybos įstatymo vykdymą;

Organizuoti komisijas, vertinančias jaunuolių galimybes atlikti alternatyvinę darbo tarnybą, įtraukiant Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos atstovus.

Asociacijos pirmininkas  
Atsakingasis sekretorius

Vytautas GIRDZIJAUSKAS  
Stasys KAUŠINIS

Priimtas Vilniuje, LŽTA konferencijoje.

## DĖL BAUDŽIAMOJO IR KITŲ KODEKSŲ NEATIDĖLIOTINO PRIĖMIMO

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS  
KONFERENCIJOS REZOLIUCIJA**

1994 m. birželio 4 d.

Vilnius

Per ketverius nepriklausomybės metus Lietuvos Aukščiausioji Taryba ir Seimas priėmė labai daug įstatymų. Deja, nemaža dalis jų aptaria gana smulkius dalykus ir valstybinės reikšmės neturi. Tuo tarpu baudžiamieji kodeksai, kuriais turėtų būti pagrįsta visa teisinė reforma, įtvirtintos žmogaus teisės ir laisvės Lietuvoje, svarstyti dar nepradėti, nors projektai senokai parengti ir įteikti Seimui. Ypač dažnai pažeidžiamos žmogaus teisės dėl to, kad iki šiol neturime Kardomojo kodekso, todėl policija, prokuratūra, baudmės atlikimo tarnybos vadovaujasi šiek tiek pakoreguotais sovietiniais.

Dėl užsitęsios teisinės reformos ir pasenusių tarnybinių instrukcijų visiškai nenormali padėtis susidarė tardymo izoliatoriuose, kur suimtieji laikomi iki teismo. Kai kuriuose iš jų buitinės ir ypač sanitarinės sąlygos netinkamos, o tokia žmonių izoliacija prilygsta kankinimams, nereti čia ir prievartos aktai.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos konferencija kreipiasi į Seimą ir jo Pirmininką ir prašo įtraukti visų baudžiamųjų kodeksų projektus į šios Seimo sesijos dienotvarkę ir skubos tvarka juos apsvarstyti. Naujų baudžiamųjų bei civilinių šiuolaikiškų kodeksų įsigaliojimas prisidės prie žmogaus teisių apsaugojimo, sudarys palankesnes sąlygas nusikalstamumui mažinti.

Asociacijos pirmininkas  
Atsakingasis sekretorius

Vytautas GIRDZIJAUSKAS  
Stasys KAUŠINIS

## ON THE LAW ON THE ELECTION TO LOCAL COUNCILS

To the President of the Lithuanian Republic

**DECLARATION**

The Lithuanian Association for the protection of Human Rights, having familiarized with the law of May 31, 1994 on the election to local councils of the Lithuanian Republic, draws attention to Article 30 of the law which allows only political parties and organization to nominate candidates to the councils.

In our opinion this contradicts Article 21 of the Universal Declaration of Human Rights which provides that "everybody is entitled to participate in the government of one's country both directly and via freely elected delegates".

Executive secretary Stasys Kaušinis

Adopted by conference of the Lithuanian Association for the protection of human Rights held in Vilnius, on June 4, 1994

## DĖL SAVIVALDYBIŲ TARYBŲ RINKIMŲ ĮSTATYMO

Lietuvos Respublikos Prezidentui

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1994 m. birželio 4 d.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, susipažinusi su 1994 m. gegužės 31 d. Lietuvos Respublikos Savivaldybių tarybų rinkimo įstatymu, atkreipia dėmesį į 30 straipsnį – dėl kandidatų į tarybos narius kėlimo teisės tik politinėms partijoms ir politinėms organizacijoms. Mūsų nuomone, tai prieštarauja Tarptautinės žmogaus teisių deklaracijos 21 straipsniui, kuriame teigiama, kad "kiekvienas žmogus, turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per laisvai išrinktus atstovus".

Asociacijos atsakingasis sekretorius Stasys KAUŠINIS

Priimtas Vilniuje, LŽTA konferencijoje

## DĖLIETUVOS RESPUBLIKOS ADVOKATŪROS ĮSTATYMO PAKEITIMŲ IR PAPILDYMŲ

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui p. Česlovui Juršėnui

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS KREIPIMASIS

Vilnius

1994 m. birželio 22 d.

Ruošiant Lietuvos Respublikos teisinės sistemos reformą, siekiant gerinti teisinės pagalbos teikimą ir garantuoti efektyvesnę teisinę gynybą baudžiamosiose bylose, būtina peržiūrėti, pakeisti ir papildyti galiojančius įstatymus, taip pat ir dabar Seime svarstomą Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymą. Vertinant Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Teismų departamento išvadas ir Lietuvos advokatų tarybos Seimui pateiktus duomenis matyti, kad šalyje būtina padidinti profesionalių advokatų (gynėjų) skaičių. Tačiau, sprendžiant šią problemą, svarbu prisilaikyti tarptautinių normų, garantuojančių žmogaus teisių apsaugą, t. y. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos, Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (Generalinės Asamblėjos /III/ rezoliucija 217 A, Generalinės Asamblėjos /XXI/ rezoliucija 2200 A), Jungtinių Tautų Organizacijos keturiasdešimt antros sesijos 1990 07 17 priimtų rezoliucijų „Dėl teisėjų, prisiekusiųjų bei ekspertų nepriklausomybės ir bešališkumo ir advokatų nepriklausomybės“ (ECN.4/SUB.2/1990/35), taip pat 1990 08 27 – 09 07 Aštuntojo Jungtinių Tautų Organizacijos kongreso Havanoje priimtų rezoliucijų „Dėl nusikalstamumo prevencijos ir elgesio su teisės pažeidėjais“. Būtina įstatymu garantuoti advokatų profesinį bei moralinį pasirengimą ir jų apsaugą nuo bet kokio spaudimo, advokatams vykdant savo funkcijas.

Todėl manytume, jog negalima sutikti su Seimui 1994 05 27 pateiktu Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo pataisų projektu Nr. 3, nes negalima iš advokatūros atimti nepriklausomumo statusą ir pajungti ją valstybės valdymo struktūrai – Teisingumo ministerijai. Atstovaudamas klientams civiliniuose ginčiuose su valdžios ir valdymo struktūromis ar gindamas politinio pobūdžio baudžiamosiose bylose advokatas turi būti nepriklausomas ir įstatymo apsaugotas nuo šių struktūrų susidorojimo su juo drausmine ar baudžiamąja tvarka.

Dėl to advokatūros įstatymas priėmimo į advokatūrą, advokato priesaikos priėmimo, drausminio tyrimo ir išbraukimo iš advokatų sąrašų, sutikimo leisti persekioti advokatą baudžiamąja tvarka funkcijas turėtų palikti nepriklausomai Lietuvos advokatūrai.

Manytume, kad yra pagrįstas teismų ir Teisingumo ministerijos reikalavimas, jog šalies rajonuose advokatų būtų ne mažiau negu teisėjų, kad šia prasme būtų užtikrintas sklandus teismų darbas. Tačiau vien tik advokatų skaičiaus padidinimas vargu ar išspręs šią problemą iš esmės – valstybė turėtų normalizuoti advokatų darbo apmokėjimą baudžiamosiose bylose LR BPK 56 str. tvarka, t. y. valstybei skiriant gynėją.

Siekiant kelti advokatų profesinį pasiruošimą ir kvalifikaciją, svarbu nustatyti ne tik išsilavinimo cenzą. Tikslinga būtų į advokato egzaminų komisiją įtraukti ne tik advokatūros teisės mokslų profesūros atstovus, bet ir teisėjus, turinčius atitinkamą teisinę praktiką. Asmenims, turintiems Teisingumo ministerijos išduotas licencijas verstis teisininko praktika ir turintiems daugiau nei dviejų metų šio darbo stažą, gal ir nebūtina advokato padėjėjo praktika ūkinėje-civilinėje sferoje, tačiau gynybai baudžiamosiose bylose šiems juristams būtinas profesinis praktinis pasiruošimas ir advokato egzaminų laikymas.

Tikimės, kad darydamas Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo pakeitimus ir papil-

dymus Seimas prisilaikys demokratinėse valstybės priimtų tarptautinių normų, garantuojančių žmogaus teisių apsaugą.

Asociacijos pirmininkas      Vytautas Girdzijauskas  
Atsakingasis sekretorius      Stasys Kaušinis

## ON THE IMMEDIATE ADOPTION OF THE CRIMINAL AND PENAL CODES

TO: MR. ČESLOVAS JURŠĖNAS CHAIRMAN OF THE SEYM OF THE LITHUANIAN REPUBLIC

### RESOLUTION

4 of June of 1994

A lot of different laws have been passed by the Lithuanian Supreme Council and the Seym during four years of independence. Many of the laws, however, discuss minor issues and do not have state importance, whilst the consideration of the Criminal and Penal Codes that should be the basis of the whole legal reform and favor the consolidation of human rights and freedoms in Lithuania has not been started, although draft Codes have been prepared and submitted to the Seym long ago. Human rights are especially often violated through the absence of the Code on Pre-trial Detention, therefore the police, the Procurator's office and the prison service must observe slightly corrected Soviet codes and old—dated instructions. Because of the delayed legal reform the situation in pre-trial detention institutions is absolutely abnormal. Sanitary and life conditions are so unsuitable that such isolation can be treated as torture, all the more that acts of violence are frequent here too.

The Lithuanian Association for the protection of Human Rights appeals to the Seym and its Chairman with the request to include the draft Criminal and Penal Codes into the agenda of this session and to consider them as quickly as possible. Enforcement of the new Codes will promote human rights and will create more favorable conditions for crime prevention.

Chairman of the conference Viktoras PETKUS

Adopted by the conference of the Lithuanian Association for the protection of Human Rights held in Vilnius

## APVALAUS STALO TEMA: „VIETINĖS SAVIVALDYBĖS IR RINKIMAI Į SAVIVALDYBIŲ TARYBAS“ REZOLIUCIJA

Vilnius

1994 m. liepos 14 d.

Šių metų liepos 14 d. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, Lietuvos Jungtinių Tautų asociacija, Lietuvos Helsinkio grupė, fondas „Savivalda ir demokratija“, PHARE programos

demokratijai plėtoti atstovas, Estijos žmogaus teisių institutas surengė diskusiją prie apvaliojo stalo tema „Vietinės savivaldybės ir rinkimai į savivaldybių tarybas“.

Diskusijos dalyviai mano:

Prezidento pasirašytas „Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas“ yra gana demokratiškas, bet reikėtų atsižvelgti ir į pareikštas nuomones, kad nepriklausomų kandidatų dalyvavimas rinkimuose būtų kur kas reikšmingesnis, labiau atitiktų demokratinės visuomenės poreikius.

Seimo teisė paleisti savivaldybių tarybas ir įvesti tiesioginį valdymą prieštarauja Europos Tarybos nuostatai. Tokios praktikos derėtų vengti.

Nederėtų politizuoti savivaldybių veiklos, kad jos galėtų daugiau dėmesio skirti ūkio ir socialiniams klausimams.

Diskusijos metu paaiškėjo, kad vos paskelbus įstatymą, kai kurie Seimo nariai siūlo pataisą, neleidžiančią visuomeninėms organizacijoms kelti savo kandidatus savivaldybių rinkimuose. Todėl pasitarimo dalyvių nuomone, tokia pataisa menkina Seimo autoritetą, pakerta rinkėjų pasitikėjimą, kenkia jų aktyvumui.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas Vytautas GIRDZIJAUSKAS  
Lietuvos Helsinkio grupės signataras Viktoras PETKUS

## ATSIŠAUKIMAS DĖL LIETUVOS SAUGUMO

### **Lietuvos piliečiai!**

Susirūpinimas Lietuvos saugumu paskatino mus šiuo atsišaukimu kreiptis į Jus. Gyvename metą, nuo kurio priklausome, ar Lietuva įžengs į XXI amžių įsitvirtinusi Europos krikščioniškosios civilizacijos tautų šeimoje, ar liks veikiama Eurazijos grėsmės. Lietuvos saugumas yra būtina sąlyga jos demokratinei ir kultūros raidai.

Labai didelę reikšmę Lietuvos raidai ir saugumui turi 50 metų senumo ir iki šiol neišspręsta tarptautinė problema – buvusiai SSRS pavestas administruoti okupuotas Karaliaučiaus kraštas. Tik laisva ir savarankiška šio krašto raida pasitarnautų Lietuvos ir Europos saugumui. Tuo tarpu Rusija čia stiprina savo karines pajėgas, siekdama išsaugoti savo karinės jėgos veiksnį Europos viduje.

Nors okupacinė kariuomenė pasitraukė iš Lietuvos, tačiau Lietuva tebelieka pavojingai – tarsi Rusijos replėse – įsprausta tarp dviejų labiausiai sukarintų Europoje teritorijų – Karaliaučiaus krašto ir Baltarusijos. Be to, Rusija trukdo Lietuvai realiai užsitikrinti saugumą Vakarų Europos gynybos struktūrose ir, pasak oficialių Maskvos pareiškimų, siekia pagrindinio strateginio tikslo – išsaugoti Rusijos „karinį buvimą“ Baltijos valstybėse. Visiškai aišku, kad tokiomis aplinkybėmis pats Rusijos karinio tranzito per Lietuvą įteisinimas iš esmės nulemtų Lietuvos likimą, nes tada Lietuvos teritorija ir jos oro erdvė sujungtų Baltarusiją ir Karaliaučiaus kraštą į vientisą Rusijos karinę sistemą, o Lietuva taptų jos sudėtine dalimi.

Rusija ir kitokiais būdais stengiasi pajungti Lietuvą: ji nesilaiko pasirašytų sutarčių ir sudaro išskirtinai nepalankias sąlygas prekybai, stengiasi steigti Lietuvos teritorijoje savo ekonomines bazes. Per asmeniškai suinteresuotus tarpininkus arba tiesiogiai Rusija jau perima strategiškai svarbių Lietuvos ekonomikai – ypač susijusių su energetika – įmonių ir transporto įrenginių nuosavybę. Rusijos valstybinės monopolijos „Gazprom“ ir „Lukoil“ įgyja žymią Lietuvos valstybės nuosavybės dalį „Lietuvos dujų“, „Azoto“ ir „Naftos“ įmonėse. Rusijos valdžia atvirai teigia, kad



Lietuvos naftos terminalo statyba prieštarauja Rusijos interesams. Todėl šios statybos vilkinimu nereikia stebėtis. Lietuvos ekonomikos saistymas su Rusija stabdo būtinus ir neatidėliotinus pramonės pertvarkymus, pasmerkdamas šalį atsilikimui ir keldamas pavojų Lietuvos saugumui.

Ne tik nuo valdžios, bet ir nuo Lietuvos piliečių priklauso, ar Lietuva sustiprins savo saugumą, atsispidama Rusijai ir ryžtingai įsijungdama į Vakarų Europos saugumo ir ekonomikos struktūras, ar Rusija vėl pajungs Lietuvą sau.

Matydami iškilusį pavojų Lietuvai, mes, pasirašiusieji šį atsišaukimą, kreipiamės į visus Lietuvos piliečius, ragindami nelikti abejingais Lietuvos saugumui ir pačios valstybės likimui.

Mes remiame Lietuvos apsisprendimą ir visas konkrečias bei ryžtingas pastangas jungtis į Europos Sąjungą ir Vakarų Europos Sąjungą, tapti NATO nare.

Mes griežtai raginame Lietuvos Vyriausybę jokia būdu neįteisinti Rusijos karinio tranzito per Lietuvos teritoriją bei neleisti tam tikslui naudoti Lietuvos oro erdvės.

Kadangi valstybės sienos su NVS gynyba yra neatskiriama dalis krašto apsaugos sistemos, aprėpiančios visą valstybės sienos ir teritorijos gynybą sausumoje, oro erdvėje ir jūroje, todėl Seimo daugumos priimtą įstatymą, kuriuo faktiškai atsisakoma valstybės sienos su NVS gynybos ir naikinamos sienos apsaugos karinės pajėgos, mes vertiname kaip sąmoningą krašto apsaugos sistemos griovimą.

Mes raginame Lietuvos valdžią neleisti Rusijai – įsigyjant akcijas ar kitu būdu – perimti Lietuvos įmonių nuosavybę, nesudaryti sąlygų Rusijai ekonominėms bazėms steigti. Mes tvirtai pasisakome už stiprinančias saugumą priemones – sudaryti reikalingas sąlygas Vakarų kapitalui ir rimtoms Vakarų firmoms įsikurti Lietuvoje.

Mes raginame Vyriausybę pradėti tikrą kovą su ardomųjų ir kitų Rusijos struktūrų veikla Lietuvoje, apsaugoti nuo jų poveikio Lietuvos valstybės institucijas.

Mes raginame Lietuvos Prezidentą ir Vyriausybę tarptautiniu mastu siekti Karaliaučiaus krašto visiško demilitarizavimo ir savarankiškos jo raidos.

Primindami Lietuvos pareigūnams jų ištikimybės priesaiką Lietuvos Respublikai ir jos reikšmę, mes norime juos įspėti, kad nepadarytų lemtingų klaidų ir, prisidėdami prie Rusijos karinio tranzito įteisinimo bei kitų Lietuvai pražūtingų ar jos saugumą silpninančių sprendimų, neužsitrauktų sunkios asmeninės atsakomybės.

#### PASIRAŠO:

habil.dr. Vytautas AMBRAZAS; dr. Kazys AMBROZAITIS; Elena Arbas – ALĖ RŪTA, rašytoja; Edmundas ARBAS, architektas; prof. habil.dr. Steponas AŠMONTAS; Jonas AVYŽIUS, rašytojas; Feliksas BAJORAS, kompozitorius; habil. dr. Jūratė BALEVIČIENĖ; doc. dr. Jonas BANYŠ; Stasys BARAS, dainininkas ir visuomenės veikėjas; prof.habil.dr. Algimantas BIKELIS; Danutė BINDOKIENĖ, žurnalistė; prof. habil. dr. Juozas BLUŽAS; prof. dr. Konstantinas BOGDANAS, skulptorius; Algirdas BRAZIS, dainininkas ir visuomenės veikėjas; Žibutė BRINKIENĖ, advokatė; dr. Zigmantas BRINKIS; doc. dr. Alfredas BUMBLAUSKAS; Valerija BUNGARDAITĖ, pedagogė; Vytautas CIPLIJAUSKAS, dailininkas; prof. habil. dr. Gintautas ČESNYS; Rimantas DABŠYS, inžinierius; Jadvyga DAMUŠIENĖ, mokytoja; prof. dr. Adolfas DAMUŠIS; Petras DIRGĖLA, rašytojas; prof. habil. dr. Arimantas DUMČIUS; habil. dr. Kazys ĖRINGIS; Violeta GEDGAUDIENĖ, mokytoja; prof. habil. dr. Algis GENIUŠAS; Juozas GLINSKIS, rašytojas; Romualdas GRANAUSKAS, rašytojas; prof. habil. dr. akadem. Bronius GRIGELIONIS; prof. habil. dr. Edvardas GUDAVIČIUS; Eugenijus IGNATAVIČIUS, rašytojas; Domicėlė JACEVIČIŪTĖ mokytoja; Liudvikas JAKIMAVIČIUS, literatas; Julius JODELĖ, inžinierius; prof. habil. dr. Julius JUZELIŪNAS, kompozitorius; prof. habil. dr. Rolandas KAZLAUSKAS; dr. Petras KISIELIUS; Juozas KOJELIS, žurnalistas; habil. dr. Vytautas KUBILIUS, literatas; prelatas Jonas KUČINGIS;

Bronius KUTAVIČIUS, kompozitorius; prof. dr. Bronius KUZMICKAS; prof. habil. dr. Vytautas LANDSBERGIS; Algirdas LATĖNAS, aktorius; Faustas LATĖNAS, kompozitorius; habil. dr. Petras LUKOŠEVIČIUS; Nijolė LUKŠIENĖ, gydytoja; prof. habil. dr. Vigirdas MACKEVIČIUS; Danutė MARCINKEVIČIENĖ, gydytoja; prof. habil. dr. Algimantas MARCINKEVIČIUS; Jonas MATULAITIS, pensininkas; Jonas MIKELINSKAS, rašytojas; dr. Kristina MIKLAŠEVIČIŪTĖ, menotyrininkė; habil.dr. Vacys MILIUS; prof. habil. dr. Nijolė MISIŪNIENĖ; dr. Vytautas NARBUTAS; Salomėja NARKĖLIŪNAITĖ, žurnalistė; Regina NARUŠIENĖ, advokatė; Eimuntas NEKROŠIUS, režisierius; Romas NELNAS, verslininkas; Angelė NELSIENĖ, visuomenės veikėja; Paulius NORMANTAS, fotomenininkas; prof.dr. Feliksas PALUBINSKAS; Sigitas PARULSKIS, literatas; Zenonas PETKUS, bankų konsultantas; Kornelijus PLATELIS, literatas; D.POLIKAITIENĖ, mokytoja; Algimantas POLIS, rašytojas; Jonas RAMONAS, ūkininkas; dr. Arimantas RAŠKINIS; Algis RAULINAITIS, teisininkas; Algis REGIS, visuomenės veikėjas; Petras REPŠYS, dailininkas; prof. habil.dr. Albertas ROSINAS, Liuda RUGIENIENĖ, žurnalistė; Kazys SAJA, rašytojas; Emilis SINKYS, verslininkas; Julia SINKYS, visuomenės veikėja; prof. habil. dr. Rimantas SLIŽYS; Kostas SMORYGINAS, aktorius; Česlovas STANKEVIČIUS, valstybės tarnautojas; Romualdas ŠAKENIS, inžinierius; dr. Julius ŠALKAUSKAS; Arvydas ŠALTENIS, dailininkas; Saulius ŠALTENIS, rašytojas; dr. Gediminas ŠERKŠNYS; prof. Leonardas ŠIMUTIS, muzikas; Jonas ŠVOBA, žurnalistas; prof. habil. dr. Laimutis TELKSNYS; Vladas TELKSNYS, visuomenės veikėjas; habil. dr. KMA akadem. Antanas TYLA; prof. dr. Mečislovas TREINYS; dr. Juozas TUMELIS; Rimas TUMINAS, režisierius; dr. akadem. Kazys ULVYDAS; Jonas URBONAS, visuomenės veikėjas; prof. habil. dr. Vincas URBUTIS; Raimondas VABALAS, kino režisierius; Vytautas VALIUS, dailininkas; prof. habil. dr. Povilas VAINILAVIČIUS; Juozas VAIŠNYS, kunigas, žurnalistas; Jonas VAITKUS, režisierius; dr. Jonas VALAITIS; habil. dr. Adelė VALECKIENĖ; habil.dr. Vytautas VANAGAS; prof. habil. dr. Norbertas VĖLIUS; Ramunė VĖLIUVIENĖ, dailininkė; doc. Vladas VILDŽIŪNAS, skulptorius; habil. dr. Angelė VYŠNIAUSKAITĖ; Aldona ŽEMAITYTĖ, žurnalistė; habil. dr. Regina ŽEPKAITĖ; akadem. Alfonsas ŽILĖNAS; Vytautė ŽILINSKAITĖ, rašytoja; prof. Kazimieras ŽOROMSKIS, dailininkas; Povilas ŽUMBAKIS, advokatas.

Atsišaukimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

*Apžvalga.* - 1994 m. rugpjūčio 12-18 d.

## LITHUANIAN HELSINKI GROUP PETITION

### MR.EDUARD SHEVARDNADSE PRESIDENT REPUBLIC OF GEORGIA

On 23 October 1994, we were addressed by a member of the Georgian Helsinki Union Ms. T.Kvanteliani who called upon us with the following words: „I would like to draw your attention to just one part of violations novvadays committed in Georgia“.

We also received from Amnesty International Research Department Europe Mr. Nicola Duskvorth's letter of 4 October 1994 with the accompanying documents addressed to the Finnish – Georgian Association, which message cantered on the investigation that have been protracted for more than three years, against 19 people File No. 74933810, (the accused Gedevan Geibakhiani. Memuka Aotsiauri, Zurab Bardzima in court deliberation of the those who are under arrest.

The Lithuanian Helsinki Group:

Alvidas ČIŪRAS, Darius GRUZDYS, Stasys KAUŠINIS, Dainius KREIVYS, Valdas LUNECAS, Algirdas MASIULIONIS, Edmundas PAULIONIS, Viktoras PETKUS, Tomas RASTENIS, Arnas TAUJANSKAS, Ignas VĖGĖLĖ

4 November 1994 Vilnius,

DĖL ŽMOGAUS TEISIŲ PAŽEIDIMŲ GRUZIJOJE

GRUZIJOS RESPUBLIKOS PREZIDENTUI JO EKSCLENCIJAI  
PONUI EDUARDUI ŠEVARDNADZEI

## LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS PRAŠYMAS

1994 m. lapkričio 4 d.

Vilnius

Į mus 1994 m. spalio 23 d. raštu kreipėsi Gruzijos Helsinkio sąjungos narė T. Kvanteliani, pradėdama žodžiais: „noriu atkreipti Jūsų dėmesį į bent mažą neleistinų žmogaus teisių pažeidimų dalį, kurie vyksta dabartinėje Gruzijoje“.

Taip pat mus pasiekė londoniškės Tarptautinės Amnestijos Europos departamento (Amnesty International Research Department Europe) pono Nikolos Dakvorto (Nicola Duckworth) 1994 m. spalio 4 d. raštas ir jį lydintys dokumentai Suomijos-Gruzijos Asociacijai apie Gruzijoje vykstančią 19 asmenų bylą Nr. 7493810 (kaltinamieji Gedevan Geibakhiani, Memuka Aptsiauri, Zurab Bardzimashvili ir kt), besitęsiančią jau treči metai. Kalbama apie nežmonišką elgesį su suimtaisiais.

Lietuvos Helsinkio grupė, veikianti nuo 1976 m., prašo Jus Lietuvos Helsinkio grupės nariams kartu su Gruzijos Helsinkio sąjungos nariais sudaryti galimybę pasikalbėti su suimtaisiais bei apsilankyti Gruzijos kalėjimuose ir leisti dalyvauti minėtos bylos narių teisme.

Lietuvos Helsinkio grupė:

Alvidas ČIŪRAS, Darius GRUZDYS, Stasys KAUŠINIS, Dainius KREIVYS, Valdas LUNECAS, Algirdas MASIULIONIS, Edmundas PAULIONIS, Viktoras PETKUS, Tomas RASTENIS, Arnas TAUJANSKAS, Ignas VĖGĖLĖ

Prašymą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija





LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA  
LITHUANIAN ASSOCIATION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS  
K. DONELAIČIO 6, k. 228, 3000 KAUNAS. TEL 226448, FAX 796498

**Президенту Российской Федерации  
господину Б.Н.Елцину**

Признавая права человека мирового сообщества, проявляя государственную заботу о своих гражданах, находящихся в других странах, Вы понимаете права граждан Чеченской республики в условиях собственной государственности и свободы личности. Чеченский народ, ранее переживший уничтожение нации, жаждущий свободы, через общественные организации защиты прав человека призывает на помощь от вооруженного нашествия в Чечению. Хорошо понимая цель вторжения войск Российской Федерации для уничтожения Чеченской государственности и кровопролития его народа мы обращаемся к Вам и просим остановить это безумие во имя сохранения демократии и цивилизации.



Ассоциация защиты прав человека Литвы

Председатель проф. А.Думчус

Секретарь Ф.Марцинкявичус

12 декабря 1994 г.



LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJA  
LITHUANIAN ASSOCIATION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS  
K. DONELAIČIO 6, K. 228, 3000 KAUNAS. TEL 226448, FAX 796498

**Чрезвычайному и уполномоченному  
послу Российской Федерации  
в Литовской Республике  
господину Н.Обертышеву**

Просим передать президенту Российской Федерации господину  
Б.Н.Ельцину обращение Ассоциации защиты прав человека Литвы по  
поводу военных действий России в Чеченской республике.



12 декабря 1994 г.

Ассоциации защиты прав человека Литвы

Председатель проф. А.Дунчус

Секретарь Ф.Марцинкявичус

*A. Dunčius*  
*F. Marcinkevičius*

DĖL KARO ČEČENIJOJE

Jungtinių Tautų Organizacijos Generaliniam Sekretoriui

p. BOUTROS-BOUTROS GHALI

Jungtinių Tautų pasaulio asociacijų federacijos Generaliniam Sekretoriui

p. HAGMAYER

**JUNGTINIŲ TAUTŲ LIETUVOS ASOCIACIJOS ŽMOGAUSTEISIŲ  
GYNIMO SKYRIAUS IR  
LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS  
KREIPIMASIS**

1995 m. sausio 4 d.

Norėtume atkreipti Jūsų dėmesį į karą Čečėnijoje. Daugelio valstybių vadovai bei kai kurios tarptautinės organizacijos Čečėnijos okupaciją traktuoja kaip Rusijos vidaus reikalą. Manome, kad tai ne tik gėdingi, bet ir amoralūs pareiškimai. Čečėnijos žmonės jau išgyveno deportacijas ir smurtą.

Suirus Sovietų Sąjungai, čečėnų tauta apsisprendė gyventi nepriklausomai, apibrėžė savo teritoriją bei sienas, priėmė konstituciją, išsirinko prezidentą – de facto įtvirtino savo valstybingumą. Trejus metus Čečėnija nedalyvavo Rusijos Federacijos rinkimuose, referendume dėl konstitucijos, jos atstovų nėra Rusijos parlamente.

Kreipiamės į Jus prašydami reikalauti (taikant atitinkamas sankcijas) Rusijos atsakomybės dėl agresyvių karo veiksmų Čečėnijoje.

Su pagarba,

Į Jungtinių Tautų Organizaciją kreipėsi Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, prašydamas reikalauti Rusijos atsakomybės dėl agresyvių karo veiksmų Čečėnijoje, taikant atitinkamas sankcijas.

*Lietuvos Aidas*.-1995 m. sausio 4 d.

## DĖL PILIEČIŲ NUOSAVYBĖS ĮSTATYMO PATAISŲ

LR Prezidentui  
LR Seimo Pirmininkui  
LR Konstitucinio Teismo Pirmininkui, nariams  
LR Aukščiausiojo Teismo Pirmininkui  
LR Ministrui Pirmininkui  
LR Seimo nariams  
LR Seimo nariui prof. V. Buinevičiui  
LR Teisingumo ministrui

**PAREIŠKIMAS**

1995 m. vasario 14 d.

Mes, žemiau pasirašę Lietuvos visuomeninių organizacijų įgalioti vadovai, susipažinę su LR įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ pakeitimo ir papildymo“ projekto III variantu ir atidžiai jį išstudijavę,

**KONSTATUOJAME:**

1. Šis įstatymo projektas siekia užmaskuota ir rafinuota forma įteisinti nacionalizuotų namų, kuriuose gyvena nuomininkai, sugrąžinimą. Pagal savo turinį – tai nacionalizacijos įstatymas.

2. Šio įstatymo pagrindinės nuostatos (pvz., turto atėmimas prieš savininkų valią) prieštarauja Visuotinių žmogaus teisių, Lietuvos Konstitucijos ir Lietuvos Konstitucinio Teismo nuostatoms, ginančioms privačią nuosavybę, tuo pačiu griaua valstybingumo pagrindus – privatinę nuosavybės instituciją.

3. Šis projektas sukelia nestabilumą, įtampą visuomenėje, sukiršina savininkus su nuomininkais, nes sudaro precedentą prievartine tvarka, be savininko kaltės atimti iš jo nekilnojamąjį turtą ir perleisti kitiems (nuomininkams).

4. Šio projekto autoriai ( Aleksaitė, Skaisgiris, Petrauskaitė, Stažys ) parodo teisinį nihilizmą ir ignoruoja Konstitucinio Teismo išaiškinimus, supainiojami nuomos ir nuosavybės santykiai, vėl nuomininkų teisės iškeliamos aukščiau savininkų, pateisina svetimos valstybės įvykdytą užgrobimą.

5. Šis projektas izoliuoja Lietuvą nuo bendradarbiavimo su Pasaulio lietuvių bendruomene, su bendro likimo Baltijos valstybėmis (kuriuose teisiškai išspręstas turto grąžinimas) ir yra artimas euroazietiška postsovietinių valstybių ideologijai.

6. Projekto autoriai šiuo projektu vėl siekia sukompromituoti Seimą ir Prezidentą, teikdami šį antikonstitucinį „kūrinių“ pastariesiems priimti ir patvirtinti.

**REIKALAUJAME:**

1. Atmesti šį projektą, kaip prieštaraujantį Lietuvos Konstitucijai, kurio neįmanoma pataisyti.

2. Įstatymo pataisų ruošimo pagrindu priimti Lietuvos Respublikos namų ir sklypų savininkų sąjungos š. m. sausio mėn. Seimui pateiktų įstatymo pataisų pasiūlymus.

3. Įtraukti į pataisų ruošimo grupę Lietuvos Respublikos namų ir sklypų savininkų sąjungos įgaliotus asmenis.

4. Spręsti klausimą dėl šių projektų autorių (Aleksaitės, Petrauskaitės, Skaisgirio ir Stažio) teisinės kvalifikacijos ir atitikimo užimamoms pareigoms, nes jau antrą kartą siūlomos antikonstitucinės pataisos. Dėl galimų sunkių padarinių, kuriuos suteiktų šių pataisų priėmimas, spręsti



klausimą dėl šių asmenų patraukimo teisinėn atsakomybėn (minėtos pataisos prilygintinos pasikėsinimui į Lietuvos Konstituciją ir Lietuvos nepriklausomybės pagrindus.

5. Naujo projekto ruošimui kviesti kitus teisininkus iš Lietuvos teisininkų sąjungos, tame tarpe iš užsienio (Estijos, Latvijos, JAV), nes nei Teisingumo ministerijoje, nei Vyriausybėje, nei Seime nėra teisininkų, kurie sugebėtų nepažeisdami Konstitucijos paruošti šio įstatymo projektą.

Mes pareiškiame, kad nesutiksime su tokių įstatymo pataisų priėmimu Seime ir kreipsimės į tarptautines organizacijas – kelsime nacionalizacijos panaikinimo - turto gražinimo bylą tarptautiniu lygiu, jeigu Seimas priims, o Prezidentas patvirtins, nepaisant mūsų prieštaravimų, aukščiau minėtas pataisas.

Gerbiamas Prezidente, būkite Lietuvos Konstitucijos Garantu. Prašome Jūsų kartu su Aukščiausio Teismo Pirmininku priimti sprendimą laikinai sustabdyti visas civilines bylas teismuose, liečiančias nuosavybės ginčus tarp savininkų ir nuomininkų nacionalizuotuose namuose. Tikslas – sumažinti kiršinimą ir įtampą tarp savininkų ir nuomininkų tol, kol Seimas nepriims pataisų įstatyme „Dėl nuosavybės į nekilnojamąjį turtą atstatymo.“

Priedas: „Projektas Nr. 3“, autoriai Aleksaitė, Skaisgiris, Petrauskaitė, Stažys – 3 lapai.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas prof. A. DUMČIUS

Lietuvos žemės savininkų sąjungos tarybos pirmininkas A. LIAUGAUDAS

Lietuvos Jungtinių Tautų asociacijos prezidentas prof. A. GENIUŠAS

Lietuvos Respublikos namų ir sklypų savininkų sąjungos pirmininkas M. VITKAUSKAS

Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Valdybos Pirmininkas J. JAKAS

Lietuvos darbininkų sąjungos prezidentė A. BALSINĖ

Lietuvos pensininkų-invalidų sveikatos apsaugos ir teisių gynimo komiteto pirmininkas E. KAZARINAS

Lietuvos politinių kalinių sąjungos Pirmininkas A. STASIŠKIS

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas B. GAJAUSKAS

Pasaulio Lietuvių išėivijų bendruomenių atstovas prof. R. OŠLAPAS

YOUR EXCELLENCY, MR. BORIS JELTSIN,  
PRESIDENT OF RUSSIAN FEDERATION

**LITHUANIAN HELSINKI GROUP,  
NORWEGIAN HELSINKI COMMITTEE,  
GEORGIAN HELSINKI UNION  
APPEAL**

1 March 1995

Vilnius

We are greatly worried about the tragic events in Chechnya, which inadmissible violate the human rights of the native population.

Violent military operations which were started in December 1994 are till being continued and they cause deaths and disaster for thousands of peaceful people this country.

This war is disastrous not only for the inhabitants of Chechnya but for democracy in Russia as well.

There seems to be no end to casualties until the right self-determination of Chechen nation is acknowledged.

Lithuanian nation remembers very well your noble stand concerning the restoration of Lithuanian independence which You, Mr. President, held in January 1991.

We do hope that you will be able to act in the same way with regard to the Chechens' rights, will cease war and start peace negotiations. We expect that the nation's sole right to self-determination regarding its political status should be respected

The Lithuanian Helsinki group:

Alvidas ČIŪRAS, Darius GRUZDYS, Stasys KAUSINIS, Dainius KREIVYS, Valdas LUNECKAS, Algirdas MASIULIONIS, Edmundas PAULIONIS, Viktoras PETKUS, Tomas RASTENIS, Tomas VECLOVA, Arnas TAUJANSKAS, Ignas VĖGĖLĖ.

The Norwegian Helsinki Committee:

Tomasz WACKO, Ma. Magnar NAUSTDALSLID.

The Georgian Helsinki Union: T. KVANTELIANI.

DĖL AMNESTIJOS

## LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS PRAŠYMAS

1995 m. kovo 1 d.

Vilnius

1995 metų kovo 11 dieną sukanka penkeri metai nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Per penkerius metus mūsų valstybė sutvirtėjo ir įgijo tarptautinį prestižą.

Nepriklausomos demokratinės Lietuvos įsitvirtinimas būtų ypač gražiai paminėtas, jei mūsų valstybė parodytų atlidumą ir tiems Lietuvos piliečiams, kurie suklydo ir pažeidė įstatymą. Bausmės panaikinimas ar palengvinimas ne vienam iš jų suteiktų progą bei paskatinimą išpirkti savo kaltę doru elgesiu ir darbu.

Prašome Jus, Pone Pirmininke, Lietuvos Nepriklausomybės penktųjų metinių proga asmenims, nuteistiems už Lietuvos Respublikos įstatymų pažeidimus paskelbti amnestiją (kai kuriems visišką, kitiems – dalinę).

Linus ANTANAVIČIUS, Alvidas ČIŪRAS, Darius GRUZDYS, Stasys KAUSINIS, Dainius KREIVYS, Valdas LUNECKAS, Algirdas MASIULIONIS, Edmundas PAULIONIS, Viktoras PETKUS, Tomas RASTENIS, Vidmantas STONYS, Arnas TAUJANSKAS, Tomas VENCLOVA, Ignas VĖGĖLĖ, Albertas ŽILINSKAS

Prašymą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

## DĖL ĮVYKIŲ ČEČENIJOJE

RUSIJOS FEDERACIJOS PREZIDENTUI JO EKSCLENCIJAI  
PONUI BORISUI JELCINUI

**LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS  
PAREIŠKIMAS**

Vilnius  
1995 m. kovo 1 d.

Mums kelia rimtą nerimą tragiški įvykiai Čečėnijoje, kurie neleistinai pažeidžia to krašto gyventojų teises.

Brutalus karo veiksmai, prasidėję 1994 metų gruodžio mėnesį, tebetrunka. Dėl jų yra žuvę ar kitaip nukentėję tūkstančiai taikingų žmonių.

Šis karas pavojingas ne tik Čečėnijos gyventojams, bet ir Rusijos demokratijai.

Akivaizdu, kad jis nesibaigs, kol nebus pripažinta čečėnų tautos apsisprendimo teisė.

Lietuvių tauta prisimena taurią poziciją, kurią Jūs, Pone Prezidente, užėmėt 1991 metų sausio mėnesį, kai buvo kovojama dėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo.

Mes tikimės, kad Jūs rasite jėgų užimti tokią poziciją ir Čečėnijos teisių atžvilgiu, įsakysite nedelsiant nutraukti karo veiksmus ir pradėsite taikos derybas, atsižvelgdamas į neginčijamą kiekvienos tautos teisę visiškai laisvai apsispręsti dėl savo politinio statuso.

Linas ANTANAVIČIUS, Alvidas ČIŪRAS, Darius GRUZDYS, Stasys KAUSINIS, Dainius KREIVYS, Valdas LUNECKAS, Algirdas MASIULIONIS, Edmundas PAULIONIS, Viktoras PETKUS, Tomas RASTENIS, Vidmantas STONYS, Arnas TAUJANSKAS, Tomas VENCLOVA, Ignas VĖGĖLĖ, Albertas ŽILINSKAS

The Norwegian Helsinki Comitee Tomasz WACKO, Ma. Magnar NAUSTDALSLID.  
The Georgian Helsinki Union T. KVANTELIANI.

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

LŽTA biuletenis *Pozicija*-1995 m. kovas

## DĖL AMNESTIJOS

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui

**LIETUVOS ŽMOGAUŠ TEISIŲ ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

Vilnius  
1995 m. kovo 8 d.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją domina nuteistųjų Lietuvos piliečių būklė. Dėl perpildytų kalėjimų ir pataisos darbų stovyklų čia susidarė nenormalios sąlygos, dažnai pažeid-

džiamos žmogaus teisės (kaliniai žeminami, prievartaujami, taikomos žiaurios administravimo priemonės ir t. t.). Manome, kad Nepriklausomybės atkūrimo proga paskelbtas Amnestijos įstatymas padėtų normalizuoti padėtį įkalinimo vietose, pagerintų moralinę ir socialinę visuomenės situaciją, atstatytų teisingumą (dalis asmenų, teistų pagal sovietinės sistemos įstatymus, tebėra kalinami), palengvintų Lietuvos įsijungimą į demokratinę Europą.

Nr. 134-K

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pirmininkas Vytautas GIRDZIJAUSKAS

DĖL MIRTIES BAUSMIŲ GRUZIJOJE

GRUZIJOS RESPUBLIKOS PREZIDENTUI JO EKSCELENCIJAI  
EDUARDUI ŠEVARDNADZEI

**GRUZIJOS, NORVEGIJOS IR LIETUVOS  
HELSINKIO KOMITETŲ  
PRAŠYMAS**

Vilnius  
1995 m. kovo 9 d.

Mus pasiekė žinia apie Gruzijoje įvykusį 19 asmenų (bylos Nr. 7493810, kaltinamieji Gede-  
van Geibakhiani, Memuka Aptsiauri, Zurab Bardzimashvili ir kt.) teismą.

Esame nustebinti žiauriu teismo nuosprendžiu, ypač paskirtomis mirties bausmėmis. Labai norėtume tikėti, jog sveikas protas nugalės ir mirties bausmė niekam nebus įvykdyta. Mes tiki-  
me, kad Gruzijos Respublika pasirinks humanizmo kelią.

Gruzijos Helsinkio sąjunga: T. KVANTELIANI  
Norvegijos Helsinkio komitetas: Tomasz WACKO, Ma. Magnar NAUSTDALSLID  
Lietuvos Helsinkio grupė: Viktoras PETKUS, Ignas VĖGĖLĖ

Prašymą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

YOUR EXCELLENCY, MR. EDUARD SHEVARDNADZE  
THE PRESIDENT OF GEORGIAN REPUBLIC

**LITHUANIAN HELSINKI GROUP,  
NORWEGIAN HELSINKI COMMITTEE,  
GEORGIAN HELSINKI UNION  
REQUEST**

We have got the information about the trial of 19 people File No. 7493810 (the accused Gede-  
van Geibakhiani, Memuka Aptsiauri, Zurab Bardzimashvili and others).

We are astonished by the cruel judicial decisions especially by sentences to death. We hope  
that sane decisions would be taken and capital punishments would not be executed. We do hope

that Georgian Republic will take a humanistic road.

Georgian Helsinki Union: T.KVANTELIANI

Norwegian Helsinki Committee: Tomasz WACKO, Ma. Magnar NAUSTDALSLID

Lithuanian Helsinki Group: Viktoras PETKUS, Ignas VĖGĖLĖ

9 March 1995, Vilnius

DĖL SERGEJAUS KOVALIOVO VEIKLOS

NORVEGIJOS STORTINGO NOBELIO  
TAIKOS PREMIJOS KOMISIJAI

**GRUZIJOS, NORVEGIJOS IR LIETUVOS  
HELSINKIŲ KOMITETŲ  
PRAŠYMAS**

1995 m. kovo 9 d.

Vilnius

Prašytume atsižvelgti į plačiai žinomo žmogaus teisių gynėjo Rusijoje Sergejaus Kovaliovo veiklą, ypač Rusijos–Čečėnijos karo metu (1994 – 1995). Taip pat į tai, kad už žmogaus teisių gynimą buvusioje Sovietų Sąjungoje ir už pagalbą žmogaus teisių gynėjams Lietuvoje Sergejus Kovaliovas 1975 m. buvo nuteistas ir iškalėjo dešimt metų.

Labai pageidautume, kad šiam didžiam žmogaus teisių gynėjui būtų paskirta 1995 m. Nobelio Taikos premija.

Gruzijos: T. KVANTELIANI

Norvegijos: Tomasz WACKO, Ma. Magnar NAUSTDALSLID

Lietuvos: Viktoras PETKUS, Ignas VĖGĖLĖ

Prašymą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

To: Norwegian Storting, The Commission of Nobel

**GEORGIAN HELSINKI UNION,  
NORVEGIAN HELSINKI COMMITTEE,  
LITHUANIAN HELSINKI GROUP**

Price for Peace Request We would like to pay your attention into activities of a well-known protector of human rights in Russia – Sergey Kovaliov, especially through the war between Russia and Chechnya (in 1994-1995). Due to his public work protecting human rights in Soviet Union and for help Lithuanian protectors of human rights Sergey Kovaliov was sentenced and served an imprisonment for ten years.

We wish The Nobel Price for Peace in 1995 to be awarded for the great protector of human rights – Sergej Kovaliov.

Georgian Helsinki Union: T. KVANTELIANI

Norwegian Helsinki Committee: Tomasz WACKO, Ma. Magnar NAUSTDALSLID

Lithuanian Helsinki Group: Viktoras PETKUS, Ignas VĖGĖLĖ

9 March 1995, Vilnius

## SVEIKINAME

Tomą Venclovą – rašytoją, Jeilio (JAV) universiteto profesorių, Lietuvos Helsinkio grupės signatarą, Lietuvos valstybės atkūrimo dienos – Vasario 16-osios – proga Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu apdovanotą Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 3-ojo laipsnio ordinu.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komitetas

DĖL SERGEJAUS KOVALIOVO

Jo Ekscelencijai Lietuvos Respublikos Prezidentui  
Ponui Algirdui Brazauskui

## LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS PRAŠYMAS

1995 m. kovo 22 d.

Vilnius

Mums didelė garbė prašyti Jūsų Ekscelencija, kad Lietuvos Respublikos valstybiniu apdovanojimu būtų pagerbtas įžymus žmogaus teisių gynėjas Sergejus KOVALIOVAS.

Jis ir jo aplinkos žmonės artimai bendradarbiavo su Lietuvos disidentais ir įvairiomis priemonėmis stengėsi padėti disidentiniam judėjimui sovietiniu periodu, ypač leidžiant ir platinant „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką“, gabenant įvairią disidentinę literatūrą, palaikant ryšius su užsienio žurnalistais ir t. t., kadangi tuo metu Vilnius buvo uždaro režimo miestas.

Tikimės, kad mūsų prašymas bus išklaustas.

Linus ANTANAVIČIUS, Alvidas ČIŪRAS, Darius GRUZDYS, Stasys KAUŠINIS, Dainius KREIVYS, Valdas LUNECKAS, Algirdas MASIULIONIS, Edmundas PAULIONIS, Viktoras PETKUS, Tomas RASTENIS, Vidmantas STONYS, Arnas TAUJANSKAS, Tomas VENCLOVA, Ignas VĖGĖLĖ, Albertas ŽILINSKAS

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

*Pozicija, 1995 m. - balandžio 2-8 d.,*

DĖL „POZICIJOS“ TEISIŲ

**NORVEGIJOS HELSINKIO KOMITETAS**

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui p. Adolfui Šleževičiui

Gerbiamas Pone,

Į mus kreipėsi Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, reikšdama susirūpinimą dėl Asociacijos leidybos centro likvidavimo. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija, kurios veikloje dalyvauja visų Lietuvoje veikiančių nevyriausybinių žmogaus teisių organizacijų, taip pat tautinių mažumų atstovai, žinoma kaip perspektyviausia šio pobūdžio nevyriausybinių organizacijų, pakviesta ir dalyvavusi OSCE Human Dimension Seminar On Building Block For Civic Society: Freedom Of Association And NGOS Warshaw, April 4-7, 1995 m. Lietuvos oficialios delegacijos sudėtyje. Asociaciją remia uždaroji akcinė bendrovė „Pozicija“, kuri įsteigė Asociacijos leidybos centrą, finansuoja Asociacijos veiklą. Šiuo metu leidžiami savaitraštis „Pozicija“, žurnalas „Pozicija“ („Nuomonės“), Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos biuleteniai lietuvių ir anglų kalbomis „Pozicija“, laikraščiai „Žodis“ ir „Slovo“, tautinių mažumų žurnalas „Russkoje slovo“, Kalinių globos draugijos leidinys „Kryžkelė“, Tarptautinės žmogaus teisių Helsinkio federacijos biuletenis lietuvių kalba. Mus informavo, kad Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, vadovaujama p. Juozo Nekrošiaus, pažeisdama veikiančius įstatymus, nusprendė atimti patalpas iš UAB „Pozicija“ ir imasi veiksmų trukdyti tas patalpas jai įsigyti. Todėl kreipiamės į Jus maloniai prašydami neleisti vykdomosios valdžios institucijoms, pažeidžiant veikiančius įstatymus, likviduoti Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos leidybos centro ir jo leidžiamų leidinių, aktyviai dalyvaujančių kuriant pilietinę visuomenę ir propaguojant žmogaus teises.

Jus gerbiąs –

Norvegijos Helsinkio komitetas, Helsinkio žmogaus teisių federacijos narys

Guri RUSTEN

Generalinis sekretorius Tomasz WACKO Programų vykdytojas

Nuorašas: Karališkajai Norvegijos ambasadai Lietuvoje.

Panašaus turinio kreipimasis tuo pačiu adresu gautas ir iš Lenkijos Helsinkio komiteto, iš Helsinkio žmogaus teisių federacijos Vienoje nario, kurį Komiteto narių vardu pasirašė Marekas NOVICKIS. Žodžiu, artimi ir tolimi kaimynai eilinį kartą stebisi, kas dedasi Lietuvoje.

*Pozicija*. -1995 m. balandžio 15 d.

## **KREIPIMASIS SANTARVĖS VARDAN**

Ką tik susikūręs labdaros fondas „Santarvės vainikas“ priėmė kreipimąsi į Lietuvos gyventojus:

„Lietuva – viena iš nedaugelio valstybių, kurios miestai ir kaimai sudeginti daugybės karų, nors ji pati niekam karo neskelbė. Jos žemėje ilsisi šimtai tūkstančių karių, kurie, palikę savo gimtuosius namus įvairiose šalyse, tapo grobikų ideologijos aukomis. Iki šiol nežinomi vardai

ir kapai daugelio iš tų, kurie atidavė savo brangiausią turtą – gyvybę. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija įregistravo labdaros fondą „Santarvės vainikas“. Šio fondo tikslas – organizuoti visų karių kapaviečių paiešką ir priežiūrą, taip pat sukurti ir pastatyti paminklą kariams, žuvusiems visuose karuose. Fondo šūkis: „Tegu kritę karuose padeda gyviesiems išlikti humaniškiems ir išmintingiems, tegu milijonų karių žūtis tampa santarvės ir taikos akstinu gyviesiems.“ Dabar, kai įvairiuose planetos regionuose plieskiasi nesutarimų liepsna, šios Lietuvos žmonių pastangos turi rasti atgarsį ir pritarimą visų blaiviai mąstančių žmonių širdyse. Tad tegu Lietuva tampa valstybe, kuri vardan žmonijos ateities pirmoji atleis visoms tautoms už mums padarytas skriaudas. Fondo steigėjai ir prezidiumas kviečia visus Lietuvos gyventojus, nežiūrint jų įsitikinimų, tautybės ir amžiaus, tapti šios kilnios misijos aktyviais dalyviais ir vykdytojais. Tad sutelkę dvasinę ir intelektualinę energiją, teikdami finansinę-medžiaginę paramą parodysime pasaulio tautoms, kur prasideda Vienybė ir Santarvė.

Labdaros fondo „Santarvės vainikas“ prezidiumas.

Kreipimąsi pasirašė:

Antanas BAKAITIS – verslininkas, firmos „ALWID“ prezidentas; Vytautas BARAUSKAS – žurnalistas, tarptautinio žurnalo „SER“ leidėjas; Zenonas BAUBONIS – Kultūros vertybių apsaugos departamento vyriausiasis specialistas; Regimantas BUDRYS – Lietuvos „Raudonojo Kryžiaus“ draugijos pirmininkas; Zenonas DUBOVSKIS – Profsąjungų kultūros rūmų direktorius; Eduardas KANIAVA – Lietuvos muzikos akademijos profesorius; Vladas KARVELIS – Kultūrinių ryšių su užsieniu bendrijos direktoriaus pavaduotojas; Vaida MICKEVIČIENĖ – Teisingumo ministerijos konsultantė; Vytautas NASVYTIS – architektas, Dailės akademijos profesorius; Viktoras PETKUS – Lietuvos žmogaus teisių asociacijos garbės pirmininkas, Lietuvos Helsinkio grupės signataras; Gintautas PREIDYS – „Litimpex“ banko valdybos pirmininkas; Juozas PODLIPSKAS – verslininkas, Lietuvos-Lenkijos-Vokietijos bendros įmonės „LITBANA“ direktorius; Rima ŠATKUTĖ – psichologijos mokslų daktarė, Lietuvos moterų draugijos „Centro pagalba“ psichologė; Vytautas URBONAVIČIUS – humanitarinių mokslų habilituotas daktaras; Genovaitė ZOKIENĖ – Komunalinio ūkio ir paslaugų departamento vietinio ūkio skyriaus specialistė.

*Pozicija.* - 1995 m. balandžio 15 d.

DĖL „POZICIJOS“ TEISIŲ

## TARPTAUTINĖ HELSINKIO ŽMOGAUS TEISIŲ FEDERACIJA

Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui Adolfui Šleževičiui

NUORAŠAI:

### DEMOKRATINIŲ INSTITUTŲ IR ŽMOGAUS TEISIŲ BIURUI EUROPOS SAUGUMO IR BENDRADARBIAVIMO TARYBOS SEKRETORIATUI

1995 m. balandžio 19 d.

Jūsų Ekscelencija,

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija informavo mus apie problemas, susijusias su jos leidybinio centro, kurį įkūrė bendrovė „Pozicija“, privatizavimu.

„Pozicijos“ leidybos centras leidžia žurnalus ir laikraščius „Pozicija“, „Žodis“, „Slovo“,



„Ruskoje slovo“ ir „Kryžkelė“, kurie talkina propaguojant žmogaus teisių gynimą ir civilizuotos visuomenės kūrimo idėjas. Mes susirūpinę tuo, kad pastaruoju metu Lietuvos Respublikos kultūros ministro sprendimas neleisti naudotis jų užimamomis patalpomis ir trukdyti jas privatizuoti, galėjo būti priimtas, nusižengiant veikiantiems įstatymams ir taisyklėms. Prašytume Jus skirti dėmesį šiai problemai tam, kad „Pozicijos“ spaudos centro teisės nebūtų pažeistos.

Su geriausiais linkėjimais Nuoširdžiai Jūsų

Vykdomasis direktorius Aaron RHODES

*Pozicija.* - 1995 m. balandžio 22-28 d.

## DĖL PILIEČIŲ NUOSAVYBĖS ATSTATYMO TVARKOS

LR Prezidentui

LR Seimo Pirmininkui

LR Konstitucinio Teismo Pirmininkui, nariams

LR Aukščiausiojo Teismo Pirmininkui

LR Ministrui Pirmininkui

LR Seimo nariams

Strasbūras, Prancūzija.

Jungtinių Amerikos Valstijų Kongreso Rūmų daugumos lyderiui W. T. Gingrich

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Pirmininkui

Pasaulio Lietuvių Teisininkų Sąjungai JAV

## LIETUVOS VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ PAREIŠKIMAS

1995 m. gegužės 15 d.

Mes, žemiau pasirašę, Lietuvos visuomeninių organizacijų vadovai, susipažinę su L.R. įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ pakeitimo ir papildymo projektu N1280 A(K) indeksas 950502, konstatuojame :

1. Šis įstatymo projektas „buldozeriškai“ naikina patį įstatymą, jo turinys – tai nacionalizacija.

2. Šis įstatymo projektas neturi jokio kito tikslo tik įteisinti 1940 metų spalio 13 dienos ir vėlesnius okupacinės valdžios įsakus nacionalizuoti gyvenamuosius namus.

Šio projekto autorius A.Sadkauskas, visiškai ignoruoja Lietuvos Konstitucinio Teismo 1994 06 15 nutarimą bei išaiškinimus nuosavybės klausimais, fundamentalias teisės normas pakeičia subjektyviomis neteisinėmis prielaidomis.

Šis projektas, ne vien teisinio neišmanymo pavyzdys, tai pavojaus ženklas, kad Seime galima svarstyti ir priimti bet kokius, neatitinkančius Konstituciją bei teisingumą įstatymus.

Šis projektas kompromituoja Lietuvos Prezidentą – Konstitucijos garantą.

Reikalaujame:

Atmesti šį įstatymo projektą, kaip prieštaraujantį Lietuvos Konstitucijai, pažeidžiantį Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją.

Šio įstatymo pataisos bei papildymai turi visiškai atitikti Lietuvos Konstituciją, jos 23 straipsnį.

Kreipiamės į Lietuvos Prezidentą imtis iniciatyvos sudaryti kompetentingų teisininkų grupę, kuri paruoštų atitinkančias Konstitucijai įstatymo pataisas bei papildymus. Remtis Latvijos, Estijos patirtimi, kaip bendro likimo valstybėmis.

Priedas: Lietuvos Respublikos įstatymo projektas N1280 A(K) indeksas 950502

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas prof. A. DUMČIUS

Lietuvos žemės savininkų sąjungos tarybos pirmininkas E. RAUGALAS

Lietuvos Jungtinių Tautų asociacijos prezidentas prof. A. GENIUŠAS

Lietuvos pramoninkų asociacijos viceprezidentas K. ŠEPUTIS

Lietuvos Respublikos namų ir sklypų savininkų sąjungos pirmininkas MMITKAUSKAS

Lietuvos pensininkų sąjungos „Bočiai“ Valdybos Pirmininkas J. JAKAS

Lietuvos darbininkų sąjungos prezidentė A. BALSINĖ

Lietuvos pensininkų-invalidų sveikatos apsaugos ir teisių gynimo komiteto pirmininkas E. KAZARINAS

Lietuvos Politinių kalinių Sąjungos Pirmininkas A. STASIŠKIS

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas B. GAJAUSKAS

Pasaulio lietuvių bendruomenės Lietuvoje atstovas J. GAILA

Lietuvos mokytojų draugijos pirmininkė R. HOFERTIENĖ

Lietuvos teisininkų sąjungos pirmininkas K. STUNGYS

Lietuvos gydytojų sąjungos pirmininkas P. BAUBLYS

Lietuvos judėjimas „Černobyli“ R. KUTRA

Lietuvos šaulių sąjungos vadas R. MINTAUTAS

Atsakymą siųsti: Kaunas, Donelaičio 6, kab. 228, tel. 22-64-48,

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

## DĖL NETRADICINIŲ RELIGIJŲ

Projektas Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus ir piliečių teisių bei tautybių reikalų komiteto pirmininkui p. Mindaugui Stakvilevičiui

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

Vilnius

1995 m. gegužės 25 d.

Tarptautinės žmogaus teisių gynimo organizacijos reiškia susirūpinimą Žmogaus teisių būkle Centrinėje ir Rytų Europoje. Ypač atkreipiamas dėmesys į tai, kad šio regiono, į kurį įeina ir Lietuva, šalyse nacionalistinis požiūris į netradicines religijas kelia grėsmę religijos laisvei. Lietuvoje taip pat į Seimo dienotvarkę įtrauktas Religinių bendrijų įstatymo, keliančio susirūpinimą, svarstymas.

Lietuva dar 1991 03 12 prisijungė prie Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentų. Tuo pačiu ji įsipareigojo laikytis Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 2 str. 2 d. reikalavimų, kurie įpareigoja valstybę, šio Pakto dalyvę, imtis veiksnių sutvarkyti įstatymus taip, kad jie

atitiktų šio Pakto nuostatas.

Tačiau svarstomo Religijų bendrijų įstatymo 5 ir 6 straipsniai pažeidžia religijos laisvės dvasią, lygybės, nepriklausomai nuo išpažinimo tikėjimo, principą, t. y. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 13 str., Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 18 str., 26 str. bei 27 str. nuostatas. Įstatymu įteisintas religinių bendrijų skirstymas į valstybės pripažintas ir nepripažintas kelia grėsmę atsirasti religiniam nepakantumui ir persekiojimui.

Pasaulis jau turi patirties, kokie iš to kyla padariniai (Olsteris, Bosnija – Hercegovina).

Šiame įstatymo projekte taip pat pažeistas valstybės ir bažnyčios atskyrimo principas. Neturi valstybė, t. y. Seimas ar Vyriausybė, spęsti bažnyčių pripažinimo klausimų – tai yra visuomenės, žmonių grupių, atskirų individų reikalas ir teisė, kuri numatyta ir šio įstatymo 2 straipsnyje. Valstybės reikalas yra tik įregistruoti esančias religines bendrijas.

Būtina šiame įstatyme pašalinti prieštaravimus tarptautinių paktų bei susitarimų nuostatomis ir prieštaravimus tarp šio įstatymo atskirų straipsnių. Pvz., 3 str. numato, kad visi lygūs, nepriklausomai nuo išpažįstamos religijos ir bet kokie su tuo susiję tiesioginiai ar netiesioginiai teisių ir laisvių apribojimai ar privilegijų taikymas yra draudžiami. Tačiau 5 ir 6 str. pagrindu suskirsčius bažnyčias į valstybės pripažintas ir nepripažintas, atsiranda nelygybė. Teisę valstybės paramai gauti, teisę naudotis valstybinėmis masinės informacijos priemonėmis, teisę steigti privačias švietimo įstaigas, teisę dėstyti tikybos mokslą valstybinėse švietimo įstaigose turėtų tik valstybės pripažintos religinės bendrijos, o iš nepripažintų šios teisės būtų atimtos. Lietuva yra JTO narė, siekia būti Europos Sąjungos nare. 1995 metų balandžio 27 d. Lietuvos Respublikos Seimas, nors ir su antikonstitucinėmis išlygomis, bet pagaliau ratifikavo Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją.

Tačiau toks įstatymas, koks dabar svarstomas, pažeistų Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 9, 11 ir 14 str. nuostatas, kurios garantuoja žmogaus laisvę pasirinkti norimą tikėjimą be valstybės įsikišimo, teisę laisvai jungtis į asociacijas kartu su kitais, taip pat ir lygybę nepriklausomai nuo pasirinkto tikėjimo ir apsaugą nuo diskriminacijos dėl religijos motyvų.

Kreipiamės į Jus, visuomenės išrinktus įstatymų kūrėjus ir leidėjus, prašydami garantuoti šiuolaikinei valstybei būdingą religijos laisvę, Bažnyčios ir Valstybės atskyrimą, valstybės toleranciją ir pagarbą visų šalyje esančių religinių bendrijų, tikinčiųjų bei netikinčiųjų atžvilgiu.

Priimta Asociacijos komiteto posėdyje

Asociacijos komiteto pirmininkas Vytautas GIRDZIJAUSKAS

Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius Stasys KAUSĖNIS

## DĖL SAULIAUS STOMOS PALEIDIMO

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1995 m. birželio 4 d.

Vilnius

Per pastaruosius 2-3 metus Lietuvos kalėjimuose nuteistųjų, atliekančių bausmes, skaičius padidėjo daugiau negu dvigubai. Tuo tarpu įkalinimo vietų liko tiek pat, kaip ir anksčiau. Tad natūralu, kad labai pablogėjo kalinių buitinės ir kitos sąlygos. Ypač nenormali padėtis areštinėse, kalėjimuose, kuriuose laikomi įtariamieji. Kameros perpildytos, neatitinka normatyvais nustatytų higienos ir sanitarijos sąlygų. Per areštus, kratas ir tardymus įtariamieji neretai įžeidinėjami, tokiu būdu šiurkščiai pažeidžiamos prigimtinės žmogaus teisės. Tai atsispindi ir spaudoje. Antai šių metų gegužės 24 dienos „Lietuvos ryto“ 20 numerio straipsnyje „Kai teisėsaugos ratas įsisuka, stabdžiai neveikia“, kuriame aptariamas žinomo žurnalisto Sauliaus Stomos areštas, nedviprasmiškai teigiama: „Jis turi gražinti tuos pinigus, kuriuos pasisavino. (...) Jis dažnai elgdavosi, lyg pablūdęs iš godumo“. Galėtume teigti, kad tai asmeninė dabartinio „Lietuvos aid“ redaktoriaus Sauliaus Šaltenio nuomonė, bet tokių ir dar skaudesnių kaltinimų viešai skelbiama gana dažnai, tarsi įtariamojo kaltė seniai būtų įrodyta. Tai ne tik žmogaus teisių, bet ir demokratijos bei etikos normų nepaisymas.

Lietuvoje kol kas labai retai taikomas įtariamojo paleidimas už užstatą, netikima žmogaus pasižadėjimu niekur neišvykti, bet einama pačiu lengviausiu keliu. Tokia praktika yra ydinga, nes sudaro sąlygas areštą panaudoti politiniam, ekonominiam ir kitokiam spaudimui. Neatsižvelgiama į tai, jei pilietis pats kreipiasi į teisėsaugos organus, prašydamas ištirti viešai pareikštus įtarinėjimus ir kaltinimus. Tokio tipo žmogaus teisių pažeidimai Lietuvoje jau tampa kone normaliu reiškiniu. Kol kas didžiausio rezonanso susilaukė Sauliaus Stomos areštas. Jis ne kartą viešai buvo pareiškęs, kad niekur neketina išvykti, sutinka paklusti tardymo organų valiai. Deja, į tai nebuvo atsižvelgta. Nekreipiama dėmesio ir į tai, kad skuboti areštai, per griežtos bausmės už menkus nusikaltimus sunkina ir ekonominę, ir moralinę padėtį, nepakeliama našta gula ant mokesčių mokėtojų pečių.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija kreipiasi į Lietuvos prokuratūrą ir tardymo organus, prašydama dar kartą ištirti Sauliaus Stomos paleidimo galimybes už užstatą bei raštišką pasižadėjimą niekur neišvykti. Toks sprendimas susilpnintų nereikalingą šios ne itin svarbios bylos, turinčios ne tiek ekonominį, kiek politinį atspalvį, eskalavimą, apramintų visuomenę (spaudoje kasdien skelbiama daug skandalingų aferų, kurių veikėjai tebevaikšto laisvi). Mūsų manymu, šis areštas ne tik neprisideda prie teisingumo atstatymo, bet dar labiau apsunkina objektyvų bylos tyrimą.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto pirmininkas  
Vytautas GIRDZIJAUSKAS

*Pozicija.* - 1995 m. birželio 4-10 d.,

## RUTHERFORD'O INSTITUTAS

Europos žmogaus teisių komisijos Generaliniam sekretoriui H.C.Kruger  
1994 m. rugpjūčio 1 d.

Brangus pone Kruger,

Rutherford'o institutas yra pelno nesiekianti juridinė ir pedagoginė organizacija, ginanti religines laisves visame pasaulyje. Vieni iš mūsų klientų yra „Tikėjimo žodžio“ Biblijos centras, įsikūręs Vilniuje, Lietuvoje. Mūsų klientas kreipėsi į mus, ieškodamas juridinės pagalbos dėl pasiūlyto įstatymo projekto, kuris pateiktas Seimui. Pagal šį numatomą įstatymą bažnyčios turi būti užregistruotos, kad gautų valstybinį pripažinimą. Valstybinis pripažinimas svarbus dėl to, kad Lietuvos Konstitucijos 43 straipsnis skelbia, kad valstybės pripažintos „bažnyčios ir religinės organizacijos turės juridinio asmens teises“.

Yra dar du kontraversiški šio siūlomo įstatymo aspektai. Pirmasis susijęs su 5 straipsniu, teigiančiu, jog „yra devynios tradicinės valstybės pripažintos religijos: lotynų apeigų katalikai, graikų apeigų katalikai, evangelikai liuteronai, evangelikai reformatai, ortodoksai, sentikiai, judėjai, musulmonai sunitai ir karaimai“ (Interviu su Arūnu Peškaičiu, „Lietuvos aidas“, 1993 11 23). Kitas kontraversiškas aspektas yra pati pripažinimo procedūra. Jei įstatymas bus priimtas, „netradicinės bažnyčios“ turės būti registruojamos komiteto, susidedančio iš „gerai žinomų mokslininkų, kultūros veikėjų ir atstovų iš tradicinių ir valstybės pripažintų bendruomenių“. Po šio komitetas „pristatytų Seimui savo išvadas apie konkrečios bendruomenės veiklą, sugebėjimą sutarti su kitom bendrijom, apie išsiskirtumą Lietuvos kultūroje“. Po šito Seimas turės nuspręsti, pripažinti jas ar ne. Pripažinimo atveju, Seimas turės tai patvirtinti įstatymiškai. Negavus Seimo pripažinimo, „religinės bendrijos gali kreiptis į Seimą dėl valstybinio pripažinimo po 25 metų nuo jų registravimo dienos“ (Religijos laisvę gins įstatymas, „Tiesa“, 1993 10 09). Tiesa, vienas įstatymo projekto ruošėjų pasiūlė 10 metų laiką.

Dėl to mes prašome Europos žmogaus teisių komisijos pagalbos apginti Lietuvos religinių asmenų teises. Aš suprantu, kad pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 26 straipsnį jūsų organizacija negali išspręsti šio reikalo, kol „visos vietinės priemonės nėra išbandytos“. Visgi mes tikime, kad Lietuva, būdama jauna nepriklausoma valstybė, atsižvelgs į jūsų juridinį patarimą, nenorėdama susidurti su nemalonumais tarptautiniu mastu.

Šis Seimui siūlomas įstatymo projektas pažeidžia Europos žmogaus teisių konvencijos 9 (1) straipsnį, kuris sako, kad „kiekvienas turi minties, sąžinės ir religijos laisvę. Ši teisė apima laisvę pasirinkti tikėjimą ar religiją pagal garbinimo, mokymo, praktikavimo ir šventimo būdus“. Lietuva pasirašė šią konvenciją 1993 05 14.

Siūlomas įstatymo projektas pažeidžia Europos žmogaus teisių konvenciją dviem aspektais. Pirmą, suteikdamas privilegijas tam tikroms religijoms. Tai ateityje gali baigtis tuo, kad viena šių religijų taps Lietuvos valstybine religija. O tai draudžia Lietuvos Konstitucijos 43 straipsnis. Pavyzdžiui, buvo atvejis, kai menonitų bendruomenė (protestantizmo atšaka, egzistuojanti nuo 16 amžiaus) prašė Lietuvos švietimo ministerijos leidimo įkurti pirmą užsienio kalbų koledžą Panevėžio mieste. Iš karto pasirodė reakcija iš katalikų dvasininkijos, kuri prašė (telegrama) neduoti leidimo, nes buvo išvelgtas pavojus katalikų bendruomenei. Buvo pasakyta, kad katalikų bažnyčia bus priversta tarti žodį, uždraudžiant katalikams studijuoti tame koledže (Valstybė ir bažnyčia: be abipusio spaudimo. „Tiesa“, 1993 11 26).

Antra, privilegijų teikimas tam tikroms religijoms kitų sąskaita sukurs religinio diskriminavimo ir persekiojimo aplinką. Kaip žmogus gali reikšti tikėjimą, jeigu jo tikėjimo nepripažįsta valstybė? O jeigu tikėjimas valstybės nepripažintas, tai kur garantijos, kad valstybė neims perse-

kioti to tikėjimo išpažinėjų? Netgi netradicinių religinių bendruomenių pripažinimo procedūra (bendruomenė turi laukti pripažinimo 10 ar 25 metus) sukuria persekiojimo sąlygas. O kur tikimybė, kad religinė bendruomenė nenustos funkcionavusi ir sulauks pripažinimo laiko? Jeigu tokį įstatymą Lietuvos Seimas leistų patvirtinti, pažeistų Europos konvencijos nuostatas, pagal kurias žmogus gali pasirinkti norimą tikėjimą be valstybės įsikišimo.

Laukiame Jūsų atsakymo.

Prašau, siųskite mums visą medžiagą ir informaciją, susijusią su šiuo mūsų prašymu.

Ačiū už dėmesį ir bendradarbiavimą.

Su pagarba,

Pedro C. Moreno

Tarptautinis koordinatorius Rutherford'o institutas 10755 SW 104 St. Miami, Fl. 33176 JAV  
(305) 273 6050 Fax (305) 273 6055

Laiško kopijos išsiųstos:

Europos žmogaus teisių teismui, Biblijos centrui „Tikėjimo žodis“, Gerb. Alfonsui Eidintui, Lietuvos ambasadoriui JAV, Gerb. Algirdui Brazauskui, Lietuvos Respublikos Prezidentui, John W.Whitehead, Rutherford'o instituto įkūrėjui ir prezidentui.

LŽTA biuletenis *Pozicija*.- 1995 m. liepa.

## DĖL SAULIAUS STOMOS ĮKALINIMO

# LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

Vilnius

1995 m. rugpjūčio 15 d.

Jau 4 mėnesiai, kai Lietuvoje be teismo įkalintas žinomas visuomenės veikėjas, populiarus dienraščio „Lietuvos rytas“ apžvalgininkas Saulius Stoma. Abejodami dėl jam taikomos kardomosios priemonės tikslingumo, į Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijų vadovus kreipėsi žurnalistų sąjunga, grupė Seimo narių, už jį laidavo garsūs žmonės, siūlė užstatą, peržiūrėti šį sulaikymo atvejį prašė Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija ir kitos įtakingos organizacijos. Buvo protestuojama, kad S. Stomai, neslepiančiam nei savo namų, nei darbo adreso, viešai pasižadėjusiam niekur neišvykti ir dalyvauti teisme, išsyk taikomas kardomasis kalinimas. S. Stoma buvo sulaikytas už finansinius pažeidimus, tačiau jam keliami kaltinimai nuolat keičiami, ieškant vis kitų įkalčių. Nuo š. m. gegužės 10 d. jis praktiškai nėra tardomas. Jam nuolat trukdoma susitikti su savo advokatu, šeimos nariais ir jo padėjimi susirūpinusiais žmogaus teisių gynimo organizacijų atstovais. Nenorom peršasi mintis, jog šis grubus nesiskaitymas su žmogaus teisėmis virsta politiniu procesu, kurio metu suinteresuotos valdžios struktūros siekia susidoroti su joms neįtikusiu žurnalistu.

Manome, jog, atsižvelgiant į žurnalistu Sauliaus Stomos asmenybę, optimali kardomoji priemonė būtų rašytinis pasižadėjimas neišvykti arba užstatas.

Asociacijos komiteto pirmininkas Vytautas GIRDZIJAUSKAS

DĖL GRĖSMĖS ŽODŽIO IR VERSLO LAISVEI

## LIETUVOS VISUOMENĖS INFORMAVIMO PRIEMONIŲ ATSTOVŲ PAREIŠKIMAS

Mes, žemiau pasirašiusieji Lietuvos visuomenės informavimo priemonių (VIP) atstovai, esame įsitikinę, kad Lietuvos Respublikos Seimas ir Vyriausybė savo politika visuomenės informavimo priemonių atžvilgiu pasiekė ribą, už kurios tik vienas žingsnis iki demokratijos ir diktatūros takoskyros.

Šis žingsnis – jau galiojantys ar rengiami represinio pobūdžio įstatymai ir norminiai aktai, griaunantys žodžio ir verslo laisvę, naikinantys visuomenės informavimo priemonių ūkinio egzistavimo pagrindus. Visuomenės informavimo priemonės vienijasi į Laisvojo žodžio fondą, kuris gins laisvojo pasirinkimo teisę, telks visuomenę protesto akcijoms, taip pat kitomis priemonėmis sieks sustabdyti valdžios bandymus riboti demokratiją, administraciniais ir ekonominiais metodais kontroliuoti laisvą informaciją ir kištis į laisvą verslą. Kviečiame visus visuomenės informavimo priemonių atstovus prisidėti prie šio pareiškimo, išspausdinant iš pareiškimą savo leidinyje ar paskelbiant jį per radijo bei televizijos stotį.

G. BABRAVIČIUS, „Radiocentras“; G. VAINAUSKAS, „Lietuvos rytas“; G. SONGAILA, „Baltijos TV“; Č. OKINČICAS, radijo stotis „Znad Wili“; V. ŪSAS, radijo stotis „Laisvoji banga“; H. GRUŠNYS, radijo stotis M-1; H. ŽUKAUSKAS, „Kaunas Plus TV“; V. TOMKUS, „Respublika“; V. DAUKAS, „168 biznio valandos“; G. GAIDAMAVIČIUS, „Tele-3“; V. KVIETKAUSKAS, „Vilniaus TV“.

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

LŽTA biuletenis *Pozicija*.- 1995 m. spalio,

DĖL TIKĖJIMO LAISVĖS LIETUVOJE

## VIEŠAS LAIŠKAS TARPTAUTINIAM KOORDINATORIUI DIDŽIAI GERBIAMAM PONUI PEDRO C. MORENO

1995 m. rugpjūčio 30 d.

Vilnius

Lietuvių spaudoje pasirodė Jūsų laiškas Europos žmogaus teisių komisijai, jos generaliniam sekretoriui H. C. Krugerui („Pozicija“, 1995 m. liepa).

Norėtusi Jūsų pagarbiai paprašyti, kad man būtų leista pasidalinti viena kita mintimi laiške išskeltais klausimais.

Teigiama, kad Jūsų organizacija, Rutherford'o institutas, yra „ginanti religines laisves visame pasaulyje“. Tegū bus leista vieną valandėlę man pabūti egoistu, norint pagilinti savo žinojimą. Tad būtų labai malonu sužinoti, kartu ir norėtusi padėkoti, ar Jūs gynėte ir Lietuvoje religinę laisvę, kai Lietuva buvo Tarybų Sąjungos okupuota. Kada ir į kokias instancijas Tarybų Sąjungo-

je bei pasaulyje Jūs šiuo klausimu esate kreipęsis? Kartu to paties norėtusi sužinoti ir iš Lietuvos „Tikėjimo žodžio“ bei jo Biblijos centro. Už žinias būčiau labai dėkingas.

Informacijos dėlei tebūnie man leista priminti, kad Jūsų pagalbos paprašęs „Tikėjimo žodžio“ Biblijos centras yra Lietuvos valstybinėse instancijose įsiregistravęs Vilniuje 1991 m. liepos 18 d., pati „Tikėjimo žodžio“ bendruomenė yra įsiregistravusi Vilniuje 1991 m. kovo 26 d. ir kitur (Kaune), taigi dar anksčiau už Biblijos centrą. Ir nei bendruomenė, nei Centras, įsiregistravę valstybinėse institucijose, nuo to nenukentėjo.

Didysis laiško rūpestis, jog Lietuvoje pagal „numatomą įstatymą bažnyčios turi būti užregistruotos, kad gautų valstybinį pripažinimą“ ir tuo pačiu gali būti pažeistos įvairių Bažnyčių (laiške rūpinamasi tik Bažnyčiomis) lygybės principas. Laiške minimas Lietuvos Konstitucijos 43 str., bet jau pats tas straipsnis suteikia juridinį statusą devynioms tradicinėms keletą šimtmečių Lietuvoje gyvavusioms religinėms bendruomenėms, „o kitos bažnyčios ir religinės organizacijos – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai“ – valstybės gali būti pripažintos ir joms taip pat suteiktos juridinio asmens teisės.

Svarstant Religinių bendrijų įstatymo rengimo projektą, vienas projekto rengimo komisijos pirmininkų Vaclovas Aliulis yra nurodęs, jog šitokie įstatymai galioja ir Austrijoje. Norint, kad Lietuvos Religinių bendrijų įstatyme religinės bendrijos nebūtų skirstomos į tradicines ir naujas, reikėtų pirma pakeisti Lietuvos Konstitucijos 43 str., nes kitaip Religinių bendrijų įstatymas būtų antikonstitucinis.

Laiške parašyta: „Dėl to mes prašome Europos žmogaus teisių komisijos pagalbos apginti Lietuvos religinių asmenų teises. Aš suprantu, kad pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 26 straipsnį Jūsų organizacija negali išspręsti šio reikalo, kol „visos vietinės priemonės nėra išbandytos“. Visgi mes tikime, kad Lietuva, būdama jauna nepriklausoma valstybė, atsižvelgs į Jūsų juridinį patarimą, nenorėdama susidurti su nemalonumais tarptautiniu mastu...“

Matyt, ši laiško dalis jos autoriui ponui Pedro C. Moreno, kuris vietomis save vadina „mes“, vietomis „aš“, yra visiškai aiški. Deja, man daug kas nesuprantama. Pavyzdžiui, kaip pavadinti tokį dalyką, kai pats žmogus žino, jog neteisingai daro (eina prieš Europos žmogaus teisių konvencijos 26 str.), bet vis tiek daro? Gal tuomet tas žmogus galvoja, kad įstatymų tegu laikosi kiti, bet ne jis pats? Maža to – įkalbinėjama, kad ir kitas žmogus (šiuo atveju Europos žmogaus teisių komisijos generalinis sekretorius ponas H. C. Krugeris) taip pat nesilaikytų įstatymų (šiuo atveju Europos žmogaus teisių konvencijos). Gal laiško autorius tikisi, „kad Lietuva, būdama jauna nepriklausoma valstybė“, nežino tarptautinių konvencijų? Dar dėl tos mūsų valstybės jaunumo. Lietuvos valstybė šiemet atšventė savo valstybės 742-ąjį gimtadienį. Laiško autoriui ponui Pedro C. Moreno atrodo, jog pusaštunto šimto metų turinti valstybė yra jauna valstybė galbūt todėl, kad jis pats greičiausiai yra dar senesnės valstybės pilietis.

Labai keistai, švelniai tariant, skamba toji laiško vieta, kad jauna Lietuvos valstybė paklus laiško autoriaus norui, „nenorėdama susidurti su nemalonumais tarptautiniu mastu“. Kas tai: spaudimas, grasinimas, šantažas? Kaip bepavadinsi, vis tiek kažkokia bjaurastis. Ne taip seniai kai kam ir Maskvoje atrodė, kad lietuviai dar vakar arkliams meldėsi ir todėl juos reikia auklėti, o jeigu neklausys, tai ir paspausti...

Mane visuomet žavėjo ir žavi pranašai. Tiksliau pasakius, tų žmonių sugebėjimai. Gyvenime esu susidūręs su tūkstančiais įvairiausių tautybių žmonių, žinoma, ir su jų pranašais. Todėl nelabai nustebau, kai laiške perskaičiau šitokias vietas apie Lietuvos valstybės ateitį: „ateityje gali baigtis tuo, kad viena šių religijų taps Lietuvos valstybine religija“ (kalbama apie Lietuvos tradicines religijas), „sukurs religinio diskriminavimo ir persekiojimo aplinką“, „kur garantija, kad valstybė neims persekioti to tikėjimo išpažinėjų“ (netradicinių religijų), „sukuria persekiojimo sąlygas“ ir t.t.



Čia jau nieko nei pridėsi, nei atimsi. Bieieka tik nusilenkti pranašo talentui, ką aš visą gyvenimą ne be susižavėjimo dariau.

Laiško autoriui atrodo, kad valstybė visomis išgalėmis turi rūpintis, kad bet kokia religinė bendrija nenustotų veikti: „o kur tikimybė, kad religinė bendruomenė nenustos funkcionavusi“?

Laiške apie Religinių bendrijų įstatymo projektą teigiama: „jeigu tokį įstatymą Lietuvos Seimas leistų patvirtinti, pažeistų Europos konvencijos nuostatas“.

Prašom leisti ir man pridurti: jeigu Lietuvos Seimas ims tenkinti kai kurių žmonių norus, jis pažeis Lietuvos Konstituciją. Bet, ak, tiesa, Lietuva jauna valstybė ir ją reikia mokyti.

Ir vis tiek norėtuši poną Pedro C. Moreno ir kitus nužemintai paprašyti, jei ateityje norėsite pasitarnauti Lietuvai, būkite malonūs giliau suvokti rūpimą klausimą.

Tarp kitko. Nei Pilnos evangelijos religinė bendruomenė „Tikėjimo žodis“ (tokiu pavadinimu ji yra užsiregistravusi), nei jos Biblijos centras niekad nesikreipė į visuomeninę Lietuvos Helsinkio grupę.

Atsiprašo ir dėkoja Lietuvos Helsinkio grupės, susikūrusios Lietuvoje žmogaus teisėms ginti 1976 m. sunkiomis sovietinės okupacijos sąlygomis, vienas jos kūrėjų (taip pat, beje, tris kartus kandidatas Nobelio Taikos premijai).

Viktoras PETKUS

P.S. Nuorašai išsiųsti:

Gerb. H. C. Kruger, Europos žmogaus teisių komisijos generaliniam sekretoriui

Europos žmogaus teisių teismui

Biblijos centrui „Tikėjimo žodis“

Gerb. Algirdui Brazauskui, Lietuvos Respublikos Prezidentui

Gerb. Alfonsui Eidintui, Lietuvos ambasadoriui JAV

John W. Whitehead, Rutherford'o instituto įkūrėjui ir prezidentui



NOXCIYN RESPUBLIKA  
IÇKERI  
ЧЕЧЕНСКАЯ РЕСПУБЛИКА  
ИЧКЕРИЯ  
CHECHEN REPUBLIC  
IÇHKERIA

Aminat Saijeva  
Representative of Chechen  
Republic Ichkeria in Lithuania  
Vilnius, tel/fax 61-86-82  
Аминат Саева  
Представитель Чеченской  
Республики Ичкерия в Литве  
Вильнюс, тел/факс 61-86-82

2.11.1995

Уваж. госп. А. Дунишов

С большим уважением и признательностью отношусь к объявленной международной акции "Десять дней в поддержку права чеченского народа на самоопределение".

В истории каждого народа есть немало драматических периодов, но думаю, что судьба чеченского народа является особенно трагической. Из века в век его уничтожают, унижают, изгоняют, дискредитируют, преследуют. И только потому, что чеченский народ никогда не мог согласиться с рабством.

Четырехлетие независимости Чеченской Республики Ичкерия, развитие и укрепление её государственности и экономики, а потом и годовое сопротивление российской военной силе, несоизмеримо превышающей чеченские силы, доказали, что Чеченская Республика может состояться как государство, государство правовое и демократическое.

От имени чеченского народа, от имени правительства и Президента Чеченской Республики Джохара Дудасва благодарю всех, кто поддерживает право чеченского народа на самоопределение.

Выражаю надежду, что в Вашей стране эта акция получит широкий отклик.

Аминат Саева,  
Представитель Чеченской Республики  
Ичкерия в Литве

## DĖL ARTŪRO BALKEVIČIAUS IR JO ŠEIMOS TEISIŲ

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijai p. Vytautui Girdzijauskui  
Lietuvos žmogaus teisių gynimo centrui p. Vadapalui  
LR Seimo Žmogaus ir piliečio teisių bei tautybių komitetui p. Mindaugui Stakvilevičiui  
Lietuvos kalinių globos draugijai p. Stašinskui  
Pasaulio lietuvių bendruomenei p. Broniui Nainiui  
Amnesty International p. Aleksai

**PAREIŠKIMAS**

Mano vyras Arturas Balkevičius buvo sulaikytas gruodžio 21 d. pagal išvakarėse paskubomis iškeltą bylą, kurios pagrindas – BK 275 straipsnis. Šis sulaikymas šiurkščiai pažeidė Baudžiamojo proceso kodekso 137 straipsnį kuriame aiškiai nustatyta, kada galima sulaikyti įtariamąjį. Mano vyras neturėjo būti sulaikytas, nes nebuvo pagautas nusikaltimo vietoje ar su įkalčiais, o taip pat nesikėsino bėgti iš Lietuvos.

Netrukus jam be jokio pagrindo buvo pritaikyta kardomoji priemonė – suėmimas. Jis buvo pervežtas į Lukiškių kalėjimą. Nuo tada iki pateikiant kaltinimą, pažeidus Lietuvos Respublikos Konstituciją, mano vyrui nebuvo leidžiama susitikti su advokatu. Man taip pat nebuvo leista pasimatyti su vyru ar bent sužinoti, kad jis yra gyvas ir sveikas.

Maža to, prieš mūsų šeimą imta taikyti šiurkštų psichologinį spaudimą pagal senus KGB metodus. Naktį iš gruodžio 23 į gruodžio 24 d. buvo bandoma įsilaužti į butą per palėpę, kur jau anksčiau buvo įtaisyta pasiklausymo aparatūra.

Mano vyras septynerius metus buvo pirmojo atkurto Lietuvos komercinio banko vadovas, turėjo nepriekaištingą reputaciją tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Jam vadovaujant galbūt ir buvo išduota vadinamųjų „blogų“ paskolų, tačiau tai tikrai nėra kriminalinis nusikaltimas ir neteikia pagrindo atimti iš mano vyro bei jo šeimos svarbiausių žmogaus teisių, nustatytų Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir tarptautinių žmogaus teisių konvencijų.

Prašau Jūsų pagalbos, ginant pažeistas mano vyro Artūro Balkevičiaus ir mano šeimos teises.

Giedrė BALKEVIČIENĖ

*Pozicija.Nuomonės.- 1996 m.sausis*

VARDAN BŪTINOSIOS GINTIES

DĖL ESBO MISIJOS ČEČĖNIJOJE

Ponui FLAVIO COTTI,

EUROPOS SAUGUMO IR BENDRADARBIAVIMO ORGANIZACIJOS

PREZIDENTUI

## PAREIŠKIMAS

1996 m. vasario 12 d.

Mes, Lietuvos intelektualai, manome, kad taikdariškos ESBO misijos darbas Čečėnijoje 1995 metais nebuvo bevaisis. ESBO darbo grupės bejėgiškumas padėjo Vakarų pasauliui suprasti, kad protas, išteisinantis Rusijos karą prieš Čečėnijos Respubliką Ičeriją, atsiriboja nuo Dievo duoto proto esmės ir yra nusikalstamas. Nusikalstamas protas užtarėjų pasaulyje randa vis mažiau.

Tarptautinėje teisėje jau nebegali būti „dykumų“, kuriose nusikalstamas protas šoktų kraupų šokį, kurio vardas – genocidas. Mes raginame ESBO palaikyti idėją ir sudaryti specialią komisiją, kuri nustatytų, ar kariaujantis protas Čečėnijoje nepadarė veiksmų, tarptautinėje teisėje kvalifikuojamų kaip genocidas. Komisijos tyrimo išvados padėtų suprasti nusikalstamo proto siautėjimo mastą. Esame tvirtai įsitikinę: parengti, priimti ir į tarptautinę teisę inkorporuoti teisinių dokumentų paketą, garantuojantį laisvo tautų apsisprendimo teisės apsaugą nuo jos pagrįsto pareiškimo iki įgyvendinimo referendumu ir laisvais rinkimais – tai jau būtinybė, būtinosios žmonių ir tautų ginties išraiška.

Neabejojame, kad ESBO, puoselėjanti taikos procesą, neliks abejinga stebėtoja pasaulio tautų bendruomenės kovoje prieš žudantį protą.

Abraitytė Laima, Adomaitis Regimantas, Akelis Vincas, Aleksandravičius Justinas, Almonaitytė Birutė, Ambrazas Vytautas, Andrijauskas Antanas, Antanavičius Juozas, Aputis Juozas, Avyžius Jonas, Ažusienis Algimantas, Bagdonavičius Vaclovas, Bajoras Feliksas, Bakula Vytautas, Baliukonytė Onė, Baltrušis Romualdas, Barkauskas Vytautas, Bireta Algirdas, Blaževičiūtė Nora, Bložė Vytautas, Bučienė Irena, Bukauskas Gintautas, Bukontas Alfonsas, Buračas Antanas, Būtėnas Julius, Ciplijauskas Vytautas, Čeičytė Juzefa, Čepinskienė Galina, Čeponis Jonas, Černiauskas Rimantas, Česnys Gintautas, Čigriejus Henrikas Algis, Čiurlienė Marija, Čižas Algirdas, Dainys Balys, Danielius Antanas, Dautartas Vladas, Didžgalvytė Birutė, Dirgėla Petras, Dirsė Aloyzas, Dovydenas Algirdas, Dumčius Arimantas, Dumšaitis Vytautas, Duoba Vytautas, Dvareckas Vytautas, Gailius Antanas, Gaižauskaitė Rima, Gaižauskas Jurgis, Geda Sigitas, Geniušas Algis Tomas, Giedra Vincas, Giedraitis Jonas, Girdvainis Gediminas, Girdzijauskas Juozas, Glinskis Juozas, Grakauskas Vilius, Granauskas Romualdas, Grašys Algirdas, Grigas Robertas, Grigelionis Bronius, Ignatavičius Eugenijus, Ignatavičiūtė Birutė, Iškauskas Česlovas, Jackūnas Žibartas, Jakšys Ferdinandas, Jaloveckas Romanas, Jankauskas Bronislovas, Juknevičius Stanislovas, Juknys Romualdas, Juodka Benediktas, Juozapaitienė Irena, Juozapaitis Vytautas, Juozapaitytė Vaida, Juškaitis Jonas, Juzeliūnas Julius, Kaganas Isakas, Kakaras Gunaras, Kalėda Antanas, Kaltenis Petras, Kanišauskas Alfredas, Karvelis Rimgaudas, Katkus Donatas, Kavaliauskas Jonas, Kazlauskas Juozas, Keina Algimantas, Kentra Albinas, Kitkauskas Napoleonas, Kmieliauskaitė-Idzelienė Ramunė, Kmieliauskas Antanas, Kontrimaitė Marytė, Kosčiauskas Mykolas, Kriauzaitė Irena, Krivickas Sigitas, Krušna Algis, Kubilius Vytautas, Kudzys

Antanas, Kutavičius Bronius, Kuzma Stanislovas, Lasavickas Sigitas, Lašas Liudvikas, Latėnas Faustas, Laučiūtė Jūratė, Laurinavičius Albertas, Laurušas Vytautas, Lisauskas Algimantas, Liutvinas Pranas, Lunskis Algis, Marcinkevičius Algimantas, Marcinkevičius Justinas, Marčėnas Aidas, Mareckaitė Gražina, Martinaitis Marcelijus, Martinkus Vytautas, Merkys Vytautas, Mikalauskaitė Birutė, Mikelinckas Jonas, Mikėnienė Ramunė, Mikulėnaitė Ema, Milašiūnas Raimundas, Milius Kęstutis, Narbutienė Ona, Oleka Vikis, Olekienė Jadvyga, Overaitė Dalia, Pakalnis Romas, Paulikas Vygandas, Petronis Juozas, Petrulis Algirdas, Platelis Kornelijus, Pocius Liudvikas, Radžvilas Vytautas, Repšys Petras, Rožauskaitė Marija, Rudys Alfonsas, Rudokas Tomas Arūnas, Rugienius Juozas, Sadauskas Romas, Sadūnaitė Nijolė, Saja Kazys, Sauka Leonardas, Sirvydis Vytautas, Smetona Saulius, Sneigys Antanas, Staliliūnaitė Rūta, Stancevičius Antanas, Stanys Vidmantas, Staškevičius Audvydas, Stundys Valentinas, Surgailienė Aspazija, Surgailis Leopoldas, Svarinskas Alfonsas, Sventickas Valentinas, Šalkauskas Julius, Šaltenis Arvydas, Šimkūnienė Sigrida, Šurna Antanas, Švoba Jonas, Talmantas Egidijus, Tamulevičiūtė Dalia, Tyla Antanas, Tomkus Vytautas, Trakymienė Ramunė, Trilupaitienė Jūratė, Tučas Rolandas, Urbonas Rimantas, Urnevičiūtė Dalia, Uždavinyš Giedrius, Vaisieta Tomas, Vaitilavičius Adomas, Valius Vytautas, Vederaitė Aldona, Vilčinskas Šarūnas, Vilimas Darius, Vilimas Vladas, Vilkaitis Remigijus, Vizbaras Jūra, Voverienė Ona, Zabiela Vytautas, Zakarevičius Algimantas, Zavadskas Edmundas, Zingeris Markas, Zinkevičius Zigmas, Žalėnas Gerardas, Žebertavičiūtė Elvyra, Žičkus Kęstutis, Žulienė Regina.

Lietuvos Respublika, Vilnius

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

## DĖL KARO ČEČĖNIJOJE

Ponui BOUTROS BOUTROS GHALI'UI  
JUNGTINIŲ TAUTŲ ORGANIZACIJOS GENERALINIAM SEKRETORIUI

### PAREIŠKIMAS

1996 m. vasario 12 d.

#### PRIGIMTINĖ PAREIGA

Mes, Lietuvos intelektualai, dar tikime, kad Jungtinių Tautų Organizacija vadovaujasi protu, vienijančiu tautas ir žmones, o ne valstybes ir jų darinius, kuriuose tautos apsisprendimo teisė grūdama į karo mašiną drauge su prigimtinėmis žmogaus teisėmis.

Protas, išteisinantis Rusijos karą prieš Čėčėnijos Respubliką Ičkeriją, atsiriboja nuo Dievo duoto proto esmės ir yra nusikalstamas. Nusikalstamas protas, kaip ir maro užkratas, gali sukelti nusikaltimų epidemiją bet kuriame pasaulio kampelyje.

JTO nedelsdama turėtų parengti, priimti ir į tarptautinę teisę inkorporuoti teisinių dokumentų paketą, kuriuo remdamasi bet kuri tauta, tapusi kurios nors valstybės „vidaus ar teritorijos vientisumo problema“, galėtų laisvai, visų JTO narių akivaizdoje surengtu referendumu pasitikrinti, ar jos apsisprendimo teisė yra pagrįsta ir neginčijama.

Tarptautinėje teisėje jau nebegali būti „dykumų“, kuriose nusikalstamas protas nebaudžiamas šoktų kraupų šoki, kurio vardas – genocidas. Nusikalstamą protą baudžiantis kodeksas,

privalomas vykdyti visose JTO šalyse, nepaliktų nebaudžiamos galimybės žudyti jokių – nei balkanišku, nei čečėnišku etc. – stiliumi. Teisinėmis priemonėmis sutramdyti ir žmones, ir tautas žudantį protą – tai JTO prigimtinė pareiga.

Prigimtines pareigas būtina vykdyti ir Jums, ir mums.

Abraitytė Laima, Adomaitis Regimantas, Akelis Vincas, Aleksandravičius Justinas, Almonaitytė Birutė, Ambrazas Vytautas, Andrijauskas Antanas, Antanavičius Juozas, Aputis Juozas, Avyžius Jonas, Ažusienis Algimantas, Bagdonavičius Vaclovas, Bajoras Feliksas, Bakula Vytautas, Baliukonytė Onė, Baltrušis Romualdas, Barkauskas Vytautas, Bireta Algirdas, Blaževičiūtė Nora, Bložė Vytautas, Bučienė Irena, Bukauskas Gintautas, Bukontas Alfonsas, Buračas Antanas, Būtėnas Julius, Ciplijauskas Vytautas, Čeičytė Juzefa, Čepinskienė Galina, Čėponis Jonas, Černiauskas Rimantas, Česnys Gintautas, Čigriejus Henrikas Algis, Čiurlienė Marija, Čižas Algirdas, Dainys Balys, Danielius Antanas, Dautartas Vladas, Didžgalvytė Birutė, Dirgėla Petras, Dirsė Aloyzas, Dovydėnas Algirdas, Dumčius Arimantas, Dumšaitis Vytautas, Duoba Vytautas, Dvareckas Vytautas, Gailius Antanas, Gaižauskaitė Rima, Gaižauskas Jurgis, Geda Sigitas, Geniušas Algis Tomas, Giedra Vincas, Giedraitis Jonas, Girdvainis Gediminas, Girdzijauskas Juozas, Glinskis Juozas, Grakauskas Vilius, Granauskas Romualdas, Grašys Algirdas, Grigas Robertas, Grigelionis Bronius, Ignatavičius Eugenijus, Ignatavičiūtė Birutė, Iškauskas Česlovas, Jackūnas Žibartas, Jakšys Ferdinandas, Jaloveckas Romanas, Jankauskas Bronislovas, Juknevičius Stanislovas, Juknys Romualdas, Juodka Benediktas, Juozapaitienė Irena, Juozapaitis Vytautas, Juozapaitytė Vaida, Juškaitis Jonas, Juzeliūnas Julius, Kaganas Isakas, Kakaras Gunaras, Kalėda Antanas, Kaltenis Petras, Kanišauskas Alfredas, Karvelis Rimgaudas, Katkus Donatas, Kavaliauskas Jonas, Kazlauskas Juozas, Keina Algimantas, Kentra Albinas, Kitkauskas Napoleonas, Kmieliauskaitė-Idzelienė Ramunė, Kmieliauskas Antanas, Kontrimaitė Marytė, Kosčiauskas Mykolas, Kriauzaitė Irena, Krivickas Sigitas, Krušna Algis, Kubilius Vytautas, Kudzys Antanas, Kutavičius Bronius, Kuzma Stanislovas, Lasavickas Sigitas, Lašas Liudvikas, Latėnas Faustas, Laučiūtė Jūratė, Laurinavičius Albertas, Laurušas Vytautas, Lisauskas Algimantas, Liutvinas Pranas, Lunskis Algis, Marcinkevičius Algimantas, Marcinkevičius Justinas, Marčėnas Aidas, Mareckaitė Gražina, Martinaitis Marcelijus, Martinkus Vytautas, Merkys Vytautas, Mikalauskaitė Birutė, Mikelinuskas Jonas, Mikėnienė Ramunė, Mikulėnaitė Ema, Milašiūnas Raimundas, Milius Kęstutis, Narbutienė Ona, Oleka Vikis, Olekienė Jadvyga, Overaitė Dalia, Pakalnis Romas, Paulikas Vygandas, Petronis Juozas, Petrusis Algirdas, Platelis Kornelijus, Pocius Liudvikas, Radžvilas Vytautas, Repšys Petras, Rožauskaitė Marija, Rudys Alfonsas, Rudokas Tomas Arūnas, Rugienius, Juozas, Sadauskas Romas, Sadūnaitė Nijolė, Saja Kazys, Sauka Leonardas, Sirvydis Vytautas, Smetona Saulius, Sneigys Antanas, Staliliūnaitė Rūta, Stancevičius Antanas, Stanys Vidmantas, Staškevičius Audvydas, Stundys Valentinas, Surgailienė Aspazija, Surgailis Leopoldas, Svarinskas Alfonsas, Sventickas Valentinas, Šalkauskas Julius, Šaltenis Arvydas, Šimkūnienė Sigrida, Šurna Antanas, Švoba Jonas, Talmantas Egidijus, Tamulevičiūtė Dalia, Tyla Antanas, Tomkus Vytautas, Trakymienė Ramunė, Trilupaitienė Jūratė, Tučas Rolandas, Urbanas Rimantas, Urnevičiūtė Dalia, Uždavinyš Giedrius, Vaisieta Tomas, Vaitilavičius Adomas, Valius Vytautas, Vederaitė Aldona, Vilčinskas Šarūnas, Vilimas Darius, Vilimas Vladas, Vilkaitis Remigijus, Vizbaras Jūra, Voverienė Ona, Zabiela Vytautas, Zakarevičius Algimantas, Zavadskas Edmundas, Zingeris Markas, Zinkevičius Zigmas, Žalėnas Gerardas, Žebertavičiūtė Elvyra, Žičkus Kęstutis, Žulienė Regina.

Lietuvos Respublika, Vilnius

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

## LIETUVOS INTELEKTUALAI PRIEŠ KARĄ ČEČENIJOJE

Poniai LENI FISCHER  
EUROPOS TARYBOS PARLAMENTINĖS  
ASAMBLĖJOS PREZIDENTEI

**PAREIŠKIMAS**

1996 m. vasario 12 d.

**PASAULIO NELAIMĖ – NUSIKALSTAMAS PROTAS**

Mes, Lietuvos intelektualai, manome, kad protas, išteisinantis Rusijos karą prieš Čėčenijos Respubliką Ičeriją, atsiriboja nuo Dievo duoto proto ir yra nusikalstamas.

Mes gerbiame Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos nuomonę, kuri Rusijos proto nesutapatina su jos kariaujančiu nusikalstamu protu.

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliuciją (1996 01 25) dėl komisijos padėčiai Čėčenijoje ištirti sudarymo mes laikome reikšmingu dokumentu ir prašome:

organizuoti šios komisijos darbą taip, kad ji galėtų dirbti greitai, veiksmingai ir paskelbtų išvadas ET Ministrų komitetui prieš posėdį, kuriame bus balsuojama dėl galutinio Rusijos Federacijos priėmimo į Europos Tarybą;

sudaryti nuolatinę komisiją, kuri tirtų bet kurios valstybės, Europos Tarybos narės ar pretendės į nares, teritorinio vientisumo ir bet kurios tautos laisvo apsisprendimo teisės konfliktus, teiktų objektyvią informaciją apie juos.

Neabejojame, kad Tarybos Parlamentinės Asamblėjos įvairiopus poveikis valstybėms Europos Tarybos narėms, gniuždančioms tautų apsisprendimo teisę, niekada nepasidarytų beprasmiškas, o ypatingai reikšmingas būtų tol, kol Jungtinės Tautos parengtų, priimtų ir į tarptautinę teisę inkorporuotų teisinių dokumentų paketą, garantuojantį laisvo tautų apsisprendimo teisės apsaugą nuo jos pagrįsto pareiškimo iki įgyvendinimo referendumu ir laisvais rinkimais.

Nusikalstamo proto tramdymas – tai ir Jūsų, ir mūsų pareiga. Pareigas turime vykdyti visi.

Abraitytė Laima, Adomaitis Regimantas, Akelis Vincas, Aleksandravičius Justinas, Almonaitytė Birutė, Ambrazas Vytautas, Andrijauskas Antanas, Antanavičius Juozas, Aputis Juozas, Avyžius Jonas, Ažusienis Algimantas, Bagdonavičius Vaclovas, Bajoras Feliksas, Bakula Vytautas, Baliukonytė Onė, Baltrušis Romualdas, Barkauskas Vytautas, Bireta Algirdas, Blaževičiūtė Nora, Bložė Vytautas, Bučienė Irena, Bukauskas Gintautas, Bukontas Alfonsas, Buračas Antanas, Būtėnas Julius, Ciplijauskas Vytautas, Čeičytė Juzefa, Čepinskienė Galina, Čėponis Jonas, Čėrniasuskas Rimantas, Čėsnys Gintautas, Čėgriejus Henrikas Algis, Čėurlienė Marija, Čėžas Algirdas, Dainys Balys, Daniėlius Antanas, Dautartas Vladas, Didžgalvytė Birutė, Dirgėla Petras, Dirsė Aloyzas, Dovydėnas Algirdas, Dumčius Arimantas, Dumšaitis Vytautas, Duoba Vytautas, Dvareckas Vytautas, Gailius Antanas, Gaižauskaitė Rima, Gaižauskas Jurgis, Geda Sigitas, Geniušas Algis Tomas, Giedra Vincas, Giedraitis Jonas, Girdvainis Gediminas, Girdzijauskas Juozas, Glinskis Juozas, Grakauskas Vilius, Granauskas Romualdas, Grašys Algirdas, Grigas Robertas, Grigelionis Bronius, Ignatavičius Eugenijus, Ignatavičiūtė Birutė, Iškauskas Česlovas, Jackūnas Žibartas, Jakšys Ferdinandas, Jaloveckas Romanas, Jankauskas Bronislovas, Juknevičius Stanislovas, Juknys Romualdas, Juodka Benediktas, Juozapaitienė Irena, Juozapaitis Vytautas, Juozapaitytė Vaida, Juškaitis Jonas, Juzeliūnas Julius, Kaganas Isakas, Kakaras Gunaras, Kalėda Antanas, Kaltenis Petras, Kanišauskas Alfredas, Karvelis Rimgaudas, Katkus Donatas,

Kavaliauskas Jonas, Kazlauskas Juozas, Keina Algimantas, Kenra Albinas, Kitkauskas Napoleonas, Kmieliauskaitė-Izeliėnė Ramunė, Kmieliauskas Antanas, Kontrimaitė Marytė, Kosčiauskas Mykolas, Kriauzaitė Irena, Krivickas Sigitas, Krušna Algis, Kubilius Vytautas, Kudzyas Antanas, Kutavičius Bronius, Kuzma Stanislovas, Lasavickas Sigitas, Lašas Liudvikas, Latėnas Faustas, Laučiūtė Jūratė, Laurinavičius Albertas, Laurušas Vytautas, Lisauskas Algimantas, Liutvinas Pranas, Lunskis Algis, Marcinkevičius Algimantas, Marcinkevičius Justinas, Marčėnas Aidas, Mareckaitė Gražina, Martinaitis Marcelijus, Martinkus Vytautas, Merkys Vytautas, Mikalauskaitė Birutė, Mikelinskas Jonas, Mikėnienė Ramunė, Mikulėnaitė Ema, Milašiūnas Raimundas, Milius Kęstutis, Narbutienė Ona, Oleka Vikis, Olekienė Jadvyga, Overaitė Dalia, Pakalnis Romas, Paulikas Vygandas, Petronis Juozas, Petrulis Algirdas, Platelis Kornelijus, Pocius Liudvikas, Radžvilas Vytautas, Repšys Petras, Rožauskaitė Marija, Rudys Alfonsas, Rudokas Tomas Arūnas, Rugienius Juozas. Sadauskas Romas, Sadūnaitė Nijolė, Saja Kazys, Sauka Leonardas, Sirvydis Vytautas, Smetona Saulius, Sneigys Antanas, Staliliūnaitė Rūta, Stancevičius Antanas, Stanys Vidmantas, Staškevičius Audvydas, Stundys Valentinas, Surgailienė Aspazija, Surgailis Leopoldas, Svarinskas Alfonsas, Sventickas Valentinas, Šalkauskas Julius, Šaltenis Arvydas, Šimkūnienė Sigrida, Šurna Antanas, Švoba Jonas, Talmantas Egidijus, Tamulevičiūtė Dalia, Tyla Antanas. Tomkus Vytautas, Trakymienė Ramunė, Trilupailienė Jūratė, Tučas Rolandas, Urbonas Rimantas, Urnevičiūtė Dalia, Uždavinyš Giedrius, Vaisieta Tomas, Vaitilavičius Adomas, Valius Vytautas, Vederaitė Aldona, Vilčinskas Šarūnas, Vilimas Darius, Vilimas Vladas, Vilkaitis Remigijus, Vizbaras Jūra, Voverienė Ona, Zabiela Vytautas, Zakarevičius Algimantas, Zavadskas Edmundas, Zingeris Markas, Zinkevičius Zigmas, Žalėnas Gerardas, Žebertavičiūtė Elvyra, Žičkus Kestutis, Žulienė Regina.

Lietuvos Respublika, Vilnius

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

## DĖL DARBO SĄLYGŲ MEDIKAMS

Seimo Pirmininkui Č. JURŠĖNUI,  
Ministrui Pirmininkui L. M. STANKEVIČIUI

### LIETUVOS ŽMOGAUS TEIŠIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1996 m. vasario 23 d.

Pritardami Lietuvos gydytojų sąjungos daugkartiniams reikalavimams sudaryti realias darbo sąlygas medikams ir sveikatos apsaugos įstaigoms, prašome:

Skirti medicinos įstaigoms visas biudžete numatytas lėšas, panaikinti gydymo įstaigų skolas;

Padidinti realų medikų atlyginimo vidurkį tris kartus, atsisakant niekuo nepagrįstos bazinės algos nustatymo principo;

Lengvatinių receptų bei sanatorinio ir reabilitacinio gydymo kompensavimą pavesti Sveikatos apsaugos ministerijai, perduodant tam skirtas lėšas iš SODROS biudžeto.

Atkreipiame Jūsų dėmesį į Lietuvos gydytojų sąjungos išplėstinio valdybos posėdžio (1996 m. sausio 31 d.) nutarimą organizuoti protesto akcijas, jeigu būtų nevykdomi reikalavimai. Pri-



tardami Lietuvos gydytojų sąjungai, pareiškiame, kad žmonių teisių gynimo visuomeninės organizacijos, esant reikalui, dalyvaus šiose akcijose.

P.S. Remiantis Visuomeninių organizacijų įstatymu, Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija perregistruota Teisingumo ministerijoje š. m. vasario 9 d. Asociacijos komiteto pirmininkas – profesorius A. DUMČIUS.

*Kauno diena.* - 1996 m. vasario 23 d.

DĖL DINGUSIŲ ŽMONIŲ PAIEŠKOS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTRUI  
PONUI V. BULOVUI

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

Vilnius

1996 m. rugpjūčio 14 d.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija, išanalizavusi Jūsų 1996 07 09 raštą Nr. I029, konstatuoja, kad valstybinių ir visuomeninių organizacijų bendradarbiavimas sprendžiant aktualias nusikalstamumo ir žmogaus teisių problemas yra perspektyvus. Vis dėlto turime pasakyti, kad ieškant dingusių be žinios žmonių ženklesnių poslinkių nėra, o žmonių grobimas ir kontrabanda įgauna vis didesnius mastus.

LŽTA siūlo štai ką:

1. Suburti VRM specialų padalinį, užsiimančią vien tik dingusių žmonių paieška.
2. Žmonių dingimą ir grobimą laikyti organizuoto nusikalstamumo rūšimi ir taikyti tas pačias prevencines, sulaikymo, kardymo ir kitas priemones kaip ir kitiems įtariamiesiems padarius sunkų nusikaltimą.
3. Suintensyvinti dingusių žmonių ieškojimą užsienyje. Tai galėtų būti vienas specialaus padalinio veiklos barų.
4. Dingusių žmonių paieškas per masinės informacijos priemones skelbti nedelsiant (atšaukti iki šiol galiojančius ankstesnius potvarkius, kuriuose buvo numatyti 3 ar 12 dienų terminai).
5. Sukurti doros policiją.
6. Imtis iniciatyvos kuriant grupę, koordinuojančią dingusių žmonių paieškas. Į šią grupę Lietuvos žmogaus teisių asociacija siūlo savo narę Oną Gustienę (jos dukterė yra dingusi Lenkijoje 1994 m.). Be to, šios grupės darbe galėtų dalyvauti vienas iš Asociacijos vadovų.

Asociacijos pirmininkas

Vytautas GIRDZIJAUSKAS

## DĖL MIRTIES BAUSMĖS

Lietuvos Respublikos Prezidentui Jo Ekscelencijai  
Algirdui Brazauskui

**LIETUVOS KALINIŲ GLOBOS DRAUGIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1996 m. lapkričio 8 d.

Dabartiniu metu Lietuvoje mirties bausmė nevykdoma. Jūsų viešai paskelbta nuostata, kad šios bausmės įvykdymui reikėtų įvesti moratoriumą, susilaukė žmogaus teises ginančių visuomeninių organizacijų tiek Lietuvoje, tiek užsienyje platų pritarimą.

Tačiau mums susirūpinimą kelia Kęstučio Savicko ir Kęstučio Jankausko, nuteistų mirties bausme, likimai. Jų bylos buvo svarstomos dar tuo laiku, kada nebuvo kalbama apie moratoriumą mirties bausmės vykdymui.

Lietuvos kalinių globos draugija šių metų lapkričio 6 dienos susirinkime priėmė nutarimą kreiptis į Jus, Jūsų Ekscelencija, su prašymu dar kartą pasvarstyti nuteistųjų mirties bausme Kęstučio Savicko ir Kęstučio Jankausko malonės prašymus.

Mes prašome Jus išsaugoti Kęstučio Savicko ir Kęstučio Jankausko gyvybes.

Mirties nuosprendžio įvykdymas šių asmenų atžvilgiu būtų tam tikras atitraukimas, galima tvirtinti netgi savotiškas paneigimas jau Jūsų paskelbtos idėjos dėl moratoriumo mirties bausmei.

Su pagarba,

Lietuvos kalinių globos draugijos pirmininkas Jonas STAŠINSKAS

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

## DĖL NARKOTINIŲ MEDŽIAGŲ KONTROLĖS

Gerb. p. V. Landsbergiui

Gerb. p. A. Saudargui

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS  
KREIPIMASIS**

Kaunas

1996 m. lapkričio 26 d.

Kaune gaminamas sintetinis centrinės nervų sistemos stimulatorius anfitaminas („Ecstasy“). Tai stiprus narkotinis preparatas, žudantis jaunąją kartą. Šis preparatas platinamas diskotekose tarp 14-16 metų paauglių.

Nesusiformavusių paauglių organizmui „Ecstasy“ labai pavojingas, iššaukia psichinį ir seksualinį aktyvumą, sukelia emocinius išgyvenimus, panaikina visus barjerus ir ribas, praranda savo elgesio kontrolę ir gali sukelti haliucinacijas bei išprovokuoti savižudybes.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija susirūpinusi esama padėtimi ir prašo partijų va-

dovus ir Seimą atkreipti į šį faktą ypatingą dėmesį, nes šiuo metu Lietuvoje yra apie 20 tūkstančių narkomanų, o „Ecstasy“ tabletės labai patrauklios ir po kelerių metų padėtis gali būti tragiška.

Lietuvoje narkotikai menkai kontroliuojami. Sintetiniai narkotikai („Ecstasy“) domina organizuotus nusikaltėlius. Todėl prašome Jūsų artimiausiu metu svarstyti ir ratifikuoti Lietuvos Respublikos Seime 1988 metų JTO konvenciją: „Dėl neteisėtos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės“, parengti ir priimti „Narkotikų kontrolės įstatymą“ ir atlikti atitinkamas pataisas Baudžiamajame kodekse.

LŽTGA pirmininkas prof. A. DUMČIUS

LŽTGA nacionalinio saugumo komisijos pirmininkas doc. A. VAITKAITIS

## APPLICATION OF BELARUSIAN SOCIAL ORGANIZATIONS IN LITHUANIA

Vilnius

2 December 1996

Belarusian social organizations in Lithuania aren't political structures and deal with cultural and educational activity only. The main questions of this activity are national culture, native language, reservation of true and objective historical memory and State independence to guarantee their realization nevertheless we can't be indifferent to political events taking place in the mother country. The present regime in Belarus destroys the above mentioned value.

After Lukashenka's coming into power the Belarusian's are deprived of human rights and freedom of speech. Belarusian's of Lithuania living in neighbor country, are well informed about the situation in Belarus, where education in Belarusian is being eliminated and the language is discriminated.

The constitutional revolution under the guise of the referendum was made with the help of the structures of executive power and terror intimidation and fraud of population. The new Constitution liquidates parliamentarism in the country and deprives Court of justice of its independence. Dictatorial regime in the centre of Europe is menace of security neighbor's countries, destabilizes political situation and raises a problem of existence of Belarusian's as an independent nation. Activity of the present government in Belarus may only be considered as criminal offence and the government can't be recognized as legitimate,

Belarusian's of Lithuania call for help to preserve Belarus as a democratic, lawful neutral and independent country.

Representation of Belarusian social organizations in Lithuania

Raugiklos 25 Vilnius Lithuania

F.NIUNKA

## DĖL GUDŲ DISKRIMACIJOS BALTGUDIJOJE

**LIETUVOS GUDŲ VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ  
PAREIŠKIMAS**

1996 m. gruodžio 2 d.

Lietuvos gudų visuomeninės organizacijos nėra politinės struktūros ir užsiima vien tik kultūrine – švietėjiška veikla. Pagrindiniai šios veiklos prioritetai yra tautinė kultūra, gimtoji kalba, teisingos ir objektyvios istorinės atminties išsaugojimas ir valstybės nepriklausomybė kaip garantas jų įgyvendinimo. Tačiau jos negali likti abejingos politiniams įvykiams savo metropolijoje. Dabartinis Baltarusijos režimas niekina ir naikina visas aukščiau išvardintas vertybes. Prezidentui Lukašenkai paėmus valdžią gudai neteko žmogaus teisių bei žodžio laisvės. Lietuvos gudai, gyvendami artimame užsienyje, turi pakankamai informacijos apie padėtį Baltarusijoje, kur likviduojamos gudų mokyklos ir diskriminuojama gudų kalba.

Konstitucinis perversmas referendumo pavidalu buvo įvykdytas jėgos struktūrų pagalba, naudojant terorą ir bauginant, ir apgaunant gyventojus. Naujos konstitucijos įvedimas likviduoja parlamentarizmą šalyje, teisėtvarkos organų nepriklausomybę. Diktatūros režimas Europos centre sudaro grėsmę kaimyninių valstybių saugumui, destabilizuoja politinę padėtį ir gresia pačios gudų tautos egzistavimui.

Dabartinės Baltarusijos valdžios veiklą galima vertinti kaip kriminalinį nusižengimą ir šią valdžią negalima laikyti legitime.

Lietuvos gudai prašo padėti išsaugoti Baltarusiją demokratinę teisinę neutralią ir nepriklausomą valstybę.

Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų atstovybė.  
Vilnius, Raugyklos g-vė 25

Pareiškimą remia Lietuvos žmogaus teisių asociacija

## PABĖGĖLIAI IŠ SOMALIO

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJAI**

Mes esame 13 pabėgėlių iš Somalio, įkalinti Jonavos policijos areštinėje nuo 1995 m. lapkričio 19 d. kaip nelegalūs emigrantai.

Mums malonu buvo sužinoti, kad Lietuvoje yra Žmogaus teisių organizacija, ir mes nusprendėme Jums parašyti apie mūsų padėtį.

Kaip žinote, mūsų šalyje, Somalyje, vyksta pilietinis karas, kuris prasidėjo 1991 m. pradžioje ir privertė daug somaliečių bėgti į kitas pasaulio šalis. Laimei, daugelis jų tapo pripažintais pabėgėliais įvairiose pasaulio šalyse, kur jiems yra suteiktas pabėgėlio statusas ir teisės. Ir mes ieškojome geresnės vietos gyventi, tačiau, nelaimė, Lenkijos vyriausybė mus perdavė Lietuvos vyriausybei, mes buvome areštuoti Lietuvoje ir uždaryti į požeminį kalėjimą. Šiame kalėjime esame ketvirtas mėnuo be teismo.

Lietuvos pasieniečiai mus kankino, atėmė visus vertingus daiktus – pinigus, laikrodžius ir netgi žeminius paltus ir privertė 24 valandas sėdėti šaltoje patalpoje be maisto. Mes ir dabar

jaučiame šio blogo elgesio pasekmes.

Lapkričio 19 d. (mūsų areštavimo dieną) Jonavoje policijos areštinėje pareigūnai mums sakė, kad po 11-os dienų mes turėtume būti išsiųsti į Rusiją. Po 18-os įkalinimo dienų pareigūnai mums pasakė, kad Rusijos vyriausybė atsisakė mus priimti atgal. Mes rašėme į Vidaus reikalų ministeriją, į Užsienio reikalų ministeriją, Lietuvos generaliniam prokurorui, naujam ministrai pirmininkui, Lietuvos policijos viršininkui, prašydami iškeldinti mus iš požeminio kalėjimo į geresnę vietą, iki bus priimtas sprendimas. Tačiau iki šiol nesulaukėme jokie atsakymo – atrodo, kad niekas mūsų laiškų nesvarstė. Mums buvo pasakyta, jog vienintelė galimybė išeiti iš požeminio kalėjimo ir mus deportuoti – parodyti teisinius dokumentus su leidimu gyventi kitose šalyse. Tačiau grįžti į Somalį nėra galimybės, ir mes negalime gauti tų dokumentų, todėl mums atrodo, kad šiame kalėjime būsime iki pat mirties.

Blogos gyvenimo sąlygos ir prastas maitinimas sukėlė mums daugelį ligų, kaip tuberkuliozė, regos ir klausos nusilpimai, odos ligos, psichikos sutrikimai ir kt.

Mes prašome:

- 1) aplankyti mus Jonavos areštinėje, kad sužinotumėte apie mūsų gyvenimo sąlygas;
- 2) dalyvauti sprendžiant mūsų problemas ir informuoti apie mus tarptautinę visuomenę;
- 3) daryti spaudimą Lietuvos vyriausybei, kad mus iškeltų iš požeminio kalėjimo (kapo) ir leistų gyventi šalyje pagal savo išgales, jeigu Lietuvos vyriausybė negali mums ekonomiškai padėti per pabėgėlių programas.

Iš anksto dėkojame – 13 pabėgėlių iš Somalio, esančių Jonavos policijos areštinėje.

LŽTA biuletenis *Pozicija*.- 1996 m.,

## DĖL DINGUSIŲ ŽMONIŲ PAIEŠKOS

Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų Ministrui  
Lietuvos Respublikos generaliniam prokurorui  
Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus ir piliečio teisių bei tautybių reikalų komiteto pirmininkui

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1997 m. vasario 4 d.

Lietuvoje vyksta iki šiol negirdėta prekyba žmonėmis. Nei policija, nei prokuratūra nesiima veiksmingų priemonių. Štai 1997 m. sausio 27 d. Lazdijų pasienio punkte buvo sulaikyta nepilnametė Ineta Praudzinskaitė (gimusi 1980 m.), su svetimais dokumentais gabenama į užsienį. Deja, suteneris, atvežęs ją į Lazdijus, o prieš tai laikęs ją Alytuje ir terorizavęs, laisvai išvažiavo iš pasienio punkto, jis nebuvo net apklaustas. Policijos pareigūnai rodo pirštą į prokuratūrą, o prokuratūra į policiją, o nusikaltėliai toliau dirba savo juodus darbus.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centras turi žinių, kad Laura Posikinaitė (gimusi 1980 m.), esanti šiuo metu Izraelyje ir laukianti deportacijos į Lietuvą, bus sulaikyta ir galbūt teisiamą, o jos pagrobėjai laisvai vaikščios, nejausdami jokie pavojaus.

1996 m. dingusi Kristina Karpytė (gimusi 1981 m.) iki šiol nesurasta.

Merginos, kurių nusikaltėliai nepajėgia palaužti, yra žudomos. Antai Irena Kuraitė ( gimusi 1979 m.) buvo nužudyta Kaune 1996 m. lapkričio 29 d.

Svarbiausia tai, kad teisėsaugos institucijos nesieja šių aukščiau išvardintų nusikaltimų, nors tarp jų yra glaudus ryšys. Šios visos keturios merginos yra kaunietės, buvo pažįstamos ir bendravo tarp savęs. Todėl kyla įtarimas, kad visos jos yra tos pačios nusikalstamos grupuotės aukos. Yra žuvusių merginų Izraelyje ir kitose šalyse. Net palaikų pargabenimu į gimtinę niekas nesirūpina. Tiek policija, tiek prokuratūra į nepilnamečių prekybą ir žudymą žiūri pro pirštus, tardama, kad „skęstančiųjų gelbėjimas jų pačių rūpestis“. Ten vyrauja klaidingas įsitikinimas, jog dėl šių nelaimių kaltos pačios merginos ir jų tėvai. O iš tikrųjų tai valstybinio masto nusikaltimai.

Prašytume imtis kuo skubiausių veiksmų tiek čia paminėtų, tiek kitų įvykių tyrimo paspartinimui. Visi šie įvykiai sietini į vieną gretą – tai nusikalstamas ir labai pelningas verslas – prekyba žmonėmis. Neabejojame, kad į šį verslą yra įtraukti ir valstybės pareigūnai. Nėra kito paaiškinimo, kai aiškūs nusikaltėliai be niekur nieko paleidžiami į laisvę, o jų aukos toliau terorizuojamos – tardomos ir net teisiamos. Tai ne tik grubūs žmogaus teisių pažeidimai, tai valstybinio masto nusikaltimai. Jei greitu laiku padėtis nepagerės, Lietuvos žmogaus teisių asociacija pasilieka teisę kreiptis į tarptautines žmogaus teisių organizacijas.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto pirmininkas  
Dingusių žmonių šeimų paramos centro koordinatore

V. GIRDZIJAUSKAS  
O. GUSTIENĖ

## DĖL DARBUOTOJŲ KONSTITUCINĖS TEISĖS

### JUNGTINIŲ TAUTŲ TARPTAUTINEI DARBO ORGANIZACIJAI

Nuorašai:

Lietuvos Respublikos Seimui

Tarptautinei Helsinkio žmogaus teisių federacijai

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1997 m. vasario 26 d.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija protestuoja prieš Lietuvos Respublikos Darbo sutarties įstatymo 29 str. 1 dalies papildymą, Lietuvos Respublikos Seimo priimtą 1997 m. sausio 16 d., Nr. VIII-75, 13-uju punktu, kuris suteikia darbdaviui savarankišką pagrindą nutraukti darbo sutartį su darbuotoju tik dėl neigiamų atestavimo rezultatų. Ar darbuotojai tinka darbui – darbdavys gali įsitikinti nustatydamas jam išbandymo laikotarpį ir atleisti kaip nepraėjusį išbandymo. Darbuotojo tinkamumas darbui gali būti nustatomas skelbiant konkursus atitinkamoms pareigoms užimti. Priimto nuolatiniam darbui dirbančio darbuotojo atleidimas, organizavus jam atestavimą, duoda teisinį pagrindą dėl subjektyvių vadovo vertinimų susidoroti su gerai atliekančiu pareigas darbuotoju, neįtikusiu kuo nors darbdaviui dėl tautybės, politinių ar kitokių nedalykinių savybių. Toks įstatymo pakeitimas daro nestabilius darbo santykius ir pažeidžia darbuotojų konstitucinę teisę į darbą, jo tinkamumą darbui nustatant ne pagal pagrindinius, objektyvius vertinimo kriterijus: išsilavinimą ir kvalifikaciją.

Priimta 1997 02 26 Asociacijos komiteto posėdyje.

Asociacijos komiteto pirmininkas Vytautas GIRDZIJAUSKAS  
Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius Stasys KAUSINIS

DĖL GRĖSMĖS DEMOKRATIJAI

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PIRMININKUI  
PROF. VYTAUTUI LANDSBERGIUI  
LIETUVOS RESPUBLIKOS MINISTRUI PIRMININKUI  
GEDIMINUI VAGNORIUI  
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO IR VYRIAUSYBĖS NARIAMS

Nuorašas: Tarptautinei žmogaus teisių Helsinkio federacijai Vienoje

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1997 m. vasario 26 d.

Didelį visuomenės rūpestį sukėlė pastaruoju metu atsiradusi grėsmė demokratijos raidai Lietuvoje. Per 1996 metų rinkimus Lietuvos konservatorių ir Krikščionių demokratų partijos koalicija, laimėjusi absoliučią daugumą Seime, pradėjo šalį valdyti autoritariniais metodais, mėgindama įvesti ir įtvirtinti daugumos diktatą. Pirmiausia buvo užsimota prieš radiją ir televiziją, siekiant ją pajungti partiniams interesams. Dėl to buvo skubotai paleista senoji ir suburta valdančiąjai daugumai paranki nauja NRTV valdyba. Šį veiksmą tuoj pat sekė kiti ne mažiau grėsmingi – prasidėjo darbuotojų valymas Seime ir Vyriausybėje. Jau pirmąjį valdymo mėnesį iš Vyriausybės patarėjo pareigų buvo atleistas sovietinio režimo kritikas, ilgametis politinis kalnys (sovietiniuose lageriuose iškalėjęs 25 metus) Viktoras Petkus, netrukus buvo pasiūlyta atsistatydinti kitam buvusiam politkaliniui Stasiui Stunguriui (sovietiniuose lageriuose kalėjo 7 metus), Albertui Žilinskui (sovietiniais metais 6 metams teistam už politinę veiklą), Vytautui Vyšniauskui ir daugeliui kitų naujam režimui „įtartinų“ darbuotojų. Beregint buvo koreguojami įstatymai, išplečiantys A grupės tarnautojų sferas, kad be kliūčių būtų galima susidoroti su tais, kurie naujajai valdžiai neįtiks. Per pirmąjį valdymo mėnesį savais žmonėmis buvo pakeisti visi apskričių valdytojai. Pirmojo kadro valymo etapo kulminacija tapo Lietuvos gyventojų genocido centro generalinio direktoriaus Vytauto Skuodžio atleidimo farsas, įvykęs 1997 02 13 d. Seime. Šis sovietinio režimo kritikas, iškalėjęs sovietiniuose lageriuose ilgus metus už pagrindžio spaudos leidimą ir platinimą, už knygos apie dvasinį sovietmečio genocidą rašymą, valdančiąjai daugumai pasirodė ne tik netinkamas Genocido centro vadovas, bet buvo dar apšmeižtas kaip aplaidus ir nerūpestingas darbuotojas. Tuo tarpu į naujos Vyriausybės narių – Vidaus reikalų, Švietimo, Sveikatos apsaugos, Kultūros, Teisingumo ministrų – absurdiškus pareiškimus ir nekompetentingus veiksmus nekreipiama jokio dėmesio. Per du mėnesius, praėjusius nuo atmintinų įvykių su reketininkais Panevėžyje, nesugebėta aptikti nemokšiška paleistų iš ligoninės ir iki šiol besislapstančių nusikaltėlių, mėginama užglaistyti buvusio savanorio ir Lietuvos saugumo darbuotojo Juro Abromavičiaus žuvimo aplinkybes, primenančias politinę žmogžudystę. Gal todėl taip skubiai užsimota prieš nepriklausomą Lietuvos prokuratūrą,

siekiant ją kuo greičiau pajungti valdančiajai daugumai. Dabartinė Seimo dauguma be jokių skrupulų keičia, taiso ir leidžia naujus jai palankius įstatymus, todėl iškyla reali grėsmė šalies laisvajai spaudai, aukštųjų mokyklų nepriklausomumui, kitoms demokratinėms institucijoms bei įstaigoms. Tardomi aktyvūs žurnalistai – Olava Strikulienė, Violeta Vilkauskaitė – viešai nagrinėjantys skaudžius įvykius. Visi šie veiksmai dangstomi skambiais žodžiais apie kovą su mafija ir korupcijos įsigalėjimu, su sovietmečio palikimo likvidavimu ir t. t. O iš tikrųjų imama naudoti ano meto metodus, kai buvo dangstomasi liaudies (dabar tautos) valia, visuomeninių organizacijų iniciatyva.

Tokia sparti vienos partijos ekspansija, valstybės totalizavimas, nesant efektyvios opozicijos, gali nuvesti tuo keliu, kuriuo nuėjo XX-ojo amžiaus pirmojoje pusėje Vokietijos ir Sovietų sąjungos, o šiuo metu pasuko Baltarusijos vadovai. Tarptautiniu mastu pripažintų žmogaus ir piliečių teisių pažeidimai gali užkirsti kelią ne tik į Europos Sąjungą, būti pražūtingi ne tik valdančiajai daugumai, bet ir visai tautai. Kol dar ne vėlu, kviečiame atsipeikėti ir paklusti ne apsvaigusių politikierių diktatui, o sveikam ir blaiviam protui.

Priimta : 1997 02 26 Asociacijos komiteto posėdyje

Asociacijos komiteto pirmininkas Vytautas GIRDZIJAUSKAS  
Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius Stasys KAUSINIS

1997 02 26 Nr. 10-K

## ATSAKYMAS DĖL DINGUSIŲ ŽMONIŲ

# LIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA

Lietuvos žmonių teisių asociacijos pirmininkui p. V. Girdzijauskui  
Dingusių žmonių šeimų paramos centro koordinatoriui  
p. O. Gustienei

Atsakydami į Jūsų raštą pranešame, kad paminėti faktai patikrinimo metu dalinai pasitvirtino. Kauno m. VPK kriminalinės policijos pareigūnai griežtai įspėti už aplaidų darbą, tiriant organizuoto sąvadavimo faktus. Taip pat nurodyta detaliam iširti rašte pateiktus faktus ir priimti įtariamų asmenų atžvilgiu priemones.

Rašte paminėtos Janinos Kuraitės nužudymo aplinkybės yra buitinės, nesusijusios su prostitucijos verslu. Šis nusikaltimas yra išaiškintas, jį įvykdęs T. Arsenovas sulaikytas.

Per 1996 metus buvo sulaikyta apie 400 merginų, kurios padirbtomis pasais ar vizomis mėgino išvažiuoti į užsienį. Iškeltos 42 baudžiamosios bylos pagal LR BK 207 str. (Oficialaus dokumento suklastojimas ar oficialaus suklastoto dokumento realizavimas ir panaudojimas). Tiriant minėto pobūdžio organizuotą nusikalstamą veiklą priverstinio išvežimo faktų neužfiksuota. Daugelyje atvejų merginos per prievartą buvo įdarbinamos užsienyje.

Per 1995-1996 metus apklaustos 237 merginos, kurios Vakarų Europoje užsiiminėjo prostitucija ir buvo deportuotos į Lietuvą. Taip, pvz., iš Vokietijos 107; Olandijos 50; Izraelio 80.

1996 m. už vertimąsi prostitucija Respublikoje sulaikyta 210 merginų, 44 sąvadautojai, iškeltos 24 baudž. bylos, tame tarpe Kauno m. iškeltos 5 baudž. bylos, sulaikytos 23 prostitutės, sulaikyti 5 sąvadautojai.



Minėtą problemą tikslinga spręsti kompleksiskai, neapsiribojant teisinių institucijų veikla. Būtina koreguoti įstatyminę bazę, o taip pat sukurti per prievartą išvežtų merginų dirbti prostitutėmis anoniminį klubą ar telefoną, kurio pagalba operatyviai būtų teikiama informacija apie negatyvius faktus.

VRM PD generalinio komisaro pirmasis pavaduotojas B. Lazutka  
1997 03 14 Nr. 5/4-174, Vilnius

## ŽMOGAUS TEISĖS IR MOKYKLA

# LIETUVOS ŽMOGAUS TEIŠIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1997 m. kovo 18 d.

Kaunas

Remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucija, visiems Lietuvos piliečiams reikia mokėti savos valstybės kalbą, būti susipažinusiems su jos istorija, įsisavinti savo valstybės ir tarptautinės teisės pagrindus, mokytis priešintis bet kam, kas kėsina į Lietuvos nepriklausomybę. Labai apmaudu, kai Lietuvos pilietis, baigęs bendro lavinimosi mokyklą, nemoka arba tik silpnai temoka valstybinę kalbą, tad negali užimti aukštesnės valstybinės tarnautojo vietos. Net gi pasitaiko, kad atėję atlikti būtinąją karinę prievolę nesupranta valstybine kalba duodamų nurodymų (komandos). Viso to priežastimi tektų laikyti bendro lavinimosi mokyklų sistemoje nepakankamu dėmesiu lietuvių kalbos mokymui. Ypač sutrikdytas lietuvių kalbos mokymas Lietuvos rytuose, kur siautė ne viena ir ne vienos svetimos valstybės okupacija. Nepakankamas valstybinės lietuvių kalbos mokėjimas yra viena iš žmogaus teisių pažeidimo grandžių. Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija (LŽTGA) yra susipažinusi su esama padėtimi ir visa rimtimi siekia atkreipti Lietuvos Vyriausybės, o ypač Lietuvos Švietimo ir mokslo ministerijos dėmesį į susidariusią bendro lavinimosi mokyme situaciją. Spauldoje pasitaiko pasiteisinimo lietuvių kalbos nemokėjimu dėl stokos lietuvių kalbos mokytojų Lietuvos rytuose arba silpnu tų mokytojų valstybinės kalbos mokėjimu. LŽTGA siūlo, kad visose Lietuvos valstybinėse bendro lavinimo mokyklose nebūtų pažeidžiamos Žmogaus teisės, visų pirma, valstybinės kalbos mokėjime. Todėl siekiant pritraukti tam darbui reikalingus mokytojus, būtų tikslinga skelbti konkursus atitinkamose vietovėse lietuvių kalbos mokytojų vietoms užimti. Be to, Lietuvos rytuose tose vietose, kur ryškiai atsiliekiama lietuvių kalbos mokyme, reikėtų sudaryti paskatinančias mokytojams sąlygas, būtent mokėti 100% algos priedą, be eilės suteikti valstybės lėšomis apmokamą butą (valstybinį ar privatų).

Taip pat bendro lavinimosi mokyklose jau neišvengiamai tektų mokyti Žmogaus teisių. Tokiu vadovėliu šiuo laiku galėtų pasitarnauti N. Letukienės ir L. Deveikio „Žmogaus teisių mokymas vidurinėje mokykloje“, (Vilnius, Pradai, 1995 m.). Šią knygelę reikėtų nedelsiant pagausinti.

Savas tėvynės apgynimas yra kiekvieno piliečio pareiga. Todėl dabar jau visose bendro lavinimosi mokyklose tektų įteisinti Tėvynės gynėjo ugdymo programą, suprantama, reikėtų atsakyti švietimo įstatymo 26-ojo straipsnio.

Tenka pastebėti, kad Tautos ir Valstybės švenčių dienomis moksleiviai neraginami (nekviečiami) mokyklose suruošti atitinkamus minėjimus. Esą tai būtų žmogaus teisių pažeidimas

šventą dieną ateiti į mokyklą. Suprantama, tik prievarta gali pažeisti žmogaus teises. Tačiau ugdat mokslėiviją tautine dvasia yra kilnu laisva valia susirinkti mokykloje ir paminėti atitinkamą šventę tos pat šventės dieną, pvz., Valstybės atkūrimo (02 16), Nepriklausomybės atstatymo (03 11), Sausio 13 (01 13). Tokioje šventėje galėtų būti paruošta atitinkama mokytojų ir mokinių programa, kurioje dalyvautų ne tik mokslėiviai ir jų tėvai, bet ir visuomenė. Tai sudarytų mokslėivijos visuomeninio auklėjimo ir auklėjimosi momentą.

Šių priemonių įgyvendinimas yra pilietiškumo ugdymo mokyklose laidas.

LŽTGA komiteto pirmininkas	prof. habil. dr. A. DUMČIUS
LŽTGA komiteto vicepirmininkas	prof. habil. dr. R. BALTRUŠIS
LŽTGA narys	plk. A. VAITKAITIS

## DĖL NUOSAVYBĖS TEISIŲ Į IŠLIKUSĮ NEKILNOJAMĄJĮ TURĄ ATKŪRIMO

LR Seimo nuosavybės teisių atkūrimo komisijai  
LR Seimo Pirmininkui

### LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS KREIPIMASIS

1997 m. gegužės 5 d.

Lietuvos, žmogaus teisių gynimo asociacija (LŽTGA), apsvarsčiusi paskutinį įstatymo „Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo“ projektą, anksčiau pasiūlė LR Seimo nuosavybės teisių atkūrimo komisijai savo nuostatas gražinant savininkams žemę („Kauno diena“, 1997 04 23, Nr. 931). Taip pat LŽTGA konstatuoja, kad esantis įstatymo projektas neišsprendžia ir nesumažina savininkų ir nuomininkų tarpusavio susipriešinimo šaltinių. Kadangi valstybė dar negali greitai ir teisingai kompensuoti už prarastą nekilnojamąjį turtą arba suteikti analogiškas gyvenamąsias patalpas nuomininkams, todėl įstatymo projekto rengimas užsitęsė, teisingiau kalbant, pateko į aklavietę. LŽTGA visada stengiasi konstruktyviai padėti Vyriausybei spręsti aktualias Lietuvos problemas. Siūlome priemonės, kiek įmanoma sumažinančias valstybės išpareigojimus abiem pusėms ir nepažeidžiančias nuosavybės teisių.

Gražinus savininkams natūra pastatus, jie privaloma tvarka išnuomojami savivaldybėms, kol nuomininkai atgaus sau privačias gyvenamąsias patalpas. Savivaldybės nuomą apmoka nustatytais kainomis.

ALTERNATYVA. Savininkai su savo namų gyventojais sudaro laisvas nuomos sutartis rinkos kainomis, atsižvelgiant į pastato vietą, būklę, o Vyriausybė kompensuoja dalį nuomos kainos.

Siekiant sumažinti valstybės išpareigojimus, kompensacijos skiriamos ne tik savininkams (atgavę nuosavybę jie tvarkosi patys), bet tolygiai ir nuomininkams, kurių galimybės apsirūpinti privačiu gyvenamuoju plotu labai padidėtų. Įstatyme turi būti pažymėti gyventojų apsirūpinimo gyvenamuoju plotu keliai. Pavyzdžiui, valstybė ima kreditus iš hipotekos, nuperka (pastato) butus, kuriuos privatizuoja nuomininkai.

Hipotekos kreditus (su palūkanomis) valstybė gražina po 20-25 metų. Į gražintinų objektų

sąrašą įtraukiami komercinės paskirties, gamybinės veiklos, švietimo, mokslo, sveikatos apsaugos ir kiti objektai, kuriuos savininkai išnuomoja pagal paskirtį naudotojui ir juos prižiūri pagal įstatymus. Šiuo metu būtina peržiūrėti išplėstą išperkamų tiek pastatų, tiek žemės sąrašą. Numatyti galimybę savininkams apskųsti teismui 1989-1996 metais priimtus, neteisėtus sprendimus dėl nekilnojamojo turto negražinimo ar LDDP valdymo metu įvykdytą privatizavimą prieš savininko valią.

Savininkui turi būti atstatyta nuosavybės teisė į visą namų valdoje turėtą sklypą, nepaisant, ar yra kitam subjektui priklausantys pastatai ar garažai. Laisva žemė yra gražinama savininkui.

Aptarta komiteto posėdyje 1997 05 05.

LŽTGA komiteto pirmininkas prof. habil. dr. Arimantas DUMČIUS

Asociacijos komiteto pavaduotojai prof. habil. dr. Romualdas BALTRUŠIS

Algirdas MARCINKEVIČIUS

Asociacijos nariai: buvęs Seimo narys Valdas PETRAUSKAS, Kęstutis BALČIŪNAS

Augustinas ŠVENČIONIS

DĖL SANTYKIŲ SU BALTGUDIJA

## **ATVIRASLAIŠKAS LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTUI JO EKSCELENCIJAI ALGIRDUI BRAZAUSKUI**

1997 m. rugpjūčio 18 d.

Vilnius

Demokratinė gudų bendruomenė Lietuvoje sveikina ir palaiko rugsėjo 5-6 dienomis Vilniuje rengiamą konferenciją dėl gerų santykių tarp kaimyninių valstybių, tačiau privalome atkreipti Jūsų dėmesį į prezidento A. Lukašenkos politiką ir poziciją. Prezidentas Lukašenka ignoruoja visas autoritetingiausių Europos organizacijų pastabas dėl žmogaus teisių ir konstitucijos pažeidinėjimo Gudijoje.

Su jo žinia buvo primušti XII sušaukimo Aukščiausiosios Tarybos 18 deputatų, priklausančių opozicijai.

Jis neteisėtai išvaikė XIII sušaukimo Aukščiausiąją Tarybą.

Prezidentas monopolizavo visas oficialias masinės informacijos priemones, ir jomis nebegali naudotis demokratiški šalies atstovai.

Už menkiausią prezidento diktatoriškos politikos kritiką žmonės persekiojami ir griežtai baudžiami.

Prezidentas panaikino lengvatas stalininių gulagų aukoms.

Prezidentas paskelbė, kad Černobylio katastrofos zona tinkama gyventi žmonėms, nors mokslininkų nuomonė visai priešinga, ir dabar į ten privaloma tvarka siunčiamas mokslą baigęs jaunimas.

Kadrų ir švietimo politiką Lukašenkos vyriausybė nukreipė prieš tautinį atgimimą.

Prezidentas Lukašenka pasirašė karinę sąjungą su Rusija ir gudų jaunimas gali būti pasiųstas į bet kokius Rusijos sferos interesų karštus taškus.

Todėl prezidento Lukašenkos priėmimas be atitinkamų išlygų reiškia jo autoritarinės politikos pritarimą.

Tad kokia partitimi, Jūsų Ekscelencija, Jūs ruošiatės keistis su prezidentu Lukašenka?

Deja, mes negalime įtakoti planuojamos konferencijos dienotvarkės, tačiau mes išreiškiame visos Gudijos progresyvios visuomenės susirūpinimą.

Su gilia pagarba

Lietuvos gudų kultūros draugijos taryba. Suderinta: GKD pirmininkas F.NIUNKO

COUNCIL OF EUROPE / CONSEIL DE L'EUROPE

## ASSEMBLED PARLEMENTAIRE

AS/Jur(1997)52 11 December 1997

Former embassies of the Baltic States on the territory of some Council of Europe member States

Introductory memorandum Committee on Legal Affairs and Human Rights Rapporteur: Mr Goran Magnusson, Sweden, Socialist Group.

### I. Introduction

1. After the Baltic States had been invaded by the troops of the Soviet Union in June 1940, diplomatic staff of the Baltic Republics in some European countries was obliged to abandon their embassies. There are three former embassies of Latvia and Lithuania, which have never been returned to their former – and in fact titular – owners and are still occupied by diplomatic or consular staff of the Russian Federation. Two of them are situated in Paris and one in Rome.

2. A motion for a resolution on this matter was tabled in 1994 (Doc 7119 rev) and referred to the Committee on Legal Affairs and Human Rights. The Committee first appointed Sir Peter Fry as its Reporter, but when Sir Peter left the United Kingdom Delegation I was appointed as his successor.

3. This introductory memorandum is intended to be a basis for discussion in the Committee, but also to be a basis for obtaining more information from the parliamentary delegations concerned in the Parliamentary Assembly.

### II. The building of the Latvian Embassy in Paris at 8 rue Prony

4. After World War II, the French Ministry of Foreign Affairs granted use of the Latvian Embassy Building at 8 rue Prony in Paris to the Soviet Union. There was no formal transfer of ownership. The Ministry of Foreign Affairs of the USSR attempted to sell the building or to give it away, but the French authorities blocked these transactions since the USSR, and later the Russian Federation, could not provide documents to prove ownership rights. Since 1990, the building has been sublet several times and presently it houses the permanent mission of the Russian Federation to UNESCO.

5. At the end of October 1995, during a meeting with President Yeltsin of Russia, President Chirac of France asked that this long-standing issue be resolved. Promises were made to resolve the issue. Whilst admitting that Russia does not have any ownership rights to this building, the French Ministry of Foreign Affairs holds the view that this issue should be resolved between the Republic of Latvia and the Russian Federation.

### III. The building of the Lithuanian Embassy in France, at 14 place du General Catroux, Paris

6. On 27 July 1925, the Lithuanian Ambassador in France purchased the building at 14 place Malesherbes (now place du Ge'ne'ral Catroux) and opened an embassy there. The purchasing contract of 1,500,000 French Francs was duly registered in the mortgage register in Paris. Lithuania paid the full price in four installments, completing its payment in 1928.

In August 1940, at the request of the Vichy Government, the keys of the Lithuanian Embassy were handed over to the municipality of Paris, which passed them on to the Embassy of the USSR. It was first used as a consulate and later as the office of ITAR-TASS press agency. In April 1994, the agricultural and food section of the Embassy of the Russian Federation was opened on the premises. Currently the building houses the information centre of the press agency „Ria Novosty“ and the information service of the Russian Embassy.

The USSR tried to sell the building in 1955, but failed since it did not have the necessary documents certifying its title thereto. In 1979, the General Tax Department of Paris notified it that payments for the use of the building should be paid by the institution which occupied the premises (in the Soviet Consulate), yet it also confirmed that the last owner of the building registered in the mortgage books was the State of Lithuania and that the last entry was dated 27 July 1925.

9. The Republic of Lithuania started legal proceedings claiming the property back on the basis of the existing documentation attesting its property rights. However, in his decision of 21 November 1994, the President of the Court of Appeal in Paris dismissed the case since a Russian diplomat who benefited from diplomatic immunity was in charge of the office located in the building.

#### IV. The Embassy of the Republic of Lithuania in Rome

10. The Republic of Lithuania acquired the Villa Maria Luisa at 116 via Nomentana, in 1937. It paid part of the purchasing price directly to the vendors and borrowed the rest from a bank. In 1940, 44.6% of the full price had been paid. When Lithuania was occupied it was, of course, prevented from completing the payment and, following pressure from the Italian Government, the building was relinquished to the Italian Ministry of Foreign Affairs in 1940.

There was no formal transfer. The building was then turned over to the Soviet Union, which paid two installments to the bank, amounting to 4.3% of the purchasing price. In 1943, when further payments were suspended, a court in Rome ruled, at the request of the bank that the building was to be sold to a real estate company. Then, in 1945, the Italian Government purchased the Villa Maria Luisa from this real estate company, after which the Ministry of Foreign Affairs of Italy gave the villa to the Soviet Union as „the Successor State of the Republic of Lithuania“. The Soviet Union had to pay the outstanding mortgage sum.

Apparently the Villa Maria Luisa is presently housing the consular section of the Russian Embassy.

11. Since 1991, Lithuania has addressed the USSR and later the Russian Federation, concerning the ownership question of its embassy buildings in Paris and Rome. The issue has been repeatedly raised at meetings between the top officials of the two countries and in 1993 their prime ministers agreed to establish a special commission to resolve the issue.

Regrettably, there has been no substantial outcome of these negotiations. Apparently, Russia maintains that Lithuanian property in Paris and Rome is subject to negotiations and makes its resolution conditional on other issues.

#### V. Preliminary observations

Legally speaking, there seems to be little doubt that the Baltic Republics remained proprietors of the buildings concerned. The inscriptions in the mortgage register in Paris clearly show

who the owners of the buildings are and when they acquired them. Counterproof to such inscriptions in the mortgage register is only exceptionally admitted. Thus the ownership situation for the buildings in Paris is abundantly clear. In Rome, the legal situation of the Villa Maria Luisa is somewhat more complicated since the building was sold by a court order in 1943 and subsequently bought by the Italian State and given to the Soviet Union.

One may regret that the President of the Paris Court of Appeal considered himself incompetent to deal with the matter, invoking the Vienna Conventions of 1961 and 1963 on diplomatic and consular relations, which grant legal immunity to buildings used for diplomatic or consular purposes. Admittedly, it would have been difficult for him to order the expulsion of a diplomatic mission, but he might at least have declared who is the rightful owner of the building. There is a problem here since it clearly shows that diplomatic immunity may run counter to the very fundamental rights of individuals and of institutions which our member States are bound to respect, not only in accordance with their own legislation, but also with the European Convention on Human Rights. In fact, the Convention, in its Article 1, provides that the High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in the Convention. This Article applies to the protocols to the

Convention as well. Thus, Article 1 of the First Protocol provides that „every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.“

Basing himself on the case-law quoted above, every European citizen may wonder what would happen if his or her home were to be squatted by a foreign diplomat. Would the authorities wash their hands and the courts declare themselves incompetent? Of course the chances that this will happen are remote, but the situation of the Latvian and Lithuanian embassies shows that it is not entirely unthinkable.

14. The problem may exist with property rights, but also in respect of other fundamental rights and freedoms. Not so long ago, a foreign diplomat accredited in France exceeded speed limits at the Sea Boulevard in Nice and killed two children. No criminal proceedings and no civil suit could be brought against the diplomat as long as he enjoyed diplomatic immunity.

One had to wait for a decision of his government to waive his immunity before any legal action was possible. Of course, it seems unsatisfactory that one depends on the goodwill of a foreign State before anything can be done against diplomatic personnel who break the law.

This is a problem which the Council of Europe may wish to tackle in the future.

15. Although I am of the opinion that the buildings should be returned to Latvia and Lithuania, I am also convinced that the best way to do so would be in bilateral negotiations between each of these countries and the Russian Federation. There are practical and financial matters to be resolved. Given the fact that the Baltic Republics have regained their independence in 1991, it does not seem unfair if the Russian Federation were to pay certain

Amount of rent over the years since then. On the other hand, the Baltic States might be asked to reimburse any substantial improvements which may have been made to the buildings by the Russian Federation.

16. Lithuania only paid 44.6% of the sale price of its embassy in Rome. Should it pay the remainder to the Russian Federation? I do not think this would be fair in view of the fact that the Villa Maria Luisa was given to the Soviet Union by the Italian authorities and that it did not have a single lira to pay for the building. The principle that there should not be unjustified enrichment would apply.

17. It is not up to the Committee on Legal Affairs and Human Rights to prescribe how the

negotiations we recommend should take place, but it seems desirable that they should deal with the return of the buildings and not include other questions which are still to be settled by the Baltic Republics and their eastern neighbor. If, by any chance, it were difficult to arrive at an agreement on any financial matter, the solution would be to ask for independent experts or to submit the case to arbitration.

#### VI. Conclusions

This memorandum thus arrives at the conclusion that the two buildings in Paris and the one in Rome belong to Latvia and Lithuania respectively and should be returned to them.

It should be admitted, however, that this paper is based on information provided by these two Baltic States. Therefore, before proposing any formal action, either by the Committee on Legal Affairs and Human Rights or by the Assembly itself, it would be useful and fair to hear the other parties'. I therefore suggest that the Committee, before taking any further action, send this memorandum for comments and corrections to the parliamentary Delegations of the three Baltic States, the Russian Federation and of France and Italy.

#### HISTORY

1. The premises at 116 Via Nomentana for the Lithuanian Embassy in Rome were acquired on July 6, 1937 by Minister Mr. V.Carneckis. According to the purchasing documents, the total area of villa Maria Luiza was about 9000 square meters. It included a garden, a villa and nearby structure, both with furniture. The villa was three store building with 22 rooms. The other structure housed the stables and the keeper's residence, a total of six rooms. In 1938-1939 Lithuania carried out extensive renovation of the building and turned it into the embassy residence.

Of the purchasing price 3,000,000 liras, Lithuania has paid directly to the owners a total of 1,014,706.80 liras. The rest of the amount 1,985,393.20 was borrowed from the Bank (la Banca Nazionale del Lavoro (BNL), Sezione Autonoma di Credito Fondario), to be paid out in a' semi-annual installment every January 1st and July 1st. During the period, Lithuania had made five such installments: two in 1938, two in 1939 and one in 1940, a total of 323,534 liras. So, altogether Lithuania had paid a total of 1,338,240.80 liras or 44.6 % of the total price. Further payments were prevented by circumstances beyond Lithuanian control that are to be considered as force major.

Following the occupation of Lithuania by the Soviet Union in June 1940, Lithuanian ambassador Mr. S.Lozoraitis stayed in the embassy until August. Italian officials requested the ambassador to turn the building over to the Soviets. After negotiations, Mr. S.Lozoraitis declared that he is abandoning embassy and the embassy secretary Mr. J. Gaurylius relinquished the building without documenting the act, to the protocol officers of the Italian Ministry of Foreign affairs. Having taken over the building at 116 Via Nomentana, the Soviet Union has paid two installments to the BNL, totaling 129,413 liras or 4.3 % of the price.

After the war broke out, early in June 1941 Lithuanians took over the building. A week later Italian Foreign Minister sent a telegram to Mr. S.Lozoraitis, requesting to submit the building once again. The embassy was secondly passed into hands of Italian officials who later submitted it to the Swedish embassy, which at the time was representing the interests of the Soviet Union.

In a war period the payments to the BNL were suspended. At the request of the bank, on August 14,1943 the court of Rome ruled that Lithuania's property should be sold to a real estate company Viareggio. On August 1, 1945, the Italian Government purchased the villa Maria Luiza from the real estate company Viareggio and on the same day the Ministry of Foreign Affairs of Italy gave the villa to the Soviet Union as „the successor state of the Republic Lithuania“. The

Soviet Union had to pay mortgage amounting to 2,348,302.20 liras. Taking into account the inflation of lira, it appears that the USSR has paid about 19 % of original price of the premises.

Currently the Villa Maria Luiza is housing the consular section of the Russian embassy, including a rather large technical department.

2. On July 27, 1925 Lithuanian Ambassador in France Mr. P. Klimas purchased the building at 14 Place du General Catroux in Paris and opened the embassy. The purchase contract of 1,500,000 FFfr with Mr. Jacques Vianelli was registered in a bureau of Sena Department of Paris on September 1, 1925. Lithuania has paid the full price in four partial payments, completing the whole payment on December 22, 1928.

In August 1940 under request of Vichy government, the keys of the Lithuanian embassy were submitted to municipality of Paris, which passed them over to the embassy of the USSR. The USSR had made attempts to sell the building in 1955 but failed not having documents certifying its title thereto. In 1979 General Tax Direction of Paris notified that the payments for building utilization are to be paid by institution which actually occupies the premises (i.e. Consulate of USSR), but also proved that the last owner of the building registered in mortgage books is Lithuanian state, and the last registry was dated July 27, 1925.

Since 1940 the building at 14 Place du General Catroux has been used as a consulate, bureau of ITAR-TASS press agency. Since April 1994 the agricultural and food section of the Embassy of Russian Federation was opened on the premises. At present the informational center of press agency „Ria Novosty“ and Informational Service of Russian Embassy are located there.

Having submitted documentation attesting its property rights, the Republic of Lithuania started a legal procedure at Paris court claiming the property question. The case however was dismissed as long as institution located in a building is headed by a Russian diplomat and therefore can benefit from diplomatic immunities (the decision of Paris Appeal Court of 21 November 1994).

## DĖL LŽTA KONFERENCIJOS REZOLIUCIJOS

### **POLICIJOS DEPARTAMENTAS PRIELIETUVOS RESPUBLIKOS VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJOS**

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centro koordinatorėi p. O. Gustienei

1997 m. gruodžio 22 d. (Nr. 5-322)

Policijos departamente atidžiai susipažinome su Lietuvos žmogaus teisių asociacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centro konferencijos rezoliucijoje išdėstytais teiginiais bei pasiūlymais. Suprantame ir nuoširdžiai pritariame Jūsų susirūpinimui sprendžiant aktualias žmogaus saugumo problemas.

Šios konferencijos rezoliucija, Jūsų adresuota Lietuvos Respublikos Vyriausybei, buvo persiūsta į daugumą ministerijų, tarp jų ir į Vidaus reikalų ministeriją, kuri dar lapkričio mėnesį susipažino su rezoliucija ir pateikė savo atsakymą apibendrinti Užsienio reikalų ministerijai.

Norėtume Jus informuoti, kad kriminalinės policijos padaliniai organizuoja ir atlieka dingusių be žinios asmenų paiešką. Šį darbą atlieka Policijos departamento prie VRM Kriminalinių



nusikaltimų tyrimo tarnybos paieškos skyrius, Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos m. vyriausiųjų policijos komisariatų paieškos poskyriai, Šiaulių ir Panevėžio m. vyriausiųjų policijos komisariatų paieškos grupės, o kitose policijos įstaigose paiešką vykdo įgalioti kriminalinės policijos pareigūnai. Policijos departamentas, siekdamas sumažinti minėtų padalinių pareigūnų darbo krūvius (šiuo metu vienas pareigūnas tiria net iki 150 bylų), ieško galimybių padidinti šių padalinių pareigūnų etatų skaičių.

Artimiausiu metu Policijos departamento prie VRM Savivaldybių policijos tarnyboje numatoma įkurti Jaunimo problemų poskyrį. Šio padalinio darbuotojai organizuos ir vykdys dorovinių teisės pažeidimų, susijusių su prostitucija, smurtu buityje, girtavimu, narkomanija, vaikų ir jaunimo nusikalstamumu bei kitais antisocialiniais reiškiniais, prevenciją. Taip pat bus operatyviau sprendžiamos bei analizuojamos ir nukentėjusių nuo nusikaltimų, kitų teisės pažeidimų reabilitacijos problemos ir visapusiškos pagalbos suteikimo galimybės.

Tikime ir sieksime, kad šiomis priemonėmis bei bendromis su visuomene pastangomis galėsime efektyviau spręsti šias ypač aktualias problemas.

Pagarbiai

Generalinio komisaro pavaduotojas Vyriausiasis komisaras

V. TRINKŪNAS

NESIBAIGIANTYS TEISMAI

Lietuvos Prezidentui  
LR Ministrui Pirmininkui  
LR generaliniam Prokurorui  
LR Aukščiausiojo Teismo Pirmininkui  
LR teisingumo Ministrui

## PAREIŠKIMAS

Taip nedaug liko tų, kurių dėka atgavome Nepriklausomybę. Šiandien jie stumiami į užmarštį, su jais nesiskaitoma ir net niekinama. Ryškiausias šiandienos pavyzdys – kampanija prieš mons. Alfonsą Svarinską, nepalaužtą sovietmečiu, pasiaukojančiai dirbusį, kovojusį, kentėjusį už Dievą ir Tėvynę, daug nusipelnęs Lietuvai. Dabar, kaip ir sovietmečiu, jis tampomas po teismus, tyčiojamas, grasinamas, norima jį palaužti. Tai kerštas už jo buvusią ir dabartinę veiklą dėl tiesos ir teisingumo Lietuvoje. Visa tai daroma pasinaudojant nepriklausomos Lietuvos teismais.

Jau šešis kartus vyko teismai: Vilniaus m. 2-osios apylinkės teisme, Vilniaus apeliaciniame teisme, vėl Vilniaus 2-osios apylinkės teisme, Kretingoje, Klaipėdoje. Dabar „byla“ bus nagrinėjama antrą kartą Kretingoje. Tai viešas pasityčiojimas. Faktiškai tai politinės bylos, pradėtos sovietmečiu, tąsa.

Leisdami tyčiotis iš mons. A. Svarinsko, teismai, ir šiaip jau netekę autoriteto, visiškai praranda jį daugybės Lietuvos žmonių akyse.

Labai keista, kad mons. A. Svarinską po teismus tampantis L. Kniukšta, žmonių akivaizdoje viešai išniekinęs Lietuvos Respublikos valstybinę vėliavą teismo salėje, to paties teismo teigimu, jokie pažeidimo nepadarė. Susidaro įspūdis, kad teismai palaiko tuos, kurie griaua Lietuvos pamatus.

Prašome užkirsti kelią nesibaigiantiems mons. A. Svarinsko teismams ir leisti jam ramiai dirbti nepriklausomos Lietuvos ir Bažnyčios labui!

Pasirašė: arkivyskupas S. TAMKEVIČIUS, vyskupai J. MATULAITIS, J. PREIKŠAS, J. ŽEMAITIS, A. VAIČIUS, E. BARTULIS, kardinolas VINCENTAS SLADKEVIČIUS (su prierašu: „Labai uoliai ir sėkmingai jis dirba dabar Kavarsko parapijoje. Džiaugiuosi juo ir jį laiminu“), Seimo nariai K. KRYŽEVIČIUS, P. GRAŽULIS, K. KUZMINSKAS, Žmogaus teisių gynimo asociacijos vadovas A. DUMČIUS, prof. R. BALTRUŠIS ir kt.

Iš viso 47 parašai.

## SVEIKINIMAI

### POETUI BERNARDUI BRAZDŽIONIUI

Gerbiamasis Poete, Kauno miesto garbės pilietė,

Jums įteiktas Šventojo Sosto aukštas apdovanojimas – Šventojo Grigaliaus ordinas – garbingai apvainikuoja Jūsų išskirtinį talentą, ištikimą tarnystę amžinosiomis vertybėmis paremtai poezijai, krikščioniškojo tikėjimo tiesoms, gėrio ir grožio idealams.

Šis garbingas apdovanojimas kartu yra ir moralinė paskata visai mūsų tautai, siekiančiai dvasinio atgimimo ir atsinaujinimo.

Nuoširdžiai sveikiname ir džiaugiamės, kad dalelė Jums suteiktos garbės tenka ir mūsų miestui.

Kauno miesto meras Henrikas TAMULIS

### Jo Ekscelencijai LR Prezidentui p. Valdui ADAMKUI

Nuoširdžiai sveikiname laimėjus LR Prezidento rinkimuose istorinę pergalę. Jūsų sėkmė parodė, kaip lietuvių tauta vertina dirbančio Lietuvai savo sūnaus veiklą, nepaisant, kad ir kur jis gyventų. Linkime Jums tvirtos sveikatos vadovaujant mūsų Tėvynei Lietuvai, kuri žengia į XXI amžių santarvės, susitelkimo ir doros keliu.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos komiteto pirmininkas  
prof. Arimantas DUMČIUS,  
Vicepirmininkas prof. Romualdas BALTRUŠIS,  
Sekretorius Marijus KANTAS

1998 m. sausio 20 d.

## DĖL ŠVIETIMO REFORMOS

## DIDŽIAI GERBIAMAM LIETUVOS MINISTRUI PIRMININKUI

**LIETUVOS ŽMOGAUS TEIŠIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1998 m. vasario mėn.

Lietuvos švietimo ir mokslo ministro prof. Z. Zinkevičiaus vykdoma mūsų tautinės (nacionalinės) mokyklos reforma siekia valstybinės lietuvių kalbos mokymo tautinių mažumų mokyklose, savos tėvynės meilės ugdymo ir humanitarinių krikščioniškų principų įgyvendinimo Lietuvos mokyklose. Ypač tai svarbu atkreipiant dėmesį į dar mūsų gyvenamoje aplinkoje galutinai neišnykusio komunizmo, pridengto internacionalizmu, ir ateizmo ideologinę įtaką. Todėl vykdomos reformos įgyvendinimas yra svarbus mūsų tėvynės tolimesniam egzistavimui ir sėkmei, nes visi suprantame, tad valstybės ir tautos ateitis priklauso jauniems. Jiems reformos idėjos suteiks moralinę jėgą ir dvasinę stiprybę žengiant tautiškuoju gyvenimo keliu.

Prašytume Jus palaikyti ir remti Lietuvos švietimo ir mokslo ministro prof. J. Zinkevičiaus pastangas įgyvendinant reformą Lietuvos mokyklose.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas prof. habil. dr. A. DUMČIUS  
Vicepirmininkas prof. habil. dr. R. BALTRUŠIS

## DĖL GRAŽINTINOS NUOSAVYBĖS

JO EKSCELENCIJAI LIETUVOS RESPUBLIKOS PREZIDENTUI  
LR SEIMUI IR VYRIAUSYBEI**LIETUVOS ŽMOGAUS TEIŠIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS  
PAREIŠKIMAS**

1998 m. kovo 9 d.

1997 m. liepos 1 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą Nr. VIII-359 ir 1997 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr.1057 patvirtino šio įstatymo įgyvendinimo tvarką ir sąlygas bei 1997 m. spalio 1 d. gražintų ir gražintinų savininkams gyvenamųjų namų aprūpinimo butais programą.

Tam, kad Lietuvos žmonės būtų mažiau supriešinti, sukelta mažesnė socialinė įtampa, dalis tautos nebūtų paversta beteisiais ir antrarūšiais piliečiais, kad daug žmonių negyventų neviltyje ir nežinioje, Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyrius siūlo:

1997 m. liepos 1 d. įstatymo Nr. VIII-359 16 straipsnio 9 punktas: „atlyginimas piliečiams už valstybės išperkamus gyvenamuosius namus, jų dalis, butus“ turi būti paraleliai vienodomis sąlygomis siūlomas ir taikomas tiek savininkams, tiek nuomininkams. Tada gyvenantys gražintuose namuose nuomininkai įgautų teisę, kurios dabar jie neturi, į 1991 m. gegužės 28 d. įstatymą Nr. T-1374 – t. y. į butų privatizavimo įstatymą, kuris „nustato valstybinio ir visuomeninio butų fondo pirkimo-pardavimo tvarką nuomininkams, iki 1992 m. gruodžio 1 d. pareiškusiems

norą įsigyti nuosavybės gyvenamąsias patalpas“. Tuo pačiu būtų išvengta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 24 straipsnio:

„Žmogaus būstas neliečiamas“; 28 straipsnio: „Įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių“ bei 29 straipsnio: „Įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“ pažeidimo.

Garantiniai dokumentai dėl valstybės įsipareigojimo atsiskaityti su nuomininkais turėtų būti ne niekiniai savivaldybių išduodami raštai, bet notarų patvirtinti dokumentai, kurie nevaržytų nuomininkų, suteiktų jiems galimybę parduoti, pasikeisti ar palikti vaikams savo būstą. Tada nuomininkai irgi įgautų teisę į savo per 50 sovietų okupacijos metų užgyventą turtą ir nebūtų pažeistas LR Konstitucijos 32 straipsnis:

„Piliietis gali laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvoje, gali laisvai išvykti iš Lietuvos. Šios teisės negali būti varžomos“.

Daugiabučių gražintinų namų savininkams gražinti tik tuos butus, kurie yra laisvi, o už likusius – išmokėti kompensaciją. Taip nebūtų pažeistas Lietuvos Respublikos 1996 m. lapkričio 12 d. Konstitucinio Teismo nutarimas: „buvusių savininkų galimybė natūra susigražinti gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, kai juose gyvena nuomininkai, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 ir 29 straipsniams“. 4) Gražinti namus, butus natūra tik tiems savininkams ar paveldėtojams, kurių pristatyti dokumentai dėl nuosavybės nekelia nė mažiausios abejonės dėl turėto turto. Jei iš turimų dokumentų kyla bent kokių neaiškumų (giminystės ryšio, išmokėtų kreditų, konfiskuoto ploto ir t. t.), tokiu atveju išmokėti kompensaciją.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos Kauno skyrius

DĖLATSAKYMO LAIKU OFICIALIUS PAREIŠKIMUS, SKUNDUS, PAKLAUSIMUS IR PASIŪLYMUS

Lietuvos Respublikos Vyriausybei  
Lietuvos Respublikos Seimui ir jo komitetams  
Lietuvos ministerijoms

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ GYNIMO ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1998 m. kovo 20 d.

Atkreipiame Jūsų dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikos įstaigų pareigūnai, įskaitant ir aukščiausias valstybės institucijas bei ministerijas, neretai labai pavėluotai arba visai neatsako į oficialius visuomeninių organizacijų ir politinių partijų bei gyventojų pareiškimus, skundus, pasiūlymus ir paklausimus.

Pareiškiamo, kad:

minėtų įstaigų pareigūnai privalo laikytis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. spalio nutarimo Nr. 774 dėl „Gyventojų pareiškimų, skundų ir pasiūlymų nagrinėjimo valstybės valdymo organuose, įmonėse, įstaigose bei organizacijose tvarkos“;

pagal šį nutarimą – valstybės valdymo organai, įmonės, įstaigos bei organizacijos, jų vadovai pareiškimus, skundus ir pasiūlymus turi išnagrinėti per mėnesį nuo jų gavimo dienos, o esant

reikalui iširti papildomai per 15 darbo dienų. Jei šioms pareigūnams tarnybiškai nepriklauso spręsti pateiktą klausimą, per 5 dienas šie pareigūnai privalo persiųsti juos pagal priklausomybę.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos vykdomasis komitetas skelbs minėtus pažeidimus, nes jie neprisideda prie teisinės Lietuvos valstybės kūrimo.

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos pirmininkas prof. A. DUMČIUS

*Kauno diena.* - 1998 m. kovo 20 d.

## DEL PRIEMONIŲ VISUOTINĖS ŽMOGAUS TEISIŲ DEKLARACIJOS 50-OSIOMS METINĖMS PAMINĖTI

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 50-ųjų metinių minėjimui organizuoti komisijos Pirmininkui Emanueliui Zingeriui

### LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1998 m. rugpjūčio 14 d.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 50-osioms metinėms paminėti siūlo organizuoti šiuos renginius ir priemones:

Pristatyti valstybės apdovanojimams Lietuvos Helsinkio grupės, įkurtos 1976 m., narius: Vytautą Bogušį, kun. Edmundą Paulionį, Eitaną Finkelšteiną, Viktorą Petkų, Balį Gajauską, Oną Lukauskaitę-Poškiene, Karolį Garucką, Nijolę Sadūnaitę, Gustavą Gudanavičių, Vytautą Skuodį, Gintautą Iešmantą, Algirdą Statkevičių, Mečislovą Jurevičių, Vytautą Vaičiūną, Kazimierą Kryževičių, Tomą Venclovą, kun. Bronių Laurinavičių;

Maskvos Helsinkio grupės narius: Liudmilą Aleksejevą, Jurijų Orlovą;

Taip pat: Ints Calitį (Latvija), kun. Julių Sasnauską, tėvą Stanislovą Dobrovolskį, Vaclovą Sevraką, Vytautą Girdzijauską, Andrių Tučką, Algirdą Masiulionį, mons. Kazimierą Vasiliauską, Mart Niklus (Estija), Albertą Zvicevičių, Povilą Pečeliūną, Albertą Žilinską.

Tęsti LŽTA vykdomą projektą „Mirties bausmė – bausmė visuomenei“: 5-iuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose eksponuoti fotografijų ir dokumentų parodą, išleisti parodos lankstinukus, igarsinti ir parodyti per Lietuvos televiziją švedų dokumentinį filmą „Mirties bausmė Baltijos valstybėse“ (sąmata 7 000 Lt.).

Išleisti Lietuvos Helsinkio grupės dokumentų rinkinį ( 2 tomai po 800 psl.);

Išleisti Europos dokumentų rinkinį „Žmogaus teisės baudžiamosios teisės veikimo sferoje“ 3000 egz. tiražu ( 70 psl., sąmata – 30 000 Lt.);

LR Seime priimti Amnestijos įstatymą, skirtą šiai datai.

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius Stasys KAUSĖNIS

DĖL NKVD, NKGB, MGB, KGB

Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui

## LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS PAREIŠKIMAS

1998 m. lapkričio 25 d.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija 1998 m. lapkričio 19 d. komiteto posėdyje pritarė 1/5 Seimo narių grupės prašymui pripažinti, kad Seimo priimtas 1998 07 16 įstatymas „Dėl SSSR valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadroinių darbuotojų dabartinės veiklos“ ir šio įstatymo įgyvendinimo įstatymas neatitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Pritariame įstatymo 1 straipsniui, kuriuo SSSR saugumo komitetas pripažįstamas nusikalstama organizacija. Tačiau kitos įstatymo nuostatos pažeidžia elementarias žmogaus teises, nes numato ne individualią, o kolektyvinę atsakomybę, asmenų privalomą registraciją, teisę pasirinkti darbą, draudimą bendrauti. Šie žmogaus teisių ribojimai gali būti taikomi tik teismo sprendimu personaliai už įvykdytą nusikaltimą. Mes manome, kad tokia įstatymo redakcija bereikalingai supriešintų visuomenę.

Asociacijos komiteto atsakingasis sekretorius Stasys KAUSINIS

DĖL SSSR VALSTYBĖS SAUGUMO KOMITETO VERTINIMO

## LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIŲ TEISMŲ TEISĖJAS

Lietuvos žmogaus teisių asociacijos komiteto atsakingam sekretoriui

p. S. Kaušiniui

Laisvės pr. 60 – 306. LT-2056 Vilnius

1998 11 16 Nr. 01-17-254

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas rengia teismui nagrinėjimui bylą dėl Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymo ištirti, ar 1998 m. liepos 16 d. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSSR valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadroinių darbuotojų dabartinės veiklos“, taip pat 1998 m. liepos 16 d. Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl SSSR valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadroinių darbuotojų dabartinės veiklos“ įgyvendinimo įstatymo kai kurios normos atitinka Lietuvos Respublikos Konstituciją.

Remiantis Konstitucinio Teismo įstatymo 9 ir 27 straipsniais prašome iki 1998 m. lapkričio 30 d. pareikšti savo nuomonę dėl Seimo narių paminėto prašymo.

Priedas: 5 puslapiai.

Teisėjas J. PRAPIESTIS

## DĖL PAŽEIDIMŲ ĮVAIKINANT LIETUVOJE VAIKUS

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS  
PAŽYMA**

1999 05 18 Nr. 99/02-386

Remdamasis Seimo kontrolierių įstatymo 15 straipsnio 4 dalimi bei Lietuvos žmogaus teisių asociacijos pateiktomis žiniomis apie pažeidimus įvaikinant Lietuvoje vaikus užsieniečiams, nutariau savo iniciatyva ištirti, ar 1997–1998 m. m. Klaipėdos miesto savivaldybės Vaikų teisių apsaugos tarnybos pareigūnų veiksmuose, vykdam Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. 1344 patvirtintos Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos reikalavimus, nėra piktnaudžiavimo ar biurokratizmo.

Tyrimo metu išsiaiškinau, Klaipėdos miesto valdybos 1997 m. vasario 13 d. sprendimu Nr. 95 buvo patvirtinti Klaipėdos miesto Vaikų teisių apsaugos tarnybos nuostatai.

Klaipėdos miesto savivaldybės Vaikų teisių apsaugos tarnybos darbas įvaikinimo klausimais per pastaruosius tris metus tikrintas nebuvo.

Klaipėdos miesto tarnyba (vedėja G. Aurylienė) savivaldybės valdybai teikia metines atlikto darbo ataskaitas. Taip pat kiekvieną savaitę teikia žodinę atlikto darbo ataskaitą Klaipėdos miesto savivaldybės Socialinio departamento vadovui E. Prižgintui.

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. 1344 patvirtintą Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos 17 punkto reikalavimus savivaldybių tarnybos teikia informaciją apie galimus įvaikinti vaikus respublikinei Vaikų teisių apsaugos tarnybai. Iš Klaipėdos miesto VTAT pateiktų duomenų (duomenys už 1997–1998 m. 1-oje ir 2-oje lentelėse) apie Klaipėdos miesto vaikus, įvaikintus užsieniečių, matyti, kad Klaipėdos miesto tarnybos pareigūnai respublikinei Vaikų teisių apsaugos tarnybai apie galimus įvaikinti vaikus informaciją pateikia per skirtingus laikotarpius. Vidutiniškai pranešama per 5 mėnesius. Klaipėdos miesto tarnyba 1997–1998 metais du kartus neinformavo respublikinės VTAT apie galimus įvaikinti vaikus, vaikai nebuvo įrašyti į galimų įvaikinti vaikų sąrašą (2-os lentelės 2, 3 pozicijos). Klaipėdos miesto VTAT vedėja G. Aurylienė paaiškino, kad 2-os lentelės 2-oje pozicijoje nurodytą mergaitę įvaikino šeima, kurioje žmona, t.y. mergaitės motina – Lietuvos Respublikos pilietė, o vyras užsienietis. 3-oje pozicijoje nurodytą mergaitę lankydamo teta, vėliau mergaitė buvo apgyvendinta JAV piliečių šeimoje pagal programą „Širdis į širdį“, kurie vėliau pareiškė pageidavimą šią mergaitę įsivaikinti, taip pat buvo mergaitės notariškai patvirtintas sutikimas gyventi minėtoje šeimoje.

Tvarkos 5 punkte nurodyta, kad Lietuvos Respublikos šeimos (piliečiai), pageidaujantys įvaikinti vaikus registruojasi pagal gyvenamąją vietą miestų (rajonų) Vaikų teisių apsaugos tarnybose, o šios gautus rašytinius prašymus per 3 dienas persiunčia respublikinei VTAT, kuri įtraukia šias (šiuos) šeimas (piliečius) į norinčiųjų įvaikinti sąrašą. Klaipėdos miesto VTAT nuo 1992 metų yra vedama Lietuvos Respublikos piliečių, norinčių įvaikinti vaikus, apskaita. Lietuvos Respublikos šeimos (piliečiai), norinčios įvaikinti vaikus, registruojamos Klaipėdos tarnybos žurnale „Lietuvos Respublikos piliečių, norinčių įvaikinti vaikus, apskaita“. Registracijos pagrindas yra piliečių prašymas, kuriame nurodoma pageidaujamo įvaikinti vaiko amžius ir lytis. Klaipėdos miesto VTAT, gavusi šeimų (piliečių), norinčių įvaikinti vaikus prašymus, juos per 3 dienas, kaip nurodyta Tvarkos 5 punkte, persiunčia respublikinei VTAT.

Nuo 1997 m. iki 1999 m. prašymus įvaikinti tarnybai pateikė 24 Lietuvos Respublikos šeimos ir 1 pilietė (3-ioji lentelė). Iš jų 7 prašymai pateikti šeimų, gyvenančių ne Klaipėdoje. Šiuo atveju yra pažeidžiamas Tvarkos 5 punkto reikalavimas, kuriame nurodyta, kad šeimos registruojasi

pagal gyvenamąją vietą. Tarnybos vedėja G. Aurylienė paaiškino, kad taip pageidauja pačios šeimos, norėdamos savo gyvenamoje vietovėje išlaikyti vaiko įvaikinimo paslaptį. Tačiau tai nėra pagrindas pažeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 16 d. nutarimo Nr. 1344 reikalavimus.

Iš 1997–1998 metais pareiškusių norą įvaikinti 25 šeimų (piliečių), 1999 m. gegužės 14 dienai buvo įvaikinusios 16 šeimų (neįvaikinusios – 6). Trys šeimos iš 25 šeimų buvo išbrauktos iš eilės bei sąrašo, jų pačių prašymu, kadangi viena šeima (3-ios lentelės 7 pozicija) persigalvojo ir nebenori įvaikinti, kita šeima (3-ios lentelės 9 pozicija) laukiasi savo kūdikio, trečia šeima (3-ios lentelės 25 pozicija) buvo pareiškusi norą įsivaikinti konkrečią mergaitę, tačiau minėta mergaitė negalėjo būti įvaikinta, kadangi tam nebuvo pagrindo (neatsisakė motina, neatimtos tėvystės teisės). 1999 m. balandžio mėnesį minėta šeima persigalvojo ir nebenori įvaikinti. Keturios šeimos iš neįvaikinusių Klaipėdos miesto mero potvarkiais paskirtos vaikų globėjomis (3-ios lentelės 14, 18, 22, 24 pozicijos). Viena šeima ir viena pilietė 1999 m. gegužės 14 dienai dar nebuvo įvaikinusios ir neįsiforminusios vaikų globos: šeima M. ir K. (3-ios lentelės 17 pozicija), padavusi prašymą 1998 07 16, pageidavo įvaikinti mergaitę iki 2 metų arba dvynius, šiai šeimai buvo pasiūlyti dvyniai, tačiau šeima 1998 09 29 jų atsisakė, kadangi jie persigalvojo ir pageidavo mergaitės. Klaipėdos miesto VTAT pasiūlius mergaitę, šeima sutiko ją įvaikinti, visi reikalingi dokumentai iš tarnybos pristatyti į teismą, laukiama teismo posėdžio. 1998 1111 pilietei G. (3-ios lentelės 19 pozicija), padavusiai prašymą 1998 08 07, buvo pasiūlyta mergaitė 11 mėnesių, tačiau ji atsisakė ją įvaikinti, motyvuodama tuo, kad dar galutinai neapsisprendė dėl įvaikinimo. Tarp ne klaipėdiečių šeimų, padavusių prašymus, dvi šeimos yra įvaikinusios vaikus iš kitų miestų (Šilutės ir Alytaus) (3-ios lentelės 2, 3 pozicijos), viena šeima paskirta Klaipėdos miesto mero potvarkiu vaiko globėja (3-ios lentelės 14 pozicija), dvi šeimos įvaikino vaikus iš Klaipėdos miesto (3-ios lentelės 1, 10 pozicijos), viena šeima laukia teismo posėdžio dėl mergaitės iš Klaipėdos miesto įvaikinimo (3-ios lentelės 17 pozicija). Išanalizavus terminus, per kuriuos norinčių įvaikinti šeimų įskaitoje esančios šeimos įvaikino, nustatyta, jog vidutiniškai įvaikinama per 6,5-7 mėnesius nuo prašymo padavimo dienos (3-ioji lentelė).

Pagal Tvarkos 19–21 punktų nuostatas, respublikinė VTAT, atsižvelgdama į suinteresuotų Lietuvos Respublikos šeimų (piliečių) pageidavimus, išdėstytus prašymuose, raštu turi informuoti jas (juos) eilės tvarka apie vaikus, kuriuos pagal įstatymus galima įvaikinti. Šią informaciją ji siunčia į miestų (rajonų) VTAT pagal nurodytųjų šeimų (piliečių) gyvenamąją vietą. Šeima (pilietis), jeigu nepageidauja įsivaikinti siūlomo vaiko, turi raštu, išdėstydamas motyvus, jo atsisakyti. Atsisakymo įvaikinti kopija ne vėliau kaip per 3 dienas turi būti išsiųsta respublikinei VTAT.

Tenka pažymėti, kad Klaipėdos miesto VTAT pareigūnai, aukščiau paminėtos Tvarkos 19–21 punktų nuostatų reikalavimų ne visada laikosi. Tarnybos vedėjos G. Aurylienės teigimu, gavus informaciją apie galimus įvaikinti vaikus, visų pirma yra atsižvelgiama į Lietuvos Respublikos šeimų (piliečių), norinčių įvaikinti vaikus, pageidavimus, išdėstytus prašymuose, tada, jeigu galimų įvaikinti vaikų sąrašas yra tinkamų pagal piliečių pageidavimus įvaikinti vaikų, jie yra siūdomi įvaikinti telefonu arba raštu eilės tvarka pageidaujantiems. Kaip nurodo vedėja G. Aurylienė, dauguma Lietuvos Respublikos šeimų (piliečių), kurios nepageidauja įsivaikinti siūlomo vaiko iš galimų įvaikinti vaikų sąrašų, nesutinka raštiškai atsisakyti siūlomo įvaikinti vaiko, motyvuodami tuo, kad tai neatitinka jų interesų, juos tai trikdo. Nesant raštiškų Lietuvos Respublikos piliečių atsisakymų, nėra galimybių patikrinti, ar užsieniečių įvaikinti vaikai buvo pasiūlyti Klaipėdos miesto VTAT įsiregistravusiems, norintiems įvaikinti piliečiams.

1997–1998 metais užsieniečiai įvaikino 14 Klaipėdos miesto vaikų ir 7 vaikus iš aplinkinių rajonų, tai yra Klaipėdos, Šilutės, Plungės rajonų, tačiau šie vaikai iki jų įvaikinimo augo Klai-



pėdos miesto Specializuotuose vaikų namuose, todėl jie buvo laikomi Klaipėdos miesto vaikais ir išvadas bei sutikimus dėl jų įvaikinimo pagal susitarimą Vilniaus apygardos teismui teikdavo arba Klaipėdos miesto tarnyba, arba ta tarnyba, iš kur buvo vaiko tėvai. 1997 m. užsieniečiai įvaikino – 10 vaikų ir 1998 m. – 11 vaikų (1-ojo ir 2-oji lentelės). Vaikai užsieniečiams įvaikinami nesilaikant eilės, sudarytos respublikinėje VTAT. 1-os lentelės 1 pozicijoje tėviai į sąrašą buvo įrašyti 1994 12 02, o įsivaikino E.B. -1997 01 03, kai tuo tarpu 1-os lentelės 2 pozicijoje nurodyti tėviai į sąrašą įrašyti 1996 10 29, o įsivaikino R.G. ir R.G. – 1997 01 13. Respublikinės Vaikų teisių apsaugos tarnybos pareigūnai aiškino, kad spręsti įvaikinimo klausimus eilės tvarka nėra galimybių dėl skirtingų tėvių norų, dėl to, kad pasibaigia užsienio valstybių išduotų leidimų įvaikinti terminas ir 1.1. Užsieniečių įvaikintų Klaipėdos miesto vaikų amžius nuo 1 iki 11 metų. Pavyzdžiui, 1996 07 24 gimusią mergaitę, t.y. vienerių metų, 1997 08 29 įvaikino užsieniečiai, kadangi šios mergaitės, turinčios širdies ydą, nepageidavo įvaikinti Lietuvos piliečiai. Iš pateiktų Klaipėdos miesto VTAT dokumentų matyti, kad visos Lietuvos Respublikos šeimos (piliečiai), kurios 1997-1998 metais pageidavo įvaikinti vaikus ir buvo užsiregistravusios Klaipėdos miesto VTAT, norėjo įvaikinti sveikus kūdikius arba vaikus iki 2 metų. Tik 4 šeimos iš užsiregistravusių, pageidavo įsivaikinti vaikus iki 3-4 metų (3-ios lentelės 4, 12, 14, 20 pozicijos). Lietuvos Respublikos piliečiai retai kada pageidauja įvaikinti iš karto du ar tris vaikus, tai yra brolius, seseris, taip pat vyresnius nei 2 metai bei turinčius sveikatos sutrikimų vaikus, o užsieniečiai tam neprieštarauja.

Klaipėdos miesto vaikai 1997-1998 metais užsieniečiams buvo įvaikinti vidutiniškai per 10 mėnesių nuo vaiko įrašymo į įvaikinamųjų sąrašą. Išanalizavus terminus, per kuriuos užsieniečių šeimos, esančios respublikinėje VTAT sąrašė įvaikino vaikus, nustatyta, jog vidutiniškai įvaikinama per 16 mėnesių nuo prašymo padavimo dienos (1-oji ir 2-oji lentelės).

1997-1998 m. įvaikinimo užsieniečiams faktų nuslėpimo nuo įskaitos atvejų nenustatyta. Klaipėdos miesto tarnyba vieną kartą per 1997-1998 metus nedavė sutikimo įvaikinti užsieniečiams Klaipėdos miesto vaiko, kadangi buvo manoma, kad teta norės globoti mergaitę, tačiau tetai iki teismo posėdžio nepristačius reikalingų dokumentų dėl globos, o taip pat esant pačios mergaitės notariškai patvirtintam sutikimui gyventi užsieniečių šeimoje, mergaitė buvo įvaikinta užsieniečių.

Tyrimo metu taip pat išsiaiškinau, kad galiojančios Lietuvos Respublikos civilinio kodekso bei Lietuvos Respublikos santuokos ir šeimos kodekso normos nepilnai reguliuoja turtinius santykius, susijusius su vaiko turtinių interesų apsauga. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 332 straipsnio 2 dalyje yra nurodyta, kad vaikus atidavus į auklėjimo įstaigą, giminaičiams, globėjui ar rūpintojui, visą jų ten buvimo laiką paliekama jiems teisė į savivaldybės gyvenamąją patalpą. Tačiau lieka neaišku, kas prižiūrės ir rūpinsis vaiko, kuris yra atiduodamas į auklėjimo įstaigą, butu bei kitu nekilnojamoju turtu, kuris priklauso privačios nuosavybės teise.

Remdamasis išdėstytu ir Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio pirmosios dalies 7 punktu bei 28 straipsnio pirmosios dalies 7, 8 punktu, nusprendžiu:

1. Atkreipti Klaipėdos miesto mero E. Gentvilo dėmesį į tai, kad:

1997-1998 metais į Klaipėdos miesto Vaikų teisių apsaugos tarnybą kreipėsi keletas šeimų (3-ios lentelės 1, 2, 3, 9, 10, 14, 17 pozicijos), kurių gyvenamoji vieta ne Klaipėdos miestas ir šios šeimos, jų pačių prašymu, tačiau pažeidžiant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. 1344 patvirtintos Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos 5 punkto nuostatą (pageidaujančios įvaikinti Lietuvos Respublikos šeimos (piliečiai) registruojasi pagal gyvenamąją vietą miestų (rajonų) Vaikų teisių apsaugos tarnybose), buvo įrašytos į Klaipėdos miesto VTAT esančius šeimų (piliečių), norinčių įsivaikinti vaikus, sąrašus. Prašau imtis priemonių, kad ateityje minėtas pažeidimas nepasikartotų;

Klaipėdos miesto Vaikų teisių apsaugos tarnybos pareigūnai ne visada laikosi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. 1344 patvirtintos Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos 19-21 punktų nuostatų reikalavimų.

Atkreipti Vaikų teisių apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus V. Vadoklio dėmesį į tai, kad respublikinės VTAT pareigūnai toleruoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. 1344 patvirtintos Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos 5 punkto nuostatos reikalavimo pažeidinėjimą, tai yra kad pageidaujancios įvaikinti Lietuvos Respublikos šeimos (piliečiai) registruojasi ne pagal gyvenamąją vietą miestų (rajonų) Vaikų teisių apsaugos tarnybose ir nesiima jokių priemonių šiam pažeidinėjimui pašalinti.

Siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei papildyti ar pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. spalio 16 d. nutarimu Nr. 1344 patvirtintos Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos kai kurių punktų nuostatas.

Siūlyti Seimui kuo skubiau priimti naują Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiąją knygą Šeimos teisė arba atskirą laikiną įstatymą, kurio normos užtikrintų vaiko turtinių interesų apsaugą.

Seimo kontrolierius A. VALYS